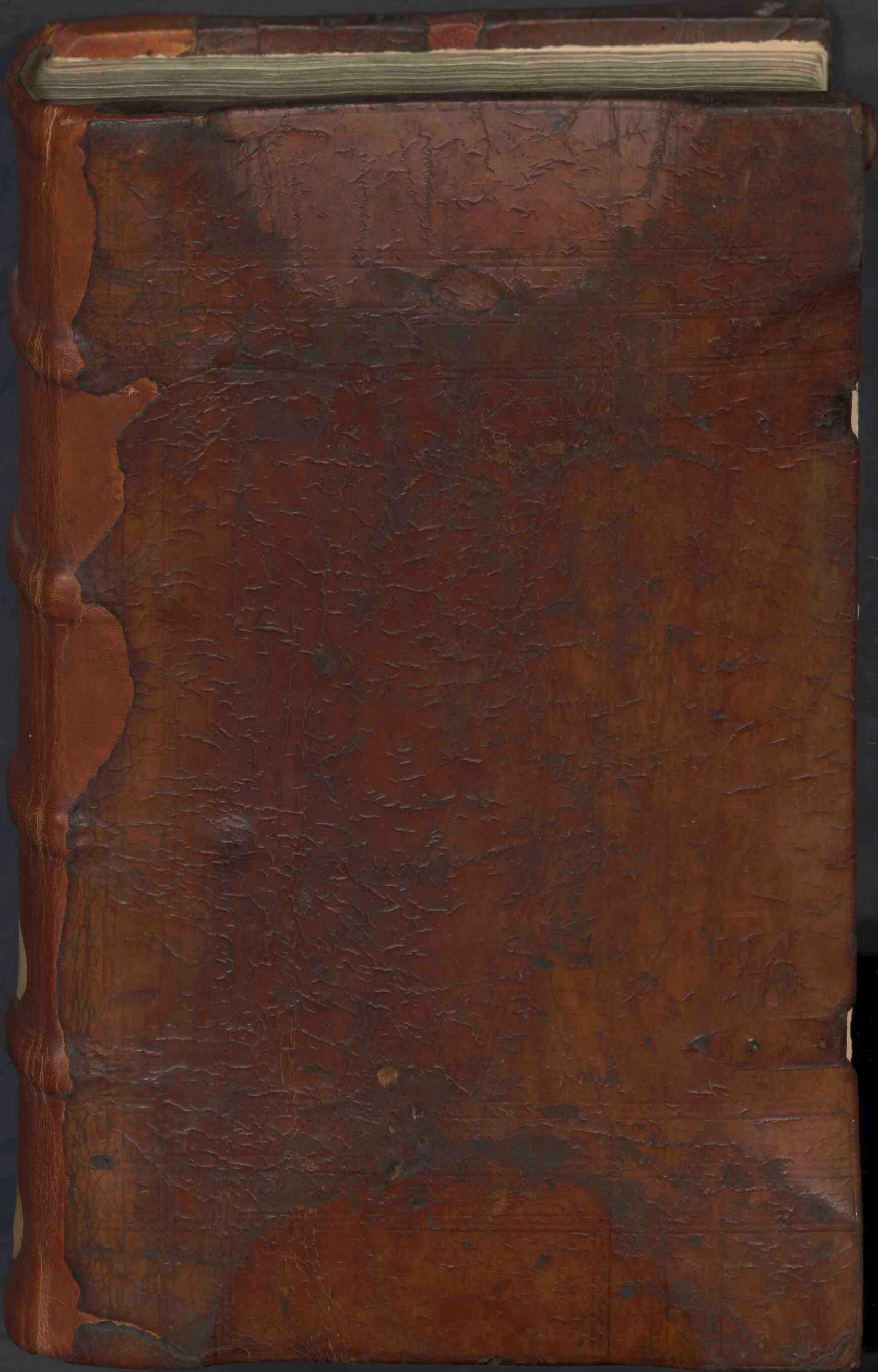

Hystorie ecclesiastice

<https://hdl.handle.net/1874/461277>

Cm

& prefecte in dei pietate munitus. tot tantisq; flagitiis ire obuiam parat. nec difficultas aliqua uictorie fuit. ubi & causa iustior & fides purior. & uirtus eminentior habebat. Deiectoq; Licinio atq; oī memoria tyrānice dnationis ablata. soliditate Romani regni cū filiis solus obtinuit. Tū uero status quidē reipublice. equabili moderatione & censura dignissima Romani nois habebat. Innationibus barbaris metus ingēs. In prouintialibus uero metu deuotio aī maior erat. Quēta omnia & trāquilla ab hostibus bellisq; ciuilibus. leti securiq; cuncti mortales pacē agitabāt. Ecclesiā uero glia incredibile memoratu est. quanto religiosi Imperatoris studio adoleuerit. quātaq; eius cura etiā erga lūptū idigētiū fuerit. Ardens nāq; infide dei animus. & benignū ingenium atq; clemens bonis operibus pascēbat. Intantum uero prefectū rege bonitas & trāquillitas obtinebat. ut obliuionē preteritorū pareret malorū. Edictis nāq; frequētibus per oēm locū propositis. non solū tyrānicas aduersū xpianos depulerat leges. iulq; ciuile reddiderat. ueq; & priuilegia plurima ecclesiastica. ac sūmos honores sacerdotibus detulit. Ita deo atq; hoībus carus. sūmā Romani regni cū religione pura. tū etiā uirtute aīe ac moderatione supra omīs qui prius fuerāt procurabat. **Eusebii Cēsariensis**

Historie ecclesiastice. explicit liber vii.

Vtq; nobis Eusebius rex in ecclia gestarū memoriā tradidit. Cetera uero q̄ usq; ad presēs tēpus p ordinē subsecuta sūt que uel in maiorū litteris reperimus. uel nrā memoria attigit. patris religiosi preceptis & in hoc parētes. quā poterimus breuiter addemus. Hec etiā decimo libro ecclesiastice hystorie continentur

Incipiunt capitula libri decimi.

Ca. i. De Arrii herese. Ca. ii. De concilio apud Niceam cōgregato. Ca. iii. De cōuersiōe philosophi dialectici. cap. iiii. De Pafnutio cōfessore. ca. v. De Spiridōe epō & mirabilibus eius ca. vi. Exēplū fidei Nicene. & statutorū eius. Cap. vii. De Helena Cōstātini matre. cap. viii. De cruce saluatoris in Ierosolimis ab Helena reperta. ca. viii. De captiuitate Frumētii & Edisii. & de conuersione Indorū per ipsos gesta. cap. x. De conuersione gentis Hyberorū per captiuam facta. cap. xi. De Cōstātia sorore

Constantia sorore Constantini & pbrō. per eam fratri insinuato. cap. xii. De Alexandri & Eusebii & Arrii conflictu. ca. xiii. De probroso Arrii interitu. ca. xiiii. De Athanasii epī pīcipis. cap. xv. De Constantii imperatoris errore. cap. xvi. De concilio heretitorū contra Athanasiiū congregato. cap. xvii. De exciso brachio Arsenii ceterisq; dolis hereticorū ī concilio retentis. cap. xviii. De fuga & latebris Athanasii. cap. xix. Et constans Imperator pro Athanasio patri Constantio scripsit eūq; ecclie reddi iussit. cap. xx. De concilio apud Mediolanum habito & exiliis Eusebii. ca. xxi. De Ariminensi concilio. ca. xxii. De Liberio epō urbis Rome. ca. xxiii. De Ierosolimo & Alexandrie epīs. cap. xxiiii. De ambitōe epōrū apud Antiochiā. ca. xxv. De scismate Arrianorum qd̄ intres partes diuisum est. & quidā eorū Eunomiani. alii macedoniani. alii uero permanserūt Arriani. ca. xxvi. De fine Cōstāntii iperatoris. & ortu Iuliani. ca. xxvii. De epīs exilio relaxatis. ca. xxviii. De concilio apud Alexandriam scōrū epōrū & Iuliani ab his dissidio. Cap. xxix. De his que in eodē concilio statuta sunt. cap. xxx. De Eusebio & Hylario atque ecclia per eos restitutione. cap. xxxi. De scriptis Hylarii. ca. xxxii. De persecutiōibus Iuliani blādis & callidis. cap. xxxiii. De seuitia eius erga Athanasium. cap. xxxiiii. De fuga rursum & latebris Athanasii. cap. xxxv. De sepulchro martiris Babilē. cap. xxxvi. De Theodoro cōfessore apud Antiochiā. cap. xxxvii. De Iudeorū coadunationibus q̄ a Iuliano de cepti templū in Ierosolimis reedificabant. cap. xxxviii. Vt terre motu inibi & igni diuinitus accenso. iudei ab illicitis disturbant̄ inceptis. ca. xxxix. De signis & uirtutibus terrificis. que ī exitu cōuersa sūt iudeorū. Expliciūt caplā. Incipit liber. x.

Quā apud Alexandriam post Achillam qui Petro martyri successerat. Alexāder sacerdotiū suscepisset quia pax nrīs & qes a psecutiōibus erat. atq; ecclia gloria cōfessorū meritis gaudebat. pspitas rex nrā domesticā cōtentione

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

RARIORA

H. fol.
123

Cm

Cm

ENSES IVS ET
PLATINA

305.

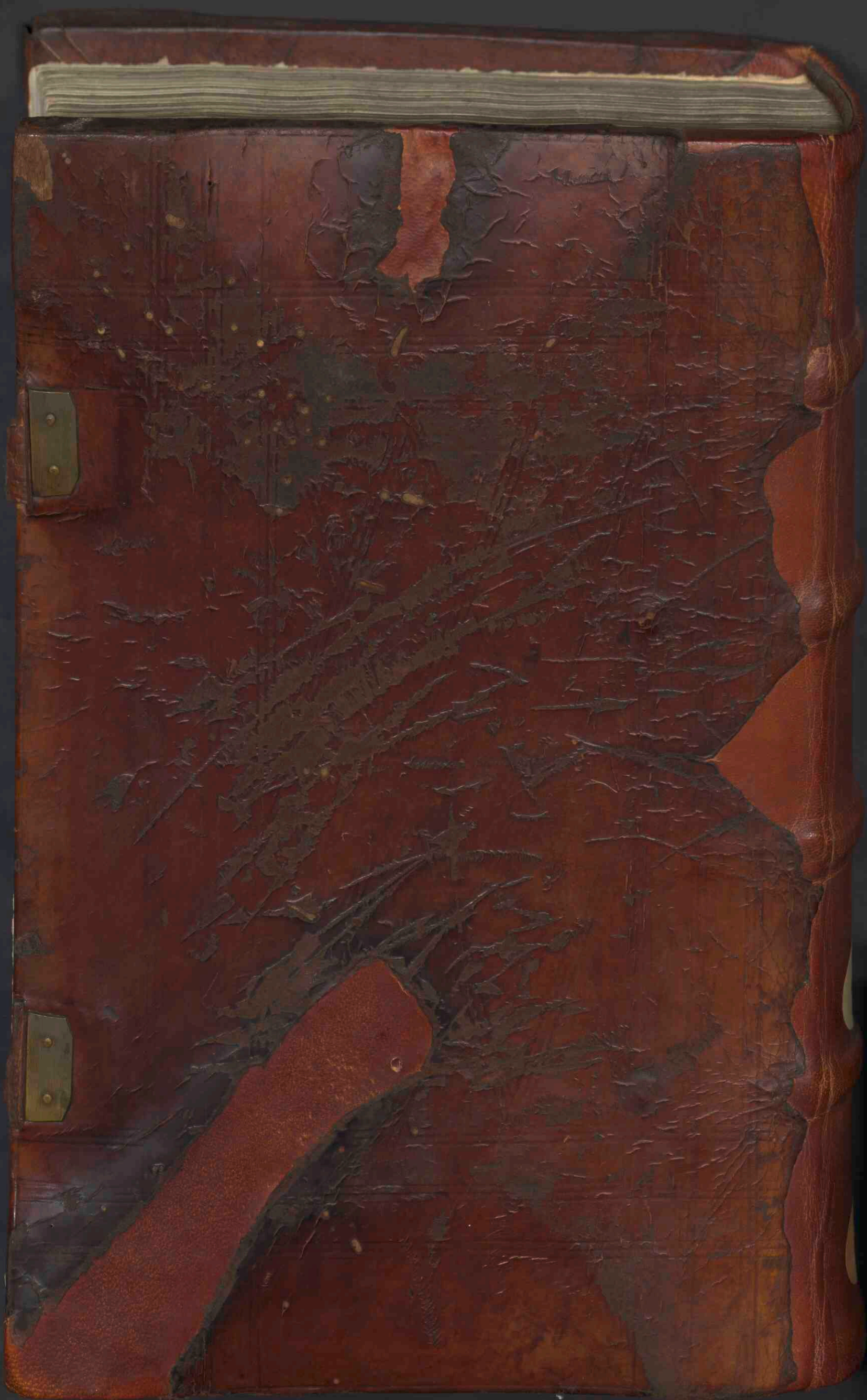
b.

Cm

H. fol.
123

Cm

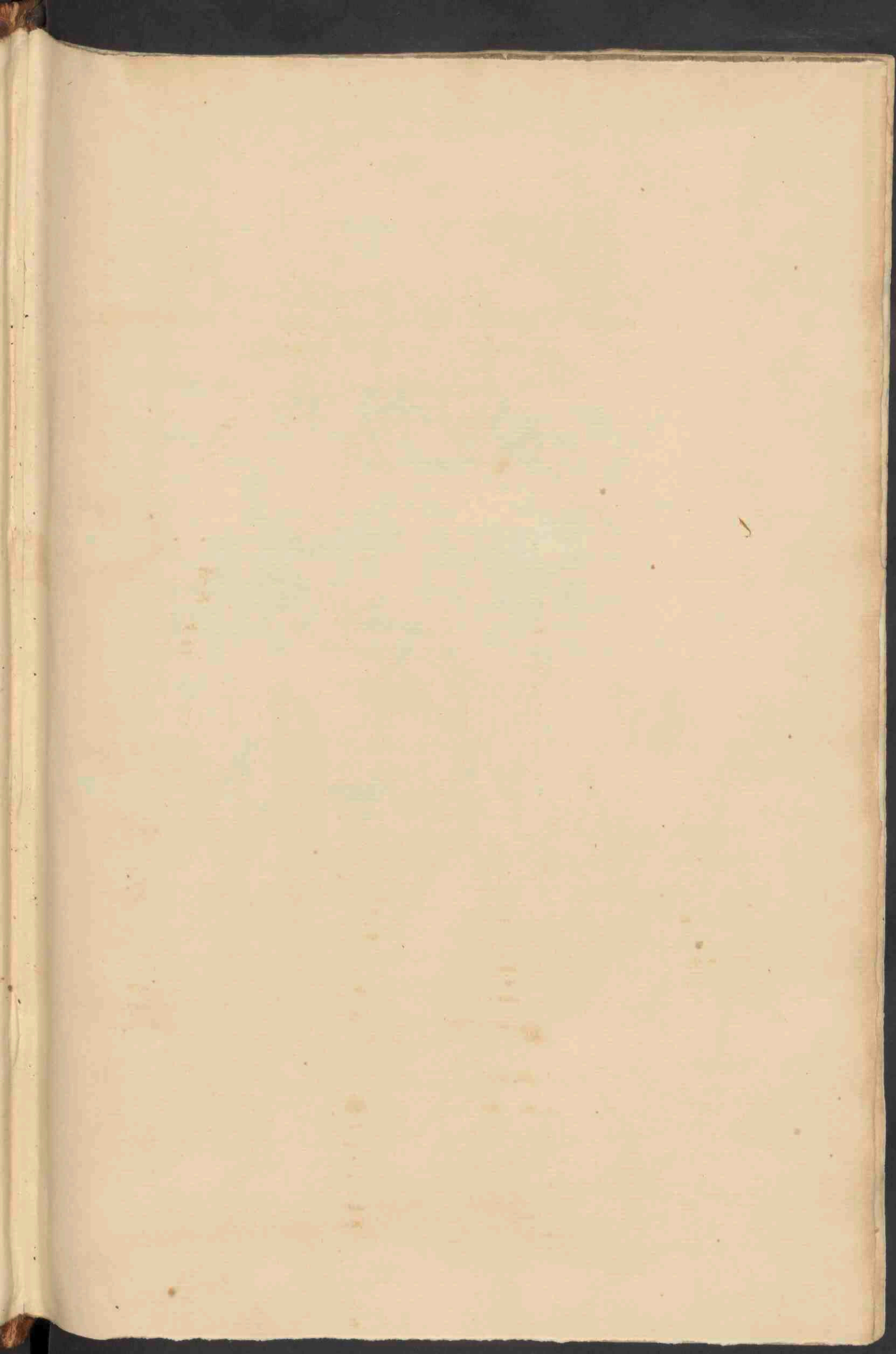

Cm

Historia Ecclesiastica
Folio no. 123

- 218 Eusebius Pamphilus Caesariensis, Historia ecclesiastica [latine] interprete Rufino. Mantua, Joh. Schall Juli 1479. 2o.
Type 3. - H * 6711. - Peddie II p. 242.-
Pell. 4638. - Pr. 6908
-
- 218 - Tweede exemplaar.
Samengeb. met nr. 100. - In den catalogus van 1670
-
- 100 Bartholomaeus (Sacchi) de Platina, Liber de vita Christi ac de vitis pontificum. Neurenberg, Ant. Koberger 11 Aug. 1481, 2o.
H. 2o. 123²
Typen 4, 5. - HC* 13047 - BMC II p. 420.
Pr. 2005.
Samengeb. met nr. 218. - In den catalogus van 1670.
-

H. fel 123

N° 03. A

BIBLIOTHEEK
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

ILLVSTRISSIMO & Inuictissimo Mantuanorum Principi
Frederico Gonzage Iohannes Schallus Herosfeldensis physicus
obsequentissimus.

FVerunt multi Cristianissime princeps priscis nouisque
temporibus. qui uariis uirtutum generibus. uarios
laudis & glorie gradus adepti sunt. Quidam enim
corporis uiribus & membrorum firmitate subnixi. uel singulari
certamine uel collatis cum hoste signis dimicantes. coronas aliudue
simile uirtutis insigne. seu in olympicis ludis. seu ubi fors tulit.
magna cum laude reportarunt. Sicut Milo. Hercules Mallius Tor
quatus & plerique alii. Nonnulli magis animi robore quam corporis
utentes. ad ornandam mentem omne studium curamque uerte
runt. Sed horum quidam soli intelligentie seruientes. & eas uir
tutes tantum que ad intellectum pertinent amplexati. solaque
speculatione contenti. uoluntatem prestantissimam anime par
tem incultam dimisere. Sicut Demosthenes. & aliquando Salo
mon. Marcus antonius. seuissimus Nero. & horum similes. quo
rum & si doctrinam laudari. mores tamen ac uitam damnari co
gnosimus. Aliqui contemptis intellectus ornamentis. uni uolu
tati uacantes. iusticiam. pietatem. misericordiam. caritatem. cete
rasque eius generis uirtutes. doctrine rerumque scientie pretulerunt
Ex horum numero fuere Macharius. Antonius. Paulus primus
heremita. Benedictus. Franciscus. & plures alii. Quorum uitam
& si sanctam ac imitatione dignissimam. rusticam tamen appel
lat Hieronimus. quod uersutis hereticorum argumentis responde
re. & succrescentes in agro domini uepres. nesciant euaginato di
uini uerbi mucrone succidere Aliquot etiam licet eorum nume
rus intra minores limites contineatur. utriusque. intellectus scili
cet ac uoluntatis curam gerentes. & utrumque negotium forti
titer ac animose suscipientes. supra humanum morem euecti. &
immortali deo simillimi sunt effecti. Quales fuere Moyse. Ha
braham. Hermes ter maximus. Pythagoras. Socrates. Cato. Et
hi precipue qui in Christo renati. uerum eterne salutis iter monstrante
deo cognouerunt

deo cognouerunt. Istorum multiplicem ac diuinam scientiam :
Istorum illibatissimos mores. & meram uite puritatem contem-
plati. non ad sciendum tantum quod demonum. uerum etiam
ad bene beateq; uiuendū qđ angelorū est. icitamur iducimur ani-
mamur accēdimur. Tales apđ latinos fuere Hyeronimus Augu-
stinus Ambrosius Gregorius Hilarius Lactātius. & huius inter-
pres libri Ruffinus Aquilegiensis presbiter uir grece latineq;
doctissimus. Cuius tam fertile ac habundans ingenium fuit. ut
transferendo magnam grecarum bibliothecarum partem. nostro-
rum auribus tradiderit. Tales apud grecos fuere Ioannes Chry-
sostomus Gregorius Nazanzenus. magnus Basilius. & aliquot
alii. inter quos lucet Eusebius Cesaree Palestine pontifex. uelut
inter ignes luna minores. Ipse namq; humanorum diuinorumq;
peritissimus extitit. & ut diuus Hieronimus in libro de uiris il-
lustribus meminit. cum Pamphilo martyre a quo quia eius ami-
cicia familiarissime utebatur Pamphili cognomen accepit. sacro-
rum librorum. diligentissimus inuestigator & habitus est & fuit
Hic quom inter preclara uolumina que multa composuit librū
de temporibus edidisset. in quo tempora magis q̄ gesta explicās
ac magnis & ualidis ingenii lacertis totius orbis hystoriam com-
plectens. ad suam usq; idest ad Constantini Imperatoris etatem
scribendo peruenit. Sibi ipsi uisus est non satisfecisse pie cristia-
norum religioni. eius annales cum gentilibus & allophylis breui-
ter & succincte tractando. Propterea doctissimus & sanctissimus
episcopus singulari libro omnia cristianorum facinora texens. ec-
clesiasticam uocauit hystoriam. q̄ ecclesie hoc est congregationis
sancte. quam Petrus apostolus genus electum. regale sacerdotiū
& gentem sanctam appellat. acta contineat & seriem. Huius ego
libri multiplicem utilitatem. uberrimam frugem. & modestis
ac piis ingeniis profuturam lectionem intelligens. ignorari eum
& intenebris iacentem. situ blattisq; consumi ferre non potui.
sed instaurari. ac diuino nuper inuenti magisterii beneficio mul-
tiplicari. & uelut ex una uite multis per propagines palmitibus
educatis uineam

educatis uineam conficere curauit. **V**t habeat aliquando cristiana religio pro apocryphis & incertorum ac indignorum auctorum deridendis codicibus. quibus non sine magno ecclesiastice maiestatis detrimento utimur. ac fidelissimos præstatissimi auctoris commentarios. in quibus primeua nostre gentis exordia. & crescentis ecclesie adolescentiam. tanquam in pulcherrimo nitidissimoque speculo. abiectis ineptorum hominum nugis liceat intueri. Non pigebit igitur aliquando post belli sudorem. post martium puluerem quo nunc pro **T**uscis fortiter animoseque pugnans aspergeris. & crebris uictoriis immortale tibi gentique tue nomen acquiris. librum hunc in manus assumere. christianorumque principum & pugnacissimorum imperatorum preclara sanctaque facinora relegens. habebis quorum uirtutes mireris. quorum prudentiam ac pietatem imiteris. quorum iclita facta emulari debeas & equare. Sic patris antecessorumque tuorum egregiam dignitatem. summam in deum pietatem. precipuam in patriam caritatem. laudatissimam in omnes mansuetudinem & liberalitatem ut cepisti seruare poteris & augere. fiesque iustitia **Z**aleucus. pietate **C**odrus. uictoriarum foelicitate **P**ompeius. fortuna **C**æsar. animo **A**lexander. patientia **Q**uintus maximus. Horum enim omnium in christianis Imperatoribus reperiens exemplaria Quorum si ut cepisti fueris assiduus imitator. nec habuit **G**onzaga familia nec habitura est te clariorem. Vale mi inclite princeps & domine & supplicis serui munus exiguum non despexeris. Mantue apud sanctum **A**lexandrum die. xv. Iulij. M. cccc. lxxix.

Incipiunt Capitula primi libri hystorie ecclesiastice.

- Quod deus & domus & creator oim ac dispensator uniuersorū
ipse sit scdm ea que in lege & prophetis scripta sūt. Cap.i.
De tempore natiuitatis cristi secundum carnem. Cap .ii.
De Iuda Galileo & Theoda. Cap.iii.
De Herode q̄ ex alienigenis uenit ad regnum. Cap.iiii.
Qd Herodis tempore interrupta sit regum successio secundum
danielis prophetiam. Cap.v.
De diuersitate generationum a Matheo & Luca conscripta &
que de his refert Africanus. Cap.vi.
De nece infantium apud Bethelē & magorū presētia. Ca .vii.
De cruciatibus ipsius herodis qui necari iussit ifantes. Ca .viii.
De crudelitate Herodis quā mortis sue tēpore ppetrauit. ca.ix.
De Archelai regno post Herodem. Cap .x.
Qd falsa esse acta que iudei proferunt etiam Iosephi testimo
nio ex consonatione temporum conuincantur. Cap.xi.
Qd a pontifice Anna usq; ad Chaypham quatuor pontifices
fuerint . & singulis annis administrauerint pontificatū.in qui
bus predicatio cristi completa est. Cap .xii.
De Baptista Ioanne testioniū Iosephi.& q̄ asserit eū iustū fuisse
& ob eius necē uindictā in iudeos esse prerogati. Cap. xiii.
Testimonium Iosephi de cristo. Cap.xiiii.
Narratio de Abagaro rege .& exemplum epistole Abagari ad
dominū.& dñi ad ipsum.& eorum que consequenter de Sirorū
lingua translata sunt. Cap.xv.

Incipiunt Capitula secundi libri.

- De uita & institutione apostolorū post ascensionē cristi. Cap.i.
Quemadmodum Tyberius de cristo edoctus a Pilato commo
nitus est. Cap.ii.
Vt i oēm mūdū breui tēpore diffusa de xpō predicatio ē. ca.iii.
Q uēadmodū post Tyberii Gaius Cesar regē iudeorū cōstituit
Agrippā.Herodi perpetua pene deportatiōis iposita. Cap .iiii.
Vt Philo pro

Vt Philo pro iudeis suscepit legationem ad Gaium	cap. v
Quanta acciderit iudeis graua post temeritatē crucis xpi	ca. vi.
Vt Pilatus quoq; semetipsum morte dampnauit	cap. vii.
De fame temporibus Claudii	cap. viii.
Martyrium Iacobi apostoli.	ca. ix.
Vt Agrippa & Herodes apostolos persecuti diuinam continuo senferunt uindictā	cap. x.
Qd Theoda deprauauerat populū	cap. xi.
De Helena regina Adiabenorū	cap. xii.
De Simone mago	ca. xiii.
De predicatione apostoli Petri apud urbem Romam.	cap. xiiii.
De euangelio secundum Marchum	cap. xv.
Vt prius Marchus per Egiptū cristi notitiā predicauit	cap. xvi
Qualia de abstinentibus apud Egyptum Filo scribit	ca. xvii
Quanti ad nos Filonis peruenerint libri	ca. xviii.
Cuiusmodi clades compresserint iudeos ipō die pascalis.	cap. xix.
Qualia etiam sub Nerone Ierosolimis gesta sunt	cap. xx.
De Egyptio cuius actus apostolorum faciūt mētionē	cap. xvi.
Quemadmodum de Iudea Paulus Romam missus in uinculis omni culpa liberatus sit.	cap. xxii.
Vt sit passus Iacobus qui frater domini est dictus	ca. xxiii.
Qd post Marchum primus episcopus Alexandrie ecclesie or- dinatus sit Annianus	ca. xxiiii.
De persecutione Neronis sub quo Paulus ac Petrus pia confes- sione decollati sūt	ca. xxv
Vt innumeris iudei malis afflicti sunt ac nouissime contra Ro- manos arma mouerunt	ca. xxvi.

Capitula tertii libri

In quibus locis cristum apostoli predicauerunt	cap. i.
Qui primus	

Qui primus Romanam rexit ecclesiam.	cap. ii.
De epistolis apostolorum	cap. iii.
De successionibus apostoli Pauli	ca. iiii.
De iudeorum expugnatione post decem annos.	cap. v.
De fame que oppressit eos	cap. vi.
De his que a cristo predicta sunt	cap. vii.
De portentis ante bellum	cap. viii.
De Iosepho & quos reliquerit libros	cap. ix.
Vt diuinarum meminit scripturarum	cap. x.
Quemadmodum post Iacobum Symeon Ierosolimorum rexit ecclesiam.	cap. xi.
Vt Vespasianus posteritatem dauid iussit inquiri	cap. xii.
Quod Alexandrine ciuitati secundus Abilius prefuit.	cap. xiii.
Qd Rome secundus episcopus Anacletus fuit	cap. xiiii.
Vt tertius ab hoc Clemens	cap. xv.
De epistola Clementis	cap. xvi.
De persecutiōe sub Domitiano.	cap. xvii.
De Ioanne apostolo & reuelatione eius	cap. xviii.
Quemadmodum domitianus posteritatem dauid iussit occidi.	ca. xix.
De prosapia saluatoris.	cap. xx.
Qd Alexandrinorum ecclesie tertius prefuit Cerdos	cap. xxi.
Qd Antiochene ecclesie secundus prefuit Ignatius epus.	ca. xxii.
Relatio de Ioanne apostolo.	cap. xxiii.
De ordine euangeliorum.	cap. xxiiii.
De indubitatis diuinis susceptis ue scripturis.	cap. xxv.
De Menandro mago.	ca. xxvi.
De secta Ebioniorum	ca. xxvii.
De Cherinto prauae religiōis aristite	ca. xxviii.
De Nycolao & sectatoribus suis	cap. xxix.
De his apostolis	

De his apostolis qui non sunt aspernati iura cōubii	cap. xxx.
De Philippi & Ioannis excessu	cap. xxxi.
Quēadmodū Simeon Ierosolimorum epūs passus est.	cap. xxxii.
Vt Traianus cristianos uetuerit inquiri	ca. xxxiii.
Quod ecclesiam Romanā quartus rexit Euaristus	cap. xxxiiii.
Vt ter prefuit Ierosolimis Iustus	cap. xxxv.
De Ignatio & epistolis eius.	cap. xxxvi.
De quibuscū euangelistis & qbus tēporibus eminebāt.	ca. xxxvii.
De epistola Clemētis aliisq; scripturis & de libris Papie.	ca. xxxviii.

Capitula quarti libri.

Qui sub imperio Traiani Romanorum uel Alexandrinorum episcopi fuerint.	cap. i.
Qualia sub eodem passi sunt iudei	cap. ii.
Qui sub Adriano fidei defensiones scripserint.	cap. iii.
Qui sub eodē romanorū alexādrinorūq; fuerūt sacerdotes.	ca. iiii.
Episcopi Ierosolimorum ab exordio saluatoris usq; ad tempora memorata.	cap. v.
Excidium nouissimum iudeorū temporibus Adriani.	cap. vi.
Qui tēporibus hiscū falsi noīs sciētie p̄cipes extiterūt.	cap. vii.
Qui fuerint tunc ecclesiastici scriptores	cap. viii.
Epistola Adriani que persecutiōē a nr̄is remouerat.	cap. ix.
Qui principatu Antonini Romanorum Alexandrinorum ue fuerint sacerdotes.	cap. x.
De his qui sub eodē tēpore deuās asseruerūt sectas.	ca. xi.
De Iustini defensiōe apud Antoninum.	cap. xii.
Epistola Cesaris Antonini ad Asianos pro defēsiōe nr̄orū.	ca. xiii.
Que de Policarpo discipulo apostolorum ferūtur	cap. xiiii.
Vt Policarpus sub Vero aliq; nonnulli Smirne martyrium me	ruit

ruit. ca. xv
 De martyribus quos Iustinus in suis commemorat libris. ca. xvi
 Que Iustini scripta ad nos usq; peruenerunt ca. xvii
 Qui tunc uiri Romane Alexandrineq; ecclie prefuerunt. ca. xviii
 Qui Antiocesium. ca. xix.
 De his qui memoratis temporibus ecclesiastici scriptores eni-
 tuerunt cap. xx.
 De Egesippo queq; ipse commemorat cap. xxi.
 De dyonilio episcopo corinthiorum uel de eplis eiusdem. ca. xxii.
 De episcopo Theophilo Antioceno cap. xxiii
 De Modesto. cap. xxiiii.
 De Melitone quosq; ipse commemorat cap. xxv.
 De Apollinare ca. xxvi.
 De Musano cap. xxvii.
 De secta secundum Tatianum ca. xxviii.
 De Bardenadena Syro uel scriptis eiusdem ca. xxix.

Capitula quinti libri.

Quanti & quemadmodum sub Seuero apud Galliam pro pie-
 tate subierunt mortem cap. i.
 Ut martyres quamdiu habebantur in uita omnes qui in perse-
 cutione lapsi sunt reuocabant cap. ii.
 Qualis Attalo aparuit uisio. ca. iii.
 Ut martyres Hyreneum sua comedatione persecutur. cap. iiii.
 Quemadmodum sub Marcho Aurelio Cesare nostrorum
 precibus exauditis pluuiam prestitit deus. cap. v.
 Enumeratio episcoporum qui fuerunt Rome cap. vi.
 Quod usq; ad illa tempora per fideles miracula fiebant. ca. vii.
 Quemadmodum Hyreneus canonem scripturarum diffinit &
 de septuaginta

de septuaginta interpretibus	cap. viii.
Enumeratio sub Comodo sacerdotum	cap. ix
De Pantheno philosopho	cap. x
De Clemente Alexandrino	cap. xi.
De episcopis Ierosolimorum	cap. xii.
De Rodone & Martionis secta	cap. xiii
De Pseudo prophetis catafrigarum	cap. xiiii.
De scilmane quod sub Blasto factum est Rome	cap. xy.
Que de montano & pseudo prophetis feruntur	cap. xvi.
De Melchiade & scriptis eius	cap. xvii.
Quanta etiam Apollonius Catafrigas confutatio persequitur	ca. xviii
Serapionis de secta catafrigarum	cap. xviii.
Que Hyreneus contra hereticos apud urbem Romam discipulavit	cap. xx.
Quod Rome Apollonius martyrium passus est	cap. xxi.
Qui tunc episcopi nobiles habebantur	cap. xxii.
De pasce questione	ca. xxiii.
De dubitatione que orta est apud Asiam	cap. xxiiii
Vt omnibus una sententia de pasca complacuit	cap. xxv.
Que de Hyrenei scriptis usque ad nos peruenerint	ca. xxvi.
Que etiam ceterorum qui hisdem temporibus floruerunt	ca. xxvii
De his qui Artemonis introduxerunt sectam qualis moribus fuerit. quoque pacto sacro sanctos libros temerare ausus sit.	ca. xxviii

Capitula sexti libri.

De persecutioe Seueri	ca. i.
De Origenis a puero institutione.	cap. ii.
De eo quod apuero uerbum domini predicabat.	cap. iii.
Quanti per ipsum docti omnes facti sunt.	cap. iiii.

De Potamiana

De potarniana	cap .v.
De Clemente Alexandrino	cap.vi.
De Iuda traditore	ca.vii.
De his que erga semetipsum gessit Origenes	ca.viii.
de Narcisi mirabilibus	cap.ix
De episcopis Ierosolimorum	cap.x
De Alexandro	cap.xi.
De Serapione & libris eius.	cap .xii.
De libris Clementis	cap.xiii.
De Eracla.	cap.xiiii
Quantum studii fuerit Origenis erga scripturas diuinas	.ca.xv
De Symacho interprete.	cap.xvi.
De Ambroxio	cap .xvii.
De episcopis qui tempore Origenis fuerunt	ca.xviii
De Ypoliti libris.	cap .xix.
Quomodo Origenes presbiter factus est.	caa.xx .
Quo Eraclas apud Alexandriam suscepit sacerdotiũ.	ca.xxi.
De persecutione Maximi	cap .xxii.
De ordinatione Fabiani episcopi & de mirabilibus que in ea gesta sunt .	ca .xxiii.
Quanti discipuli fuerunt Origenis .	cap.xxiiii.
De Affricano.	capi .xxv.
De Berillo.	ca.xxvi.
De Philippo.	cap,xxvii
De dyonilio episcopo	ca.xxviii
De Araborum discessione.	cap.xxix.
De Heresi elcheisitarũ.	cap. xxx.
De decio.	capi .xxxi .
De passionibus dyonisi	ca.xxxii
De martyribus qui apud Alexandriam passi sunt	ca.xxxiii
De his que scribit dyonisius	ca.xxxiiii.
De Nouato.	ca.xxxv.
De Serapione	

De Serapione . cap .xxxvi
De his que ad nouatum scribit dyonisijs . ca .xxvii

Capitula septimi libri .

De decii & Galieni male gestis rebus . cap .i.
Qui fuerunt sub ipsis episcopi . ca .ii.
De Cipriano & q̄ statuerit hereticos rebaptizandos . cap .iii.
Quod dyonisijs contra sentiat . cap .iiii.
De pace que post persecutionem facta est . cap .v.
De Hereſe Sabellii . ca .vi.
De reuelatione que dyonisijs episcopo facta est a domino pro-
pter lectionem hereticorum librorum . cap .vii.
De nouati scismate & hereticorum baptismo . cap .viii.
De persecutione Valeriani . cap .ix.
De his que ad dyonisijs uel ceteros Egyptios episcopos te-
stati sunt . cap .x.
De his qui apud Cesaream Palestine martyres facti sunt . ca .xi.
De pace que sub Galieno facta . ca .xii.
Qui episcopi tunc nobiles fuerunt . cap .xiii.
De martyrio Mariani . ca .xiiii.
Relatio de Astirio . cap .xy.
De signis que uirtute saluatoris apud Paneadā fiebant . ca .xvi.
De throno Iacobi . cap .xvii.
Quomodo dyonisijs de pasca statuit . cap .xviii.
De his que apud Alexandriam acciderunt . cap .xix.
De morbis qui acciderunt in ea . cap .xx.
De Galieni regno . cap .xxi.
De Nepote & scismate eius . cap .xxii.
De Apocalipsi Ioannis . cap .xxiii.
De epistolis dyonisijs . cap .xxiiii.
De Paulo Samosatenoꝝ & de Gregorio & de heresi eius . ca .xxv.
Qui episcopi

Qui episcopi per illud tēpus nobiles habebantur. cap. xxvi.
 De heresi Manicheorum tunc exorta ca. xxvii.
 De ecclesiasticis uiris nobilibus quorum aliquanta etiā usq; ad
 nostram memoriam perdurarūt. cap. xxviii.

¶ Capitula octauī libri.

De nostri temporis ac Dioclitiani & Maximiniani & Maximi
 persecutione cap. i.
 De ecclesiarum subuersionibus cap. ii.
 De qualitate persecutionum cap. iii.
 De martyribus cap. iiii.
 De his qui apud Nicomediam passi sunt cap. v.
 De his que in domibus regum erant cap. vi.
 De Egyptiis qui apud Fenicem passi sunt cap. vii.
 De ipsa Egypto cap. viii.
 De Thebaide ca. ix.
 De Filea martyre cap. x.
 De his que apud Alexandria gesta sunt cap. xi.
 Qualiter docuerit quidam ex ipsis ca. xii.
 De his que in Frigia gesta sunt cap. xiii.
 De aliis quoq; diuersis uirorum ac mulierū passionibus. cap. xiiii.
 De prepositis ecclesiarum cap. xv.
 De mortibus persecutorum cap. xvi.
 De his que extrinsecus acciderunt cap. xvii.
 De his que in melius conuersa sunt. cap. xviii.
 De his que rursum in idipsum conuersa sunt. ca. xix.

¶ Capitula noni libri.

De simulata indulgentia. cap. i.
 De posteriori peruersione cap. ii.
 De Simulacro qđ nuper apud Antiochiā fuerat cōsecratū. ca. iii.
 De sententiis que aduersum nos late sunt ca. iiii.
 De actibus falsis. cap. v.
 De his qui eo tempore martyres extiterunt cap. vi.
 De his que aduersū nos tabulis ereis conscripta sunt. cap. vii.
 De his q̄ postmodū

De his que postmodum acciderunt bellis. pestibus. fame . & de
morte tyrannorum. cap. viii.

De uictoria Constantini Imperatoris. cap. viiii.

De perditione ultima inimicorum nostrorum. cap. x.

Capitula decimi libri .

De Arrii hereſe cap. primum

De exilio apud Niceam congregato. cap. ii.

De conuerſione philoſophi dyaletici cap. iii.

De Phafnutio confefſore cap. iiij.

De Spiriditone epiſcopo & mirabilibus eius cap. v.

Exemplum fidei Nicene & ſtatutorum eius cap. vi.

De Helena Constantini matre ca. vii.

De cruce ſaluatoris in Ieroſolimis ab Helena reperta ca. viii

De captiuitate Frumentii & Ediſſii & de cōuerſione Indorū per
ipſos geſta cap. viiij

De conuerſione gentis Hebreorum per capturam factā cap. x.

De Constantia ſore ſe Constantini & preſbitero per eam fratri
inſinuato cap. xi

De Alexandri & Eusebii & Arrii conflictu cap. xii.

De oprobriſo Arrii interitu cap. xiii.

De Athanaſii epiſcopi principiis cap. xiiii.

De Constantii imperatoris errore cap. xv.

De concilio hereticorum apud Ariminum congregato contra
Athanaſium cap. xvi.

De exciſo brachio Arſenii ceteriſq; dolis hereticorum in concilio
retentis cap. xvii.

De fuga & latebris Athanaſii ca. xviii.

Qd̄ Constans Imperator pro Athanaſio patri Constantio ſcri
pſerit eumq; ecclie ſue reddi iuſſit cap. xix.

De concilio apud Mediolanum hito & de exiliis Eusebii ca. xx.

De Ariminēſi concilio cap. xxi.

De Liberio epiſcopo urbis Rome cap. xxii

De Ieroſolimorum & Alexandriae epiſcopis cap. xxiii.

De ambitione

De Ambitione episcoporum apud Antiochiam .	cap .xxiii.
De Scismate Arrianorum quod in tres partes diuisum est.& quidam eorum Eunominiani.alii Macedoniani.alii uero perman serunt Arriani.	cap.xxiiii
De fine Constantii Imperatoris & ortu Iuliani .	cap.xxv .
De episcopis exilio relaxatis .	cap.xxvi.
De exilio apud Alexandriam scorum & luciferi ab his dissidio.	cap.xxvii
De his que in eodem concilio statuta sunt .	cap.xxviii
De Eusebio & Hylario atque ecclesiarum per eos restitutione.	ca.xxix.
De scriptis Hylarii .	capit.xxx .
De persecutionibus Iuliani blandis & callidis .	cap.xxxi .
De uitiis eius erga Athanasium .	capit .xxxii.
De fuga rursus & latebris Athanasii .	capit.xxxiii.
De Sepulcro martyris Babile .	capit .xxxiiii.
De Theodoro confessore apud Antiochiam .	capit.xxxv .
De Iudeorum conatibus qui a Iuliano decepti templum in Iero solimis reedificabant.	cap .xxxvi.
De Terremotu inibi & igne diuinitus accenso quo iudei ab il licitis disturbabantur inceptis .	capit.xxxvii .
De Signis & uirtutibus terrificis que in exitu conuersa sunt iudeorum.	capit.xxxviii.
Capitula undecimi libri .	
De ortu & religiosa mente principis Iouiniani & de fine eius .	ca.i.
De ortu Valentiniani & Valentis .	capit.ii.
De dormitione Athanasii & persecutionibus Luthi Heretici.	ca.iii.
De uirtutibus & mirabilibus scorum que fuerunt in Egypto.	cap.iiii.
De persecutione que fuit apud Edessam.	cap.v.
De Moysen quem regina Saracenorum gentis poposcit episcopum.	ca.vi.
De Didimo uidente Alexandrino .	cap .vii.
Quanti ex discipulis Antonii tunc in heremo habitantibus uir tutes & signa fecerunt .	capit.viii.
De Gregorio & Basilio Capadocie episcopis .	cap .ix.
De Damaso episcopo & Ursini subreptione .	cap .x.
De Ambrosio episcopo.	cap .xi.
De Valentiniani	

De Valentiniani fine . Cap . xii.
 De Gothorū per Trätias irruptione & Valentis nece. cap. xiii.
 Ut Gratianus Imperator Theodosium regni participem adsci-
 uerit. & post multa religiose & fortiter gesta Maximi tyranni
 insidiis subcubuerit. cap. xiiii.
 De Valētiniano puero atq; matre eius Iustina qui defensas ec-
 clesias perturbare conatus est. cap. xv.
 De beniuoli magistri memoria fideli constantia . cap. xvi.
 Ut Theodosius necē Gratiā ultus de Maximio triūphauerit. xvi
 De Theodosii comisso in Thessalonicēses & penitētia eius publi-
 ce apud sacerdotes gesta . capi . xvii.
 De restitutione ecclesiarum que per ipsum iam catholicum in
 oriente restitute sunt . capi. xviii.
 De Apollinare & heresi eius . cap. xix.
 De episcoporum successionibus per orientem . cap. xx.
 De Situ templi Serapis & subuersione eius . cap. xxi.
 De fraudibus paganorum que in tēplis detecte sunt . cap. xxii.
 De Sarturni sacerdote Tyranno totius pene Alexandrie ad-
 ultero. Cap. xxiii.
 De ecclesiis & marryriis q̄ i ydolorū locis cōstructe sūt. ca. xxiiii.
 De Ioānis sepulcro uiolato & reliqis apd' Alexādrīā resēuatis. xxv
 Dt thoracibus Serapis apud Alexandriam abrais & signo cri-
 sti in loco eorum reddito . cap. xxvi.
 Ut mēsurā aq̄ Nili flumīs quā Poeci uocāt ad ecclīā d' ferat. xxvii
 De Valentiniani iunioris interitu & ortu Eugenii. cap. xxviii.
 De responsis Ioannis monachi. capi. xxix.
 De apparatu belli aduersus Eugenium Theodosii & de uictoria
 eius orationibus magis quā uirtute patrata. cap. xxx.
 De fine Theodosii post uictoriam & Archadio atq; Honorio
 liberis & heredibus regni . cap. xxxi.

¶ Expliciunt capitula totius operis .

Incipit prologus Rufini presbyteri in hystoriam ecclesiasticam
ad Cromatium episcopum.

Peritorum dicunt esse medicorum: ubi imminere urbi
bus uel regionibus generales uiderint morbos
prouidere aliquod medicamenti uel poculi ge-
nus. quo premuniti homines ab imminenti defen-
dantur exitio. Quod tu quoque uenerande pater
Cromati medicine exequens genus. tempore quo disruptis Italie
claustris Alarico duce gothorum se pestifer morbus infudit. &
agros. armenta. uiros. longe lateque uastauit. populis tibi a deo com-
missis feralis exitii aliquod remedium querens. per quod egre me-
tes ab ingruentis mali contagione abstracte: melioribus occupate
studiis tenerentur. iniungis mihi ut ecclesiasticam hystoriam. quam
uir eruditissimus Eusebius Cesariensis greco sermone conscri-
pserat in latinum uerterem: cuius lectione animus audiendum uinctus.
dum noticiam rerum gestarum auidius petit. obliuionem quodammodo
malorum que gerunt acciperet. A quo ego opere. cum excusare me
uellem. utpote inferior & impar. & qui inter multis annis usum
latini sermonis amiserim. consideraui quod non absque aliquo apo-
stolice institutionis ordine nobis ista preciperes. Nam & cum do-
minus aliquando esurientibus in deserto auditorum turbis. dixisset
ad apostolos. date eis uos manducare. Philippus unus ex aposto-
lis intelligens eo magis splendescere diuine uirtutis insignia. si
minimorum quorumque ministeriis explerentur. non protulit panes
apostolice reconditos pere. sed puerulum adesse dicit. habentem
quinque panes & duos pisces. quem uerecunde excusans adiecit. sed
hec que sunt inter tantos. Quomagis in angustis opibus & despera-
tis. clara fieret diuina potentia. Sciens ergo ex illis te descendere disci-
pulis: recordatus quod Philippi fortassis exemplo: ubi pascendi turbas tem-
pus uidisti. puerulum subrogaueris. qui panes quidem quinque sicut
acceperat duplicatos adhiberet. ad explendum tamen euangelicum sa-
cramentum. proprio labore captos adderet etiam pisciculos duos.
adgressus sum exequi ut potui quod preceperas. certus quod excusabit
imperitie nostre culpas precipientis auctoritas. Sciendum sane est
quod decimus

q̄ decimus liber huius operis. in greco qm̄ per parum erat i re-
bus gestis. reliqua omnia in episcopoz panegyricis tractatibus.
nihil ad scientia rerum conferentibus occupatus. om̄ssis que ui-
debantur superflua. hystorie siquid habuit nouo coniunximus
libro. & in ipso Eusebii enarrationis dedimus finem. Decimum
uero & undecimū librum nos conscripsimus. partim ex maiorū
traditionibus. partim ex his que nostra iam mēoria cōprehende-
rat. & eos uelut duos pisciculos superscriptis panibus addidi-
mus. quos si tu & probaueris & benedixeris. pro certo confidā
q̄ sufficient turbis. Continet autē omne opus res in ecclesia ge-
stas. a saluatoris ascensione & deinceps. Nostri uero duo libelli a
temporibus constantini post persecutionem. usq; ad obitum
Theodosii augusti.

ExPLICIT prologus. Incipiunt capitula.

Quod deus & dominus & creator omniū ac dispensator uni-
uersorū ipse sit secūdū ea que i lege & pphetis scripta sūt. ca. i.
De tēpore natiuitatis christi secundum carnem. ca. ii.
De iuda galileo & theoda. ca. iii. De Herode q̄ ex alienigenis
uenit ad regnum. ca. iiii. Quod Herodis tempore interrupta
sit regum successio secundum Danielis prophetiam. cap. v.
De diuersitate generationū a Matheo & Luca cōscripta & que
de his refert Africanus. ca. vi. De nece ifantiū apud bethleē
& magoz presentia. ca. vii. De cruciatibus ipsius herodis qui
necari iussit ifantes. ca. viii. De crudelitate herodis quā mor-
tis sue tēpore ppetrauit. ca. ix. De archelai regno post hero-
dem. ca. x. Quod falsa esse acta q̄ iudei pferūt et Iosephi te-
stimonio ex cōsonatōe tēporū cōuincant. ca. xi. Quod a pōtifice
āna usq; ad chayphā quatuor pontifices fuerūt & singulis annis
amīstrauerūt pōtificatū i qbus predicatio christi cōpleta ē. ca. xii.
De baptista Ioāne testimoniu Iosephi. & q̄ asserit eū iustū fuisse
& ob eius necē uīdictā in iudeos esse prerogata. ca. xiii.
Testimoniū Iosephi de christo. ca. xiiii. Narratio de Abagaro
rege. & exēplū epistole Abagari ad dominū & domini ad ipsū.
& eoz que cōsequēter de syroz lingua trāslata sunt. cap. xv.

Incipit liber primus hystorie ecclesiastice.

Successiones sanctorum apostolorum & tempora que a saluatore nostro usque ad nos decursa sunt queque & qualia in his erga ecclesie statu gesta sint. qui et insignes uiri in locis maxime celeberrimis ecclesiis prefuerunt. uel qui singulis quibusque temporibus. seu scribendo seu docendo uerbum dei nobiliter adstruxere. quique et uel quanti uel quando noua contra religionem dogmata proferentes. ad profundum erroris studio contentionis elapsi. false scientie auctores se preceptoresque professi sunt. passim uelut lupi graues gregem christi lacerantes. nec non & ea mala que iudeorum gentem per insidias quas aduersum saluatorem moliti sunt uastauerunt. quibus et modis. & quoties. quibusue temporibus doctrina christi & sermo diuinus a gentibus impugnatus est. quaque his tempestatibus usque ad suppliciorum patientiam & perfusionem sanguinis per uerbi dei ueritate certauerunt. sed & martyria nostris suscepta temporibus. atque in his domini & saluatoris nostri erga singulos quosque unicuique clementissimumque subsidium scribere mihi uolenti. non aliunde sumendum uidetur exordium. quam ab ipsa domini & saluatoris nostri iesu christi presentia corporali. Sed mihi quodso ueniam dari. Confiteor namque quod in hoc opere uiribus nostris maiora temptamus. ut & fideliter & integre que sunt gesta narremus. & rudes ac nulli fere nostrorum digressam uiam huiuscemodi itineris primam audeamus incedere. Et licet deum ducem futurorum domini que saluatoris nostri certus sum nobis suffragia ad futura. hominum tamen nulla quibus possumus inniti conspiciamus precessisse uestigia. nisi quod sparsim singulorum quorumque temporum seu rerum gestarum ad nos usque indicia ac monimenta transmissa sunt. E quibus quedam nobis luminum faces uelut in obscuro positae eminens accedunt. & tanquam e sublimi specula qua nos gressum tendere oporteat. ac uiam uerbi absque errore dirigere. eorum uocibus ammonemur. Quaecumque igitur proposito operi conuenire credimus. ex his quod illi sparsim memorauerant eligentes. ac uelut e rationabilibus capis doctorum flosculos decerpentes. hystorica narratione in unum corpus redigere

pus redigere & coaugmētare tēptauimus. satis habūdeq; gratū
putātes. & si nō omniū nobilissimorū. certe saluatoris nostri apo-
stolorū successiones celebrioribus quibusq; ecclesiis traditas in
unū colligere. atq; in ordinē modūq; digerere. Opus autē mihi
p̄ necessariū uideor assūpisse. eo magis q̄ ut superius dixi. nemi-
nē ecclesiasticū dūtaxat scriptorē ad hāc partē narratiōis animū
adiēcisse cōperior. In quo illud ēt spero. q̄ & utilitatis plurimum
ex rerū gestarū cognitione studiosis quibusq; noster hic cōferat
labor. Quāuis iam de his ipsis nō nulla ēt ī cronicis. i. in eo ope
qd̄ de tēporū rōne cōscripsimus breuiter succincteq; p̄strixerim.
Plenius tamē ī presenti tēpore singulorū narrationē apire tēpta-
uimus. Incipiet igit̄ mihi sermo ab ipso domino sicut p̄misimus
christo. Verū quia christianorū res gestas scribere p̄ponimus. cō-
sequēs uidet̄. uti prius uel genus hoc hominū unde ducat exor-
diū & qd̄ noīs ipsius cōtineat rō. & cuius gens ista & populus ap-
pellatiōe cēset̄ repetētes paulo altius exponamus.

Igit̄ qm̄ christus duplici ex modo. & diuina in eo pariter
atq; hūana nat̄a plenitudinē tenet. caput ī eo diuina substā-
tia. pedes hūana quā p̄ nostra salute suscepit habeāt. Et ita de-
mū p̄fectius nobis narratio diriget̄. si a capite. i. a diuinitatis eius
uerbo sumamus exordiū. p̄ qd̄ christianorū. q̄ gēs nouelle appel-
latiōis credit̄. antiq̄tas & nobilitas pariter ostēdēt. Genus igitur
christi & ipsius substātiā & eius naturā p̄ferre ac p̄dere nullus
sermo sufficiet. Siqdē ēt diuinū de eo ita p̄nūciat oraculū dicēs.
Generationē eius qs enarrabit. Sed & alibi celestibus nihilomi-
nus de eo uocibus ita refert̄. Quia nēo nouit filiū nisi pater. sed
neq; patrē qs nouit nisi filius. Solus ergo ille qui genuit nosse di-
cit̄ filiū pater. & filius patrē. Sine dubio exclusit ceteros ad discu-
ciēdā noticiā. qui ad unū solū patrē filii sciētia reuocauit. Hic igit̄
ī his uoluminibus q̄ diuino spū cōscripta credūt̄. lux eterna. &
āte mūdi initiū semp fuisse predicat̄. Sapiētia quoq; substātiālis
& uerbū uiuū ī p̄cipio apud patrē. & deus uerbū substituisse nar-
rat̄. Quis ergo poterit eū qui āte oēm creaturā uisibilē atq; inui-
sibilē semp fuisse. & iūnitio iam fuisse ex ipso patre natus. & cū
patre sempiternus

patre sempiternus extitisse describit. sermone comprehendere. Quis
omnium celestium immortalium diuinarumque uirtutum dominum. & ducem atque
principem celestis milicie. & magni consilii angelum. uoluntatis paterne
efficaciam. quem cum patre omnia que sunt creasse & condidisse constat. ut uerum
filium & unigenitum & omnium que creata sunt dominum & regem ac dominatorem
paterna uirtute ac potestate cuncta moderantem uerbis explicet.
nisi quod ad intelligentiam plenitudinis eius. per secretiora & mystica diui-
narum uoluminum informamur eloquia. Ioannes denique spiritu dei repletus.
In principio inquit erat uerbum: & uerbum erat apud deum. & deus erat
uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt. &
sine ipso factum est nihil. Sed & moyses maximus & uetustissimus pro-
pheta. multis ante seculis hec eadem pretestatur. cum celitus inspiratus
originem mundi & rerum initia de eo plenius aperiret. conditor omnium
patrem cum filio. mysticis ac sacratibus designat eloquiis. Ait namque.
Et dixit deus. Faciam hominem ad imaginem & similitudinem nostram.
Sed & dauid antiquissimus est ipse. licet moyses posterior propheta
rursum dicat. Verbo domini celi firmati sunt. & spiritu oris eius omnis uir-
tus eorum. Et alio idem nihilominus designat oraculo de deo dicens.
Ipse dixit & facta sunt. ipse mandauit & creata sunt. In quibus eui-
denter mandatis. personam patris & filii operantius expressit. Cum igitur his
& aliis quam plurimis uocibus sparsim per diuina uolumina creator
omnium cum patre filius declaretur. superest ut de his que post conditio-
nem mundi per hominum dispensationem transiit quam possumus breuiter
perstringamus. Multis quidem & antea pietate preditis uiris adstitit
se: & docuisse que ad cultum diuinum pertinere uidebantur ostendit.
Sed euidentius & familiarius abrahe atque eius familie quantum fas
erat dominum hominibus innotuisse describit. & uelut preceptor quidam
ac monitor illius extitisse persapie refert. Denique in diuinis oracu-
lis scriptum est. quia apparuit deus abrahe tamquam communis aliquis
homo sedenti ad illicem mabre. At ille exurgens. cum hominem uideret. ado-
rat ut dominum & ueneratur ut dominum. Sed & proprie uocis professione pre-
sentiam se testatur non ignorare diuinam dicens. Dominator domine qui iu-
dicas omnem terram. nonne facies iudicium? Que utique omnia non ad patrem
sed ad filium referenda. posterior incarnatio dispensationis plenius
expleta designat

expleta designat. Et idē ppheta **Dauid** dicit de deo. **Misit** uer-
bū suū & sanauit eos. & liberauit eos decorrūptōibus eorū. Sed
adhuc euidentius p moysen de eo q̄ domūus sit ipse cū domino.
diuīa testāt eloq̄a cū dicit. **Pluit** dominus sup sodomā & gomor-
rā sulphur & ignē a domino. **Eundēq;** cū apparuisset **Iacob** deū
esse eadē scriptura designat cū diceret ad iacob. **lā** non uocabit
nomē tuū iacob. sed **israhel** erit nomē tuū. q̄a inualuisti cū deo.
Et paulo post dicit. **Et uocauit** inq̄t iacob nomē loci illius uisio
dei dicēs. **Vidi enī** dñm facie ad faciē. & salua scā ē aīa mea. **Ne**
q̄ enī fas ē de aliquo āgelorū uel celestiuū uirtutū ista sētire. **Nul-**
lū enī illorū si quādo mortalibus ex celesti precipiunt adesse mā-
dato dñm uel deū diuinus sermo cōmemorat. **Hic** ēt **Iesu** suc-
cessori moysi cū adstitisset. p̄cūctāti q̄s eēt respōlis euidentissimis
designauit dicēs. **Princeps** milicie uirtutū dñi ego sū. Cūq; his audi-
tis adorasset famulus ut decebat. **Solue** inq̄t ad eū corrigiā calcia-
mēti tui. **Locus** enī i quo tu stas terra scā ē. In quo cōsiderāda ē pre-
ceptorū similitudo. qm̄ nō erat hic alius ab eo q̄ dixerat ad moy-
sen de rubo ignis dicēs. ne appropies huc. **Solue** calciamenta de
pedibus tuis. locus enī i quo tu stas terra scā ē. **Et addidit** dicens.
Ego sū deus pat̄r tuorū. deus abrahā. & deus isaac. & deus iacob
Clauit igit̄ ex his oībus. q̄ uerbū dei. & deus & domūus & crea-
tor oīum cū patre filius designatus ē. **Nūc** uero ēt illud uidea-
mus quō & sapiētia seculi substācialiter existere. idē ipse i diuinis
ostēdat oraculis p **Salomonē** hic de semetipsa sapientia mysticis
uocibus p̄dens. **Ego** sapiētia i altissimis habitauī. cōsiliū & sciētia
& sensū ego iuocaui. **Per** me reges regnāt. & potētes p me scri-
būt iusticiā. **Per** me p̄ceres magnificāt. & tyrāni p me obtinent
terrā. **Et post aliquāta itē** dicit. **Dominus** creauit me iūtiū uiarū
suarū. i opa sua āte secula fūdaui me iūitio. priusq̄ terrā faceret
anteq̄. p̄dirēt fōtes aquarū. priusq̄ mōtes fūdarēt. āte oēs āt col-
les genuit me. **Quādo** preparabat celos adērā ei. & quādo firmos
ponebat fōtes sub celo. cū ipso erā cui ad gaudebā quotidie. **Le-**
tabar āt corā ipso i oī tēpore. quādo letabat̄ orbe p̄fecto. Ex qui-
bus oībus fuisse abūitio imo & āte oē qd̄ dici pōt iūitiū. ab ipso
patre p̄genitā

patre pgenitā sapientiā cōstat. Quid at̄ cause fuerit q̄ nō oībus
passim sicut nūc. ēt ātea īnotuerit. & oēs ad eius fidē ac scientiā
peruenerit: exponemus. Nōdū capere poterat perfectā sapientiā.
christiq; doctrinā rudis adhuc mūdus: & pericie totius ignarus.
Deniq; statī īnitiis cū adhuc hī q̄ primi creati fuerant hoīes ī
beatitudie degerēt. mādato dei negligētia corrupto ī hāc uitam
mortalē & fragilitati obnoxia deciderūt. ac terre huius diuina ma
ledictiōe dānate habitaculū. p̄ paradisi deliciis cōmutauerūt. Iam
uero qui ex huiuscemōi genitoribus per orbē terre diffusi sunt.
ferino magis ac beluino ritu oberrātes. non urbes ad societatē.
nō mores ad honestatē. nō leges ad uite iusticiā tenuere. Artiū
uero disciplināq; apud eos & totius philosophie. ne ipsū quidē
nom̄ habebat. sed agrestes quidē & uagi per deserta nullis sedi
bus uagabāt. Si qua uero ī ipsis boni semina naturaliter clemē
tia inoleuerāt cōditoris. hec iculta & icōdita relinquētes. magis
adusum malicie quouia humani itineris p̄liuius uergit confe
rebāt. Ex quo accidit ut nefariis sceleribus inter semetipsos agē
tes. nūc corrūperēt. nūc ēt iterimerēt adinuicē. usquequo p̄cedē
te inmanitate. ēt deuorarēt ab alterutq;. Hinc ille q̄ mūdo scele
ris fabulas reliq̄runt. theomachie & gigantomachie exorte sūt
donec nefariis ausis ultio diuina. nūc inundatione diluuii. nunc ēt
populatōe ignei imbris obsisteret. & immanitatē scelex̄ penarū
uarietate cōprimeret. Verū qm̄ creatori suo humanū genus ma
licie morbo & cōtagiōe corruptū. emendādum uidebat̄ potius
quā delēdū. miseratus tūc obscuratas p̄ nequiciā mētes & tene
bris cecitatis obstructas. ille ipse q̄ ī p̄cipio erat apud deū deus
uerbū & sapiētia patris. nūc āgelox̄ ac mīstrax̄ uirtutū legatiōi
bus utit̄. nunc ēt īeffabili dignatiōe ipse adest. & raȳ sicubi quē
dei ac iusticie memorē repperit. diuinis reuelatiōibus. monitis sa
lubrioribus. instructiōe qua deū decebat. reformare ac reuocare
de tenebris humanū nitit̄ genus. nō ī alia quā hoīs specie. qua
solū hoīes doceri aliqd̄ & instrui ac iuuari possūt. donec paulatī
gentē integrā q̄ hebreox̄ appellabat̄ ad sui cultū uenerationēq;
cōuertit Quibus etiā utpote adhuc rudibus. & cōtagione uite
prioris īfectis.

prioris infectis. p moysen pphetā typos & ad umbrationē diuini
cultus p sabbata qdā mystica & circūfionē corporis altius aliqd
in spū significantē. ceteraq; huiusmodi precepta legalia. uelut ele
menta sacrationis olim future eruditionis ipressit. Que tam lex
cū uelut initiū quoddā luminis mūdo huic effulisset. & odoris
sui flagratia mare ac terras lōge lateq; cōpleisset. atq; ex ipsa di
uersis in orbis partibus nidore quēdā. prudētiores quicq; capiētes
legislatores uel philosophi modesta queq; & uerecūdiora prece
pta atq; honestatis & iusticie cōscia. auditoribus suis paulatī tra
dere atq; insinuare cepissent. & agrestes ac feros hoīum mores
ad decora atq; honesta instituta reuocare. Tunc amicitia cohire
inter se uiros. & cōcordie subire federa docuerūt. Tūc inuare se
inuiicē hoīes. & usum reꝝ discunt habere cōmunē. donec īstituti
prudētioris. docilis humana mens & societatis adinuicē patiens
redderet. ut huiuscemodi cōsuetudinis plusione premissa. apti
iam & parati etiā ad diuina fierent instituta. patrisq; omniū dei
scientie capaces existerent. In quo ipse iterum omniū uirtutum
magister. ipse sermo ac ratio & uerbum ac sapientia dei. ipse qui
in initio cum patre creauerat hominē. ipse inquā humane quoq;
nature assumpta substantia & specie forme seruilis indutus. in
nullo penitus ab eo q; nos sumus differens. tempore quo ro
mani imperii regnū nobilius latiusq; consurgere ipse prestiterat
ingressus hunc mundū. cōmuni quidē nobiscum nascēdi aditu.
sed nullo auctore patefacto. Ea egit & pertulit. que de eo futura
prophete predixerant. Viri & enī diuinitus inspirati. hominē qui
simul esset deus aduentare huic mundo. & doctore oīm gentiū
paterne pietatis ac religionis futurū. sacrosanctis oraculis cecine
runt. Sed & mortis modum quo de hac uita discederet. ut que
rursū inusitato more aduiuētes repedaret a mortuis. & post hoc
celū adiret unde descēderat. atq; in deū rediret. De quibus quā
uis euidenter quāplurimi significauerint pphetarū. tamen unius
indiciū Danielis scilicet. quantū breuitatis necessitas indulget
adhibeam. Dicit ergo de eo ita. Videbam. & ecce sedes polite
erant. & uetustus dierum sedebat. & uestimenta eius sicut uix
alba &

alba. & capillus capitis eius sicut lana munda. thronus eius flamma ignis. rote eius ignis adurens. Fluvius igneus precurrebat ante eum iudiciū positum est. & libri aperti sunt. Et post hoc uidebā & ecce cū nubibus celi tanquā filius hominis ueniebat. & puēit usq; ad uetustū dieꝝ. & in cōspectu eius platus est. Et datus est ei principatus & honor & regnū. & omnes populi tribus & lingue ipsi seruiunt. Potestas eius potestas eterna que nō transiet. & regnum eius non corrūpetur. **Hec omnia manifestissime de nullo alio nisi de saluatore nostro. qui erat in principio apud deū deus uerbum dicta intelligunt.** Filius & enī hominis ppter hoc in nouissimis temporibus incarnatus deus. de quo latius. si quis scire desiderat. in suis locis adserctiones horum digessimus. **Nomen autē hoc quod diximus christi. quomō etiā p pphetas olim fuerit adumbratū. tempus est edocere.** Primus ipse moyses uolens ostendere quid uenerationis in se nomē christi & mysterii cōtineret. cum iuberetur typos & imagines sacramentorū celestium: sicut ei in monte fuerāt ostensum in lege describere. cūq; ritū constituendi pontificis traderet quantū mortalē docere fas erat. eum quē supra omnes homines ut esset honore & meritis decernebat. per unguenti cuiusdā mystica sacramenta christum nominauit. **Quo per hoc discerent hi qui per legē instituebāt.** quia qui super omnes homines honore & reuerentia habendus est. christus nominabatur. Sed & idē moyses longe per dei spm̄ preuidens qui sibi prepararet successor. & prenoscens q̄ is qui post se regnum susciperet maioris sacramēti minister existeret. Iesum cognominauit eum. qui prius ausēs parentum fuerat appellatione uocitatus. **Sciens q̄ in huius uocabuli sacramento. maioris cuiusdam glorie rex. quā mortalis natura recipit poneret.** Igitur ita per gemina appellationis indicia. in altero pontificatus in altero regalis forme exprimūt insignia. Et iesus christus tanq̄ qui rex & pontifex esset pariter nominatur. ut neq; in alio aliquid qd̄ ad religionē. neq; qd̄ ad potestātē pertinet deesse. populus p̄ precedentia sacramenta mystice institutus agnosceret. **Vnde & pphete acti diuino spū. simul & impietātē iudeorum & gentilium**

gētiliū ī eo. preuidebāt salutē. Et tale aliqd unus ex ipsis cui Iere-
mias nomē ē precinebat. Spūs inqt uultus nostri christus domi-
nus cōprehēsus ē in corruptiōibus nostris. cui diximus ī umbra
tua uiuemus ī gētibus. Sed & dauid magnificus uates; hoc de eo
dē mēorat. Quare fremuerunt gētes: & populi meditati sunt in
ania. Astiterūt reges terre: & p̄cipes cōuenerunt ī unū. aduer-
sus dñm & aduersus christū eius. Et paulo post ait ex p̄sona ipsi
us christi. Dominus dixit ad me filius meus es tu: ego hodie ge-
nui te. Pete a me: & dabo tibi gētes hereditatē tuā. & possessionē
tuā terminos terre. Nō solū at̄ p̄tīfices unguēto chris̄matis apud
hebreos cōsecrabāt. uerū & reges qui & ipsi qm̄ diuinitatis nutu
p̄ p̄phetas sacratio quodā chris̄mate delibuti. sortiebāt sceptrā re-
galia. imaginariū licet. tamē ipsi christi appellabāt. Quo scilicet ē
ī ipsis celestis regis imago ac species seruaret. Sed & ī p̄phetarū
ordīe īuenimus nōnullos simili mō unguēto chris̄matis cōse-
cratos. mīsteriū diuinis eloq̄is prebuisse. & gnaros redditos futuro-
rū. Ex q̄bus oībus cōstat qđ filius dei. uerbū ac sapiētia patris. qā
uerus rex ē oīm seculorū. & qā uerus p̄tīfex ē futurorū bonorū.
& qā uerus p̄pheta ē. quippe qui inspiret & repleat p̄phetias.
ideo uere christus nōiatus ē. Cuius nōis p̄ eos quos supra enu-
merauimus p̄tīfices & p̄phetas & reges. typus & imago preces-
serat. Verū illi qm̄ ut diximus ad breue tēpus uite huius christi
appellabāt. ad solā ueri christi imaginē cōseruandā. Quāuis cōpo-
sitiōe quadā mystica cōsecrati olei. tamē huius q̄ iter nos haberi
solet materie ac liquoris unguebāt. Verus at̄ hic qui de celis ue-
nerat. & cui oīa q̄ precedebāt gesta fuerāt. christus nō humanis
opibus q̄sita sumit unguēta. sed nouo ac singulari mō paterno
spū īfusus & unctus christus efficit. sicut multis āte seculis de eo
uates Isaias predixerat. ex p̄sona ipsius christi dicēs. Spūs dñi sup
me. p̄pter qđ unxit me. euāgelizare paup̄ibus misit me. predica-
re captiuis remissionē & cecis uisum. Nec solū isaias diuinis hec
predixit oraculis. sed & dauid similiter inspiratus. testat̄ de chri-
sto dicens ad ipsum christū. Sedes tua deus ī seculū seculi. uirga
equitatis uirga regni tui. Dilexisti iusticiā & odisti iniquitatem.
p̄pterea unxit

propterea unxit te deus deus tuus oleo leticie precōfortibus tuis.
In quibus uerbis prius quidē eū euidenter deū designat. Scđo uero
per equitatis uirgā sceptra in eo regale cōmemorat. Post uero etiā
qualiter christus effectus sit indicat dicēs. quod unctus sit deus a deo
nō oleo cōi: sed oleo leticie. Nec sicut participes sui. i. illi qui in ima
gine precesserāt. sed preparticipibus suis. Oleū uero leticie in sa
cris uoluminibus. intellectu mystico spūs sanctus designat. Sed &
de pōtificatu eius. Idē dauid alio in loco tale aliqd archanis signat
eloquiis. tāquā ex psona patris de filio pñūtiātis. De uentre iqt
ante lucifera genui te. Iurauit dominus & nō penitebit eū. tu es
sacerdos in eternū scđm ordinē melchisedech. Hic autē melchise
dech in diuinis uoluminibus sacerdos fuisse sūmi dei refert. Sed qui
nō oleo cōi punctus sit. neque qui ex successionē generis susce
perit sacerdotiū. sicut apud hebreos fieri mos erat. Et ideo scđm
ordinē ipsius sacerdos futurus dicit christus. qui nō olei liquore
sed uirtute celestis spūs cōsecrēt. Iccirco denique cū multi apud
hebreos oleo in hoc ipsū sollēniter cōsecrato uncti sint christi. &
siue reges siue pphete siue et pōtiffices per hoc fuerūt instituti. nul
lus tamē ipsorum uel gēti uel discipulis aut sectatoribus ex suo uo
cabulo nomē dare potuit. & appellare discipulos christianos. nisi
hic solus qui uerus ē christus. Et nō oleo hūano: sed paterno spū
punctus. Hic sectatorum suorum populos. & uniuersā per totū mundū
sui nomē gentē. ex ueri christi uocabulo appellari fecit phēni nomē
christiāos. Si igitur unde genus ducat christus requiris. & eius aucto
rē rimaris. qui auctor ē omnium. audi quid oracula diuina per dauid ma
gnificētissimū uatem ex psona ipsius sūmi patris loquat. Sicut
& paulo superius mēorauimus. De uentre iqt ante lucifera genui te
Et quāuis uētris appellatio in eo qui recte icorporeus credit cō
uenire minime uideat. tam tropicis ac mysticis legibus hoc est.
quod nō extrinsecus & aliūde substituerit filiū pater. sed ex semet
ipso. ac si dici pōt de interioribus suis. ut hoc ipsū sit ille qui natus
est. quod ē ille qui genuit. Et ne adoptionis lege extrinsecus uideat
assumptus. sed quantum appellatio uētris intelligi suggerit.
salua reuerētia icorporalitatē. intrinsecus editus designet ueritate
nature. Quod

nature. Quod uero ait *ante luciferum*. ante mundi. & *ante* totius creature designat initiū. Distinctio sane iter uerū christū & imaginarios illos qui prius precesserāt q̄ habeat. euidēs ī hoc inditium dat. quod illi priores cristi nulli pene nisi gēti pprie cogniti sūt. Huius at uerī christi nō solū nomē. sed & potestas & regnū per oēs natiōes & p̄ uniuersum orbē terre diffusum: nō sola cognitiōe uocabuli: sed & diuinitatis cultu ac religiōis reuerētia cōsecratum ē. In omni nāq; terra. tāquā uerbū & sapiētia prīs. tāquā deus & dominus christus iesus colit̄ & adorāt. sicut diuinū de eo p̄nunciauit eloquiū dicēs. Quia ī noīe iesu oē genu flectat. celestium terrestriū & ifernorū. Et oīs līgua cōfitebit̄. qm̄ dominus iesus ī gloria ē dei prīs. Vnde nō solū potestas eius & regnum. sed & affectus & amor tātus de eo credētium mētibus inoleuit. ut ēt aīas ponere p̄ noīe eius. & ceruices suas p̄secutorū gladiis nō morētur obicere: dūmō sacrosca apud eos noīs eius fides & reuerētia cōseruet̄. Hec interī nobis necessario narrationē rerum precesserit quā p̄seq̄ īstituius. ī qbus nom̄ ostēdat cristi iesu dñi ac saluatoris nostri nō nouelle appellatōis alicuius. aut ex carnali natiuitate. sed a deo ipso originē ducere. Quod at̄ recētis uocabuli christiāorū gens uidet̄. & ritus obseruātie eius nup̄ exortus. quid ēt hec ipsa nouitas ī se uetustatis cōtineat ostēdemus. Antiquissimū pre oībus fere gētibus hebreorū genus haberi. puto q̄ nulli uideat̄ dubitādū. & q̄ apud ipsam gentē secretior quidā religiōis cultus & obseruātia diuinis mādāta uolumīb̄ cōtineatur. In quibus ēt de nōnullis iusticie pietate p̄ditiis uiris refert̄: qbusdā qdē qui & *ante diluuiū* fuerit. Aliis at̄ & post diluuiū. In qbus de noe atq; eius filiis. oīq; p̄sapia scribitur. & usq; ab abrahā ptēditur. quē parētē gētis hebreorū cōstat existere. Oēs ergo illos q̄ ab abrahā sursum uersus usq; ad primū hoīem generatiōis ordīe cōscribūt̄. ēt sine noīe. rebus tam̄ & religiōe christiānos fuisse siq; dicat. nō mihi uidetur errare. Cū enī nom̄ christi ani hoc idicet. q̄ christo q̄s credēs. p̄ eius doctrinā. fidē. pietatē ac iusticiā teneat. & studiis diuīe ihereat sapiētie. atq; oē qd̄ ad uirtutē ptinet exequat̄. Si iquā hec sūt q̄ a uocabulo christiāi noīs indicāt̄. & uere

indicanť. & uere eū religionis ſectatorē designāt. Hoc erāt ēt illi
ſancti de quibus ſupra diximus uiri. q̄ chriſtiāi nunc eē p̄fitēť.
Neq̄ enī aut corporalis eis ierat circūciſio. aut obſeruatio ſabba
ti. ſicut nec nobis quidē. aut ulla de cibor̄ obſeruatiōe religio. uel
cetera q̄ poſterioribus p̄ moysen figuraliter magis & myſtice
obſeruāda tradūt. Cū igit̄ aſq̄ his oībus obſeruatiōibus fuerint
religioſi illi quor̄ ſupra memorauimus uiri. ſecuti āt ſint fidē ei
us quē nos nūc ſeq̄mur chriſti. quē frequenter apparuiſſe eis &
docuiſſe uel monuiſſe ea q̄ ad fidē & pietatē p̄tinēt ī ſupioribus
approbauimus. Quomō dubitabit̄ ab illis cepiſſe & ab illis eſſe
deductā huius gētis originē. qui & eundē dñm auctore & ducē ui
te ſeq̄bant̄. & ī ſimili religiōis obſeruātia p̄ſiſtebāt. Int̄m deniq̄
hic ī illis premiſſa & preformata religio ē. ut ne ipſo quidē noīe
q̄ certe ſolū differētiā facere uidet̄. habeāt alieni. Sed & ipſos iā
tūc nō chriſtianos: ſed & chriſtos eſſe appellatos. diuina teſtātur
eloquia. Dicit̄ enī de illis ex p̄ſona dei ad alienigenas gētes. No
lite tangere chriſtos meos. & in p̄phetis meis nolite malignari.
Hec cū de abrahā. & de illis qui p̄ illud tēpus ad dei cultū p̄tine
bāt dicta referātur. euidentiffime & luce clarius ī ipſis & āte ipſos
chriſtiāor̄ genus iam tūc fuiſſe. & omnē tenuiſſe pietatis ac reli
giōis obſeruātiā designāt. Quā nūc p̄ aduētum carnalis preſētie
chriſti p̄ oēs gētes cōmunicatā. & oībus ipartitā natiōibus con
ſtat. Quo ſapiētie pietatiſq̄ theſaurus qui uelut ītra anguſtum
cōclaue p̄raris quibusq̄ cultoribus tenebat̄. uniuersū nudū fi
dei ac religiōis p̄fuſiōe ditaret. & quod prius uiritim prebebat̄.
nūc ſimul & ſubito gētibus ītegris. & populis ac nationibus īge
rat̄. Quod ita futuor̄ diuina īſpiratiōe p̄ſpiciens quidā eximius
p̄phetar̄. ſtupore mētis attonitus cū admiratione exclamat &
dicit. Quis audiuit talia. & quis locutus ē ita? Si peperit terra in
una die. & ſi genita ē gens de Semel. Et itē ī alio loco de his ip
ſis. q̄ ſermo diuinus gētē p̄turiēdā eē predixerat cōteſtat̄ & di
cit. His āt q̄ ſeruiēt mihi uocabit̄ nomē nouū. quod benedicet̄
ſup terras. Quod āt ita nouū nomē. quā chriſtiāor̄ uocabolū gē
tibus datū ē? Nouū āt dicit nomē. nup̄ diſperſū nō nuper iuentū.

Vex & hoc

Vex & hoc ipsū ita futurū. & hāc benedictionē noīs ac fidei omnibus esse gētibus largiendā. nequaquā diuina oracula siluerūt. De ipso nāq; Abrahā dū adhuc esset ī prepucio cōstitutus. dicit sermo diuinus. Credidit abrahā deo. & reputatū ē ei ad iusticiā. & amicus dei appellatus ē. Credidisse ergo refert ei. quē apparuisse frequēter. & instruxisse eum q̄ ad pietatē & religionē ptinet. supra edocuimus. Christo scilicet. p̄ quē oīa cōstare q̄ gesta sūt. & gerenda sepe pbatū. A quo ēt ad ipsum abrahā respōsa huiusmodi deferunt. Et benedicent inquit in te oēs tribus terre. & itex. Faciā te in gentē magnā & multā. Et benedicent in te oēs gentes terre. In quo euidentē exprimit. q̄ ille cultus atq; illa fidei gratia. que tunc abrahe & paucis illis qui ad id tēporis fide & pietate insignes erāt cōcedebat. post modū p̄ oēs gentes ac p̄ oēs terras esset benedictionis titulo p̄ diuinā gratiā largienda. Certū nāq; ē. q̄ sicut ille credēs ei qui sibi apparuit iustificatus est. & paternis supstitionibus repudiatis ac spretis. dei ueri precepta fide atq; opibus executus ē. & p̄ hoc ei dicit: quia benedicent in te oēs tribus & gentes terre. Ita & christiani fide atq; operibus id agāt: ut paterne supstitionis errore depulso: sequant deū quē secutus ē abrahā. ut ex simili fide eius uiuificēt: sicut uiuificatus ē abrahā. Quid igit̄ obstat: ut nō una atq; eadē religionis obseruatia deputeēt in his: in quibus unā atq; eandē fidei atq; opes esse cōstitit formā. & ideo nō nouella neq; peregrina ē christiāorū religio: & nup̄ exorta. Sed si fas ē libere iudicare qd̄ uerū ē. prima omniū atq; ab ipsa simul mundi origie ac natiuitate descendens. eodē christo deo doctore & institutore iam inde ab initio speciē formāq; suscipiens. Et de his quidē ista sufficiāt. Vex̄ postea quā cōsequēter ea que hystoricā narrationē debuerāt anteire premisimus. sup̄ iā ut & a corporali presentia dn̄i & saluatoris nostri: & de his q̄ deiceps gesta sunt. uelut itineris nostri aggrediāur exordiū. Ipsū oīpotētē uerbi patrē deū. sed & ipsū cuius res gerit̄ iesū christū dn̄m ac saluatorē nostrū celeste dei uerbū adiutorē & auctorē narratois nostre precibus iuocātes.

Igit̄ sc̄do & q̄dragelimo īperii cesaris augusti āno. **C.ii.**
ab egypto

ab egypto uero subiugata. & Antonii & Cleopatre interitu.
i quē nouissima ptolōeorū apud egyptū regna ceciderūt. Octauo
& uicesio āno domūs & saluator noster ielus christus priā a scri
ptōe cēsus cyrino syrie presidēte. secundū ordinē totius pphetie
que de ipso predicta ē. i bethleē iude oppido nascit̃. Hūc autem
cyrini tēporibus habitū cēsum. etiā iosephus illustris hebreorum
hystoriographus memorat. annectens huic narrationi. etiā gali
leorū heresem hisdem exortā esse temporibus. De qua apud nos
Lucas in actibus apostolorū meminerit his uerbis. ¶ Cap. iiii.

Post hūc inqt surrexit iudas galileus i diebus cōscriptiōis
cēsus. & auertit populū post se. sed & ipse periit & oēs q
credebāt ei dispsi sūt. De his at̃ ipsis iosephus de quo supra dixi
mus. i hystoria sua octauodecimo antiqtatū libro hoc mō mēorat.
Cyrinus at̃ uir unus ex cōsēu curie romane. p singulos magistra
tus. usq; ad gradū cōsulatus ascēdēs. inter cetera quoq; honora
bilis cū paucis syriā uenit. a cesare ius dare gētibus missus. & cē
for simul patrimōiorū futurus. & post pauca ait. Iudas uero gau
lanites uir de ciuitate gamala. sadduchū quēdā phariseū assumēs
magnopere uidebat̃ sollicitare plebē. asserēs eis q; adscriptio cen
sus. nihil aliud quā aptissimā iponeret seruitutē. Simulq; horta
bat̃ gentē suā. ne perdet libertatē. Sed & i secunda hystoria iu
daici belli. de hoc ipso hic scribit. Quo i tēpore inqt uir quidam
galileus uidas noīe ad diffēsionē populos cogebat. pessimū fore
eis p suadens. si adquiescerent soluere tributa romanis. & post
deum mortalem suscipent dominatū. Hec Iosephus. ¶ Ca. iiii.

Per idē tēpus herodes primus ex aligēigēarū genere ortus.
regnū iudaice gētis obtinuit. Et i ipso pplet̃ pphetia quā
moyses ate predixerat. q nō deficeret p̃iceps ex iuda. neq; dux
de femoribus eius. usq; quo ueniret cui repositū ē. De quo et̃ idē
pnuntiat moyses. q & ipse sit expectatio gētū. Imp̃fectus nāq;
presagii huius pēdebat euētus. donec sub pprie gētis p̃cipibus
regerēt. Qui incipiētes ab ipso moyseo qui hec predixerat. usq;
ad augusti iperū pdurarūt. quo i tēpore primus ut supra dixi
herodes externi generis uir. a romāis iudeorū suscepit p̃cipatū.

Qui Herodes secundū ea quidem que Iosephus tradit, ex Idumeorū gente paternum genus, ex Arabum uero materni sanguinis originē deducebat. Affricanus autē: qui & ipse precipuus in hystoriographis habetur, aiunt inquit qui de eo diligētius explorarūt, antipatrē quēdā patrē esse Herodis ascalonite, qui & ipse fuerit Herodis cuiusdā filius templi Apollinis editui. Hic antipater ab Idumeis latronibus captus admodum puer permāsit cum predonibus, pro eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filiū redimere nō ualeret. Verum puer latronū uita & moribus institutus, postmodū Hircano cuidā iudeorū pontifici familiaris efficitur, ex quo nascitur Herodes hic, qui saluatoris temporibus fuit. Hec Affricanus. ¶ Cap. v.

Igitur cū in hominem externe gentis iudeorū deuenisset imperiū, iminebat sine dubio etiā illa pphetis predicta uocibus expectatio gentiū. Quippe cum defecisset apud eos ab origie ipsius moysi scepra principū regūq; successio. Prius enī quā ī captiuitatē Babilonie ducerēt, regnauit apud eos Saul primus: & inde Dauid. Nam ante reges a iudicibus regebant, qui post Moysen & Iesū successorē eius: gentis illius tenuerāt principatum. Post reditum uero de Babilonia nō defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. Per pontifices & enī rerū sūma gerebat: donec Pompeius & romanorū magistratus adueniens hierosolimā urbem quidē romanis armis oppugnaret & caperet. Sancta uero & sacratissima queq; templi pollueret, ita ut ne ab ipsis quidē abditis īgressum tēperaret hostilem. Cum uero qui per auīam successionē per idem tempus regno simul & pontificio fungebatur, Aristobolum noīe uinctum cum liberis romā misit, Hircano fratri eius pontificatum relinquens. Omnē uero iudeorū gentē ex illo tempore tributariā romano fecit imperio. Sed Hircano in quē ultimū iudeorū gentis pontificatus fuerat deuolutus, a parthis capto, primus sicut supra dixi externi generis uir Herodes per senatus cōsultū Augusto imperāte iudeorū gentis adipiscitur gubernacula. Sub quo imminente iam saluatoris aduentu, etiā salus gentiū & uocatio expectata illa secundum ea que prophete

ea q̄ pphete predixerāt cōsecuta ē. Ex quo utiq; tēpore iterrupta
successiōis serie ducū uel p̄cipū q̄ de iude femoribus descende
bant. Cōseq̄nti rōne ordo quoq; sacerdotii ab auis & p̄auis. idē
clinabiliter currēs repēte cōfundit̄. Habes & de his idoneū testē
ipsū Iosephū. q̄ indicat Herodē postq̄ regnū sibi iudeorū a roma
nis cōcessū ē. nō iam secundū generis ordinē cōstituisse pōtifices
sed ignobilibus q̄busq; sacerdotia p̄misisse. Similia quoq; i sacer
dotibus ordinādis egisse ēt successorē eius archelaū refert. Postq̄
iudeorū imperiū dicit recepisse romanos. idē ipse Iosephus indicat
q̄ etiā sacrā uestē pōtificis sūmi Herodes obclusā sub signaculo
suo tenuerit. nec unq̄ pōtificibus usū eius potestātē p̄miserit.
Hoc idē & successor eius archelaus. Hūc & romāi morē post ipsos
pōtificalis iniurie tenere. Hec at̄ dicta sint nobis approbare uo
lētibus ueritatē p̄phetie: q̄ i aduētū dñi nostri & saluatoris imple
ta ē. Sed & apud Daniele m̄ p̄phetā euidenter numerus septima
narū. qui usq; ad christū ducē futurus designat̄. impletus ē. De qui
bus i aliis locis exposuimus. Post quarū septimanarū cōsumationē
abolēdū esse chrisma. qd̄ apud iudeos sacratissimū seruabat̄. idē
p̄pheta designat. Quod qdē manifestissime eo ipso tēpore quo
dominus noster iesus christus aduenit. p̄bat̄ impletū. Hec autē a
nobis p̄ necessario relata ad ostēdendā ueritatē tēporū teneant̄.

Terū qm̄ de generatiōibus christi uarie nobis **Cap. vi.**
Matheus & Lucas euāgeliste tradiderūt. & cōtraria sibi a
quāplurimis dicere putāt. In quo ēt nōnulli fideliū ueritatis igno
rātia cōmenta qdā p̄ suis q̄sq; opinatiōibus conant̄ adhibere. ēt
de hoc hystoriā que ad nos usq; deducta ē in mediū p̄feramus.
Africanus cuius sup̄ius fecimus mētiōē. scribēs ad aristidem
quēdā de euāgeliorū cōsonātia. & de genealogiis q̄ a matheo & lu
ca diuerse referūt. ceterorū qdē op̄iones p̄cul a ueritate dei er
rātes coarguit. Ipse at̄ hystoriā quā cōpererat. his ipsis p̄tulit uer
bis. Apud gentē inqt̄ israhel generationū nōia. nūc scdm̄ nat̄e
nūc ēt scdm̄ legis ordinē numerāt̄. Nature qdē successiones ha
bent̄. q̄ ex feminis uel sanguinis ueritate descēdūt. Legis aut̄ q̄s
filius alio generāte substituit̄. sub nōie fratris defūcti sine liberis.
Cū enim

Cū enī resurrectionis inter eos spes necdū fuisset accepta. p̄ hec resurrectionis quēdā imitabāt imaginē. utī ne nomē generis uitio sterilitatis aboleret. Cū ergo huiuscemōi apud eos generationū ordines seruarēt. ut qdā ex ipso germine. quidā ex substitutione ab aliis generati. alii filii legis beneficio deputarēt. a singulis euāgelistay utriusq; modi cōmemorata successione. Id ē ut alter eorū eū q̄ genuisset. alter uero eū qui quasi genuisse uideret exponeret. Et ita fit: ut neutry euāgeliū mētīat. dū aliud nature ordinē. aliud uero legis exeqt. Recōiunctū nāq; sibi ē inuicē genus. & illud qd̄ p̄ Salomonē. & illud qd̄ p̄ nathan deducit. p̄ legales substitutiones q̄ fiebāt hīs qui sine liberis decedebāt. & p̄ secundas nihilominus nuptias. q̄bus unus atq; idē aliis parētibus p̄genitus aliorū eē filius uidebat. Et ita fit ut utraq; narratio generationū usq; ad ioseph uerissimis lineis deducat. diuerso qdē si satis explorato ordinē signata. Vt at̄ clarius fiat qd̄ dicit̄ ipsas generationū cōsequētias enarrabimus. A dauid p̄ salomonē generatō quā dinumerat matheus. tertiū a fine facit mathā. qui dicit̄ genuisse iacob patrē ioseph. Per nathan uero de dauid lucas generationū ordinē texens. tertiū nihilominus eiusdē loci facit melchi. Dicit enī ioseph qui fuit heli. qui fuit melchi. Nobis ergo imminet ostēdere. quō ioseph qui dicit̄ scdm̄ matheū qdē patrē habuisse iacob qui deducit p̄ salomonē. secundū lucā uero heli qui deducit p̄ nathā. Vt q̄ isti ipsi idē iacob & heli qui erāt duo fratres. habētes alius quidē mathā. alius at̄ melchi patrē. ex diuerso genere ueniētes. & iā isti ioseph aui eē uideāt. Est ergo modus iste. Mathā & melchi diuersis tēporibus de una eadēq; uxore esta noīe. singulos filios p̄crearūt. quia mathā qui per salomonē descendit. uxorē eā primus accepit. & relicto uno filio iacob noīe defūctus ē. Post cuius obitū qm̄ lex uiduā aliū uiro nō uetat nubere. melchi qui per nathā genus ducit. cū eēt ex eadē tribu. sed nō ex eodē genere. relicta mathā accepit uxorē. ex qua ipse suscepit filiū noīe heli. Per qd̄ ex diuerso patry genere efficiunt̄ iacob & heli uterini fratres. quorū alter. i. iacob fratris heli sine liberis defūcti uxorē ex mādato legis accipiēs. genuit ioseph. natura quidem germinis suū

germinis suū filiū, ppter qđ & scribit̃. Iacob at̃ genuit Ioseph.
scđm uero legis preceptū Heli efficit̃ filius cuius iacob q̃a frater
erat. uxore ad suscitādū fr̃is semē acceperat. Et p hoc rata iuenit̃
atq; itēgra generatio. & ea quā matheus enumerat dicēs. Iacob
at̃ genuit ioseph. & ea quā lucas cōpetēti obseruatōe designat di
cēs. quod putabat̃ eē filius ioseph q̃ fuit iacob. Qui & ipse sub
sonāte eadē distīctione heli eē filius putabat̃. q̃ fuerat melchi. q̃a
legalē hāc successionē q̃ uelut adoptōe quadā erga defunctos cō
stat magisq; germinis ueritate. cōpetēti satis p hoc designauit in
dicio. obseruans euāgelista. ne oīno ī huiuscemodi successionibus
genuisse aliquē noīaret. per qđ digna distīctiōe nō descēdēs. sed
ascēdēs usq; ad adā. & ad ipsū usq; peruenit dñm. Hec at̃ nō nobis
ad subitū reperta. aut absq; ullis autoribus cōmentata sunt. sed
ipsi hic saluatoris nostri secundū carnē ppiqui. seu studio tāti se
minis demonstrādi. seu edocēdi q̃ scđm ueritatē gesta sūt tradide
rūt. Addētes ēt hoc. q̃ cū idumei latrones ascalonitane ciuitati
irruētes. & de apollinis tēplo qđ muro urbis adherebat cū ceteris
spoliis ēt antipatrē herodis cuiusdā editui filiū captiuū diripui sēt
accidisse postmodū. ut ad amicitias hircāi pōtifidis antipater pue
niret. Cuius p̃cipatū q̃ inquā plurimis iuuisset. defūcto eodē hir
cano Herodi filio suo a romanis per ābitionē regnū iudee acce
perit. Vex̃ hec & ī aliis grecoꝝ hystoriis designāt. Sed illud pre
cipue supradicta uiri memorie tradiderūt. qđ per idē tēpus oēs
hebreoꝝ generatiōes descripte. in archiuis tēpli secretioribus ha
bebāt. In quibus ēt alienigenaꝝ quoꝝq; cōtinebāt origīes. sicut
achior ex amanitis. & ruth ex moabitidis. alii ēt ex egypto q̃ di
cunt̃ israhelitis eē cōmixti. Vex̃ herodes cū sūmā potestatē tene
ret. uidēs q̃ huiuscemodi generis indicia si permanerēt. obfusca
tionis sibi plurimū q̃rerēt. ignobilitatis sue cōsciētia exagitatus.
oēs libros ī quibus cōscriptio generis habebat̃. iussit incēdi. esti
mans se nobilē uideri posse. si nouitius eē & aduena israhelitici
generis nullis conscriptionū fastibus urgeret̃. Vex̃ fuere tū pau
ci diligētes & studiosi uiri. qui uel descriptos ex parte aliqua hu
iuscemodi libros domi haberēt. uel ēt mēorie habite ordinē p
sapie retinerēt.

sapie retinerēt. Precipue quos demissa a paui nobilitas cōmone bat. Ex quibus fuerūt & hi quos paulo āte mēorauimus. despo lyneo. i. steriles uel dominici appellati. ppter pp̄quitatē generis christi qui & nazarei fuerūt ex uico cochaba iudeorū. quiq; per oēm regionē circūeuntē. ordinē supradicte generatōis. parti me moriter. parti ēt ex dieꝝ libris īquātū erat possibile perdocebāt. Quibus ita a nobis īquātum diligētia potuit perscrutatis. etidē tissime euāgeliorū per hoc ueritas declarat. Hec sūt q̄ ab affrica no didicimus. Hoc itaq; mō ī ioseph patꝝ generatōe deducta. du bitari iā nō pōt de Maria. quī eiisdē generis atq; eiisdē tribus extiterit. Siquē scdm legē moyfi nō licebat ī diuersas tribus nu ptias permisceri. sed uni ex eodē populo atq; ex eadē familia in nupta precipit copulari. ut ne pmixtiōe cōiugii. ēt fors heredita tis deducatur indubiū. & de alia tribu contra fas ad aliā trāsfe ratur. sed de his satis dictū ē. ¶ Cap. vii

PRisto igit̄ secundū pphēcie fidē nato ī bethleē iude. tēpo ribus supradicti herodis de oriētis partibus aduentantes quidā uiri ex magorū gēte. percōtant ab herode. ubi nā esset rex qui nuper natus ē iudeorū. affirmātes uidisse se stellā eius ī oriē te. q̄ sibi ēt dux itineris extitisset. cām uero tāte pperatiōis. ado rādi ac uenerādi nup editi regis eē. Quibus ille auditis īcredibili ter deterretur. uerēs. ne status sui piclitate īperii. Accersitis er go legis doctoribus pcutāt ubi nā christū nasci sparet. Vt uero ex michee oraculis locus natiuitatis eius apud bethleē designa tus ē. uno precepto rex oēs lactātes pueros nō solū apud bethleē sed & ī oībus finibus eius abimīs & īfra. scdm tēpus qd̄ explora uerat a magis interimi iubet. si quō etiā iēsū cū equeuis possit extiguere. Sed preuenit regis īsidias. puer adductus ī egyptū. pa rētibz de dolo regis angelo prenūciante cōmonitis. ¶ Cap. viii.

UErū hec etiā sacris euāgelii uocibus edocemur. sed opere precii ē. crudelitatis herodis ī christū. & equos eius uide re mercedē. Satī nāq; nec mora ulcio ī eū diuina cōuertit̄. que nō solū presēs īferret exiciū. Vex & qbus post īteritū suppliciis eēt cruciādus ostēderet. Lōgū ē si p̄sp̄ritates īperii eius quibus ad illud

ad illud tēpus usq; pollebat. domesticis referā cladibus obscura
ta. ignominia mrimonii. funera liberorū. quorū tamē ipse extiterit
parricida. sororis ēt. ppi quorūq; oīm exequar clades. tragedia ma
gis quā hystoria texti uidebit. De quibus tamē siqs scire uult. io
sephus plenius refert. Igit̃ cū p sacrilegio qđ i saluatore cōmise
rat. & scelere qđ i equos eius pegerat. ulcio eū diuina urgeret in
mortē. quē dedrit exitū nō puto iudeorū. sed ipsius iosephi i septio
decio libro antiqtatū hoc referētis. sermōibus explicemus. Hero
dē iquit porro amarior i dies morbus urguebat. supplicia cōmil
si dudū sceleris expetēs. Lēto nāq; igne extrīsecus īsupficie cor
poris urebat. intrīsecus uero uastū cōdebat incēdiū. Auiditas in
explebilis semp ierat cibi. nec tam̃ saciari unq; rabidis icitata fau
cibus ualebat īgluuiēs. Intestina intrīsecus ulceribus obsepta. do
loribus quoq; coli quā maxie cruciabat. Humor liq̃dus & luriz
dus erga pedes tumidos oberrabat. & ab inferioribus partibus
pubetenus tumore distētus. Sed & uerēda ipsa putredie corru
pta scatere uermibus. Spūs quoq; icredibilis īflatio. & tentigo
obsceua satis & execrāda. His at oībus doloribus fetor dirior. uel
ex m̃brox putredie. uel ex respiratōe anhelitus reddebat. Ita ex
oī parte cruciatibus fesso. nulle sufficere uires ad tolleratiā pote
rāt. Dicebāt ergo hi quibus diuinādi pericia ē. diuinitus has pe
nas ab ipatore deo ob multa eius ipie & crudeliter gesta depo
sci. Hec quidē i supradcā hystoria refert uir de quo paulo ante
memorauimus. Sed i scāo libro idē hystoriographus similia ni
hilominus de eodē scribit hoc mō dicēs. Post hoc uero oē corpus
eius morbus iuadēs. diuerso eū sibi met corruptele genere uēdi
cabat. Febris nāq; una parte lēta uexabat. prurigo ex alia parte
itollerabilis p oēm corporis diffusa superficiē. Coli quoq; creber
rimus dolor. pedes pubetenus hydropis obsederat tumor. Ve
rēda corrupta putredie. & scatentia uermibus orrescebāt. Infla
tiōes ēt tortuosi spūs. & crebra suspiria cōuulsis admodū pdu
cta uisceribus. ita ut diceret̃ a uatibus. nō morbi corporis hec
sed diuine ultiōis eē supplicia. Quiq; cū tot morbis ēt feralibus
urgueret̃. tamē spē adhuc uiuēdi gerēs. de medelis atq; remediis
cogitabat

regitabat. Deniq; trāsito iordane aquis calidis q̄ apud calleroen
ut utebat. que ēt potantibus cōmode dicant. Vilum ē at me-
dicis etiā oleo calido om̄e corpus fouēdum. Cūq; depositus fui-
et ī huiusmodi fomēto. ita resolutus ē omnibus mēbris. ut ēt
oculi ipsi e suis sedibus soluerentur. **Cap. ix.**

Reportat ex inde hiericho & famulorū plāctibus admoni-
tus. ubi desperare cepit. militibus quidē quinquagenas dra-
gmas diuidi iubet. Ducibus uero & amicis suis. plurimū pecūie
largit. Ipse at furore iā plenus. & ipsi ut ita dicā minitās morti.
fert īfacinus execrabile. Etenī ex singulis q̄busq; uicis uel castel-
lis si qui nobiliores & primarii erāt uiros ex oī iudea ad se colli-
gi & recludi iubet ī loco qui dicit hypodeomus. Accersita cū so-
rore sua salome atq; eius uiro noīe alexa. Noui iquit iudeos de
meo īteritū gauisuros. sed potero habere lugētes & exeqas ho-
norabiles explāgētū multitudīe. si uolueritis uos meis parere pre-
ceptis. Hos oēs quos ī custodia haberi iussi totius iudee nobiles
uiros. statī ut ego spiritū exalauero īterficite. ī hoc ipsū militibus
preparatis. ut oīs iudea & oīs domus ēt iūta defleat obitū meū
Et post paucā idē iosephus ait. Rursum at nā & cibi auaritia &
tussis cōuulsīōe distēdebat. Cū ex dolorū uiolētia iā uite exitum
adesse sentiret. malo accepto cultū poposcit. Solebat enī p̄ semet
ipsū purgatum sic pomū atq; icisū edere. Tūc deinde circūspe-
ctās ne quis eēt qui phiberet. eleuauit ī semetipsū dexterā. icitūq;
librauit. Adhuc idē p̄sequit scriptor. q̄ paulo antequā nouissi-
mū spm̄ redderet. tertiū post duos quos ate necauerat filiū suū
preceptis ip̄is iugulasset. atq; ad ultimā lucē sicut nō absq; maxi-
mis doloribus corporis. ita etiā ne absq; parricidii piaculis aufu-
gisset. Talis igitur herodis extitit finis. quo digna supplicia scele-
re. q̄ in bethleem erga paruulos gesserat. & p̄ insidiis domini no-
stri ac saluatoris exactum est. **Cap. x.**

De successiōe uero eius hystoria nos euāgelica p̄docet. q̄ po-
stea quā p̄ āgelū cōmonitus ioseph. sublato puero & matre
eius de egypto rediit ad terrā iudeā. Audiēs iqt euāgelista. q̄ ar-
chelaus regnaret p̄ herode patre suo. timuit ire illuc. Cōmoni-
tus at

rus at i fōnis.abiit in partes galilee. Huic aut euāgelice ueritati cōsona scribit et supradictus hystoriographus. diligēter hoc exequēs. quō & testionio herodis patris sui. adiudicāte et cesare augusto regni iudeorū successor extiterit archelaus. & ut post decē ānos īperio deuolutus sit. ut q̄ philippus & herodes iunior frater cū lisania in tetrarchias diuisū iudee regnū regebat. **Cap. xi.**

I De quoq; ipse hystoriographus i deciooctano libro refert duodecimo āno tiberii cesaris q̄ augusto septē & quinquaginta ānis p̄cipatu potito successerat. p̄tium pilatū iudee pcuratiōne suscepisse. atq; inibi ibi p decē cōtinuos ānos usq; ad ipsum pene finē tiberii pdurasse. Ex quibus oībus figmētū ipudēs euidēter arguit actorū. q̄ recēti cōfecta plamaſte aduersus christum dñm pferūt. In q̄bus primo oīum tēporis ipsius rō coarguit falsitatē. Quarto nāq; cōsulatu tiberii. q̄ cōsulatus septimo āno ip̄i eius fuit. piaculi i saluatore cōmissi tēpus. falsa hec acta p̄scribūt. Quo i tēpore euidēter ostēdit. ne missus quidē adhuc ad iudee pcuratiōne pilatus. scdm iosephi pbatissimi hystorici testioniu. Qui plenissime designat duodecimo āno tiberii cesaris iudee pcuratiōne suscepisse pilatū. Cōsonāter at i his cū hystorico euāgelista cōcordat. quī duodecimo dicēs anno tiberii cesaris. i quo quartus erat pilati pcuratiōnis annus. cū et iudee tetrarche haberēt herodes & lisias & philippus. dñm & saluatore nostrū iēsū christū fuisse ānorū triginta. quādo ad ioannē baptisandus aduenit. Tunc & enī initiū euāgelice predicationis instituit. **Cap. xii.**

Refert aut eum diuina scriptura omne doctrine sue tempus exegisse sub p̄tificibus anna & caipha. quo scilicet āne p̄tificatus tēpore īcipiēte docere cepit. & usq; ad initiū caiphe p̄tēderit. In quibus spaciis uix toti quatuor cōcludūt āni. Legalibus porro preceptis iam p illud tēpus ui & ābitiōe cessantibus. nulli qppe p̄tificatus honor uite uel generis merito reddebat. Sed romana potestate aliis nūc. itē aliis sūma sacerdotii prestabat. ita ut annuis successiōibus mutarēt. Deniq; idē iosephus refert quatuor p ordinē usq; ad caiphā p̄tificatus officio post annā eē p̄fectos his uerbis scribēs. Valerius gratus anna sacerdotio deturbato

bato ismahelū pōtificē designauit filiū bassi. Sed & hūc nō multo post abiciēs. eleazar ananie pōtificis filiū pōtificatui subrogauit. Post annū uero etiā hūc arcet officio. & simoni cuidā caiphi filio pōtificatus tradidit mīsteriū. quo non amplius & ipse quā unius anni spacio pfunctus. iosephū cui & caiphas nomen fuit. accepit successorē. Hac p hoc omē tēpus qđ dominus & saluator noster in terris docuisse p̄scribit. intra quadriēni tēporis spacia coartat. In quo quatuor iste quas iosephus memorat successiōes pōtificū describunt. uix p ānos singulos ministrare. Cōsonanter igitur scđm ea q̄ scripsit. caiphā pōtificē anni illius quo saluator passus ē. etiā euāgelii scriptura designat. Igit dominus & saluator noster nō multo post iniciū predicationis sue. duodecī ex oībus discipulos assumpsit. Quos & ceteris sectatoribus suis preferēs. specia-
li quodā electiōis priuilegio apostolos nōiauit. Cuius nōis uirtus missos indicat. Sed & alios post hos elegit septuaginta duos. & ipsos binos p loca & urbes ad quas ipse accessurus erat premi-
lit.

¶ Cap. xiii.

Terū breui iteriecto tēpore. ioānes baptista ab herode filio herodis capite punit. De quo & i euāgeliiis quidē refert. Cōcordi uero testionio etiā iosephus de hoc scribit. nōiatim etiā herodiade cōmemorās uelut de cōiugio fratris philippi uiuentis uiolēter abstracte. & suis ab herode incestis nuptiis sociate. ppria & legitima uxore depulsa. quā herodiadē filiā fuisse dicit arethe regis arabie. ppter quā etiā ioannē baptistā ab eo cōmemorat i teremptū. Bellū quoq; exortū inter arethā dicit & herodē. tanq ob ignominiā filie uindicandā. In quo bello exercitū refert herodis extinctū. Hec aut oīa accidisse. ppter piaculū qđ i nece ioannis admisit. Idē quoq; iosephus iustissimū super oēs ioannē fuisse. scđm euāgeliorū fidē. & ab herode ppter herodiadē capite cesum refert. Propter quā etiā regno eū memorat esse depulsum. atq; in exiliū apud uiennā gallie urbē trusum. Hec in octauo de cimo antiquitatū libro his ipsis quibus infra adnotatū est sillabis scribit. Quibusdā inquit iudeorū uidebat ideo perisse herodis exercitū. qđ in eū satis iuste ulcio diuina cōmota sit. pūdicta
ioannis

ioannis q uocat baptista. quē puniuit herodes uirū ualde bonū
qui precipiebat iudeis uirtuti operā dare. iusticiā inter se inuicē
custodire. & in dñi seruare pietatē. p baptismū in unū coire. Hoc
enī pacto baptismū acceptabile fore. si nō solū ad abluēda pecca
ta sumat. uerū & ad castimoniā corporis atq; ad anime iusticiam
purificationēq; seruet. oīumq; pariter uirtutū uelut signaculum
& custodia quedā fidelis habeat. Que cū ab eo precepta huius
cemodi docerent. atq; ad audiendū eū pplurima multitudo cō
curreret. ueritus herodes ne forte doctrine eius psualione popu
li a suo regno desciscerent. Videbat enī q preceptis eius ac mo
nitis obedire in oībus plebs eēt parata. melius credidit priusq;
noui aliquid fieret anticipare hominē nece. quā postmodū turba
tis rebus serā penitudinē gerere. Ex sola igit̃ suspitione herodis
uinctus ī castellū macheronta abducit̃ ioānes. ibiq; capite obtrū
cat̃. Actenus de ioāne. Sed & de saluatore nostro domino ī eis
dē hystoriay suay libris idē iosephus ita scribit.

¶ Cap. xiiii.

FVit autē hisdē tēporibus iesus sapiens uir. si tamē uirum
eum noīari fas est. erat enim mirabilium opex effector. do
ctorq; hominum eorum qui libenter que uera sunt audiunt. Et
multos quidem iudeorum. multos etiam ex gentilibus sibi ad
iunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostre gē
tis uiroꝝ. cum pilatus in crucem agendum esse decreuisset.
non deseruit eos qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim
eis tertio die iterum uiuus. secundum q diuinitus inspirati pro
phete. uel hec uel alia de eo innumera miracula futura esse pre
dixerant. Sed & ī hodiernum diē. christianorum qui ab ipso nū
cupati sunt & nomen perseuerat & genus. Hec cum ipse hebre
orum scriptor olim suis libris inserta. tam de ioanne baptista
quā etiam de domino & saluatore nostro tradiderit. qđ ultra ef
fugium. que excusatio impudentibus & perfidis remanebit.
Quo minus de falsitate gestorum que postmodum confin
xerunt. apertissime conuincantur. Sed de his ista sufficiant.

sufficiat. Apostolorum autem domini & saluatoris nostri nomina que referantur ex ipsis euangelis omnibus palam est. Septuaginta uero discipulorum uocabula. nusquam quidem repperimus scripta. Dicit tamen unus ex ipsis esse barnabas. Cuius et in actibus apostolorum mentio facta est. Sed & paulus nichilominus scribens meminit eius. denique ipsum dicit esse. qui cum softhene & paulo corinthiis scribit. Clemens uero in quarto disputationum libro cephe mentionem facit. de quo paulus dixit. Cum autem uenisset cephas antiochia. in faciem eius restitit. Et dicit eum unum esse ex septuaginta discipulis cognitione petri apostoli. Sed & mathiam ex ipsis esse dicit. qui pro iuda apostolorum numero subrogatus est. & eum qui cum ipso est statutus ad sortem. Tatheum quoque unum ex ipsis fuisse tradunt. De quo & hystoriam que ad nos usque puenit. exponere necessarium duco. Nam & plures quam septuaginta fuisse discipulos saluatoris inuenies. si obserues ea que paulus indicat dicens. post resurrectionem apparuisse dominum. primum quidem cephe. postea illis undecim. Et post hos amplius quam quingentis fratribus simul. Ex quibus quosdam dormisse dicit. plurimos autem adhuc permanere eo tempore quo hoc scribebat. Post et dicit eum uisum esse iacobo. qui erat unus. ex his qui fratres saluatoris appellabantur. Tum deinde tanquam preter hos duodecim. ad eorum tamen similitudinem essent alii quidam apostoli. sicut & ipse erat paulus. addit & dicit. Postea apparuit apostolis omnibus. Nouissime autem uisus est & mihi. Sed & de his ista sufficiant.

Cap. xv.

Narratio uero quam de tatheo promissimus. hunc habet modum. Domini & saluatoris nostri iesu christi diuinitas cum per mirabili uirtutis ope per omnem locum celebraretur. innumeros tam de uicinis quam de peregrinis & longe positis per remediorum & cure uirtutibus iuuabat. sique precipue morbi alicuius egritudine laboraret. Unde & rex quidam abagarus nomine gentis ultra eufraten posite principatum nobiliter tenens. morbo quodam corporis in remediabili quantum inter homines tenebatur. Qui cum de nomine iesu & de mirabilibus uirtutibus eius audisset. supplex ei per epistolam factus exorat misso in rem hominem diuturni morbi uiculis quibus tenebatur absolui. Sed ad presens quidem a domino corporis eius cura differt. Dignus tamen efficitur rescripto epistole saluatoris

saluatoris. In qua simul ēt p̄mittit ei. qđ nō multo post deside-
rii sui cōsequeretur effectū. Deniq; post resurrectionē atq; ascensionē
dn̄i ad celos. thomas apostolus ex cōmonitiōe diuina. tatheū qndā
unū ex septuaginta discipulis ad edissenā ciuitatē euāgelistā & pre-
dicatōrē uerbi dei emittit. simul & q̄ a domino p̄missa fuerant
īpletur. Hoc ī archiuis publicis edissene ciuitatis īqua tūc supra
dictus abagarus regnauit. ita descripta repperimus ī his cartis. q̄
gesta regis abagari seruata antiquitus cōtinebāt. Et ut euidēs di-
ctōrū ueritas fiat. ipsarū exēplaria epistolarū ex siroꝝ līgua trāslata
ponemus. Exēplar epistole scripte a rege abagaro uel toparca ad
iesū. & misse hierosolimā per annaniā cursorē. ¶ Cap. xvi.

ABagarus uehame filius toparca. iesu saluatori bono q̄ ap-
paruit ī locis hierusolimorū. salutē. Auditū mihi ē & de te
& de sanitatibus quas facis. q̄ sine medicamētis aut herbis fiat
ista p̄ te. & qđ uerbo tm̄ cecos facis uidere. claudos ābulare. & le-
prolos mūdare. & imūdos spūs ac demonia eicis. Et eos q̄ longis
egritudinibus afflicti sūt curas & sanas. Mortuos quoq; suscitās.
Quibus oībus auditis. id statui ī aīo meo. unū eē de duobus. aut
q̄ tu sis deus & descēderis de celo ut hec faciās. aut q̄ filius dei
sis qui hec facis. Propterea ergo scribēs rogauerī te ut digneris
usq; ad me fatigari. & egritudinē meā qua iā diu laboro curare.
Nā & illud cōperi q̄ iudei murmurāt aduersū te & uolūt tibi in-
sidiari. Est at̄ ciuitas mihi parua qđē: sed honesta. q̄ sufficiat utrius-
q; Exēplū rescripti ab iesu p̄ annaniā cursorē ad abagarū toparcā

Beatus es q̄ credidisti ī me. cū me ipse nō uideris. ¶ Ca. vii.
Scriptū ē enī de me. q̄ hi q̄ me uidēt nō credēt ī me. & q̄
nō uidēt me ipsi credēt & uiuēt. De eo at̄ q̄ scripsisti mihi ut ue-
niā ad te. oportet me oīa propter que missus sum hic explere.
& postea quā impleuero recipi me ab eo a quo missus sum. Cū
ergo fuero assumptus mittam tibi aliquem ex discipulis meis.
ut curet egritudinē tuā. & uitā tibi atq; his qui tecū sūt prestat.
Erat at̄ his epistolis adiūctū ēt hoc līgua siroꝝ qđ infra scriptū ē.
Postea uero quā iesus assumptus ē. misit ei iudas qui & thomas ta-
theū unū ex septuaginta. Qui cū uenisset: manebat apud robiam
filiū tobie

filiū tobie. Vt at̄ audiuit de eo abagarus. & nūciatū ē ei q̄ uenisset apostolus iesu secundū qđ ei scripserat. Cūq; cepisset tatheus ī uirtute dei curare oēm lāguorē & ifirmitatē: ita ut oēs mirarē. Abagarus cōsideratis mirabilibus q̄ faciebat. recordatus ē q̄ ipse eēt de quo sibi iesus scripserat dicēs. cū at̄ fuero assūptus. mit tā tibi aliquē ex discipulis meis: qui egritudinē tuā sanet. & uocās ad se tobiā apud quē manebat. ait ad eū. Audini q̄ uir qđā potēs uēit & manet ī domo tua: adduc eū ad me. Cūq; redisset robias ad tatheū dixit ei. Abagarus toparca uocauit me ad se & dixit mihi. ut te ad eū pducā ut cures eū. Et tatheus. Veniā iqt qm̄ maxie ppter ipsū missus sū. Postera igit̄ die. tobias mane ad sūpto tatheo uēit ad abagarū. Et cū fuisset īgressus presētibus primatibus suis. statī ī ingressu uisū ē abagaro diuini nescio qđ splēdoris ī uultu apostoli tathei. Quod cū uidisset abagarus adorauit tatheū. Sup̄ quo admirati sūt oēs qui assistebant regi. Ipsi enī nihil horū uidebāt. quia soli abagaro fuerat ostēsū. qui & dicere cepit ad tatheū. Vere discipulus es iesu filii dei. qui mihi dixerat. mitto tibi aliquē de discipulis meis qui te curet & uitā tibi prestat. Et tatheus respōdit. Quia magnifice credidisti ī eū q̄ me misit. ppterea missus sū ad te. & si permāseris ī fide eius & credulitate. prestabūt tibi oīa desideria cordis tui. Tū & abagarus ad eū. Vsq; adeo iquit credidi ei. ut & iudeos qui eū crucifixerūt. ueli si ulla mihi adesset tāta exercitus copia trucidare. & si nō romani regni auctoritas īpediret. Et tatheus ait ad hec. Dominus noster uolūtātē patris sui īpleuit. Qua īpleta assūptus ē rursus ad patrē. Dicit ei abagarus. Ego scio & credo ī eū & ī patrē eius. Et tatheus. Propterea iqt pono manū meā sup̄ te ī noīe eius. Et cū hoc fecisset. statī oī egritudis morbo quo tenebat absoluitur. Miratus est abagarus. q̄ sicut uerbis audierat de iesu ita & rebus & operibus repperit per tatheum discipulum eius impleri. qui eum absq; medicamentis & herbis curaret. Non solum at̄ illū. sed & abdon quēdā abdie filiūm podagra laborantē cū se uestigiis eius aduolueret manus īpositione sanauit. multos q; alios urbis illius ciues uariis obseffos sanauit incōmodis. Et
sic opa

sic opa magna & admiranda pficiens predicabat uerbum dei. Post hoc at abagarus ait ad tatheu. Tu inqt cu uirtute dei hoc facis & nos oēs uidētes mirāur. Vex q̄lo te narra mihi de aduētū iēsu quō factus sit. & de uirtute eius ī qua faciebat hec que audiui. & tatheus. Nūc qdē taceā. uex q̄a uerbū missus sū predicare. crasti no cōgrega mihi oēs ciues tuos. & corā ipsis predicabo & semina bo ī eis uerbū uite. uel aduētus iēsu quō fuit & cur & qua de cā missus ē a patre. & de uirtutibus opex eius. uel de mysteriis q̄ locutus ē ī hoc mūdo. & ī qua uirtute hoc fecit. Sed & denoua eius predicatōe. & qd̄ ita puūlus & humilis. & quō ita se hūiliauit. & deposita maiestate paruifecit deitatē suā. ita ut & in crucē subigeretur. & ī infernū descēderet & dirūpet sepē quā a seculis nemo dirupat & mortuos suscitaret. Qui descēdit qdē solus. ascēdit at cū grādi multitudie ad patrē suū. Iussit ergo abagarus ut mature oēs ciues cōuenirēt & audirēt predicationē tatheī. & post hoc iussit dari ei aux & argētū. sed ille nō accepit dicens. Si nostra dereliquimus quō accipimus aliena. Gesta sūt at ista quadragesio & tricētesimo āno. Hec nō iūtiliter utputo a nobis ad uerbum ex siroꝝ lingua īterpretata. hūc ī nostris libris tenebunt locum.

ExPLICIT liber primus. Incipiūt capitula libri secūdi.

De uita & īstitutione apostolorū post ascēsiōē christi. cap. i.
Quēadmodū tiberius de cristo edoctus a pilato cōmōitus ē. c. ii.
Vt ī oēm mūdū breui tēpore diffusa de christo predicatō ē. c. iii.
Quēadmodū post tiberiū gaius cesar regē iudōꝝ cōstituit agrip pā. herodi ppetua pene deportationis posita. ca. iiii. Vt filo p iudeis suscepit legationē ad gaiū. ca. v. Quāta acciderūt iudeis graua post temeritatē crucis ī christo. ca. vi. Vt pilatus quoq; semetipsū morte dānauit. ca. vii. De fame tēporibus claudii. ca. viii. Martyriū iacobi apostoli. c. ix. Vt agrippa & herodes apostolos psecuti diuinā cōtinuo senserūt uindictā. cap. x.
De theoda q̄ deprauauerat populū. c. xi. De helēa regīa Adya benoꝝ. cap. xii. De simone mago. ca. xiii. De predicatione apostoli petri apud urbē romā. ca. xiiii. De euāgelio scdm mar cum. ca. xv. Vt prius marcus per egyptū christi noticiā pred cauit. ca. xv

cauit.ca.xvi. Qualia de abstinētibz apud egyptū Filo scri-
bit.ca.xvii. Quāti ad nos Filonis peruenerit libri.ca.xviii.
Cuiusmodi clade cōpreſſerit iudeos ipſo die paſcalis.cap.xviii.
Qualia ēt ſub nerone hieroſolimis geſta ſūt.ca.xx. De egypto
cuius actus apoſtolorū faciūt mētionē.ca.xxi. Quēadmodū
de iudea paulus romā miſſus ī uinculis oī culpa liberatus ſit.ca.
xxii. Vt ſit paſſus iacobus qui frater dñi ē dictus.ca.xxiii.
Quod poſt marcū primus epīſcopus alexādrie eccleſie ordiatus
ſit annianus.ca.xxiiii. De perſecutiōe neronis ſub quo paulus
ac petrus pia cōfeſſione decollati ſūt.ca.xxv. Vt inumeris iū
dei malis afflicti ſūt ac nouiſſime cōtra rōanos arma mouerūt.
ca.xxvi.

¶ Expliciūt capitula. Incipit liber ſecundus.

QVecūq; oportuit uelut ī pīcipiis eccleſiaſtice
hystorie designari. ſiue de diuinitate ſaluatoris
ſiue de antiq̄tate noſtre religiōis ac uetustate
doctrīe. & ut olī tradita ſit chriſtianorū. q̄ no
uella uidet̄ iſtitutio. ſed & de aduētū ipſius
dñi & ſaluatoris noſtri nup̄ īpleto ac paſſiōi
bus cōſumato. de apoſtolorū quoq; electiōe ſup̄iore libello quāta
potuimus breuitate pſtriximus. Age iā nūc q̄ ēt poſt aſcēſionē
eius cōſecuta ſūt uideamus. parti diuinay ſcripturarū teſtioniis
edocētes. parti extriſecus ex his q̄ fideliter ī cōmētariis q̄ ad me
moriā poſteritatis iuēti ſūt cōperimus adprobātes. ¶ Cap. i.

Primus igit̄ ī apoſtolatū p iuda p̄ditore mathias ſorte cō
ſciſcit. q̄ erat unus ex diſcipulis dñi. ſicut ſupra demōſtra
tū ē. Ordināt̄ at̄ & diaconi ſeptē numero p oratiōes & manus ī
poſitionē apoſtolorū miſterii uiduarū gratia. In quibus ſtephanus
qui & primus poſt dñm ſtatim poſt ordinationē ſuā lapidat̄ ab
his qui & dñm occiderūt. per quos & noīs ſui ſtephano corona
donat̄ a chriſto. Tūc deinde iacobū qui dicebat̄ frater dñi. p eo
qđ eēt filius ioſeph. q̄ chriſti quaſi pater habebat̄. qm̄qdē deſpō
ſata ei fuerat uirgo Maria. q̄ priuſq̄ cōueniret cū eo. inuenta eſt
in utero habens de ſpiritu ſancto. ſicut euangelia pteſtāt. Hūc
inquā ipſū iacobū qui & iuſtus cognominatus eſt ab antiquis:
uirtutū merito

uirtutū merito & insignis uite priuilegio. primū hystorie tradi-
derūt suscepisse ecclesie q̄ hierosolimis ē sedē. sicut clemens ī se-
xto dispositionū libro asserit dicēs. Petrus enī inqt & iacobus &
Ioānes post assūptionē saluatoris quāuis ab ipso fuerit oībus pe-
ne prelati. tamē nō sibi uēdicant primatus gloriā. sed iacobū q̄
dicebat iustus. apostolorū episcopū statuūt. Idē quoq; ipse in se-
ptio eiusdē opis libro addit de ipso ēt hec. iacobo inqt q̄ dicebat
iustus. & Ioāni & Petro. post resurrectionē dominus omnē scien-
tiā tradidit. & ipsi ceteris apostolis. qđ apostoli illis septuaginta
tradiderūt. ex qbus unus erat & barnabas. Duos autē fuisse iaco-
bos cōstat. Vnū hunc iustū qui de pinna tēpli deiectus. fullonis
ueste percussus ē. & morti traditus. Alius autē ē ille q̄ ab herode
capite cesus ē. Huius ergo iusti Iacobi etiā paulus meminit cum
scribit. Aliū autē inqt apostolorū uidi neminē. nisi iacobū fratrem
dn̄i. In hoc ergo tēpore. etiā tatheus de quo supra mēorauimus
scđm dn̄i preceptū ad regē abagarū missus. ipsū quidē egritudie
morbi corporalis absoluit. Vniuersā uero ciuitatē edessenorū chri-
sto domino fideli satis credulitate sociauit. ita ut ī hodiernū ciui-
tas illa. qppe que ipsius dn̄i & saluatoris meruit scripta suscipe.
uelut speciali quadam christo deuotione dicata sit. Interea per
secutio priā aduersus ecclesiā dei q̄ hierosolimis facta ē sub pri-
mo martyre Stephano. omnes discipulos exceptis duodecim p
uniuersā iudeā samariāq; disp̄sit. seu potius ut sancta scriptura ī-
dicat disseminauit. Ex qbus nōnulli ad fenicē. & usq; ad cyprum
atq; antiochiā deuenerūt. q̄ gentibus quidē credere mysterium
fidei nōdū audebāt. iudeis tamē predicabāt. Interea saulus adhuc
uastabat ecclesiā. īgrediēs domos. & p̄trahens uiros ac mulieres
tradebat ī carcerē. Sed Philippus q̄ erat unus de septē cū Ste-
phano diaconus ordiatus. descēdit samariā. uirtute dn̄i repletus.
& predicabat primus uerbū dei samaritane gēti. In quo tāta erat
diuine gratie efficacia. ut ēt Simonē magū suis predicatōibus cō-
sternaret. q̄ per idē tēporis celebris fame apud samaritanorū po-
pulos habebatur. ita ut uirtus dei magna esse putaretur. Sed
his cū uidisset signa & miracula que a Philippo p diuine gratie
potestātē

potestatē fiebāt. obstupescit & territus cessit. & credere se in
christū usquequo ēt baptismū accipet simulauit. Quod reuera
mirari dignū ē. hodieq; eodē ordīe fieri ab his. q; uelut heredita
riā ab illo simulationē sectā ipurissimā susceperūt. Quiq; aucto
ris sui artibus instituti. ecclesiā fraude qualibet ingressi lauacrū
furant. & scā nostra uelut alicuius morbi cōtagione cōmaculāt.
Serpit enī eorū uenenatus sermo sicut lūpus ī gregibus. & ocul
tis uerborū morsibus. incautis letale uirus infūdīt. donec noxias
eorū latebras diligētia pastoris inuestigatas educat ad lucē. Sicut
& ipse Simon petri industria cōprehēsus. penā quā merebat ex
pendit. Verū p̄ dies singulos augescēte predicationē uerbi diuini.
p̄ dei p̄uidentia ex ethiopie regionibus adest quidā regine gētis
illius prepositus. Moris qppe ē illi natiōi. etiā nūc a feminis regi
tanq̄ uota ī hierosolimis redditurus. Huic Philippus respōsis scī
spūs iussus. primo ex oībus gētibus mysteriū fidei & sacramētū
baptismi tradit. & uelut q̄sdā eū deo primitias oīm cōsecrat na
tionū. Hūc op̄io tenet ad patriā terrā regressū. sciētia dei sūmi &
salutarē dñi nostri prescientiā. indigenis gētibus sicut sibi tradi
ta fuerat predicasse. In quo rebus iplis cōpleta ē p̄ eum p̄phetia
que dicit. Ethiopia preueni & manus eius deo. Dū hec ita agūt
Paulus uas electionis: nō ex hoībus neq; p̄ hominē. sed p̄ reuela
tionē Iesu christi & dei patris qui eū suscitauit a mortuis. in apo
stolatū uocat. celesti ad se uoce delata.

Cap. ii.

INterea cū p̄ omnē iam locū de resurrectione & mirabili
bus dñi nostri Iesu christi. & de ascēsiōe eius ad celū fe
lix fama loqueret. ac p̄ oīum aures beati huius rumoris uolue
ret opinio. & qm̄ antiqui moris erat apud romanos. ut p̄uicias
iudices. siquid forte noui ī his quas regebāt p̄uicias accidisset.
uel principi uel senatui nūtiarent. uti ne ex his que gerebantur.
ignorare aliqd uiderent. De resurrectione a mortuis dñi & sal
uatoris nostri Iesu christi que iam in omnē locū fuerat p̄uulga
ta. Pilatus tiberio principi refert. sed & de ceteris mirabilibus ei
us. Et ut post mortē cū resurrexisset a quāplurimis iam deus eē
credere. Tiberius que cōpererat. retulit ad senatū. Senatus autē
spreuisse dicit

sprenisse dicit. p eo q nō sibi prius huius rei iudiciū fuerit dela-
tū. sed auctoritatē suā preuerit uulgi sentētia. Lex enī erat antiq-
rus designata. ne quis apud romanos deus haberet. nisi senatus
decreto & sētētia cōfirmatus. Porro aut p uero hoc erat qd age-
bat. ne diuina uirtus hūanis putaret assertoribus indigere. Cūq;
scdm ea q supradiximus tenuisset senatus Tiberius tam tenuit
sentētiā suā. neqd aduersū doctrinā christi cōtrariū moliret. Hec
tertulianus uir & legū & institutionū romanarū peritissimus. &
inter nostros scriptores admodū clarus in apolegetico suo quē
aduersū gētes p nostra fide scribit. hoc modo retulit. ut de ori-
gine inquit aliqd retractemus eiusmodi regū uetus erat decre-
tum. nequis deus ab iperatore cōsecraret. nisi a senatu pbatus.
sicut marcus emilius de deo suo alburno facit. Et hoc ad causam
nostrā. q apud uos hūano arbitratu diuinitas pensitat. Et nisi
hōi deus placuerit. deus nō erit. Homo iam deo ppitius eē debe-
bit. Tiberius ergo cuius tēpore nomē christianū ī seculū itrauit.
annūciata sibi ex siria palestinaq; que illic ueritatē istius diuinita-
tis reuelauerāt. detulit ad senatū cū prerogatiua suffragii sui. Se-
natus q atē ipse pbauerat respuit. Cesar ī sentētia māsit. cōmina-
tus piculū accusatoribus christianorū. Hec tertulianus. ¶ Cap. iiii.

Quod pfecto diuina puidētia. ita tunc cesaris sensibus in-
gressit. ut absq; ullo obstaculo ī ipsis dūtaxat initiis euāge-
lii sermo usq; quaq; pcurreret. Vnde & factū ē ut repente quasi
celitus lumē ostēsum. aut radius quidā solis erūpens. totū orbē
claritate supni luminis illustraret. ut cōpleret illa pphetia q di-
xerat. in omnē terrā exiuit sonus eorū. euāgelistarū dūtaxat & apo-
stolorū. & in fines orbis terre uerba eorū. Ex quo & p omnes ci-
uitates ac uicos innēse multitudines uelut messium tēpore fru-
mēta ad areas. ita ad ecclesias populi cōgregabant. Quēcūq; illi
a parētibus tradite sibi morbide supstitionis uinculis tenebāt.
p doctrinā christi simul & p uirtutū miracula que fieri uidebāt
recepta ueri dei noticia. tanq; a tirānicis dominis liberati. ad unū
uerum deum & dominū creatorēq; suū. uetusti penitētes erro-
ris. fidei cū cōfessione uenibant. Cū igitur passim iam p omnes
etiā gentiliū.

etiā gentiliū populos p̄fusius effūderet diuina dignatio. primus cornelius apud cesariā palestine urbē maximā. cum omni domo sua ad fidē christi petro ministrante pducitur. Iam inde quāplurimi & alii ex gentibus apud antiochiā ad fidem ueniunt. eorū predicatione pertracti. Quos p̄sditione aduersus stephanū cōmota. disseminatos esse per omnē locum superius edocuimus. Per quos & apud antiochiā florentissima congregat ecclesia. in qua erant etiā p̄phetici ordinis uiri quāplurimi. cum quibus & barnabas & paulus. Quibus omnibus pariter ī gratia dei & unanimitate de gentibus. ibi primū discipuli uelut eperenni fonte sumpto uocabulo. appellati sunt christiani. Qua tēpestare agabus quidā unus ex his qui aderant p̄phetis. famē magnā futurā diuinis presagabat oraculis. Paulus uero & barnabas cū ministerio a fratribus collato. q̄ sanctorū usibus deseruiret. hierosolimā destinantur.

¶ Cap. iiii.

INterea tiberius duobus & uiginti circiter annis sui p̄cipatus ex actis. uiuendi finē fecit. Post quē gaius imperiū suscepit. & continuo iudeorū principatū tradidit agrippe simul & philippo. ac lisanie tetrarchias. cum quibus & paulo post herodi eidem pariter contulit. Ipsum uero herodē qui & in nece iōānis auctor extiterat. & in passione domini interfuerat. multis excruciatum modis. eterno dānat exilio. sicut iosephus in his que supra inseruimus scribit.

¶ Cap. v.

Huius tēporibus Filo insignissimus scriptorū florebat. q̄ nō solum in nostra. uey & in grecoy philosophia. primus inter primos habebat. Hic autē genere quidē a pauiis hebreus. Apud alexandriā uero in omnibus clarius & nobilibus uiris. clarior ac nobilior erat. In diuinis autē legibus & patriis institutis. quantus qualisue fuerit. ex his que nobis librorū suorū tradidit monumentis. omnibus clarum est. Quis enī digne ualeat explicare. quanta eius in liberalibus litteris fuerit institutio. Quanta in philosophicis. Quantusq; maxime in platoniciis & phitigoricis fuerit disciplinis. ut q̄ omnes & q̄ secum floruerant pene & q̄ precesserant superarit. Hic igitur ipse temporibus gaii quanta

iudeis

iudeis acciderit mala. quique uoluminibus exponit. Sed & de eiul-
dem gaili mentis insania commemorat. quod in tantum superbie elatus
sit. ut deum se uoluerit appellari. In ipsis autem ubi de iudeorum cladi-
bus refert. suam quoque legationem quam pro contribulibus suis iudeis de-
tulit ad urbem romam describit. & quod poras apud gailum pro patriis le-
gibus. nihil amplius quam irrisione retulerit domum. immo & pene
periculum mortis incurrerit. Sed & iosephus meminit horum
in octauodecimo antiquitatum libro talia quedam scribens. Et quidem
cum seditio apud alexandriam fuisset exorta inter iudeos & grecos
terni ab utrisque partibus legati mittuntur ad gailum. In quibus pro parte gre-
corum. erat quidam legatus appion nomine. Qui cum in ceteris quampluri-
mis insinularet iudeos. tum maxime quod honorem cesari non defer-
rent. ut moris est facere omnibus qui romanis fascibus subia-
cent. Hi ergo aiebat neque aras gaio. neque templa constituerent. neque alia
huiusmodi. in quibus ei diuini honores a puentialibus deferun-
tur. Sed soli sunt qui neque statuas ei decernerent. neque sacramentum
nominis eius obseruent. Cumque hec & alia grauiora allegaret appion.
pro que concitari crederet gailum. Filo qui legationi preerat iudeorum
uir in omnibus magnificus. alexandri alabarche frater. philosophie
non ignarus. potentissime purgauit obiecta. Sed abiecit eum gailus
& iubet ilico e conspectu suo abscedere. dum iracundia repletus. se
cum ipse rimatur quid in eos conferat mali. Egressus autem Filo cum
iniuria ait ad iudeos qui sibi adstant. Bono animo nos esse oportet.
quibus iratus est gailus. quia necesse est adesse diuinum. ubi
humanum cessat auxilium. Hec quidem iosephus. Sed & idem Filo in
ipso libro quem de sua legatione conscripsit. singillatim de omnibus
quae a semet gesta sunt refert. Ex quibus illa sola commemorabo. quae le-
gentibus euidenter in iudeos diuinam pro piaculis que aduersum chri-
stum ausi sunt indicent ultionem.

Cap. vi.

Primo quidem temporibus tiberii refert in urbe roma Seia-
num quendam magni apud imperatorem loci. uniuersam eorum
gentem summo nisu interimere uoluisse. In iudea autem pilatum
sub quo in saluatorem facinus admissum est. dum templum quod
in hierosolymis tunc adhuc manebat integrum prophanare tenta-
ret. maximis

ret. maximis eos perturbationibus agitauisse. Sed & post tiberii
occalū. refert successorē eius cum ceteris quāplurimis. tum etiā
iudeorū genti acerbissimum extitisse. quod presto est etiā ex ipsi
us scriptoris sermonibus discere. Multa quidē erat inquit ī gaio
ingenii prauitas. qua erga omnes hoīes. tum precipue erga iude
orū gentē ferebat. & speciali quadā seuitia loca eorum que in di
uinis habent supplicationibus cōsecrata. incipiens ab alexandria
diripi & contra religionē morēq; gentis pphanari iubet. statuis
suis & signis atq; imaginibus ea replens. Templū quoq; sancte
ciuitatis qd solum manebat totius pphane contagionis intactū.
& a maioribus pdurauerat asilum. cōmutare in tēplum proprii
noīs ausus est. ut hedes iouis nobilissimi noui dei gāi uocaret.
Sed & alias innumeras clades. & ultra omnes tragicos luctus
apud alexandriā iudeis irrogatas esse sub gaio. in scdo operis sui
de uirtutibus libro uir memoratus exequit. Nec nō & iosephus
consona huic de pilati tēporibus scribens. p piaculis saluatoris q
uniuerse genti acciderint mala. audi ut etiā ipse in scdo iudaici
belli defleat libro. Is autem ait qui missus est in iudeā a tiberio
pcurator pilatus. noctu uelatas hierosolimā introferri imagines
cesaris iubet ac statui. Quod ubi dies exortus est. magnā ptur
bationē iudeorū populis excitauit. stupentibus & perturbatis ad
nouā faciem rerū. Coniciebant nāq; ex hoc qd spernerent & cō
culcarent iam leges sue. & omnia instituta maiorū. quibus nihil
tale haberi intra menia urbis illius fas erat. Sed hoc est nimirū
in quo eos impie confessionis sue uelox uindicta dānauit. p eo
q scdm euangelii relationē. simul gens cōclamauit uniuerſa. nō
habemus regem nisi cesarem. Tum deinde idem scriptor aliam
quoq; in eos delatam cōmemorat ulcionē dicens. Post hoc autē
etiā alia ī eos accidit pturbatio. p eo qd sacrū erarium qd apud
eos patria lingua chorbonas appellat. contra fas in usus cōmu
nes publici aqueductus progari uiderēt. qui atrecentis stadiis de
ducebat. Pro quo nimia indignatione populus cōmouebat. Cūq;
adesset pilatus hierosolimis audēt adire eum. & clamoribus fati
gare. At ille q preuiderat seditionē futurā. milites habitu plebeio
obtectis

obtectis armis multitudini imiscuit. precepto eis dato. uti ne gladiis infeditiosos. sed fustibus uterentur. Igitur ubi tempus fuit. ligno de tribunalibus dato. cedi prosternique ceperunt. Nonnulli uerberantium uulneribus. plurimi autem dum infugam conferti. prout. propria constipatione percussi periere. Reliqui uero dispersi. & suorum funeribus deterriti. uim doloris silentio depresso. Multas preterea clades in hierosolimis eis obuenisse. dum nouis semper rebus seditiosius student. idem scriptor exponit. Ostendens quod ex admissi sacrilegii tempore nunquam bella mortisque cessarunt. usquequo ultimum & exitiabile malum temporibus uespasiani eos obsidione includit.

Cap. vii.

Igitur iudeos pro commisso scelere. ulcio diuina dānabat. Sed & ipse pilatus qui in saluatore iniqui iudicis functus officio est. isdem temporibus gaudiis tantis ac talibus malorum cladibus cruciatus est. ut propria se manu transfuerberans. nefariam uitam ui abieciisse referat. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus eundem. Sicut in hystoriis grecorum repperimus. eorum duntaxat qui omnes piadas scribunt. & annales rerum gestarum libros ad posteritatis memoriam condunt.

Cap. viii.

Et enim gaio quatuor annis nec integris principatu ministrato. claudius imperator succedit. Sub quo fames satis clara. uniuersum orbem terre obtinuit. Hoc tamen ita futurum. longe ante nostri prophete predixerant. Sicut in actibus apostolorum refert. agabum quando prophetam famem magnam futuram sub imperatore claudio denunciasse. Verum lucas qui hec de agabo refert coniungit etiam hoc. quod per paulum & barnabam fratres qui erant antiochie per uiribus unusquisque sumptum miserint sanctis habitantibus hierosolimam. Et post hoc addit dicens.

Cap. ix.

In illo autem tempore. sine dubio tempus quod sub claudio fuit cum fames erat designans. Immisit inquit herodes rex manus suas ut affligeret aliquos de ecclesia. Et interfecit iacobum fratrem iohannis gladio. De hoc autem iacobo. clemens alexandrinus etiam hystoriam quandam dignam memoria in septimo disputationum suarum libro scribit. placitum ad se usque extraditione maiorum. Quoniam quidem inquit

inquit & is qui obtulerat eū iudici ad martyriū. iacobū scilicet. motus etiā ipse cōfessus ē se esse christianū. Ducti sunt īquit ambo pariter ad suppliciū. Et cū ducerēt in uia. rogauit iacobū dari sibi remissionē. At ille parū p̄ deliberās. pax tibi inquit. Et osculatus ē eū. Et ita ambo simul capite plexi sunt. ¶ Cap. x.

¶ Ed tunc īquit ut ait scriptura diuina. uidens herodes quia de iacobi nece gratū esset iudeis. addidit adhuc. & petrū adiecit ī carcerē. sine dubio etiā ipsum punire uolēs. nisi diuinū adfuisset auxiliū. quo angelus ei noctu adlīstē. mirabiliter eum uīculorū nexibus absoluit. & ad ministeriū predicationis ire libere iussit. Et cum petro quidē hec gesta sunt. Regis uero facinus in apostolos perpetrātū. dilationē nō patit̄ ulcionis. sed cōtinuo uindex adest diuinitus dextera. sicut hystoria ī apostolorū actibus cōscripta nos edocet. Cum inquit cesareā descēdisset herodes. & in die sollēni preclara ueste regia indutus p̄ tribunali cōfēdisset. ac de sublimi cōcionaret̄ ad populū. cūq; populus adclamaret ei dei uoces & nō hoīs. statim inquit percussit eum angelus dñi. eo q̄ nō dederit gloriā deo. Et scatēs uermibus exspirauit. Miraculo at̄ dignum ē tantā consonantiā diuinā scripturā cum hystoriorū grapho gentis illius deprehēdi. Ipse & enī iosephus de eisdē commemorās in nonodecimo libro antiquitatū. his quibus infrascriptū est. hec sermonibus refert. Tertium inquit annū īperii totius iudee expleuerat. cum forte cesareā que prius pyrgostratonis uocabat̄. aduenit. Vbi cum in honorē cesaris spectacula quibus ederet. uotiuo ut uidebat̄ salutis cesaris die. Cūq; illuc totius p̄uicie uiri honore & facultatibus prediti cōuenissent. sc̄do spectaculorū die indutus ueste fulgenti. ex auro argētoq; mirabiliter cōtexta incipiente die p̄cedit ad theatrum. Vbi cum primos solis radios argenteę uestis gremio suscepisset. repulso splendore duplicatā spectantibus lucē fulgor metalli uibrantis effudit. ut intuentibus perstringeret aciem terroris aspectus. Et per hoc plus aliqd de eo quā humane nature est artifex arrogantia mentiret̄. Illico adulantis uulgi concrepant uoces. honorē sonantes. sed exitium cōferentes. Et hinc atq; illinc ab eis cōclamātibus deus cōpellat̄ utq; fieret

utq; fieret ppitius suppliciter exorat. dicentibus populis. qđ nūc
usq; ut hominē te timuimus. sed ex hoc iam supra humanā te
esse naturā fateamur. Sed rex adclamationē contra fas habitam
nō repressit. nec impietate inlicite adulationis exhorruit. donec
respiciens paulopost imminentē atq; insistentē capiti suo uideret
angelum. eūq; sensit continuo exitii sui ministrum. quem prius
nouerat prouisorem bonorum. Et ecce repente cruciatus eū ex
dolorē incredibili uentris atq; inflatione corripuit. Respiciensq;
ad amicos. en inquit ille ego deus uester. ecce propellor & con-
festim deturbor ex uita. Quoniāquidē diuina uirtus nuper col-
lata in me falsas arguit uoces. & qui modo immortalis dicebar
a uobis. preceps iam iāq; rapior in mortē. Sed suspicienda est sen-
tentia quā deus statuit. Nam & uiximus haud contēnendi. & lō
geuitatem que beata putatur expleuimus. Et cum hoc dixisset
ui doloris uehementius agitatus. instanter ad palatiū reportatur
Cūq; diuulgatū esset eum pro pedie moriturū. ingēs multitudo
totius etatis & sexus conueniens. more patrio supracilicia strati.
omnipotenti deo pro regis incolumitate supplicabant. Omnis
autē domus regia planctibus & gemitibus personabat. Cum in-
terim rex ipse in excelso solario recubans. & deorsum respiciens
ac pronos pstratosq; omnes cum fletibus puidens. nec ipse qđē
tēperabat a lacrimis. Verū continuis quinq; diebus uentris do-
loribus cruciatus. uitam uiolenter abrupit. quinquagesimū eta-
tis & quartū agens annū. Regni uero septimū. Quatuor & enī
sub gaio cesare annis regnauerat. Philippi retrarchiam tribus an-
nis obtinens. Quarto autē etiā herodis sibi adiungens. tribus at
reliquis annis sub claudio cesare exactis. cum in ceteris quāplu-
rimis iosephum. tum in his tam integre diuine scripture. cōcor-
dare ualde miratus sū. Quod uero uidetur in solo regis uoca-
bulo uariare. cum & tempus & actus & res eundē ostendat fuisse.
possibile est sicut in aliis quāplurimis iudeorum nominibus in-
uenimus etiam hunc duplici uocabulo nuncupatū. Quorū altero
lucas noster altero usus sit iosephus. Verū qm̄ rursus lucas in
actibus apostolorū introducit gamalielū. cū de apostolis ī iudeorū
consensu

cōsensu deliberatio fieret hoc ipso tēpore dicentē. quia surrexit theodas quidā dicēs se esse magnū quendā. qui destructus est. & omnes qui sequebant eum dissoluti sunt. Age etiā de hoc qđ iosephus in hoc eodem libro scripserit proferamus. ¶ Cap. xi.

EAdo inquit iudeā pcurāte. deceptor quidā magus theodas noīe psuadet populi multitudinē sublatiis ppriis facultatibus urbe excedere. & ripas iordanis fluminis obsidere. Dicebat autē se etiā pphetam esse. & posse uerbi sui precepto fluuii fluentia dirimere. & facilem sectatoribus suis fluminis transitum dare. Que cū diceret. multos decepit. Fadus uero nō inlongum uecordie eius indulsit. sed emittit equitū turmā. que ex iprouiso irruens super eos. quāplurimos quidē peremit. multos tamen & uiuos cepit. Ipsiū autē theode caput defectū hierosolimam reportauit. ¶ Cap. xii.

Post hoc idē scriptor etiā de fame que sub claudio facta ē hoc modo memorat. Post idem tēpus inquit fames magna obsederat etiā iudeā. Qua tēpestare. regina noīe helena. multis pecuniis cōparatū frumentū de egypto & hierosolimā delatū indigentibus ministrabat. Quid tam consonās tāq; cōcordans. quā hec sūt cū illis que in actibus apostolorū scribunt. ubi dicit. quia discipuli qui erāt antiochie. put potuit unusq; miserunt ī ministeriū sanctis habitatibus in iudea deferendū. p manus bar nabe & pauli ac presbyteros dispensandū. Helene uero cuius hystoriographus intulit mentionē. etiā nūc extat sepulcrū nobile p portis hierosolimorū. Regnasse autē apud adabenorū gentē refertur. ¶ Cap. xiii.

INterea cū fides domini & saluatoris nostri iesu christi. p omniū cresceret mentes. & per dies singulos religionis p pagerent augmēta. nequaquā quiescit hostis salutis humane. sed urbem maximā que est caput omniū preuenit. & simonem illuc de quo in superioribus diximus euocat. cuius nefariis artibus amminicula ipse maiora suppeditans. plurimos urbis illius ciues in erroris eius uincla coniecit. Designat hec uir in scriptoribus nobilis. nō multo post apostolorū tempus exortus. iustinus. de quo
suis in locis

luis in locis qđ cōpetit adsignabimus. Hic igitur in apologetico
quē p̄fide nostra ad īpatore antoniū scripsit. de his hoc modo
refert. Et post ascensionē inquit dñi ad celū. instigabant demo-
nes quosdā hominū. qui dicerent se esse deos. quos nos fugau-
mus. Simon deniq; quidā samaritanus de uico qui dicit̄ gyttho
sub claudio cesare magicis artibus & ope demonū subleuatus. in
urbe uestra que regnū omniū tenet quāplurimis perfantasias
deceptis. deus decretus ē. & simulachri apud uos quasi deus ho-
nore donatus ē ī flūine tiberis iter duos pōtes collocat. Habetis
etiā titulū latinis litteris scriptū. Simoni deo sancto. quē & om̄s
pene samarite. nō nulli etiā ex ceteris gentibus tanq̄ sūmū deum
& adorant & confitent̄. Sed & selenen quādā erroris eius ac de-
ceptionis comitem. que prius in p̄stibulo steterat apud tyrum
urbem fenicis. cū ipso uelut primā quandā mentē cōsecrauerūt.
Hec quidē iustinus. Consona uero huic etiā ireneus scribit. in pri-
mo aduersus hereses libro. In quo uel quis ipse fuerit simon. uel
quā impura eius opera atq; doctrina plenius refert. Que multū
est ut his inseramus. cum liceat uolentibus ea scire per singula.
ex ipsis supradicti irenei libris. uel de hoc uel de ceteris auctori-
bus diuersarū hereseon. & de uenenatis eorū dogmatibus dilige-
tius noscere. Caput igitur totius prauitatis & principū oīs here-
sis a simone cepisse accepimus. Ex quo usq; ad hodiernū sectato-
res eius simulantes adire se purissimā christianorū philosophiā.
quā uident apud oēs p̄ castitate uite & instituti sanctitate mira-
bilem. superstitionis idolorum quam deserere uidentur. rursum
uinculis innectuntur. colentes ac uenerantes picturam & ima-
ginē simonis. & illius quam ei sceleris ac turpitudinis extitisse
sociam diximus selenen. His incensos odores offerunt. his sa-
crificia & libamina impura delibant. Sed eorum adhuc nequio-
ra & execrabilia committunt. Aiunt enim esse quedam apud
se ineffabilia. que cum primo quis audierit. mente excedat.
& eorum quasi uirtute perculsus. uelut attonitus maneat.
& usq; ad dementiam ueniat. Que cum ita sint. aiunt im-
possibile esse. uel scripture ea tradi. uel ore ac labiis. proferri.
Hic qui

Hic qui audit p ueneratione ita se habere rem credit. Porro at uere illa huiusmodi sūt. que p impuritate & obscenitate sui. castis & pudicis auribus execrabilia & penitus orrescēda ducāt. Quicqd enī illud ē turpe & impurū qđ ex cogitari a quoquā potest. omni hoc impurius esse illud tradiť. qđ inquinatissime huius heresis mysteriū tectū apud se seruari pollicent archanum. Infelicibus p hec mulierculis & peccatis. ut ait apostolus honeratis. detestabiliter illudētes. Hūc igit taliū malorū patrē & auctore p idem tēpus simonē ex apparitorū suorū numero diabolus suscitans. ad urbē maximā ire cōpulit romā. ut ibi potētissimis athletis dñi ac saluatoris nostri iesu christi apostolis. in hoc ipsum ab eo subrogatus obliſteret. Sed diuina uirtus & gratia ī maximo precipue certamine nūq̄ deserit suos. Que incensā maligni flammā tota celeritate restinguit. & omnē altitudinē destruit extollētem se aduersū scientiā dei. Propter qđ neq; simon neq; alius qs cōgressus tūc aduersus apostolos dñi potuit obtinere. quia ueritatis lux & uerbi diuini claritas. que ob salutē hominū nup obfulſerat. p apostolos suos totius mēdati disculsa caligine. de hūanis mentibus ignorātie tenebras effugabat. Deniq; supradictus magus ueri luminis fulgore pcussus. cecitatē cōtinuo male sane mētis incurrit. Quippe qui aut prius ī iudea p apostolū petrum de his q̄ gerebat sceleribus cōfutatus. trāsmarinā agressus ē fugā & ab oriente ad occidentē usq; ptendit. nusq; sibi uitā nisi ī fuge subsidio sperans. Is igit urbē romā ingressus. utens adminiculo adlſtentes sibi & adherentes demoniace uirtutis. quā paredrū uocant. breui tempore intantum malorum uenit profectum. ut etiam simulacri a ciuibz romanis. tanq̄ deus honore potiretur.

Cap. xiiii.

Sed non in longum permanet fraude quesita diuinitas. cōtinuo nanq; in ipsis claudii temporibus. clementia diuine prouidentie probatissimum omniū apostolorum & maximum fidei magnificentia & uirtutis merito primorum principem petrum ad urbem romam uelut aduersum humani generis communē perniciem repugnaturū deducit. Duce[m] quendam & magistrū milicie

gistrum militie sue. scientem diuina prelia gerere. & uirtutū ca-
itra ductare. Iste adueniens ex orientis partibus. ut celestis qui-
dam negociator. mercimonia diuini luminis si quis uelit cōparare
paratus aduexit. & salutaris predicationis uerbo. primus in urbe
roma euangelii sui clauibus ianuā regni celestis aperuit. **Ca. xv.**

Rigitur cum romane urbi clarum uerbi dei lumen fuisset
exortum. simonis quidem tenebre eum suo auctore restin-
cte sunt. Sermo autē ueritatis & lucis qui per petrum predica-
batur. uniuersorū mentes placido illustrauit auditu. ita ut quoti-
die audientibus cum nulla unquā satietas fieret. Vnde neq; au-
ditio eis sola suffecerat. sed marcum discipulum eius omnibus
precibus exorant. uti ea que ille uerbo predicabat. ad perpetuā
eorum cōmonitionē habendā. scripture traderet. quo domi foris
q; in huiusmodi uerbi meditationibus permanerent. nec prius
ab obsecrādo desistunt. quā qđ orauerant ipetrarent. Et hec fuit
causa scribendi qđ scđm marcum dicitur euangelii. Petrus uero
ut per spiritum sanctū religioso se spoliatum cōperit furto. dele-
ctatus est. fidem eorum per hec deuotionēq; cōsiderans. factūq;
confirmauit. & ī perpetuū legendam scripturam ecclesiis tradi-
dit. Clemens in sexto disputationū libro. hec ita gesta esse descri-
bit. Cuiq; simile dat testimoniū etiā hierapolites episcopus noīe
Papias. qui & hoc dicit. qđ petrus in prima epistola sua. quā de
urbe roma scribit. meminerit marci. In qua tropice romam ba-
biloniam nominaret. cum dicit. Salutat uos ea que in babilone
electa est ecclesia. & marcus filius meus. **Cap. xvi.**

Nunc autē marcū tradūt primū ad egyptū prexisse. atq; inibi
euāgeliū qđ ipse cōscripserat predicasse. & ipsū primū ec-
clesiā apud alexandriā cōstituisse. Tāta autem refert multitudo
credentiū uirorū ac mulierum primo ingressu exemplo sobrie-
tatis eius & continentie cōgregata. ut etiā cōuersatio eorū qui p
ipsū crediderāt. & uita totius abstinētie. ac frugi eorū. sobriaq; cō-
uiuia. librorū memorie mādaret a uiro disertissimo Filone. Quē
sermo tenet tēporibus claudii īperatoris romā uenisse. & petrū
apostolū uidisse. atq; eius adhesisse colloqis uerbū dei predicātes.
Quod ualde

Quod ualde ē uerisimile. quia & scripturā istā quā diximus. posterioribus ab eo tēporibus constat cōpositam esse. In qua euidentissime omnia ecclesie instituta cōplectit. que & tunc tradita sūt & in hodiernū seruant a nobis. Sed & abstinentiū uitas eorū dū taxat qui nunc ī ecclesiis & monasteriis degunt. describit ad liquidū. Vnde plane manifestissime p̄ditur non solū sciens q̄ nostra sunt. sed & amplectens. Quippe qui diuinis laudibus extulit apostolicos uiros sui corporis & hebreorū quantū itelligi dat precipue genere credentes. qm̄quidē constat qđ hii qui sub apostolis ex israhelitis credebant. iudaicis adhuc institutionibus & legis obseruationibus inherebant.

Cap. xvii.

Hic igitur describens hoc ī libello quē de uita theoretica. uel suppliciū articulauit. nihil oīno uel de proprio uel extrinsecus addidit. sed primo omniū uiros ipsos cultores. & feminas cū ipsis ait cultrices appellari. Causa uero huius uocabuli. uel ex eo ductā q̄ conuenientiū ad se animas tanq̄ rudes & agrestes excolerent. uel qđ erga dei cultū pura & integra cōscientia perdurerent. Quod nomē siue ipse iposuit primus illis ex ipsorū actibus colligens. siue uero ininitiis ita appellabant. qui scđm euāgelium uiuebant antequā christianorū appellatio p̄ omne locum diffunderet. nihil īterest. dūmodo ex ipsis rebus nomē ad quos p̄tineat cōprobet. Dicit ergo p̄rio oīm qđ renūciēt cūctis facultatibus suis. qui se ad huiusmodi philosophiā dederūt. & bonis suis quibus īterest cedāt. Tū deinde qđ oēs ēt uite sollicitudines p̄cul abiciant. & extra urbē egressi ī ortulis uel exiguis qbusq; agellulis degāt. refugiētes imparis p̄positi cōsortia. & uite dissimilis cōtubernia. Sciētes īpedimēto eē hoc arduū uolētibus iter uirtutis īcedere. Tali quippe ordine calore fidei īcitati hii q̄ primitiis credebāt. uitā duxisse memorant. sicut euidenter in actibus apostolorum legimus scriptum. quia omnes qui credebant sub apostolis possessiones suas & predia uendētes precia ponebant ante pedes apostolorū. & diuidebant unicuiq; prout opus erat. ita ut nō eēt quisq; in eis egens. quia ergo & hic similia scribit geri ab his qui apud alexandriam credebant. sicut illi qui in hierosolimis ante crediderāt.

ante crediderant. certum est q̄ idem actus eademq; institutio eandē sine dubio & religionis fidē designet. Deniq; libro ipsi de quo supradiximus. tale initiū dedit. In multis est inq; orbis terre partibus hoc genus hominū. Oportebat nāq; p̄fecti huius boni. participem fieri omnē greciam omnēq; barbariā. In egypto tamē maior est copia p̄ singula queq; territoria. precipue autē circa alexandriā. Nam optimus quilibet ex oībus locis uelut ad uberis patrie glebam. festinus occurrit colonus. Regio quedā ē philosophie magisq; frugibus oportuna. supra lacū cui Marie nomē ē sita. colliculis quibusdā molliter & clemēter erecta. ad munimētū simul atq; aeris temperiem cōmoda. Post hoc descriptis eorū habitaculis. ut se habeat singulorū qualitas & situs. etiā de ecclesiis que apud eos sunt. ita dicit. Est autē inquit in singulis locis cōsecrata orationis domus. que appellatur semmon uel monasteriū. Semmon autē in nostra lingua significare potest honestorū cōuenticulū. In qd̄ secedētes inquit honesta & casta uite mysteria celebrāt. nihil illuc prorsus qd̄ ad cibū potūq; p̄tinet inferentes. uel ad reliqua humani corporis ministeria. Sed tantū legis libros. & uolumina p̄phetarū. hymnos quoq; in deū. ceteraq; his similia. In quorū disciplinis atq; exercitiis īstituti. ad p̄fectā beatāq; uitam. studiis iugibus coalescant. Et post aliquanta iterum dicit. Ab ortu autē diei usq; ad uesperā. omne eis spaciū in studiorū exercitiis ducit. quibus ad diuinā philosophiā p̄ sacras litteras imbuūt patrū leges in allegoricā intelligentiam deducētes. Quoniam qui dem formas esse & imagines. ea que in legis littera scripta sunt opinantur. latentis intrinsecus profundi cuiusdam diuiniquē mysterii. Habent autem etiam disputationes quasdam & interpretationes ueterum uirorum. qui & auctores ipsius idem propositi hereseos extiterūt. quos eis allegorice ac figuralis intelligentie normam. quā plurimis scriptorum suorum constat tradidisse monimentis. Quorum illi uelut itineris sui ducum & auctorū instituta pariter secunt & morē. Hec autem dixisse hunc uirum certum est. De euangelicis atq; apostolicis libris. in quibus quomodo lex & prophetia spiritualiter intelligi debeat edocetur.

Post pauca

Post pauca rursum etiam de eo qđ psalmos faciant nouos ita scribit. Itaq; non solum subtilius intelligunt hymnos ueterum. sed & ipsi faciunt nouos in deum. Omnibus eos & metris & sonis honesta satis & suauis cōpage modulantes. Multa quidem & alia in eodem libro enumerat. que a nostris uel in ecclesia uel in monasteriis exercentur. Sed properandum nobis est illa ex omnibus dicere. que ecclesiasticā proprie continent formam. Ex quibus citius manifestum esse debeat ad ecclesiam pertinere q̄ scripta sunt. Ait ergo. Continentiā uero uelut fundamētū quoddā primo in aīa collocant. & ita demum reliquas super hanc p̄gunt hedificare uirtutes. Cibum potūq; nullus eorum capit ante solis occasum. Videlicet tempus lucis cum philosophie studiis. curam uero corporis cum nocte sociantes. Nōnulli autē etiā post triduū in cōmunionē ueniunt cibi. Quos scilicet edatior studioꝝ farnes perurget. Iam uero hi qui in eruditionibus sapientie & in p̄fundiore intelligentia sacrorū uoluminū conuersant. tanq̄ copiosis dapibus inhantes expleri nequeunt. & contuendo acrius inflammant. ita ut nec quarto iam nec quinto. sed sexto demum die non tam desideratum quā necessariū corpori indulgeant cibū. Hec Filonē de nostrorū institutis referre quis potest dubitare. qđ si cui adhuc uidetur ambigū. adhibebimus etiā alia eius dicta. que nulli oīno nisi nostris tantūmodo conuenire etiā infidelissimus quisq; fatebitur. Ait ergo. Cum uiris autē quos dicimus sunt & femine. in quibus plures iam grandeue sunt uirgines. in tēgriatē casti corporis non necessitate aliqua. sed deuotione seruantes. dum sapientie studiis semet gestiunt non solum aīo sed & corpore consecrare. indignū ducentes libidini mancipare uas ad capiendā sapientiam preparatū. & edere mortalem partū eas a quibus diuini uerbi concubitus sacrosanctus & imortalis expetitur. ex quo posteritas relinquatur nequaq̄ corruptele mortalitatis obnoxia. Quod si adhuc parū uidet istud. audi qđ post alia quanta scribit. Tractatus autē sacrorum inquit uoluminum huiusmodi habent. ut magis allegoricis. opinionibus utant. Quoniam quidem omnis lex uiris istis uidetur animali esse similis. qđ corpus

quod corpus quidem habeat ipsam litteram. & ea quae secundum litteram designantur. Animam uero. occultam in littera spirituali & inuisibilem sensum. quem illi ab auctoribus suis edocti. sublimius & nobiliter uelut inspicientes per speculum contemplantur. Ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdam species intelligentie proferentes. Quid autem adderem. his opus est etiam de conuentibus eorum quae describit & ut seorsum quidem uiri. seorsum etiam in eisdem locis feminae congregentur. & ut uigilias sicut apud nos fieri moris est peragant. & maxime diebus illis cum passionis dominice sollemnitas celebratur. cum in ieiuniis pernoctare. & lectionibus sanctis auditum prebere consueuimus. Que omnia supradictus uir eo ordine. eademque consequentia qua apud nos geruntur expressit. Et ut unus ex omnibus consurgens in medio. psalmum honestis modulis concinat. ut quae precinenti ei unum uersiculum. omnis multitudo respondet. atque in ipsis diebus in terra recubentes. sicut antiquis moris fuisse dicitur. uinum quidem nemo omnino. ut ipse ait. nec gustu quidem contingat. sed nec qualibet carne. Tantum autem a qua sit eis poculum. & panis cum sale uel isopo cibus. Addit adhuc his. quod sacerdotes & ministri exhibeant officia sua. uel quae sit supra omnia episcopalis apicis sedes. Que cuncta si quis plenius uult & exploratius discere. ostendimus ex quo ista fonte debeat haurire. In quibus supradictus uir ecclesiasticae institutionis initia. & originem apostolice atque euangelice traditionis intexuit. Est autem idem Filo affluentissimus quidem in eloquentia. in sensibus autem profundissimus. & in interpretatione atque intelligentia diuinarum scripturarum subtilissimus. Copiose inueniens. & copiosius eloquens Multa denique diuini nobis. etiam ipse ingenii sui monumenta dereliquit.

Cap. xviii.

Primo quidem per ordinem in genesim scripsit libros. quos articulauit. sacre legis explanatio figuralis. Tum deinde & alios continentes sparsim de diuersis capitulis questiones. in quibus quae requiri debeant. & proponit & soluit. Quas questiones & absolutiones de genesi & exodo articulauit. Sunt & alii eius libri qui subscribuntur propositionum. qui sunt de agricultura duo. & de temulentia

& de temulētia duo. Sed & alii quāplurimi extāt eius libri diuer-
 sis uocabulis adnotati. Sicut ē. que sint p qbus mens debet ora-
 re deū. & de cōfusiōe liguay. De natura & inuētiōe. de his q cō-
 gregari debeāt ad erudiēdū. Et quis sit qui heres sit diuinorū. q
 sit equaliū & inequaliū diuisio. Itē de tribus uirtutibus. quas de-
 scripsit cū ceteris moyses. Itē de his quorū inscripturis noīa cō-
 mutata sūt. & quibus ex causis cōmutata sint. In quibus refert
 scripsisse etiā de testamētis primū & scdm. Est aut & alius eius
 liber de captiuitate. & de uita sapiētis. eius q scdm iusticiā pfectā
 & leges naturales cōsumatus ē. De gigantibus. de eo q incōuer-
 tibile sit qd diuinū ē. De moysi uita libri. v. De eo qd a deo sint
 sōnia. Hec pene oīa in genesi scripsit. Sed & in exodū qstionū &
 absolutionū libri. v. De tabernaculo. De decē uerbis legis. De his
 que inferunt sub specie decalogi. Et de aīalibus que sacrificiis de-
 putata sūt. Et q sunt species sacrificiorū. Que sunt pposita ī le-
 ge bonis premia. & malis maledicta. Tum preterea singulares
 eius libri. De puidētia. De iudeis. apologeticus liber. hoc ē de ui-
 ta urbana. & ad alexandrū dicentē. rationē habere muta aīalia.
 De eo q seruus sit omnis qui peccat. Itē alius de eo q liber sit
 omnis qui bonis studiis operā prebet. De uita theorica uel sup-
 pliciū. Hic ipse. in quo & de apostolicis uiris eē que scripta sunt.
 supra edocuimus. Sed & interpretationes nominū hebraicorū q
 sunt in lege & pphetis. Hic tēporibus gaii īperatoris romā pfe-
 ctus. cū de īpietate atq; īpuritate gaii quāplurima scripsisset. que
 p hyroniā de uirtutibus articulauit. & ea senatui recitasset. in tā-
 ta dicit ammiratione habitus. ut bibliotheca digna eius scripta
 decernerent. Verū p idē tēpus paulo apostolo ab hierusalem
 in circuitu & usq; ad illiricū predicationē uerbi dominici mīstrā-
 te. Claudius impator iudeos urbe depellit. Tunc aquila & prisca
 cū ceteris iudeis expulsi. asiā ueniunt. ibiq; coherēt apostolo. tum
 primū ecclesie inibi fundamēta iacenti. sicut edocet liber de acti-
 bus apostolorū conscriptus. ¶ Cap. xix.

Quādo uero adhuc ī impio pdurāte. in ipsa sollēnitate pa-
 sche. tanta iudeis pturbatio & uastitas hierosolimis accidit
 ex seditione

ex seditione cōmota. ut illi soli qui in foribus tēpli constipatione
populi necati sunt. tria milia iudeorū numerarent. & conuersus ē
dies festus eorū in luctum. Sed & alia quāplurima iudeis mala ir
rogata. Iosephus per hec uerba designat. ¶ Cap. xx.

Qlaudius inqt agrippā filiū agrippe iudeorū regē cōstituit.
Felicē uero totius puicie samarie quoq; & galilee. & regio
nis q̄ dicit̄ trāsiordanē. pcuratorē misit. Et post pauca addit etiā
hoc. Inflāmatur aut̄ & seditio acerbissima a pōtificibus aduersū
sacerdotes. & primos plebis hierosolimorū. quorū singuli cōquire
tes sibimet p̄ditorū iuuenū & nouis rebus gaudentiū manū. du
ces semetipsos. p̄prie factiōis instituebāt. Qui cōfligētes adiūicē.
primo cōuitiis lacessere. tū deinde & saxis inuicē sternere. nec q̄sq;
erat q̄ coherceret. sed agebāt oīa. tāquā ī urbe nō habēte rectorē
Igit̄ pōtīfices itantā uenere p̄teruiā. ut seruis suis ad areas missis
inuaderēt decias que sacerdotibus debebāt. Et accidebat ut nō
nulli ex minoribus sacerdotibus quorū alimonie ui fuerāt dire
pte inedia deperirēt. Ita seditionū uiolētia. ius fasq; confuderat.
Itē post pauca subiūgit etiā hoc. Nō nūquā autē etiā in media ci
uitate occurrētes sibi trucidabāt. Precipue ī diebus festis sicarii
plebibus admixti. occultatis pugionibus oberrātes. ut quisq; de
signatus eis cominus inciderat. perimebāt. & arte nefaria cū cor
ruisset is quē occulto uulnere strauerāt. tū idē ipsi p̄cussores ue
lut indignari se simulabāt. aduersus eos qui hoc ī media urbe cō
mitterent. atq; hoc modo occulta eorū facinora p̄manebāt. Et pri
mo omniū ab his ionathas pōtifex interficit̄. post illū quāpluri
mi iugulant̄. ita ut iam ipsis mortibus eēt grauior metus mor
tis. dū unusq; quasi ī procinctu semp̄ positus. p̄ momēta singula
sparet̄ īterfici. Post hoc at̄ īteriectis q̄busdā addit ēt hoc. ca. xxi.

Qrauius uero omni hac uastatione afflixit iudeos egyptius
quidā falsus p̄pheta. Qui cū uenisset ad iudeā. homo ma
gus fidē sibi p̄phete magica arte cōsciuit. Et continuo ad trigin
ta milia uiroꝝ congregās. & ductans eos p̄ desertū. puenit cum
ipsis in montē qui uocat̄ oliueti. Paratus inde irruere hierosoli
mā. & ui ac potestate urbē tenere. simulq; romanorū presidia ac
plebem

plebē tyrannidi sue subiugare. fretus per oīa his quos secū edu-
xerat satellitibus. sed conatus eius preuenit felix. **Cō**festimq; cū
armatis obuiā p̄gens. secū etiā plebe reliqua cōspirante cōgressio
ne facta egyptiū quidē cū paucis infugā uertit. Peremptis uero
aliis. aliis etiā captis. temere cepta facile restrinxit. **Hoc** in sc̄do
hystoriarū libro iosephus refert. **O**p̄preciū tamē ē hec que de
egyptio scribit. cū illis que ī apostolorū actibus designata sūt cō-
parare. ubi sub felice tribunus qui ī hierosolimis erat. ad paulum
in quē fuerat cōmota seditio. dicit. **N**onne tu es egyptius ille q
ante hos dies cōcitaueras populū. & eduxeras in desertū ad qua-
tuor milia hoīes sicariorū. Sufficiant ista de felice. **¶ Cap. xxii.**

Interea claudio tredecī annis & octo mēsis romanorū
impio p̄fecto. nero suscipit principatū. **A** quo festus mitti
tur in iudeā succedere felici. **A**pod quē causa dicta. paulus uictus
mittit̄ romā. aristarco secū comitante. quē cōsequēter ī epistolis
suis cōcaptiū appellat. **Sed** & lucas. qui & actus eius ceterorūq;
apostolorū describit. sed precipue pauli. de quo ē hoc ī fine signa-
uit. qđ biennio ī urbe roma positus. uerbū dei predicabat. nemi-
ne phibēte. **Q**uē tamē adfuisse sibi. & defendisse se apud neronē
& rursum p̄fectū esse ad predicationis officiū sermo cōfirmat. **E**t
post hoc denuo redisse ad supradictā urbē. ubi & martyrio cōsu-
matus ē. **T**ūc cū ī uinculis politus. sc̄dam ad timotheū scribebat
epistolā. in qua & de prima sua defensione. & de presente simul
indicat passionē. **S**uscipe ergo de his singulis testimonia. **I**n priā
inquit ipse paulus mea defensione nemo mihi adfuit. sed omnes
me dereliquerūt. nō illis īputet̄. **D**ominus enī adstitit mihi. &
cōfortauit me. ut p̄ me predicationis cōpleret̄. & audiāt oēs gentes
q̄a liberatus sū de ore leonis. **M**anifestissime p̄ hec designat. q̄a
primo quidē ut p̄ ipsū cepta predicationis cōpleret̄. liberatus est de
ore leonis. **N**eronē scilicet ī leone p̄ crudelitatem significans. tum
deinde in cōsequētibus adicit & dicit. **L**iberauit me dominus de
ore leonis. **P**reuidebat ī spiritu cōsumationē suā. p̄pter qđ & di-
xit. q̄a & liberatus sū de ore leonis. **E**t itē. **L**iberauit me domi-
nus ab oī ope malo. & saluū faciet ī regnū suū celeste. **S**ignificās
per hoc

p hoc q̄ eēt cōfestim martyrio coronādus. De quo tamē euidē-
tius ī eadē epistola dicit scribēs. Ego enī inqt iam īmolor. & tem-
pus regressiōis mee instat. Hec aut dicta sūt a nobis. ut ostēdere
mus q̄a nō eo tēpore quo pauli actus ī urbe roma cōclusit lucas
martyrio pfūctus ē paulus. Potuit enī fieri ut ininitiis adhuc le-
nior eēt nero. & defensionē pauli p nostro dogmate nō aspernā-
ter acceperit. Processu uero tēporis cū ceteris malis aucta sit ei-
us etiā in apostolos seuicie rabies.

Cap. xxiii.

Igit iudei posteaq̄ paulus ad cesarem quē appellauerat a
Festo trāsmīssus ē. & frustratas īfidias quas ei intēderāt ui-
dēt. ī iacobū fratrē dñi īmanitatē neq̄cie sue uertūt. cui episcopa-
lis ī hierosolimis delata ab apostolis fuerat sedes. quē hoc modo
adorti sūt. pductū ī mediū abnegare eū fidē cristī corā oī populo
expetūt. At ille citra oīm opinionē uoce satis libera. & multo ma-
iore quā uellēt. corā uniuerso populo cū oī fiducia pfitet̄ filium
eē dei saluatorē & dñm nostr̄ iēsū christū. Tū illi non ferētes tā
graue & tā libere testimoniū uiri. p eo maxie qd̄ iustissimus apd̄
oēs habebat ob religiose & cōtinētissime uite merita. ī necē eius
uertūt. fauēte sibi occasiōe tēporis ex morte rectoris. Cōtigit enī
Festū p idē tēpus obire apud iudeā. & sine rectore ac p̄cipe esse
p̄uinciā. Nā mortis iacobi modus iam qdē & ī superioribus a no-
bis clemētis sermonibus indicatus ē. cū de pinna tēpli eū preci-
pitatū. & fullonis p̄cussū ueste descripsit. Exploratus tamē de eo
egēsiippus. qui post ipsas statī primas apostolor̄ successiōes fuit. ī
cōmētarior̄ suor̄ libro his uerbis refert. Suscepit inqt ecclesiā cū
apostolis frater dñi iacobus. qui ab oībus cognōiatus ē iustus. ab
ipsis dñi tēporibus perdurās usq; ad nos. Et multi quidē iacobi
uocati sūt. Sed hic ex utero matris sue sanctus fuit. uinū & sicē-
rum nō bibit. sed neq; aīal māducauit. Ferrū ī caput eius nō ascē-
dit. oleo nō ē p̄runctus. balneis nō ē usus. Huic soli licebat ītrare
in sancta sanctor̄. Neq; enī laneo utebat̄ indumēto. sed tm̄ sin-
done. Solus ingrediebat̄ tēplū. & iacebat sup̄genua sua orans p
populi indulgētia. ita ut orādo callos faceret īgenibus admodū
cameli. semp̄ genua flectēdo. nec ūquā ab oratiōe cessādo. Itaq;
p̄incredibili

p̄ incredibili hac cōtinētia & sūma iusticia appellatus ē iustus. & obliis qđ ē interpretatā monimētū populi & iusticia. sicut & p̄phete idicarūt de eo. Quidā ergo de septē heresibus q̄ erāt ī populo. de q̄bus superius scripsimus. īterrogabāt eū qđ eēt hostiū iesu. At ille dicebat hūc eē saluatore. Ex quibus aliquātī crediderūt. q̄a iesus ē christus. Ille autē hereses quas supradiximus. non crediderūt. neq; surrexisse eū. neq; uetūx ut retribuatur unicuiq; scđm opa sua. Qui uero crediderūt. per iacobū crediderūt. In q̄bus cū multi etiā ex principibus credidissent. pturbatio erat iudeorū & scribarū ac phariseorū dicētū. nihil iam super ē. q̄n oīs populus credat in iesū qđ ipse sit christus. Cōueniētes igit ad iacobum dicebāt ei. Oramus te ut reuoces populū. q̄a ecce errat in iesū. putās qđ ipse sit christus. Deprecamur ergo te ut suadeas oībus cōuenientibus in die pasche de iesū. Tibi enī oēs obtēperamus. & de te tā nos quā populus testimoniū ferimus. q̄a iustus es. & psonā nullius accipis. Tu ergo suade populo de iesū ne erret. q̄a oēs tibi obedimus. Ascēde itaq; in excelsū locū pinne tēpli. ut inedito positus appareas oībus. & uerba tua audiāt a cunctis. q̄a ī die pasche cōuenit nō solū iudeorū. sed & gētiliū multitudo. Statuerūt igit supradicti scribe & pharisei iacobū supra pinnā tēpli. & uoce magna clamātes ad eū dicunt. Virox iussissime cui oēs obtēperare debemus. q̄m populus errat post iesū q̄ crucifixus ē enuntia nobis. qđ sit hostiū iesu. Tum iacobus ad eos ī genti uoce respondit. Quid me interrogatis de filio hoīs. Ecce ipse sedet ī celo a dextris sūme uirtutis. & ipse uēturus ē ī nubi bus celi. Cūq; hac respōsiōe. & testionio iacobi multis satisfactū eēt & libēter audissēt q̄ iacobus testatus ē. ceperūt glorificare deū & dicere. osāna filio dauid. Tūc rurū scribe & pharisei ceperūt ad inuicē dicere. Malefecimus tale testimoniū prestare de iesu. Sed ascēdamus & precipitemus eū deorsū. ut ceteri terreant & non credāt ei. Simul & uoce magna clamauerūt dicētes. O. o. & iustus errauit. & cōpleuerūt scripturā q̄ in Isaia scripta ē dicentē. Auferramus iustū. q̄m inutilis nobis ē. Propterea fructū operū suorum māducabūt. Ascēderūt ergo & precipitauerūt eū. & dicebant ad

inuidiam

inuicē. Lapidemus iacobū iustū. Et ceperūt eū urgere lapidibus. Qui deiectus nō solū mori nō potuit. sed cōuersus super genua sua p̄cūbēs dicebat. Rogo te domine deus pater remitte eis peccatū. nō enī sciunt quid faciūt. Cūq; eū talia orantē desup lapidibus purgerēt. unus ex sacerdotibus de filiis rechab filii rechabī. de quibus p̄testat̄ Ieremias p̄pheta. exclamauit dicens. Parcite queso. qd facitis? Pro uobis orat iustus hic quē lapidatis. Tunc unus ex ipsis fullo arrepto fuste. in quo res exprimere solēt. cerebro eius illisit. Et tali martyrio cōsumatus ē. ac sepultus in eodē loco p̄pe tēplum. Hic ē qui extitit ueritatis testis iudeis & gentibus. quia iesus ē christus. Et nō multo post oppugnatio cōsecuta est uespasiani. Hec latius quidē. sed cōsonāter clementi etiā ege-
sippus retulit. Quod ita mirus quidē & apud oēs hoīes opinatissimus in obseruatōe totius iusticie iacobus habebat. ut & iudeorū prudētes quiq; crederēt hāc esse causā statim cōsecute oppugnationis hierosolimorū. q̄ in illū sceleratas iniecerint manus. & iosephus ita sibi uideri euidenter indicat p̄ hec. Que oīa inqt acciderūt iudeis. puindicta iacobi iusti. qui erat frater iesu qui dicit̄ christus. Quē iustissimū & piissimū omniū cōfessione uirū iudei interfecerūt. Idēq; etiā mortē eius ī uicesimo antiquitatū libro. his uerbis designat. Mittit aut̄ cesar albinū iudee prefectū Festi morte cōperta. Ananias aut̄ iunior quē pōtificatū suscepisse supradiximus. p̄teruus admodū & insolens moribus. heresim dese-
debat saduceorū. qui in iudiciis crudeliores ceteris iudeis uident̄ sicut iam supra ostēdimus. Hic insolentie sue tēpus datū credēs ex morte Festi. cōsensū iudicū cōuocat. & introducit ī mediū frat̄ iesu qui dicit̄ christus iacobū noīe. & alios quāplurimos. quos uelut cōtra legē gerere inculsans. tradidit lapidādos. quod facinus siq; ex ciuibus molestior fuit. & equi ac legis obseruatior graui-
sime tulit. Qui etiā occulte legationē ad cesarē mittūt. orātes eū scribere ananie ne hoc agat. quia nec prius huiuscemodi facinora recte cōmiserit. Quidā aut̄ ex ipsis etiā albino occurrunt de alexandria ad ipsos iter agentī. atq; edocent. qd nō licuerit ananie se inconsultu cōsensum iudicū cōuocare. At ille cōmotus ex
his que

his que dicta sūt. cū indignatione scribit ad ananiā. cōminatus ab
laturū se ab eo iudicādi potestatem qua nō recte utebat̃. Quia
agrippa rex eū solis tribus mēlibus functū hoc honore priuauē
rit. & iesū dāmei filiū ī locū eius subrogauerit. Haftenus etiā de
iacobo. cuius illa habet̃ epistola. que prima scribit̃ inter eas q̃ ca
tholice appellant̃. Sciendū tamē ē qđ a nōnullis nō recipiāt. nec
facile q̃s antiquorū meminerit eius. sicut nec illius qđē que dicit̃
Iude. que & ipsa ē una de septē. Nos tamē scimus etiā istas cum
ceteris ab omnibus pene ecclesiis recipi. ¶ **Cap. xxiii.**

Igit̃ neronis primo īperii anno. post marcū euāgelistā ec
clesie apud alexandriā Annianus sacerdotiū suscepit. Sed
nero regni sibi potestate cōualescēte. post multa que aīo cōcepat
nefaria & īpura flagicia. ad ipsā quoq; iam diuinitatis tēdebat in
iuriā. Longū ē & nostro opi incōueniēs. pbra eius flagiciaq; de
scribere. maxie cū multi de his plenius scripserint. Ex quorū li
bris si q̃s dedecorosa eius uitā atq; oībus sceleribus obnoxia sci
re uult. facilius potest. In q̃bus eū inueniet intātum sceleris esse
pgressum. ut ne ppriis qđē ac domesticis tēperauerit. Sed & in
matrē. & ī fratres. & ī uxores. atq; ī oēs sanguinis pxios. & parri
cida extiterit & īcestus. His igit̃ oībus deerat. ut ipse primus ex
impatoribus romanis etiā ī ipsum deū īpietatis arma cōuerteret
Sicut tertulianus uir scriptorū nobilissimus refert dicēs. Cōsulite
cōmētarios uestros. illic repperietis primum quoq; neronē ī hāc
sectā. cum maxie rome orientē cesariano gladio ferocissime tali
dedicatore dānationis nostre etiā gloriamur. Qui enī scit illum
intelligere pōt. non nisi grāde aliqđ bonum a nerone dānatum.
Tēptauerat & domicianus portio neronis de crudelitate. sed qua
si homo facile ceptum repressit. restitutis etiā quos religauerat.
Tales nobis semp īsecutores. iniusti. impii. turpes. quos & ipsi
dānare consueuistis. & a quibus damnatos restituere soliti estis.
Hec tertulianus. ¶ **Cap. xxv.**

Igit̃ nero ut aptum se hostē diuinitatis pietatisq; pfessus
ē. ipsoꝝ prius apostolorū. quippe q̃ duces & signiferi erāt
in populo dei. expetit neces. Et paulū quidem capite in ipsa urbe
rom e

roma. petrū uero crucis patibulo condēnat. **H**orū testimoniū q̄rere extrīsecus supflūū puto. cū rem gestā insignia usq; in hodiernū. & splēdidissima eorū monumēta testēt. Verūtamē scribit de his etiā gaius qdā scriptor antiquus. Qui cū zepherino episcopo romano aduersū pculū quēdā catafrigam disputās. Hec de apostolorū cōmemorat locis. Ego inquit habeo trophea apostolorū que ostendā. Si enī pcedas uia regali que ad uaticanū ducit. aut uia hostienli. inuenies trophea defixa. qbus ex utraq; parte statutis romana cōmunitur ecclesia. Quod aut eodē tēpore ambo passi sūt. corinthiorū episcopus dionisiū. cū in urbe positus eēt. & de scrip̄is disputaret. hoc dicit. Sed & uos habētes cōmonitionē a petro & paulo. plātationē rōane & corinthiorū ecclesie cōiunxistis. Ambo & enī simul aduētātes. & ī nostra corīthiorū ecclesia docuerūt. & p omnē Italiā. atq; in hac urbe simul docētes. etiā martyrio pariter uno eodēq; tēpore coronati sūt. Hec aut retulimus. ut hystoria q̄ ī opinione omnīū ē cōfirmatior habeat. Iosephus aut scribēs quante clades iudeorū gentē peruasērint. & ut eorū uastitas ppagata sit. addit etiā hec.

¶ Cap. xxvi.

Terū ad innumera mala que iudeis acciderāt. addit etiā hec Florus q̄ p idē tēpus iudee pcuratiōē tenebat. ut honorabiles quosq; uiros flagris uerberaret. & ī ipsa urbe sacratissima hierusalē patibulo suffigeret. eo tēpore quo pturbati iudeorū statū nouarū rerū molitiōibus accidit. Duodeciō scilicet anno īperio neronis. Sed & p oēm siriā īfeditiosos iudeorū atrocissimā refert exercitatā eē seuitiā. ita ut etiā illi q̄ p urbes singulas admixti gētib; cōmanebāt. in hostiū numero deputarēt. Et uideres repletas hūanis corporibus ciuitates iacētes mortuos simul cū paruulis senes. Feminarūq; absq; ulla sexus reuerētia nudata ī publico. reiectaq; cadauera. atq; uniuersā puinciā innumeris malis refertā. Sed tamē tam diro hoc & tam atroci spectaculo. multo grauius eos futurorum & per dies augescētiū malorū metus & formido terrebat. Hec aduerbum iosephus refert. Verum in hoc de iudeis ista sufficiant.

¶ Explicit liber secundus. ¶ Incipiunt capitula libri tertii.

In quibus locis christum apostoli predicauerunt Cap.i.
 Qui primus romanam rexit ecclesiam. Cap.ii.
 De epistolis apostolorum. Cap.iii. De successioibus apostoli pau-
 li. Cap.iiii. De iudeorum expugnatione post decem annos. Cap.v.
 De fame que oppressit eos. Cap.vi.
 De his que a christo predicta sunt. Cap.vii.
 De portentis ante bellum. Cap.viii.
 De iosepho & quos reliquerit libros. Cap.ix.
 Ut diuinarum meminit scripturarum. Cap.x.
 Quomodo post iacobum symeon hierosolimorum rexit ecclesiam. c.xi
 Ut uespasianus posteritatem dauid iussit inquiri. Cap.xii.
 Quod alexandrine ciuitati secundus Abilius prefuit. Cap.xiii.
 Quod rome secundus episcopus Anacletus fuit. Cap.xiiii.
 Ut tertius ab hoc Clemens. Ca.xv. De epistola clemetis. c.xvi.
 De persecutione sub domitiano. Cap.xvii.
 De iohanne apostolo & reuelatione eius. Cap.xviii.
 Quomodo domitianus posteritatem dauid iussit occidi. Ca.xix.
 De prosapia saluatoris. Cap.xx.
 Quod alexandrinorum ecclesie tertius prefuit Cerdos. Cap.xxi.
 Quod antiochene ecclesie sanctus prefuit Ignatius episcopus. c.xxii
 Delatio de iohanne apostolo. ca.xxiii. De ordine euangeliorum. c.xxiiii.
 De indubitatis diuinis scripturis. Cap.xxv.
 De menandro mago. Cap.xxvi. De secta ebioniorum. Cap.xxvii.
 De cherinto prauae religionis antistite. Cap.xxviii.
 De nicolao & sectatoribus suis. Cap.xxix
 De his apostolis qui non sunt aspernati iura coniugii Cap.xxx
 De philippi & iohannis excessu Cap.xxxi
 Quomodo symeon hierosolimorum episcopus passus est Ca.xxxii.
 Ut troianus christianos uetuerit inquiri Cap.xxxiii
 Quod ecclesiam romanam quartus rexit Euaristus Cap.xxxiiii
 Ut ter prefuit hierosolimis iustus Cap.xxxv
 De Ignatio & epistolis eius Cap.xxxvi
 De quibusdam euangelistis & quibus temporibus eminebant Ca.xxxvii
 De epistola clemetis aliisque scripturis & de libris papie. ca.xxxviii

¶ Expliciunt capitula. Incipit liber tertius.

Igitur iudei debitis cladibus perurgebantur. Sancti uero apostoli domini & saluatoris nostri ceteriq; discipuli, ad predicandum uerbū dei, per singulas quasq; orbis terre prouītiās dirimuntur. Thomas sicut nobis traditū est, fortitus est Parthos. Matheus ethiopiā. Bartholomeus Indiā citeriorem. Andreas Scythiam. Ioannes Asiā. Vnde & apud ephesum & cōmoratus est & defunctus. Petrus pontum, galaciā, bithiniam, cappadociam, ceterasq; confines prouīciās. Iudeis dūtaxat predicans circumisse deprehenditur, & ad ultimum in urbe roma cōmoratus, ubi crucifixus est deorsum capite demerso, qđ ipse ita fieri deprecatus est, ne exequari domino uideretur. De paulo autem quid dicam, qui ab hierusalem usq; ad Illiricum repleuit euangelium christi, & ad ultimū sub nerone martyrium duxit. Hec ita per ordinem in tertio libro explanationū genēsis Origenis exponit.

¶ Capitulum secundum

Utrum petrus apostolus predicationis sue monimenta nobis p̄ pauca dereliquit. Vna & enī eius epistola est, de qua nullus omnino dubitauit. Nam de secunda multis incertū est. Apud plurimos tamen etiam ipsa legenda suscipitur. Ille uero libellus qui dicitur actus petri, & qđ nominis eius euangelium nuncupatur, sed & qđ dicitur eius predicatio uel reuelatio, in scripturis prorsus canonicis non habetur. Sed ne aliquis quidem scriptorum ueterum, uti eorum testimoniis inuenitur. Verum procedente nobis hystorie narratione per oportunitatem locorum cum scriptores ecclesiasticos memorabimus, necessario etiam scripturarum libros qui in auctoritate esse debeant, & quorum minus sequenda sit auctoritas exponemus. Interim petri ut diximus prima epistola ab omnibus ueteribus est recepta. Pauli quoq; manifeste, xiiii, sunt epistole que in auctoritate habentur. licet sciam

licet sciam apud latinos de epistola que apud hebreos scribitur haberi dubitationem. Sed & de ipsa quid unusquisque ueterum scriptorum senserit. in tempore suo proferemus. Et libellus Herme qui appellatur Pastoris. cuius paulus in epistolis suis meminit. a plurimis non est receptus. Ab aliis autem necessarius iudicatus est. propter eos qui primis ad fidem institutionibus imbuuntur. Vnde & in nonnullis ecclesiis legitur. & multi ueterum scriptorum usi sunt testimoniis eius. Hec interim nobis premissa sint de diuinorum librorum fide. quam mox etiam ueterum ad stipulatione firmabimus.

Cap. iiii.

Paulus autem quod ab hierusalem in circuitu usque ad Illirum gentibus euangelium predicauerit. ex ipsius uocibus comprobatur. & ex his que lucas in actibus apostolorum scribit. Sed & petrus in quibus etiam ipse prouinciis his qui ex circumscriptione sunt predicauerit christum. propriis uocibus in epistola quam ipsius absque ambiguitate clauit esse designat. in qua ad eos qui in dispersione sunt scribit. sine dubio hebreos. Ipsi & enim dispersi dicuntur. tanquam propriis sedibus pulsi & positi in dispersione. ut ait ipse. ponti galacie. cappadocie. & asie. ac bithinie. Ex quibus si qui constantes in fide & emulatores uerbi dei reperti sunt. etiam regendas ecclesias quas apostoli fundauerant susceperunt. Quorum nomina non est facile explicare per singulos. Ex apostoli tamen sermonibus colligere possumus. per multos esse. quos ille nunc adiutores nunc comilitones. nunc etiam concaptiuos. & conlaborantes in euangelio & comites nominat. Sed & lucas in actibus apostolorum. plurimos eius socios memorat & participes predicationis. sicut timothei meminit ac titi. Quorum alter in epheso episcopus. alter ordinandis apud Cretam ecclesiis ab eo preficitur. Ipse autem lucas genere quidem antiochenus arte medicus. comes uero pauli & ceterorum apostolorum socius & necessarius fuit. Is ergo secundum hanc medicinam quam ex apostolorum societate uel traditione susceperat. duos nobis medicinales libros. quibus non corpora sed anime curentur explicuit.

Euangelium

Euangelium scilicet. in quo etiam sic prefatur. Sicut tradiderunt nobis inquit hii qui ab initio ipsi uiderunt. & ministri fuerunt uerbi dei. quos & ab initio secutus sum. Et actus apostolorum. quos non iam auditu perceperat. sed oculis inspexerat. Tradunt autem q̄ euangelium suum ex pauli ore descripserit & ipsum sit qđ apostolus suum euangelium soleat nominare cum dicit. secundū euangelium meum. sicut & marcus que ex ore petri fuerant predicata conscripsit. Memoratur autem ex comitibus pauli. crescens quidem ad gallias esse profectus. Linus uero & clemens in urbe roma ecclesie prefuisse. qui comites & adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed & dionisium ariopagitem apud athenas quem lucas describit. primum paulo predicante credidisse. inter socios eius fuisse. & ecclesie atheniensium constat sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad hystorie ordinem redeamus.

Capi. iiii.

Igitur post neronem qui tredecim annis obsedit romani culminis principatum. galba & otho. āno & sex mensibus detento principatu defuncti. uespasiano regni gubernacula derelinquūt. posito per idem tempus in procinctu belli qđ iudeis intenderat. Vbi ab ipso exercitu cum quo oppugnabat iudeam. subrogatur imperio. Isq; confestim romam tendēs. titō filio suo curam belli. & hierosolimorum oppugnationes iniungit. Verum post ascensionem domini & saluatoris nostri. iudei uel in ipsum cōmissi piaculi. uel persecutionis in apostolos. & necis in stephanum. sed & obtruncationis in apostolum iacobum. in iacobum nihilominus fratrem domini qui appellabatur iustus sceleris admissi. ceterorumq; omnium quos propter fidem christi insidiis dolis atq; omni fraude nequicie circūuenerant. pro his inquam omnibus malis penas diuinitus reposcebantur. & apostoli quidē ab illis prius fugati. ac p̄ omnē locū dispersi sicut supradiximus. p̄gebāt ī uirtute christi q̄ eis precepat dicēs. Euntes baptizate oēs gētes in noīe meo. Ecclesia uero que in hierosolimis fuerat congregata. responso a deo accepto. emigrare iubet. & trāsire ad op̄pidū quoddā Pellā noīe trāsīordanē. quo ablatis ex urbe sanctis & iustis

& iustis uiris uindictæ celestis fieret locus. tã de urbe sacrilega
quã de populo impio p excidiũ patrie euerfionemq; sumende.
Quantis ergo malis gens tunc uniuersa mulctata sit. atq; ipsa iu
dee terra. bello. fame. igni. cedibusq; uastata sit. quanta populorũ
milia. patres simul cum coniugibus ac paruulis & liberis absq;
numero absq; discretionẽ trucidati sint. que etiam diuersarum
urbium obsidiones. sed & ipsius magnifice & famolissime ciuita
tis hierusalem quanta uastitas. & quanta fuerit diuersarũ mor
tium strages. quisue per hec singula bellorum extiterit modus.
& ut. secundũ id quod prophete predixerant. abhominatio deso
lationis in ipso quondam dei famolissimo collocata sit templo.
utq; ad ultimum cuncta ignis populatus sit. & flamma consum
pserit. si quis plenius nosse uult hystorias iosephi relegat. Nos ue
ro ex his ea tantum que ad explanationem suscepti operis suffi
ciunt assumemus. & in quibus refert. q; ex omni iudea populi i
die soleni pasche. hierosolimam uelut exitiali quadam manu co
gente conuenerant. Quos tricies centena milia hominum dicit
fuisse. Iusto scilicet dei iudicio. tempore hoc ultionis electo. ut q
in diebus pasche saluatorem suum & salutare christum domini
cruentis manibus & sacrilegis uocibus uiolauerant. in ipsis die
bus uelut in unum carcerem omnis multitudo conclusa. feralis
pene exitium qd merebatur exciperet. Preteribo que in eis uel
gladii cede uel aliis belli machinis conlata sunt explicare. ea tan
tũmodo q; dire famis exitio ptulerũt. supradicti hystoriographi
sermõibus pferã. quo legẽtes hec itelligãt quãtũ piaculi sit aude
re aliquid i christũ. & quã grauibus hac cã suppliciis expiet. **Cap. v.**
HGe itaq; quintus iosephi hystoriarum liber ponatur i me
dio. Ex quo omnis eorum luctuosa tragedia pernoscat. **Diuitibus**
autem permanere inquit aut perire. unum atq; idem
erat. Si enim in urbe permansissent facultatum suarum causa.
crimine obiecto. quasi qui detransfugiendo cogitarent. perime
bant. Necessitas uero famis factiosorũ extollebat arrogantia. &
utrũq; simul inedia cũ temeritate crescebat. Publice qdẽ frumẽ
tũ nusq; oino erat. Sed irruentes urbis predones percrutabant
domos

domos & siquidem inuenissent tanquā de his qui fefellerāt pe-
nas sumebant. Si uero nō inuenissent. nihilominus tanquā eos
qui occultius & diligentius absconderint. cruciabant. Indicium
uero haberi ab eis pabula capiebant. Hoc ipso q̄ adhuc uiuere
& subsistere corporibus uidebantur. tanquā qui profecto iam in-
terissent. nisi absconditos uspiam tegerent cibos. Si quos sane ta-
bescentes macie uidissent. hos cū uenia preteribant. superfluum
putantes perimere. quos paulo post ablumeret fames. Multi ta-
men in occultis omnium censu suo mercati sunt unum metrū.
Si diuites frumenti. ordeī si inferiores fuerunt. Et concludentes
se in inferioribus quibusq; penetralibus domus. Nonnulli nec
in panes confectas fruges edebant. Alii uero in quantum uel
necessitas uel metus permetteret exquoquebant. Et mensam
quidem nullus expectabat apponi. sed ex ipso semiusta igni rapi-
entes. propria uelut furtiua deuorabant. Et erat infelicitis ipsius
cibi spectaculū miserabile. Cum ualidiros quicq; inuenta diripe-
rent. Inbecillioribus uero nihil preter luctum supererat & lacri-
mas. & omnium licet acerbitates rerum superet fames. nihil ta-
men ita subruit & subuertit. sicut uerecundia. Quicquid enim
saluis rebus pudore dignum est. id in hac necessitate contēnitur
Deniq; & uxores de uirorum manibus. & filii de parentum. Et
q̄ est infelicitus matres cibos de paruulorum suorum manibus
atq; ore rapiebant. Et cum dulcissimi liberi in manibus atq; an-
te ora positi tabescerent. exigua uite subsidia dentibus ipsis exi-
mere nemo parcebat. Verum nec ipsos quidem infelices & per
exiguos sumentes latebant cibos. sed continuo aderat predonū
quis. & statim ut clausas cuiuspiam conspexissent fores. inditiū
credebant hoc esse. q̄ intrinsecus positi ederent. Et repente de
spicatis foribus precipites irruebant. atq; ab ipsis ut ita dicam
faucibus exprimentes. siquid forte sumptum iam fuerat reuo-
cabant. Verberabantur senes si cibum uendicare temptas-
sent. Sparsis etiam crinibus mulieres trahebantur. occulta-
re nitentes. siquid forte deprehensum fuisset in manibus. Nul-
la senibus pro canice reuerentia. nulla erga paruulos miseratio.

miseratio. Sed in exiguo panis fragmento paruulos inherentes. ex ipso cui inheferant suspensos elidebant in terram. In eum uero qui raptores cibo preuenisset adsumpto. crudelius seueiebāt. & excogitabāt dira supplicia obturātes infelicibus naturales digestionū meatus. Aliis uero preacutas fudes p eadē uerēda adigentes. horresco que gesta sūt referens. ad cōfessionē p hoc unus panis aut ciati farine. miseros perurgebāt. Nam ipsi tortores nec patiebant famē. Esset enī quodāmodo tollerabilius. si hoc cōpuli inedia facere uiderent. sed ut uel prepararent sibi iposter cibos. uel ut crudelitas exercicio cōualesceret. In his etiā siq forte furtim pstationē hostiū p colligendis herbis erepissent. occurrentes eis qui hostiū manus effugisse gauderent. diripiebant quicquid attulerant. Supplicantibus autē. & terribile quoddam sibi nomen dei inuocantibus. ut uel partē aliquā ex his que cum mortis periculo quesierant indulgerent. nihil prorsus prebebāt sed hoc beneficii loco cesserat. si cōprehensum uiuū licuisset eua dere. His aut post aliquanta adiungit dicens. Iudeis uero cum egressu urbis omnis pariter spes excludebat salutis. & iualescēs acerbitas famis. domos simul & familias gentemq; uastabat. ita ut in petrabilibus strata iacerent mulierum paruulorumq; cadauera. Per plateas uero infeliciū senum corpora. fame magisq; etate consumpta. Iuuenes uero atq; omnis etas robustior. uelut simulacra quedam in uiis & egressibus oberrabant. corruentes quocunq; loci gressum subruisset inedia. Sepelire autem cadauera proximorum. nec defunctorum multitudo. nec uirium debilitas permittebat. simul & p sue unusquisq; uite incerto. Deniq; aliquanti supra eos quos sepeliebant animas emisere. Multi etiam dum prosequuntur funera priusq; ad sepulchrum ueniretur efflabant. Sed nec planctus ex more defunctis exhibebāt aut luctus. quia hoc sibi totum uendicauerat fames. Sed nec aridas inedia. humorem cuiquam reliquerat lacrimarum. Obsederant ciuitatem profunda silentia. & nox plena mortis cuncta contexerat. Quibus malis omnibus grauiores soli uigebāt predones. qui nec sepulchra quidē diripere & spoliare cadauera
inlicitum

illicitum ducebant. Non tam predam petentes. quā scelus irri-
 fione cumulantes. & aciem gladiatorum suorum in cadauerum ob-
 truncationē probantes. Interdum etiā in nonnullos adhuc spirā-
 tes mucro examinandus agebatur. quā alii semi neces cum uide-
 rent. supplices dexterās extendebant. ut in se quoque beneficii lo-
 co conuerterent scelus. quo scilicet cruciatibus famis uelocius ab-
 soluerentur. Sed nouo crudelitatis genere. necem quā sponte in-
 ferebant. si rogarentur negabāt. Cum tamen unusquisque defici-
 entium cum gemitu oculos retorqueret ad templum. non de
 morte propria dolens. sed de impunitate predonum quos sup-
 stites derelinquebāt. Et primo quidem sumpto publico sepelire
 mortuos iusserant. fetoris intollerantia. ut uero omnem sumptū
 cepit uincere multitudo morientium de muro cadauera precipi-
 tabant. At cum titus circuiens peruidisset repletos mortuorum
 cadaueribus uallos. & humani corporis tabe patriā terram riga-
 ri. cum ingenti gemitu eleuatis ad celum manibus deum inuo-
 cat testem. hoc suum opus non esse. Et post aliquanta iterū ta-
 lia quedam prosequitur. Non cunctabor inquit proferre quā sen-
 tio. Arbitror enim quā etiam si aduersū impios ciues romanorum
 paulisper arma cessarent. aut hiatu terre. aut aque diluuiū. aut so-
 domitanis ignibus & fulminibus celitus tortis. supplicium ciuitas
 dependisset. quē multo infaustiorē illis qui hoc perpetrati sunt. &
 nequiorē uirorum presentē hanc protulisset eratē. pro quibus &
 omnis gens pariter mereret extingui. Sed & in sexto libro de
 eisdē talia scribit. Et eorum inquit qui per totā ciuitatē famis inedia
 corrūpebantur. multitudo innumerabilis erat. quorum nec ex-
 plicari miseria potest. Per singulos namque domos sic ubi fuisset ali-
 quid cibi repertum. bella continuo & cedes inter caros ipsosque
 parentes ac liberos nascebantur. dum non solum emanibus. sed
 ex ipsis etiam faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides
 autem nec mortuis erat. Sed & ipsi cum iam spiritum exalarent
 perscrutabantur a predonibus. ne cui forte intra gremium cibi
 aliquid resedisset. Alii autē per inediam hiantes uelut rabidi ca-
 nes. huc atque illuc ferebantur. & quasi insania quadam exagitati.
 in eandem

in easdē domos sub momento tēporis itēꝛ ac sepius irruebant. Omnia tamē necessitas uertebat in cibū. etiā illa que nec mutis quidē animalibus edere usus fuit. Ad ultimū ne loris quidē uel cingulis aut ipsis etiā calciamētis abstinerent. Portarū quoq; idu menta detrahētes. cōficienda dentibus ingerebāt. Nōnulli & feni ueteris festucas edebant. Sed & de q̄squilis undecunq; collectis paruissimū pondus dragmis quatuor distrahebāt. Sed qd opus est p̄ hec pōdus famis illius explicare. cū gestū sit ibi facinus. qd neq; apud grecos neq; apud barbaros ullus accepit auditus. horrendū quidē dictū. auditu uero incredibile. Equidē libenter tam immane facinus siluissem. ne quis me crederet monstruosa narrare. nisi multos memorie nostre uiros testes cōmissi sceleris habuissem. Porro uero nec aliquid in hoc patrie prestare me arbitror. si subtraham eorū malorum uerba. quorum pertulit facta. Mulier quedā ex his qui ultra iordanis alueum cōmanebāt maria noīe. eleazari filia de uico bethezob. qd interpretatur domus isopi genere & facultatibus nobilis. cum reliqua multitudie que cōfluxerat & hierosolimis reperta. cōmunē cū omnibus obsidiōis casum ferebat. Huius reliquas quidē facultates quas e domo in urbē conuexerat tyranni inuasere. Siquid uero reliquiarū ex magnis opibus fuerat quibus uictū quotidianū pertenuem duceret irruentes p̄ momenta predonū satellites rapiebant. Pro quibus ingens mulierē uelut insania iam quedam ex indignatione fatigabat. ita ut interdū predones malectis in necē sui & conuictis instigaret. Verum cū neq; irritatus quisq; neq; miseratus eū perimeret. & si quid forte cibi fuisset ab ea quesitum ab aliis quereretur. nec iam usq; reperiendi copia fieret. Fames autē dira uisceribus ipsis insisteret ac medullis. & ad furorem iam perurgeret in edia. fame & ira pessimis usa consultoribus. contra ipsa iam armatur iura nature. Erat nanq; ei sub uberibus paruulus filius. Hunc ante oculos ferens. infelicis inquit matris. o infelicioꝛ fili. in bello fame & direptione predonum cui te seruabo. Nam & si uita sperari possit. iugo romane seruitutis urgemur. Sed nunc ipsum etiā seruitutem preuenit fames. Predones uero utraq; ui
grauiores

grauiores purgent. Veni ergo nūc o mi nate esto matri cibus.
predonibus furor. seculis fabula. que sola deerat cladibus iudeo
rū. Et hec cū dixisset. simul filiū iugulat. Tū deinde igni suppositū
torret. & mediū quidē cōsumit. mediū uero seruat obtectum
Et ecce cōfestim predones irruūt. obuste carnis nidore cōcepto.
mortē minant. nisi sine mora cibos quos paratos senserāt demō
straret. Tum illa equidē partē inquit uobis optimā reseruauī. Et
cōtinuo que superfuērāt mēbra detexit infantis. At illos repēte
ingens horror inuasit. & imanes quāuis animi diriguere. uox fau
cibus interclusa ē. Illa uero truci uultu. & ipsis iam predonibus
truculētior. meus inqt hic filiū. meus ē partus. & facinus meū ē
Edite. Nam & ego prior commedi quem genui. Nolite effici
aut matre religiosiores. aut femina molliores. Quod si uos pietas
uincit & execramini cibos meos. ego que iam talibus pasta sum
ego his itē pascar. Post hoc illi territi tremētēsq; discedūt. q̄
hunc solū ex oībus facultatibus misere matri reliquerāt cibum.
Repleta ē aut cōfestim ciuitas uniuersa nefarii sceleris nuntio.
Et unusq; ante oculos facinus qđ perpetrātū fuerat adducens
tanq̄ si ipse hoc perpetrasset horrebat. Omnes autem quos
famis necessitas purgebat. festinabāt magis ad mortē. beatos di
centes eos quibus cōtigit interisse priusq; talium malorū pollue
rentur auditu. Haftenus iosephus. ¶ Cap. vi.

Igitur iudeos p his que in christū deū cōmiserūt piaculis.
talis cōsecuta ē pena. Dignū aut ē huic hystorie adhibere
dominicas uoces. quibus ipse saluator talia secutura esse predixit
Ve aut ait pregnantibus & nutrientibus uel lactantibus in illis
diebus. Orate aut ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato.
Erit enī tūc tribulatio magna qualis nō fuit ab initio seculi usq;
nunc. neq; erit. Colligens aut supradictus hystoriographus oēm
numerū pemptorū. uel fame uel ferro. undecies centena milia de
signauit. Ceteros uero latrones & sicarios ac predones post ur
bis excidiū mutuis declarat interisse uulneribus. Electos autem
quosq; iuuenū quos decor & proceritas corporis cōmendabat.
ad triumphū dicit esse seruatos. Reliquos autē qui supra decem
& septē

& septē annos agebāt etatis. uinctos ad opa egypti p metalla de
signatos. & per ceteras puñtias esse dispersos. Alii quidē ut lu
dis gladiatoris. alii ut bestiis traderent. Si qui uero intra septi
mū & decimū etatis reperti sunt annū. p diuerfas puñcias i serui
tutē distrahi iussi sūt. quorū numerus usq; ad nonagita milia per
ductus ē. **H**ec uero oīa gesta sūt scđo āno īperii uelpasiani. iuxta
ea que ipse dominus & saluator noster iesus christus predixerat
Quippe qui ea q gerēda erāt. presentia iam uideret tūc secūdū
euāgeliorū fidē. Vidēs ciuitatē fleuit super eā. & uelut in auribus
eius prelocutus ē hec uerba. Si agnouisses inquit & tu i hac die
que ad pacē tibi sunt. nunc abscondita sunt ab oculis tuis. **Q**uia
ueniēt dies in te. & circūdabunt te inimici tui uallo & circūdabūt
te. & perurgebunt te undiq; & ad solū reducent te. & filios tuos
qui in te sunt. Sed & rursum tanq de populo dicēs. erit enī inqt
necessitas magna super terrā & ira populo huic. & cadent in ore
gladii. & captiui ducent i omnes gentes. & hierusalem erit con
culcata a gētibus. usq; quo cōpleant tēpora gentium. **E**t itē. Cū
autē uideritis circūdari ab exercitu hierusalē. tunc scitote qā ap
propinquabit eius desolatio. Cōparet nunc unusquisq; domini &
saluatoris nostri sermones. cū hystoriographi relatione. de bello
qd gestū ē atq; excidio ciuitatis. Et uidēs mirā diuine prescientie
uirtutē. agnoscat predicētis diuinitatē. **H**ec quidē iudeorū genti
post passionē saluatoris. iusta ulcione uenerūt. p eo qd auctorem
uite a semet uniuersa gens cōclamauit auferri. Verūtamen nihil
obstat ea addere. per que pietas & clemētia dei. licet ingratas tui
detur oblata. **Q**uadraginta nanq post admissum piaculum con
tinuis ptracta annis impiorū pena differtur. In quibus & aposto
li omnes. precipue tamen iacobus qui dicebatur frater domini i
hierosolimīs episcopus cōstitutus. indefinenter populum cōmis
se impietatis & feralis ausi de scelere cōmonebant. si forte possent
cōmissi penitudinē gerere. si possent flere p scelere. & ultrices pe
narum flāmas lacrimarū ubertate restringere. **O**stendebat nāq;
eis deus p suā patiētā. qd ipsoꝝ qreret penitētā. **Q**uia nō uult
tm̄ deus mortē peccatoris. quātum ut cōuertat & uiuat. **Ca. vii.**

Mollire autē adhuc mētis eorū duriciā nitebat diuina ma-
iestas signis & pdigiis celitus datis. tortoresq; simul & mi-
nacē dexterā ostēdendo potiusq; inferēdo. De qbus supradicti
hystoriographi fides. ut i ceteris etiā i hoc sufficiens erit. Relega-
mus ergo quid in sexto hystoriarū suarū libro. de his ipse signa-
uerit. Sed infelicē iqt plebē. teterrimi quidā hoīes & deceptores
falsa uaticinantes suadebant. ut euidentibus signis & indiciis ira-
cūdie & indignationis diuine nō crederēt. Quibus aperte futuræ
& urbis & gentis presagiebat excidiū. Sed uelut afflati & amē-
tes. & qui neq; oculos neq; animā in se haberēt. spernebāt oīa q
celitus nunciabant. Etenī stella prefulgens. gladio p oīa similis
imminere desuper ciuitati. & cometes preterea exitiabilibus flā-
mis ardere per totū uisa ē annū. Sed & ante excidii tēpus ac bel-
li. cum populi ad diem festū azimorū cōuenirēt. octaua die mēsis
sandicis qui ē aprilis noctis tēpore hora nona. tantus luminis ful-
gor. arā tēplūq; circūdedit. ut putarēt oēs diem clarissimū factū.
& permāsit spacio hore dimidie. Quod imperitis quidē & igna-
ris p̄sperum uidebat. Sed legisperitos & p̄bos quolq; doctores
nō latuit exitiale portentū. In eadē quoq; festiuitate. uitula sacri-
ficiis admota & aris adsistēs inter ipsas ministroꝝ manus enixa
ē agnam. Sed & ianua interioris hedis que respiciebat orientem
cum esset ere solito induta. ac p inde īmensi pōderis. que uix ui-
ginti uiris sūmo conatu ipellētibus clauderet. ferreis quoq; ue-
tibus & seris munita. ac pessulis in altū demissis teneret obstri-
cta. repente hora noctis sexta apparuit sponte patefacta. Sed &
trāfacto die festo post aliquot dies. prima & uicesima die mēsis
artemesii qui maius apud nos uocat. pdigiōsus apparuit uisus &
fidē pene excedens. quod uere falsum putaret. nisi oculoꝝ fidem
cōfirmasset maloꝝ cōsecuta perniciēs. Etenī ppe solis occasum.
uisi sunt currus & quadrige in omni regione per aerem ferri. &
armatoꝝ cohortes misceri nubibus. & urbes circūdari agmini-
bus iprouis. In alio autē die festo qui pentecostes appellat. no-
ctu sacerdotes ingressi templū ad ministeria ex more cōplenda.
primo quidē motus quosdā strepitusq; senserunt. Tum deinde
uoces

uoces subitas audiunt dicentes. **Migrent** ius hinc. **Addit** his etiā aliud terribilius. **Etenī** quidā ananie filius. iesus noīe. uir plebei us & rusticus. ante quartū belli annū. cum ciuitas in pace & habūdātia perduraret. in die festo tabernaculoꝝ repēte clamare cepit. Vox ab oriente. uox ab occidente. uox a quatuor uentis. uox super hierosolimā & super templū. uox super sponſos & sponſas uox super populū. **Et** indefinēter die noctuq; per oēs plateas circūiens hoc clamabat. usq; quo quidā primores ex populo uiri uelut infausti presagii indignatione cōmoti. correptū hoīem multis uerberibus afficiunt. **At** ille nequaq; p se aliquid loquens. sed ne eos quidē qui circūsteterant deprecans. easdē uoces pari obstinatione & clamore repetebat. Tunc principes intelligentes ut res erat numinis esse motus in uiro. perducūt eum ad iudicē romanū. Apud quē flagris usq; ad ossa laniatus. neq; preces neq; lacrimas fudit. sed eandē uocē miserabiliter & cum quodā ululatu emittens. per singula pene uerba proferebat. addens etiam hoc. **Ve** ue. **Prosequitur** & aliud idem hystoriografus maiore gestū miraculo. dicens oraculū quoddā in sacris litteris repertū. q; per idē tempus uirum designaret ex eoꝝ regione pcessurū. qui totius orbis potiret imperio. Cuius oraculi presagiū idē hystorigraphus uespasianū declarare ē suspicatus. Sed uespasianus nō aliis quā illis solis gentibus que romano imperio uidebantur subdite dominatus est. Vnde iustius ad christum hec responsa referant ad quē dixerat pater. **Pete** a me & dabo tibi gentes hereditatē tuā. & possessionē tuā terminos terre. **Et** cuius per idem tēpus per apostolos suos in omnē terram exierat sonus. & in fines orbis terre uerba eorum.

Cap. viii.

Pereprecium sane est posse ista agnoscere quis fuerit hic iosephus. & unde. uel ex quo genere originē ducens. qui tā tam nobis materiam reꝝ gestarū cognitionēq; prestiterit. **Exponit** ergo etiā hoc ipse de se hoc modo scribens. iosephus mathie filius ex hierosolimis sacerdos. qui & ipse primo bello romanos oppugnauerit. & posterioribus nihilominus iterfuerit preliis necessitate constrictus. **Constat** ergo hunc uirum per idem tēpus. non solum

non solum apud romanos habitum esse nobilissimum. ita ut literarum merito in urbe roma etiam statua donaretur. & libri eius bibliotheca traderentur. Conscripsit namque antiquitatum hystoriam in uiginti libris. Belli uero iudaici cum romanis habitum hystoriam. septem uoluminibus comprehendit. Quam non solum greca facundia. uerum & patrio idest hebreo sermone suis etiam ciuibus se edidisse confirmat. dignus cui preceteris omnibus debeat credi. Sed & alia eiusdem uiri extant de iudeorum uetustate duo uolumina. In quibus contradicere appioni cuiusdam gramatico uidetur. qui illis temporibus aduersum iudeos scripserat. & ad alios quosdam. qui morem gentis iudeorum atque instituta lacerauerant. In primo ergo ex his duobus libris que uolumina apud hebreos in auctoritate habeantur secundum maiorum traditionem per hec edocet. ¶ Cap. viii.

Neque igitur innumera inquit apud nos habentur uolumina inter se inuicem discordantia. Sed duo tantum & uiginti sunt libri. qui omnium temporum seriem continent. Qui & iuste creduntur diuinitus inspirati. Ex quibus quinque sunt moysi continentes legis uite & successionis humane prosapia. usque ad ipsum moysi terminum pertendentes. Qui paulominus ad tria milia annorum continentiam gerunt. A morte uero moysi usque ad artaxerxen qui post xerxen regnauit apud persas. que gesta sunt. prophete quique per ea tempora tredecim uoluminibus conscripserunt. Reliqui uero quatuor libri. hymnos in deum & uite instituta ac monita mortalibus tradunt. Ab artaxerxe uero usque ad nostrum tempus scripta sunt quidem omnia. fide tamen non eadem que primis habetur digna ducuntur. pro eo quod non ita extiterit prophetarum iugis & explorata successio. Rebus igitur ipsis constat. quam nos uenerabiliter utamur scripturis nostris. Nam cum tot secula intercesserint. neque addere quis unquam neque auferre aut permutare quid ausus est. Sed omnibus gentis nostre hominibus insita hec quodammodo atque ingenita fides. est credere hec dei esse consulta. & his iugiter inherere. ac pro ipsis si ita res poposcerit libenter & animam ponere. Sit etiam hec pars hystoriarum phi. his in locis

phi. his in locis anobis ut arbitror nō incompetenter inserta. Est
adhuc & aliud eius elegās satis uolumē qđ aīus sit qui īperium
teneat innobis. Q uē libellū quidā machabeorū attitulauere. pro
eo qđ certamīa inibi & agōes pprietatē a machabeis frībus desu
data contineat. Sed & infine uicesimi antiqtatū libri. significat
idē ipse proposuisse se quatuor uoluminibus cōprehensurū. secū
dum fidē & religionē patriā. de deo & substātia eius ac legibus
& cur quedā apud eos liceāt quedā uero nō liceāt. Sed & alia nō
nulla opuscula a se dicit esse cōposita. In fine etiā supradicti uice
simi libri antiqtatū. iustū quendā extiberiade. qđ conatus sit hoc
idē opis qđ ipse explicuerat aggredi. arguit fallitatis per hec uer
ba. Sed nō ego te imitatus sū in his que cōscripserā. Ipsi etenī
īperatoribus obtuli libros meos. cū adhuc ipsa que gesta sūt pe
ne in oculis haberentur. Q uipe qđ conscius mihi essem seruare
in oībus ueritatis. nec me de eorū testionio fefellit opinio. Sed
& aliis pluribus obtuli quorū multi ēt ipsis interfuere bellis. si
cut Agrippa rex. & nōnulli eius propīqui. Et Impator quidē
Titus intātū probauit ex istis debere libris ad oīns hoīes rerū
gestarū notitiā puenire. ut manu sua subscriberet publice ab om
nibus eos legi debere. Rex uero Agrippa sexaginta & duabus
epistolis de opis nostri ueritate testatus ē. ex quibus & duas in
serui. Sed de his satis dictū est. nūc ad narrationis nostre seriem

Predeamus. ¶ Cap. x.
Post martyriū Iacobi & cōtinuo cōsecutum ciuitatis exci
diū. tradit Apostolos ceterosqđ dñi discipulos qui ad illud tē
pus reliqđ erāt. in unū e locis oībus cōuenisse. simul cum his qui
propīqui scđm carnē dñi dicebātur. Plurimi nāqđ & ex his per
illud tēpus superant. & habuisse ī cōmune cōsiliū. quē oporteret
dignū successionē Iacobi iudicari. Oīsqđ uno consilio atqđ uno
cōsensu Symeonē cleophe filiū decreuisse. Cuius mētio ī euāge
liis facta ē. ut epātus sedē susciperet. Cōsobrinus is scđm carnē
saluatoris fuisse dicebat. quia Cleopham fratrem fuisse Ioseph

Pegelippus testatus est. ¶ Cap. xi.
Er idē tēpus Vespasianus post excidia Ierosolimoꝝ oīns
si qui forte

si q forte ex fāilia dauid supfuissent apud iudeos . uelut regalis
plapie uiros pquiri iubet. Vnde etiā p hac cā grauissia iudeis p
secutio exorta ē a tito filio uespasiāi. Sed uespasiano decēnio pri
cipatu ministrato. titus filius in iperio succedit. Cuius secūdo re
gni anno Linū. xii. ānis in sacerdotio trāfactis. urbis rome episco
patū tradidisse anacleto ferunt . Cap. xii . Sed Titus non
āplius quā duobus annis totidēq mensibus principatu romani
apicis ministrato. Domitiano frī sūmam rex reliquit . Quarto
igitur āno Domitiāi apud Alexandria Annianus. xx. & duobus
ānis mīstrato sacerdotio defūctus est. In cuius locū scd̄s succedit
Abilius. Cap. xiii . In urbe uero roma duodecim Anacle
tus ānis ī epātu exactis. sacerdotii sedē clemēti tradidit. C. xiiii.
Quē adiutorē suū Paulus apostolus Philippēsis scribēs. desi
gnat dicēs. Cum clemēte & ceteris adiutoribus meis . quorum
noīa sūt in libro uite. Cap. xv . Huius clemētis epistola ha
bet adcorinthios scripta precipua plane & ualde mirabilis. quā
uelut ex persona romāe ecclie dictauit. cū dissensio apud corithi
os fuisset exorta. Quā epistolā in plurimis ecclesiis publice legi
& uetē & nostris etiā tēporibus constat. Verum de seditione
facta apud corinthios. ac dissensione plebis. testis ualde fidelis .
Egesippus indicat hoc mō dicens. Cap. xvi. Multa & erga
multos crudelitate Domitianus exercita. plurimisq; ī urbe roma
nobilibus & illustribus uiris nullo iure nullaq; rōne trucidatis.
innumeris etiā ī exiliū trusis. & bonorū direptione mulctatis. ad
ultimū neroniane & cheomachie impietatis successor efficit. Se
cūdus hic quippe ab illo psecutionē moliūt in nostros. cū utiq; pa
ter suus Vespasianus nihil prorsus nostris inrogauerit iniurie .
Cap. xvii . Quo in tēpore apostolus & euāgelista Ioannes
obpredicationē uerbi diuini & testioniū ueritatis. in insulam pa
thmos traditur ablegatus. Deniq; hyreneus scribēs decōputo
noīs antixpi qd cōtinet ī reuelatiōe que dicit Ioannis. qnto ad
uersū hereses libro hec de ipso Ioāne cōmemorat. Qd si oportet
ret inqt aptius ī hoc tēpore de isto noīe predicari . aquo magis
potuerat aperiri. nisi ab eo q ipsā reuelationē uidit. Neq; enim
multū tēporis

multū tēporis ē qđ reuelata ē. sed pene nostra etate. In fine & ei Domitiāi p̄cipatus exorta ē. In tātū uero per idē tp̄s fidei no stre īstituta florebat. ut etiā nōnulli aliēi a religiōe nr̄a scriptores hystoriaꝝ suarū tradiderūt monumētis & de persecutionibus illius tpr̄is & etiā de martyriis. Quod & diligēter explorato tpr̄e designat. q̄ q̄ntodecimo āno Domitiāi principis. cū aliis plurimis ab eo etiā flauia domicillā sorores filiā Haui clemētis unius tunc ex cōsulibus uiri. ob testioniū quod xp̄o perhibebat. in insulam

A Pontiam noīe deportatā.

Cap. xviii.

Pud ipsū uero Domitianū. cū iussisset om̄s perimī qui de genere dauid & regia stirpe descēderēt: uetus traditio tenet. q̄ delati sint qđā q̄si essēt deposteritate Iude. quē frēm fuisse saluatoris secūdū carnē tradūt. Quiq̄ duplici urgebāt inuidia. uelut q̄ ex dauid genere & ex ipsius xp̄i p̄pinq̄tate descenderēt.

Que hegesippus per ordinē his uerbis refert.

Cap. xviii.

A Dhuc autē uiuebāt qđā decarnali genere dñi nr̄i nepotes Iude. eius q̄ scđm carnē frater dñi dicebat. Quos qđam detulere. tanq̄ ex dauid stirpe ueniētes. Hos reuocatus qđā noīe q̄ ī hoc missus fuerat perducit ad Domitianū cesarē. Et ipse enī formidabat de aduentu xp̄i. sicut & initio herodes. Interrogati ergo a Domitiano si eēnt ex familia dauid. cōfessi sūt. Tūc quesitū ab eis. q̄tis possessiōibus uel q̄tis eēnt facultatibus prediti. At illi respōderūt q̄ utriq̄ nō āplius eēt in bonis. nouē milibus denariis. Ex q̄bus singulis pars media p̄portione deberet. Nec hec sibi in pecuniā subsistere. sed in estiatione terre. q̄ eis esset in quadragita minus uno iugeribus cōstituta. Quam suis manibus excolētes uel ut ipsi alerēt & ut tributa depēderent. Simul & testes ruralis & diurni operis manus labore rigidas. & callis obduratas preferebāt. Interrogati uero de xp̄o quale sit regnū eius uel b̄s ipse aut unde aut q̄do uēturus. respōdere q̄ non huius mūdi regnū. neq̄ huius terre ei designet īperiū. sed q̄a celeste ei regnū per angelorū ministeria in cōsumatione seculi preparat. q̄do scilicet aduenturus ī gloria de uiuis ac mortuis iudicabit. & restituet unicuiq̄ profectis ac meritis suis.

Ad hec Domitianus cum

tianus. cū neq; in eis quicq; criminis inueniret & uilitatē eorum
q̄maxiē cōtemneret. abire eos liberos iubet. Sed & p̄secutionē
quā aduersus eccl̄ias agitari iusserat. datis rurſū cōpelcit edictis.
Illi uero dimissi ab eo uel martyrii merito. uel tāte p̄p̄nuitatis
prerogatiua. pacis iā tempore duces eccl̄ie effecti usq; ad Traiani
tēpora p̄manſerūt. Hec qdē Egesippus. Sed & Tertulianus de
Domitiano similia refert dicēs. Tēptauit aliquādo & Domitia-
nus simile aliqd. portio neronis de crudelitate sed quasi hō cito
destitit. ita ut etiā eos quos in exiliū miserat reuocaret. Post Do-
mitianū uero q̄ndecim annis īperio potitū Nerua suscipit princi-
patū. Sub quo om̄s quidē honoꝝ tituli qui in Domitianū con-
lati fuerāt. detrahūtur. Reuocari aut̄ q̄cūq; ab eo in exiliū trusi
sūt. ac recipere facultates. ex senatuscōsulto iubent̄. De quibus
singuli testimoniū phibēt. qui gesta illoꝝ tēpoꝝ cōscripserūt. Tūc
igit̄ apostolū Ioannē post abolutionē in ūle. ephesū quasi ad ūco-
lam propriā redisse. nostroz scriptores declarāt. ¶ Cap. xx.

Nerua uero post ānū plus minus defūcto Traianus succe-
dit īperio. Cuius primo p̄cipatus āno Abilius apud ale-
xandriā tredecim ānis sacerdotio ministrato diē obiit. Cui succe-
dit Cerdon tertius in sacerdotiū. Quā tēpestāte in urbe roma
Clemēs quoq; tertius post paulū & petrū pōtificatū tenebat.

Sed & apud anthiochiā Euodius primus fuerat ¶ Ca. xxi.
& secūdus Ignatius Ierosolimis quoq; Symeon secundus
post Iacobum fratrē dñi hisdē tēporibus gubernabat eccl̄iam.

In his superstes adhuc apud asiā demorabatur ¶ Ca. xxii.
ipse ille quē amabat dominus Iesus apostolus simul atq;
euangelista Ioannes ecclesiārum que inibi erant gubernacula ge-
rens. post Domitiani ut diximus obitum regressus ex insula.
Quod quia ita se habeat. duobus fidelibus testibus adproba-
bo. Hyreneus & Clemēs Alexādrīus. huic ueritati adstipulātur
In secundo aduersū hereses libro. Hyreneus hoc mō scribēs. &
om̄s inq; p̄sbyteri testes sūt. q̄ in asiā Ioannē discipulū dñi uide-
rūt sciunt hec tradidisse Ioannē. q̄ & p̄mansit apud eos usq; ad
tēpora Traiā. Itē ī tertio. eiusdē opis libro idē scriptor de eisdē
ita testatur

ita testat. Ecclesia igitur quae est apud ephesum, a paulo quodam fundata est
a iohanne uero edificata, quae permansit in ea usque ad tempora traiani. Ha-
bes hunc testem fidelem de apostoli temporibus contestantem. Accipe quod
est clemens cuius pariter permiximus testimonium dicat, hystoriam quidam
pnecessariam simul texes. Quam nos quoque si inseramus, utile fore
legentibus credimus. Scribit ergo hec.

Cap. xxiii.

Audi igitur fabulam & non fabulam, sed rem gestam de iohanne aposto-
lo & memoriam omnium traditam. Cum post tyranni obitum de pa-
thmos insula ephesum rediret, rogabat et uicinas inlustrare, puertias
quo uel ecclesias fundaret in quibus non erant locis, & in quibus erant, sacer-
dotibus ac ministris instrueret, secundum quod ei de uno quoque spiritus sanctus
indicasset. Cum igitur uenisset ad quidam urbem haud longe positam, omnibus ec-
clesiasticis solempniter adimpletis, uidit iuuenem quendam, ualidum corpe
& uultu eleganter, sed & animis acriter nimis: respiciensque ad episcopum
qui nuper fuerat ordinatus. Hunc igitur tibi summo studio commendo, sub te
facionio christi & totius ecclesie. Tu ille suscipies, omnem se adhibiturum sic
precipiebat diligentiam pollicetur. Sed iteque atque iteque eadem sepius re-
petens, iuuenem commendabat attentius. Et post hec ephesum rediit. Tu
uero episcopus adolescentem in domum suam suscepit commendatum, & cum omni
diligentia enutritur, amplectitur fouet. Ad ultimum est baptismi gratiam
tradit. Post hec iam uelut confidens gratia qua fuerat communitus, paulo
indulgentius habere iuuenem cepit. Sed ille ubi immatura liberta-
te potitus est, continuo per equos quibus luxus & desidia cordi est,
amare uitia, & corrupte uite incedere tramitem perdocetur. Et primo
quodam conuiuio illecebris decipitur. Inde nocturnis eum furtis lotium
sibi participemque consciscunt. Post hec et ad maiora flagitia pertrahunt.
Cum iterea se ipsum iuuenis formabat, & instituebat ad scelera & qui
esset acer ingenio, sicut equus infrenis & ualidus, duris moribus
obfirmatis, recti itineris lineam derelinquens, rectore contempto, rapi-
do cursu totus fertur in preceps. Ita succedentibus sibi malis, ut
desperationem quoque adeo sibi prestate salutis acciperet. Dedi-
gnatur iam de paruis sceleribus cogitare, gratia queque molitur, &
ex integro perditioni se tradens, nulli inferiorem se inflagitiiis
patitur. Denique illos ipsos qui prius magistri criminum fuerant
discipulos facit

discipulos facit. Et latronum ex his turmam quibus ipse dux
& princeps uiolentus preesset instituit. & cum his omni cru-
delitate crassatur. Verum tempore elapso. cum rei ita poposcil-
set utilitas. inuitatur iterum ad illam urbem Ioannes. Et cū ce-
tera quorū gratia uenerat ordinasset. age inquit o Episcopo. depo-
situm reprelenta. qđ tibi ego plane & Christus commendauimus
ecclia telte quā regis. At ille obstupuit. priō pecuniā putās a se
reposci quā non acceperat. Sed rursū considerabat. nec posse
fallere Ioannem. nec qđ non dedit querere. herebat igitur stu-
pens. Quem Ioannes herentem uidens. iuuenem inquit illū re-
peto ate. & animā fratris. Tunc grauiter suspirans senior. & in la-
crimis resolutus ille ait mortuus est. Quomodo inquit uel qua-
li morte? deo ait mortuus est. quia pessimus & flagitiosus euasit
Ad ultimū et iam latrocinium aggressus est. Deniq; nunc mō-
tem quēdam cū multa latronum manu occupauit. Quibus au-
ditis Apostolus. uestem continuo qua erat indutus scidit. & cū
ingeniti gemitu feriens caput suum. bonum inquit te custodē
fratris anime dereliqui. Sed iā nunc mihi equus paretur & dux
itineris. & confestim ab ipsa ecclia ascendens. concitus propera-
bat. Cūq; peruenisset ad locum attinetur ab his latronibus qui
custodias obseruabant. At ille neq; effugere. neq; prorsus decli-
nare usq; nitens. ingenti tantum uoce proclamabat. quia ad hoc
ipsum ueni. adducite mihi principē uestrum. Qui cū ueniret ar-
matus. eminus agnito Ioanne apostolo pudore actus infugā uer-
titur. Ille equo post eum admissō confestim insequitur fugitan-
tem. etiam eratis oblitus. simul & clamans. Quid fugis o fili
patrem tuum? quid fugis inermē senem? miser noli timere. ha-
bes adhuc spē uite. ego aut rōnē reddā pte: certe & mortē pte
libēter excipiā sic & domus excepit p nobis. & p tua aīa dabo
aīam meā. Sta tm̄ & crede mihi qđ xp̄s me misit. At ille audiēs
restitit. ac uultū demisit ī terrā. Post hec arma p̄iecit. Tū deīde
tremefactus flebat amarissīe. & accedētis ad se seīs geibus puol-
uit. geitibus & ululatibus qbus poterat satisfatiēs. & uberrimis
lacrimarum suarum fontibus iterū baptizabat. occultans solam
dexterā suā

dexterā suā. Apostolus uero iurisiurandi sacramento se ei a saluatore impetraturū ueniam pollicens. simulq; genibus eius pro uoluit. atq; ipsam dexteram ex cuius cedis conscientia torquebatur tanquā iā per penitentiā purgatā de osculans. ad ecclesiam reuocat. Et indeliner pro eo orationes profundens. & cum ipso pariter ducens crebra ieiunia. indulgentiam adeo quā ei pollicitus fuerat expetebat. Sed & uariis sermonum consolationibus. uelut quibusdā precantationibus efferos & exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abstinit. quam eum in omnibus emendatum etiam ecclīe preficeret. prebens per hoc magna exempla uere penitentie. & documentum ingens noue regenerationis. atq; insignia quedam & trophea inuulnibilis in eo resurrectionis ostendens. Hec a clemente dicta non solum ad scientiam rerum. sed ad utilitatem legentium profutura. hunc in nostris quoq; libris teneant locum.

¶ Cap. xxiii.

Age iam etiā huius apostoli que sint scripta que in auctoritate habeantur cum his pariter explicemus. Est igitur primo euangelium nominis ipsius. qđ in omni orbe personuit. Quod aut post cetera tria euangelia quarto aueteribus statutū est loco. hec erit ratio. Venerabiles & uere deo digni apostoli cristi cum essent in omnibus puritate uite & animi uirtutibus clari non magnipendebant sermonis ornatum. Quippe in quibus anima erat diuinis ornata uirtutibus. simul & lignorū gratia que eis a domino nostro iesu cristo concessa fuerat. confitentes. non suauorū humane sapientie uerbis. summam predicationis dominice collocabant. sed in ostentatione spiritus & uirtute per quam mirabilibus consumatis / & uerborum suorum fide facta uniuerso orbi regni celorum scientiam tradiderunt. paruoducentes plures libros condere quod huiusmodi predicationis assertio. non argumēto humani sermonis. sed ad stipulatione diuine uirtutis indigeat.

¶ Cap. xxiiii.

DEniq; Paulus qui inter omnes Apostolos eruditior etiam in uerbis uidetur & in sensibus prepotens non amplius quam paruum epistolarum suarū corpus

suarum corpus reliquit. que utiq; immensa continerent intra se
atq; innumera sacramēta. utpote qui etiā usq; ad tertiū celum
raptus. que gererent inspexerat. Et in ipsum quoq; deo dignum
paradisum abductus. audierat ibi ineffabilia uerba & doctrinā q̄
cūq; illa inibi est. siue corporeus siue incorporeus illius interim
schole discipulus effectus exceperat. Sed & reliqui dñi ac saluato
ris nostri discipuli. nō solū ex illis duodecim. sed & si qui extra
numerū hunc. de schola tamē dñi & saluatoris nostri sermonem
aliquē diuinitus inspirati memorie reliquerūt. breuē hunc & suc
cinctū p̄ oīa esse uoluerūt. Igit̄ ex ipsis discipulis dñi Matheus tā
tūmodo & Ioānes ad scribendū appulisse animū tradunt. necessi
tate quadā in hoc ipsum prouocati. Matheus enī primo hebreis
predicauerat. Verū cū pararet trāsire ad gētes. patria lingua scri
pturā cōposuit. & ea que predicauerat cōprehendens. dereliquit
his ad memoriā a quibus proficiscebatur ut gentibus predicaret
Post hūc luce & marci scriptura euāgelica. scđm eas causas quas
superius diximus editur. Ioannē uero tradunt usq; ad ultimum
pene uite sue tempus. absq; ullius scripture indicis euangelium
predicasse. Sed cum horum trium euangeliorum. etiā ad ipsum
noticia peruenisset. probasse quidem dicitur fidem & ueritatem
dictorum. Deesse tamen uidit aliqua & ea maxime que primo
predicationis sue tempore dominus gesserat. Certū est enim q̄
in superioribus tribus euangelis. hec uidentur sola contineri. q̄
ab eo gesta sunt anno quo Ioannes baptista uel inclusus est in
carcere uel punitus. Deniq; si obserues. statim in initio narratio
nis posteaq; refert matheus de quadraginta dierum ieiunio. &
de temptatione eius. continuo subicit dicens. Audiens autē quia
Ioannes traditus est decessit de iudea & uenit in galileam. Sed
& marcus similiter posteaq; iquit traditus est Ioannes. uenit ie
sus in galileam. Lucas uero etiā priusq̄ incipiat aliquid de acti
bus referre iesu dicit. q̄a adiecit herodes super oīa mala q̄ gesse
rat & conclusit Ioannē ī carcerē. Quia īquā ab his hec uidebāt
omissa rogatus dicit Ioānes apostolus. ut ea q̄ preterierāt prio
res ate traditionē Ioānis saluatoris gesta cōscriberet. Et ideo dicit
in euāgelio

in euāgelio suo, hoc fecit iniciū signorū iesus. Et itē in alio loco indicat dicens. Nondū enī Ioannes missus erat in carcerē. Ex quibus cōstat qđ ea q̄ anteq̄ Ioannes traderet ab iesu fuerāt gesta describit. Et ideo siqs hoc diligētius cōsideret, euidentē iuenit nō sibi euāgelia dissonare. sed alterius tēporis gesta eē q̄ scribit Ioānes. alterius uero q̄ ceteri. Vnde q̄a natiuitatē scđm carnē saluatoris uel matheus uel lucas descripserāt, reticuit hoc Ioānes. & a theologia atq; ab ipsa eius diuinitate sumit exordiū. Que pars sine dubio ipsi uelut eximio p̄ spm̄ sanctū reservata ē. Hec ē de euāgelio Ioānis dicta sint. De marci uero euāgelio, sufficienter supra cōprehensū ē. Lucas uero īnitio euāgelii sui cām cur scriberet idicauit. Videlicet qm̄ multi alii temere presūpserāt enarrare, q̄ sibi magis erāt ad ligdū cōpta. Volēs ergo abstrahere nos a ceterorū narratiōibus, fidē facit per se cōscripte ueritati, certus q̄ eā uel paulo exponēte uel aliis apostolis q̄ ab inicio ipsi uiderāt ac sibi tradiderāt cōsecutus sit. & hāc nobis per p̄priū euāgeliiū tradat. Hec a nobis ē de luca breuiter dicta sint. Oportunius uero & plenius ī tēpore īsertis his q̄ antiqui auctores scripta reliq̄rūt, ut se cūcta habeāt idicabimus. Ioānis tamē extāt preterea & epistole, de quarū priā, neq; ab ātiq; ūquā, neq; apostolis dubitatū ē. De reliqs uero duabus & de reuelatōe, ēt nūc anceps sentētia habet. De quibus ut dixi & a ueteribus dubitatū suis ī locis ipsorū uocibus approbabimus. Vt ergo quādoq; ī hos deuenimus locos, omnē noui testamēti canonē designemus. Priō nobis oīum euāgeliorū celestis quadriga iūgat. His actus apostolorū copulet. Post hos pauli epistole sociēt. Cōsequāt uero has, priā Ioannis epistola. Similiter & petri priā. Hec sūt de quibus nulla unquā p̄sus extitit dubitatio. Sequēti loco iā sūt illa de quibus a nōnulis dubitatū ē. Reuelatio Ioānis, de qua quid singuli uetērsense rint, suis ī locis ostendemus. Et epistola iacobi, sed & iude. Petri quoq; scđa, & itē Ioānis scđa & tertia, siue hec ipius euāgeliste, siue ēt alterius eius cognōis ostēdāt. Post hec iā scripta ē q̄ dicit actus pauli. Sed & libellus q̄ appellat̄ pastoris, & reuelatō petri de quibus q̄maxie dubitat̄, fert̄ ēt barnabe eplā & doctrīa q̄ dicit apostolorū

Quidā

Quidā aut̃ his ſotiant etiā euāgeliū qđ dicitur ſcđm hebreos.
Quo precipue utunt̃ illi hebrei q̃ chriſtū ſuſcipe uidēt. ſed ī ec-
cleſia ei cōtradiūt. Que oīa tamē a nobis neceſſario enumerata
ſūt. ut abſq; ulla ābiguitate clareſcerēt. q̃ ſint ī ueteri auctoritate
& q̃ ſint ī q̃bus uel cōtradiūtio aliqua uel etiā cūctatio. cū tamen
a quāplurimis eccleſiis recipiāt. ſoleat admitti. Sed & de illis ſciē-
dū ē q̃ ſub noīe apoſtolorū ab hereticis p̃ferūt. uelut petri & tho-
me & mathie. & ceterorū ſimiliter apoſtolorū actus q̃ appellant
euāgelia. Sed & andree & ioānis atq; aliorū apoſtolorū actus. qui
nuſq; p̃ſus ī ſcripturis uetery. eorū dūtaxat q̃ apoſtolis ſucceſſe-
rūt. aliqua mētio eorū aut cōmemoratio habet. In q̃bus & ipſe
ſtilus. multū ab eccleſiaſtica cōſuetudinē deprehēdit eē diuerſus.
Sensus quoq; ipſe & oīa q̃ ī his inferūt. lōge ab apoſtolica diſſo-
nat̃ fide. Ex quo ſigmēta eē prauitatis heretice cōprobāt. Vnde
nō inter illa quidē de quibus dubitari diximus collocanda ſunt.
ſed ut aliena penitus & a pietatis regula diſcrepantia propellēda
Verū ad hystorie ordinē redeamus.

Cap. xxv.

X Gīt ſimoni mago menander ſuccedit. ſcutū diaboli nō īfe-
rius priō. Et ipſe ſamarites genere. In arte at̃ magica ſolus
reptus ē. q̃ nō modo eq̃parare. ſed & ſup̃gredi īpietate magiſtri
poſſet. Maioribus qp̃pe portētis efferebat̃ ſemetipſū ſaluatore
dicēs. ad hoīm ſalutē de celeſtibus & iuiſibilibus ſeculis deſtina-
tū. Aſſerēs nō aliter poſſe unūquēq; āgelos ſeculi uicere. niſi pri-
us a ſemet magice artis p̃ ordinē ſuſcipet diſciplinā. & p̃ baptiſ-
mū a ſe datū īmortalis & eternus effectus ī hac uita p̃petnus fi-
eret. q̃ oīa ex libris Hyrenei uolētibus ſcire p̃facile ē. Sed & Iuſti-
nus ī his ipſis ī q̃bus ſimonis fecerat mētionē. et̃ de hoc talia q̃
dā ſcribit. Menādrū quēdā ſamaritanū ex uico capparatt̃hea ſi-
monis diſcipulū. ſtimulis demoniacis icitatū ueniſſe antiochiā. &
quāplurios p̃ artē magicā decepiſſe ſcimus. q̃ hoc et̃ ſuadere po-
tuit ſectatoribus ſuis. qđ nō eēnt morituri. Ex q̃bus ī hodiernū
ſūt aliq̃ ex illo eadē cōſitētes. qđ ē uere diaboli cōmētū. ut hoīes
magi chriſtiāorū ſibi nomē īponerēt quo p̃ hoc ſanctū & uenera-
bile religiōis noſtre myſteriū macularēt. q̃ tam irridēt & ſpnūt
eccleſiaſtica

ecclesiastica dogmata. uel de immortalitate anime. uel de resurrectione mortuorum. Verum hi talibus freti auctoribus de spe salutis & uite penitus exciderunt. ¶ **Cap. xxvi.**

Sed & alios idem demon quos ab amore christi separare non poterat. alia nihilominus arte decepit. idē ebionēos q̄ interpretantur pauperes. Vere enī pauperes sunt & egeni in scientia glorie christi. Quoniam quidē solū eum hominē putant. & perfectum uite ac uirtutis uirū iustum effectū. Comuni etiā natiuitate ex uiro & femina precreatum. Custodiendā uero censentes etiā legis obseruantia. nec sufficere ad salutē solā christi estimant fidē. Quidā tamē ex ipsis refugiunt hanc impietatem. ut ex uiro & femina asserant eum natū. sed cōfitentur de spiritu sancto & maria uirgine. Nec tamen semp eum fuisse deū & uerbū ac sapientiam dei fatentur. Corporalē uero legis obseruantia custodiunt. Apostoli autē epistolas oēs pariter respuunt. & ipsū apostatam legis appellant. Vtuntur & euāgelio uno quodā qdā scdm̄ hebreos appellant. Cetera oīa nihil ducunt. Sabbata cū iudeis secundū legē. nobiscum dominicā diem sacratā p̄ resurrectione domini obseruant. Vnde cōpetenter ebionite p̄ paupertate intelligentie compellati sunt. ¶ **Cap. xxviii.**

Hisdē tēporibus ēt alterius hereseos obortū p̄cipē cherinthū accepimus. De quo gaius cuius iā in supioribus fecimus mētionē. i. disputationū suarū dialogo ita scribit. Sed & cherinthus inquit p̄ reuelationes quas dā quas uelut a magno apostolo cōscriptas. & p̄ angelos ei reuelatas putaret. alia qdā portenta nobis itroducit. Post resurrectionē terrenū dicit futurū eē regnū christi i hierusalē. Et hoīes i carne itē cōcupiscētis & uitis subiectā cōuersationē habituros. Cōtra fidē quoq; scripturarū quosdā mille annos designat. in qbus multa qdē & alia corruptiōis opa & nuptiarū festiuitates dicit futas ad eos q̄ libidini sūt dediti decipiēdos. Sed & dionisius cū de Ioannis reuelatione differeret. & quedā scdm̄ ea que antiquitus ecclesie tradita fuerant disputaret. mentionē facit huius ipsius uiri in his uerbis. Cherinthus inquit a quo & cherinthiana heresis oborta est. figmenti sui auctoritatē

auctoritatem magni nois acquirere. secundum scripture huius
prauam intelligentiam geluebat. Quippe cuius hec erat heresis
ut affirmaret terrenum futurum esse christi regnum. Et quia erat
uentri & gule ac libidini deditus. ea futura decernebat. que sibi
propria libido dictabat uentris & eorum que sub uentre sunt in-
citamenta. cibis. potibus nuptiis. predicabat explenda. Et ut ali-
quid sacratius dicere uideretur. legales agebat festiuitates rursum
celebrandas. & hostias carnales iterum iugulandas. Hyreneus ue-
ro secretiora ipsius heretici in primo operis sui libro publicauit
Que inde discat. si qui plenius scire uult.

Cap. xxviii.

Sed & alia heresis que appellatur Nicolaitarum. per pauco tem-
pore tenuit. Cuius etiam in reuelatione iohannis mentio fa-
cta est. Isti Nicolaum unum ex illis qui cum Stephano ab apo-
stolis constituti sunt diaconi auctorem se habere iactabant. Sed
Clemens alexandrinus in tertio libro stromatum hec de eo scri-
bit. Pulchram inquit ualde hic uxorem habuit. & post ascensionem
domini & saluatoris nostri cum increparetur ab apostolis tanquam
de zelotipie iniuria. productam in medium uxorem suam si quis
eam uellet habere permisit. Ex qua occasione isti consequens pu-
tauerunt. ut secundum hoc factum uel dictum Nicolay. unusquisque
carne sua in quo delectaret abuteretur. Et obtinentes dictum uel
factum simpliciter uel innocenter. absque ulla reuerentia promiscuos
nunc & illicitos concubitus expetunt. hii qui sub illius nomine
sectam sibi proprie libidinis assumpserunt. Mihi autem comptum
est Nicolaum nullam prorsus agnouisse mulierem. preter eam quam in
matrimonio acceperat. Cuius etiam liberi. femine quidem usque
ad ultimam senectutem casta uirginitate durauerunt: filius autem
ipsius sanctitatem incorrupti corporis custodiuit. Que cum ita
se habeant. constat illud quod in medio apostolorum pro zelo
tipie suspitione produxit uxorem ex contemptu uitii uel libidinis
gestum. quo per hec continentem se ostenderet eius rei quam
nimie putabatur expetere. continendam magis quam expeten-
dam: carnis edocens uoluptatem. Quoniam quidem nolebat ut
opinor secundum saluatoris preceptum duobus dominis seruire. libidini
et deo

& deo. Dicunt autem etiam Mathiam ita docuisse aduersū carnem pugnandum. & in nullo prorsus uoluptati eius ac libidinni concedendum. Animam uero alendam sapientie pastibus. & scientie cibis in maius semper augendā. Hec de illis heresibus que temporibus memoratis a ueritate declinantes cito extincte sūt retulisse sufficiat. ¶ Cap. xxviii.

Clemens sane hic cuius uoces adnotauimus scribēs aduersus eos qui nuptias spernunt inter cetera etiam hec dicit. An & apostolos improbant? Petrus etenim ac Philippus & uxores habuerunt. & filias etiam uiris nuptum dederunt. Sed & Paulum non tedet apostolum in quadā epistola sua mentionē uel salutationem facere comparis sue. quā se ideo negat circūducere. ut ad predicationem euangelii expeditior fiat. Verum quoniam Clemētis fecimus mentionem. absurdum nō erit aliam quoq; eius memorabilem narrationem proferre. quam in septimo eiusdem operis libro ita inseruit. Aiunt inquit beatum Petrum cum uidisset uxorem suam duci ad passionem. gauisum esse electionis gratia ac reuersiōis ad propriam domum. & exclamasse post eam cum duceretur. ac proprio nomine compellantem dixisse. O cōiunx memento domini. Talia erant sanctorum coniugia. tā per-

Ifecta fuit affectio beatorum. ¶ Cap. xxx.
Gitur quia de uite exitu Petri uel Pauli iam in superioribus explanauimus. sed & tēpus Ioannis quo uita excessit ex parte iam diximus. nunc etiam de loco quietis secundum fidē Policratis Ephesii Episcopi edocere conueniens puto. Hic etenim Policrates Victori Episcopo urbis Rome scribens. & ipsius & Philippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. Sicut iā supius inseruimus. quod magna lumina in Asia ptibus dormierunt. que resuscitabit dominus in nouissimo die aduētus sui. cū uenerit ī gloria. & regret omēs scōs suos. Dico autē de Philippo igit q fuit unus ex aplīs. q dormiuit apud Ierapolī. Sed & due eius filie inibi uirgīes cōsenuere. & alia eius filia spū scō repleta pman sit apud Ephesū. Et Ioānes ille q supra pectus dñi recūbebat. q fuit sacerdos dei. pontificale petalum gestans. martyr & doctor optimus apud

optimus apud Ephesū dormiuit. Hoc etiā de locis in quibus rege-
scūt in sōno pacis. adieciſſe ſufficiat. Sed & gaius cuius ante in-
itio facta eſt ī dialogo ſuo quē cū proculo diſputās ſcribit. de filiabus
Philippi ſimul & obitu ipſius cōſonis uocibus memorat dicens.
Poſt hoc autē prophetiſſe quatuor fuerūt Philippi filie. cuius ſe-
pulchrū eſt apud Ierapolim Aſie urbē una cū filiabus ſuis. De
his autē & Lucas in actibus Apoſtolorū meminit. cū adhuc apud
ceſareā degerent dicit ergo ita. Venimus inqt Ceſareā. & ingreſ-
ſi in domū Philippi euāgeliste qui erat ex ſeptē. māſimus apud
eū. Huic autē erant uirgines filie quatuor propherantes. His igit
a nobis de Apoſtolorū temporibus uel exceſſibus prout potui-
mus ex ſcripturis ueterum cōgregatis. Sed & de ſcripturarū ca-
none qui in auctoritate habeant libri. uel qui penitus repudient.
Qui uero mediū quodāmodo ad inſtructionē ab eccleſiis non etiā
ad indubitatam auctoritatē recepti ſint. conſequēter expoſitis. tē-
p

P damus ad cetera. **Cap. xxxi.**
Poſt Neronem Domitianūq. ſub hoc cuius nūc tempora
memoramus. per ſingulas ciuitates ex inſolētia populi perſecutō-
nem in noſtros accepimus motā. Quo ī tēpore etiam Simeon
Cleophe filiū. quem ſecundū hieroſolimis ordinatū Episcopum
ſupra edocuimus. per martyrium carnis uinculis reſolutus eſt.
Horū adſtipulator. ipſe ille eſt Egeſippus. quē in pluribus iā pro-
duximus teſtē. Is ergo refert q̄ a quibſdā hereticis accuſatus ſit
ſupradictus uir. tāq. xpianus. & multis ſuppliciis afflictuſ p. mul-
tos dies. ita ut etiā iudex ipſe cū amicis ſuis de eius patiētia mi-
raret. Et ad ultimū iuberet filiū eū qua dominus ptulit paſſione
uitā finire. Sed & ipſa uerba quibus hec proteſtatur addere grati-
us puto. Ait ergo cū de hereticis diceret. Ex his igit ipſis accuſa-
uerūt qdā Simeonē Cleophe filiū. tāq. q̄ eēt ex genere Dauid &
xpianus. Et ita martyr effectus ē. cū eſſet ānoꝝ cētū uiginti ſub
Traiano Ceſare. apud atticū cōſularē. Addit autē etiā hoc q̄ accu-
ſatores eius cū ī illis tēpōribus p̄q̄rerēt ſi q̄ ex genere Dauid & ex
regia tribu deſcēderēt. cōprehēſi ſūt īter ipōs. Qd aut Symeon
unus fuerit ex ipſis auditoribus dñi. uel lōgeuitas eius īditio eſt
uel euāgelioꝝ

uel euāgeliorū fides. ubi etiā mater eius Maria Cleophe uxor re-
fert. Sed & alios quosdā idē scriptor refert preter eos de quibus di-
ximus nepotes Iude unius ex fratribus dñi p idē tēpus supstitēs iue-
tos & Doītiāi tēporibus martyres factos hoc mō scribēs. Veniāt
igit̃ hii & presūt oī ecclīe tāq̃ martyres & propinq̃ dñi. Et red-
dita pace ecclīe pmanerūt ulq̃ ad tēpora Traiani Cesaris usq̃
quo cōsobrinus dñi Symeon de quo supra diximus filius Cleophe
calūniā pateret̃ ab hereticis. tāq̃ Cristianus cōsulari delatus. Cūq̃
multo tēpore suppliciis fuisset affectus. martyrio cōsumatus est
oībus q̃ ad erāt. & ipso iudice mirātibz. ut cētū uiginti annorū
senex. crucis suppliciū ptulisset. Post hec idē scriptor addit etiā
hoc. q̃ usq̃ ad illa tēpora uirgo mūda & imaculata pmanlit ec-
clesia. Corruptoribus ueritatis & diuini uerbi temeratoribus aut
nūquā oīno extantibus. aut etiā si qui forte fuerāt ī occultis & ab-
ditis hiatibus terre delitescētibus. Vt uero & aplōz chorus &
oīnis illa etas que a domīo susceperat uiue uocis auditū de hac
luce discessit. tū uelut in uacuā domū false doctrine ipius se er-
ror īmersit. & tanq̃ ubi nullus iā diuinis celsus defensor existe-
ret. nudato ut aiūt capite. corripientē arma mēdatii. oppugnare
apostolicā ueritatē nitunt̃. Sed istud bellū intrinsecus gerebatur
Persecutionū uero extrinsecus pōdus urgebat eccliam. et tā īmē-
se caterue martīz cottidie iugulabant̃. ut Plinius secūdus q̃ tūc
puintiā administrabat. multitudīe īterēptoz p̃motus. referret
ad īperatorē. q̃ innumera hoīm milia cottidie obtrūcarent̃. ī qui-
bus nihil oīno sceleris deprehēderet̃ admissū. aut aliqd cōtrariū
romanis legibus gestū. nisi hoc solum q̃ ante lucanos hymnos
Cristo cuidā canerēt deo. Adulteria uero uel cetera huiusmodi
crimina apud eos īlicita hñ. & penitus arceri. Cetera uero scdm

A leges eos agere communes. Cap. xxxii.
D quē tūc Traianus rescripti sui auctoritate decernit. ut
xpīani nō qdē reqrāt. si q̃ tamē īciderint. puniāt. p qd̃ ex parte
aliq̃ p̃secutiōis sedatū putabat̃ īcendiū. Sed his q̃ neq̃tiā suā ad
uersū nos exercere cupiebāt. ledendi occasio nō uidebat̃ exēpta.
Interdum enī populus īstigabatur. īterdū etiā iudex occasiōibus
utebatur &

utebat. & negabat quesitos. quos punire uoluisset oblatos. Hec
Tertulianus in apolegetico suo dicit. ex quo possunt instrui ple
nius scire cupientes. ¶ Cap. xxxiii.

Igitur in urbe roma tertius ab apostolis Clemens. nouē annis
sacerdotio pfunctus Euaristo diuini uerbi tradidit misterium.

In Ierosolis uero Symeone de quo supius ¶ Cap. xxxiiii.

diximus defuncto. iustus qdā ex his q de circuncisiōe ad fidē
xpī uenerāt. episcopatū suscepit. Quibus tēporibus apud Asiā
superat adhuc & florebat ex apostolorum discipulis Policarpus
Smyrneorū ecclīe episcopus. & Papias filius apud Ierapoli sacer
dotium gerēs. ¶ Cap. xxxv. Sed & in nostra quoq; tēpora fa
me celebritate uulgatus Ignatius. apud āthiochiā post Petrū se
cunda successiōe episcopatū sortitus. Quē sermo tradidit de Sy
rie ptibus ad urbē Romā trāsmisū. & p martyrio xpī ad besti
as datū. Quiq; cū p Asiā sub custodia nauigaret. singulas qualq;
digrediēs ciuitates. ecclīe populos euāgelicis cohortatiōibus edo
cebat ifide plistere. & obseruare se ab hereticorū cōtagiis. q tunc
primū copiosius cepant pullulare. & ut diligētius ac tenatius apo
stolorū traditiōibus ihererēt. Quas traditiōes cautele grā. & ne
qd apud posteros remaneret incerti. etiā scriptis se asseruit episto
lis reliqisse. Deniq; cū Smirnā uēisset ubi erat Policarpus. scribit
ide unā eplām ad Ephesios eorūq; pastore. in qua meminit & One
simi. Aliā magnesiē ciuitati q supra meādrū iacet. In qua & epī
Damei mētionē fac. Sed & ecclīe q ē Trallis scribit cuius pīcipē
tūc esse polimiū designauit. In ea uero quā ad Romanā ecclīam
scribit. deprecatur eos ne se tāq supplicis suis parcētes. uelint priua
re martyrio. Et his post aliquāta utitur uerbis. A Syria inqt Ro
mā usq; cū bestiis terra mariq; depugno. die ac nocte conexus &
colligatus. decē leopardis. de militibus dico ad custodiā datis. qui
ex beneficiis nrīs seuiore fiūt. Sed ego eorū neq; tiis magis eru
dior. nec tam in hoc iustificatus sū. O salutare bestias q preparā
tur mihi. qdō uenient? qdō emittent? quādo eis frui licebit car
nibus meis? quas & ego opto acriores parari. & inuitabo ad
deuoratiōē meī. & deprecabor ne forte ut in nonnullis fecerunt
timeant cōtingere

timeāt contingere corpus meū. Quinimo & si cūctabunt. ego uim faciā. Ego me ingerā. Date queso ueniā. ego noui qd expedi at mihi. Nūc īcipio esse discipulus xpī. Facessat inuidia uel hūani affectus uel neq̄tie spūalis. ut Iesū Cristum merear adipisci. Ignes uel cruces. bestie. dispersiones ossiū. disceptationesq; mēbroꝝ. ac totius corporis pene. & oīa in me unū supplitia diaboli arte quesita cōflent. dūmō Iesū Cristū merear adipisci. Hec & multa alia his similia ad diuersas ecclīas scribit. Sed & ad Policarpū uelut apostolicū uirum datis litteris. Anthiochenā ei ecclīam precipue cōmendat. Ad Smyrneos sane scribens. utitur uerbis qbusdam unde assūptis nescimus. qbus hec de saluatore proloquitur. Ego aut post resurrectionē quoq; in carne eū scio fuisse & credo. Nā & cū uenisset ad Petrū ceteros. ait eis. Accedite & uidete. qā nō sum demoniū incorporeū. Qui et contingentes eū crediderunt ei. Scit aut & Hyreneus eius martiriū. & mētionē facit scriptorum eius per hec uerba. Sicut dixit iqt quidā ex nostris p martirio Cristi dāpnatus ad bestias. Frumentū inqt ego sum dei. bestiarū dentibus molor & subigor. ut panis mūdus effitiar Cristo. Sed & Policarpus horū memoriā facit in epistola quā ad Philipenses scribit per hec. Deprecor inqt oīs uos. obedientie operam dare. & meditari patientiā quam uidistis in Ignatio. & Rufo. & Zosimo beatis uiris. Precipue aut in Paulo & ceteris apostolis. qui fuerūt apud uos. sciētes q hi oīs non iuacuū. sed per fidem & iusticiam cucurrere. usq; quo peruenirent ad locū sibi a domino preparatum. Quoniam quidem passionum eius participes extiterūt. nec dilexere presens seculū. sed eum solum qui pro ipsis & pro nobis mortuus est. & resurrexit. Et post pauca subiūgit. Scripsistis mihi & uos & Ignatius. ut si qs uadit ad partes Syrie deferat litteras ad uos. Quod fatiā cū tēpus inuenero Mittam uobis & Ignatii epistolas & alias. si que sūt que ad nos transmissę sūt ex qbus utilitatem maximā capiatis. continentes defide & patiētia īstructionē pfectā. secundum domini preceptū

p Haftenus de Ignatio. ¶ Cap. xxvi.
Post hūc rexit ecclesiā ciuitatis Anthiochene Heros Inter eosdem sane

eosdem sane floruit uir eque insignis Quadratus. Qui una cum philippi filiabus in prophetica grā celeberrimus fuisse phibetur Sed & alii plurimi p idem tēpus apostolorū discipuli superstites erāt. qui ecclie fundamentis que ab illis locata fuerant. dignissima desuper fidei edifitia construebant. augentes in oībus predicationem uerbi dñi. & salutaria semina regni celorū per oēm terrā latius differentes. Deniq; nōnulli ex his ardentiore diuine philosophie cupiditate succenti. aīas suas uerbo dei cōsecrabant. explentes perfectionis salutare preceptum. ut facultates suas primo indigentibus diuidentes. expediti ad predicandū euāgeliū fierēt. Ut si quibus forte prouintiis nomen fidei esset incognitū predicabāt. primaq; apud eos fundamēta euangelii collocantes. atq; electis quibusq; ex ipsis officium regende ecclie quā fundauerat cōmittentes. Ipsi rurū ad alias gētes aliasq; prouintias properabant. & euangelistarū fūgebant officio. Quosq; similiter ut i exordio apostolos. diuinorū signorū comitabantur effectus & sancti spūs gratia. ita ut uideres una allocutione integros simul populos ad cultū diuine religionis adduci. & predicantium uerbis nō esse tardiorē audientū fidē. Verū qm impossibile est nobis singulos enumerare qui post apostolorū primas succensiones in ecclēsiis que per orbē terre sūt uel principes uel euāgeliste fuerūt. uel pastores. Illos tantūmodo cōmemorasse sufficiat. quorū libri inserta ad nos usq; fidei & predicationis monumenta uenere. Ut clemētis & Ignatii. ceterorūq; quorū supius fecimus mētionē.

Clemens tamē in epistola quā ad corinthios **Cap. xxvii.** scripsit meminit epistole pauli ad hebreos. & utitur eius testimoniis. Vnde cōstat q; apostolus tanq; hebreis mittendam patrio eam sermone cōscripserit. & ut quidā tradūt Lucā euāgelistā. alii autē hūc ipsum Clementē idinterpretatū esse. qđ & magis uerū est. qā & stilus ipse epistole Clemētis cū hac cōcordat. & lēsus nimirū utriusq; scripture plurimā similitudinē ferūt. Dicūt tamē esse aliā Clemētis epistola. cuius nos noticiā non accepimus Sed & alia eius opuscula nō minima a nonnullis haberi phibentur uelut petri & Appionis disputatio que in usu a ueteribus habita minime

habita minime reperius. q̄a nec pura ī eis & icorrupta apostolice
fidei regula māsisse deprehēditur. Papie quoq; ferūtur quinq;
libri qui attitulantur uerboꝝ dominicoꝝ explanatio. hoꝝ facit
& Hireneus mentionem per hec uerba. ¶ Cap. xxviii.

Hec autē & papias Ioannis auditor. policarpī uero cōdisci-
pulus & sodalis. uir unus ex antiq̄s. protestat̄ in primo li-
bro suo. Quinq; enim uolumina cōscripsit. Hec quidē Hyrene-
us de Papia. Ipse uero de se ita indicat. tanq̄ qui non ab aposto-
lis. sed ab eoꝝ discipulis suscepit fidē. per hec uerba. Non pige-
bit autē nos tibi oīa que quondā a presbiteris didicimus & be-
ne retinemus recordantes exponere cū interpretationibus suis
& ut se eoꝝ ueritas habeat explicare. Neq; enim multa dicenti-
bus sed uera tradētibz auscultauimus. Neq; his qui hominum
precepta. sed qui domini mandata memorabātur ab ipsa uerita-
te suscepta. quod si quādo aduenisset aliquis ex his q̄ secuti sūt
apostolos. ab ipso sedulo expiscabar. quid Andreas quid Petrus
dixerit. Quid aut̄ Philippus uel Thomas. qd uero Iacobus qd
Ioannes. aut qd Matheus. uel alius quis ex discipulis dñi. Que
ue Aristion uel Ioānes presbiter ceteriq; discipuli dicebāt. Nec
enī tantū mihi libꝝ lectiones prodesse credebā. quātū uiue uo-
cis presētisq; magisteriū. Sed mihi dignū uidetur itēdere q̄ secū-
do nomen Ioannis enumerat. & eū quidē cuius primo meminit
Petro & Iacobo ac Matheo ceterisq; apostolis sociat. Q uē sine
dubio ipsū euāgelistā esse & apostolū cōstat. Aliū uero Ioānē di-
stinctione quadā facta extra apostoloꝝ numeꝝ collocat. preferēs
ei Aristionē quendā. & euidenter eū presbiterū noīat. ut per hec
comprobetur uerum esse illud quod quidam Asiani scribunt. q̄
duo sint apud Ephesum sepulchra. & utrumq; Ioannis appelle-
tur. Quibus si diligentius intendamus. fortassis secundus hic
erit Ioannes. si ille non creditur primus sub cuius nomine
reuelatio habetur que appellatur Ioannis. Sed & hic ipse
de quo nobis sermo est Papias apostolorum se uerba ab
his qui secuti eos fuerant. Aristione uidelicet & Ioanne.
presbitero asserit suscepisse. Vnde & frequenter nominatim
in commentariis

incōmentariis suis. a Ioanne & Aristione traditū sibi de singu-
lis quibusq; cōmemorat. Meminit sane idem ipse etiam de qui-
busdam mirabilibus in opere suo que pretereunda minime cen-
seo. Per Philippi enim euangeliste filias prophetissas hec sibi tra-
dita esse designat. Mortuū resurrexisse tēporibus suis dicit. Sed
& de Iusto qui cognominatus ē Barfabas refert miraculū igens
qa uenenū biberit. & nihil ex hoc triste pertulerit propter dñi fi-
dem. Iustus aut ipse est hic. qui post saluatoris ascenū a sanctis
apostolis cū Mathia ad apoltolatus sortem statutus est sicut in
actibus apostolorū cōmemoratur. Dicit aut & alia plurima a ma-
ioribus sibi tradita miracula. & nouas quādam parabolas salua-
toris & doctrinā incognitā magisq; fabulosā. Mille ānos futuros
post resurrectionem. qbus corporaliter regnū xpī i hac terra futu-
rū sit. Sed ego puto eū spirituales & milticas apostolorū traditio-
nes corporaliter & secundum litteras suscepisse. nec potuisse di-
scernere ea que illi in figuris uelut lactantibus & paruulis loque-
bātur. Qui & reuera etiā ex ipsis que cōscripsit opusculis. exigui
fēlus uir. & minus capacis ostenditur. Multis tamē post eccliaſti-
cis uiris. erroris huius prebuit causas. auctoritatē dogmati tātum
ex uetustate tribuēs. nō etiā ex rōne dictorū sicut. Hyreneo. & si-
qs alius eū i hac pte uisus ē seq. Alia quoq; q plurima supra me-
morati Aristiōis refert. tanq ex uerbis ei domini tradita. & Ioā-
nis pbrī. q siqs uult plenius noscere. ipsos eius relegat libellos.
Nos tamē illud assuēmus ex his. qd de Marco euāgelista his p-
tulit uerbis. Etiā hoc iqt presbiter narrabat. q Marcus i terpres
fuerit Petri. & quecūq; meminerit ab eo dicta cōscripserit. Nō
tam p ordinē ea q a domino dicta sūt uel facta digesserit. qa nō
ipse auditor dñi fuerit uel sectator. sed nouissie ut dixi Petro ad-
elit ad usū ac mīsteriū predicādi. nō ad cōscribēdos dñi sermo-
nes. Itaq; nihil peccauit Marcus i eo q ita qdā scripserit quasi q
passim audita recordari uideat. Et hoc solū satis egit. neqd ex
auditis obmitteret. aut aliqd falsū scriberet. Hec de Marco scri-
bit Papias. Sed & de Matheo ita refert. Matheus quidē scripsit
Hebreo sermōe. Interpretatus ē aut ea q scripsit. unusq; sicut
potuit Hec

potuit. Hec etiā de Matheo. Vtitur sane idem Papias testimo-
niis ex epistola Ioannis prima. Et Petri similiter prima. Simul
& hystoriā quandā subiungit de muliere adultera. que accusata
est a Iudes apud dominū. Habetur aut in euāgelio quod dicit
secundū hebreos scripta ista parabola. Sed de his ista sufficiant.

ExPLICIT liber tertius. **I**ncipiunt capitula libri quarti.

Ca.i. Qui sub Impio Traiani. Romanorū uel Alexādrino
rum Epī fuerint. Ca.ii. Qualia sub eodē passi sunt Iudei.
Ca.iii. Qui sub Adriano fidei defensiones scripserint. C.iiii.
Qui sub eodē Romanorū Alexādrinorūq; fuerint sacerdotes.
Ca.v. Episcopi Ierosolimorū ab exordio saluatoris usq; ad tē
pora memorata. C.vi. Excidiū nouissimū Iudeorū tēporibus
Adriani. C.vii. Qui temporibus hisdem falsi noīs scientie
pīcipes extitere. C.viii. Qui fuerit tūc ecclīastici scripto
res. Ca.viiii. Epistola Adriani que psecutionē a nrīs remo
uerat. C.x. Qui principatu Antonini Romanorū Alexā
drinorūque fuerint sacerdotes. Ca.xi. De his qui sub eodem
tēpore diuersas adseruerunt sectas. C.xii. De Iustini defen
sione apud Antoninū. C.xiii. Epistola Cesaris Antonini ad
Asianos pdefensione nostrorū. Ca.xiiii. Que de Policarpo di
scipulo Apostolorū ferunt. C.xv. Vt Policarpus sub Vero
aliq; nonnulli Smyrne martiriū meruerūt. C.xvi. Vt Iusti
nus philosophus xpī uerbū predicās Rome martyrium meruit.
Ca.xvii. De martyribus quos Iustinus ī suis cōmemorat libris
Ca.xviii. Que Iustini scripta ad nos usq; puenerūt. C.xix.
Qui tūc uiri Romane Alexādrineq; ecclīe prefuerūt. Ca.xx.
Qui Antiocensiū. C.xxi. De his q memoratis tēporibus
ecclīastici scriptores enituerūt. C.xxii. De Egesippo q; ipē
cōmemorat. .xxiii. De Dionisio Epō corīthiorū. uel de eplīs
eiusdē. .xxiiii. De Epō Theophilo Anthiocheno. .xxv.
De Modesto. .xxvi. De Melitone quosq; ipse cōmemorat
.xxvii. De Appollinare. .xxviii. De Musano. .xxix.
De secta scdm Tatianū. .xxx. De Eardēalo Syro uel scriptis
eiusdē.

Explīcūt capla

Incipit liber. iiii.
Duodecimoāno

DODECIMO anno principatus Traiani Cesaris.
Cerdo quē Paulo ante memorauimus Alexandrinorū
gubernare plebē. diē obiit. Post quē quartus ab apo
itolis. Primus noīe sacerdotii inibi iura suscepit. Ea
dē tēpestare Alexander quoq; Rome. cū octauū annū Euarītus
sacerdotalis administrationis īpleisset. qnta successiōe post Petrū
atq; Paulum. plebis gubernacula sortitus est. Et quidem salua
toris nostri institutio ecclesiarumq; profectus crecebat in dies
Iudeorū porro funera densissimis cladibus exagitabantur. Itaq;
postquā predictus Imperator annum octauum decimum princi
patus ingressus est. rursus Iudeorū tumultus exarsit. Quo ma
gnus mox numerus gentis eius occubuit. Nam & Alexandrie.
& per egiptum. uel cyrenem tanquā atroci quodam seditioſoq;
spiritu exagitati. primo simul cōmanentibus uicinisq; gentibus
inferre certamina. Tum deinde paulatim seditione crescente se
quenti iam anno bellum publicum & non minimū intulere
Romano duci. Tūc Lupo cuidā ī partibus egipti ac sane pri
mo prelio Iudeos secuta uictoria ē. Sed gētiles qui ex acie fuge
rant irrumpentes Alexandriam. Iudeos si quos forte inibi reper
erant captos interemere. Quorum auxilio destituti reliqui qui
apud Cyrenem rebelles extiterant. uelut desperantes. ad agros
Egipti & castella uastanda uertūtur duce Luca. Ad uersus hos
Imperator mittit cum exercitu peditum atq; equitū sed & naua
li manu. Martium turbonem. Qui multis sane preliis nec par
uo tempore consumptis. multa milia Iudeorum non mō apud
Cyrenem. sed & ī egipto qui Luce auxilium ferebant prostrauit
ac perculit.

Cap. ii.

Priniceps uero Romanus etiam eos qui apud Mesopota
miam consistebant Iudeos ratus similia ausuros. Lutio quieto
precipit delere prouintiam funditus. ac totam gentem penitus
excidere. Tum ille directā acie. magnam eorum multitudinem
sternit. Cuius faciōis grā. Quietus remūeratiōis uicē ab Impato
re. puintie Iudee īdeptus ē presidatū. Sed hec etiā grecoꝝ gētiliū
hystoriographi. p singlās qsq; etates eodē ordie mēorie tradiderūt
Traiano autem

TRaiano aut uiginti annis minus sex mensibus principatu. **¶ C. iiii.**
perfecto. Elius Adrianus imperatorem succedit. Huic quadratus
oratione splendidissima Apologeticum librum pro nostra religione
conscripsum et ualidissimis communium assertionibus obtulit. Quo-
niam quidem maligni quidam homines sub eodem principe nostros nitentur
incessere. Qui liber hodieque seruatur. & apud nos & apud
multos ex fratribus nostris. Ex quo uolumine inditia magni cu-
iusdam uiri. & mentis ac fidei apostolice. eius scilicet qui conscripserat col-
ligunt. Idem igitur ipse sue antiquitatis specimen. talibus exprimit uer-
bis. Nostri autem saluatoris inquit opera semper aderant uiua & uera in
his qui sanati fuerant. & in his qui a mortuis excitati sunt. Non enim
uisi sunt tantummodo uel resurgere. uel sanari. sed perpetuo ab ho-
minibus uidebantur non tantum saluatorem presentem. sed & post disces-
sum eius multis temporibus. ita ut aliquanti qui ab eo uel curati uel
resuscitati sunt. etiam ad nostra usque tempora perdurarint. Et de hoc
quidem satis dictum. Sed & Aristides uir fidelis & pietate nostre re-
ligionis imbutus. quadrato simile uolumen ad Adrianum pro fidei
nostre ratione conscripsit. cuius etiam nunc scripta seruatur. **¶ Cap. iiii.**

Tertio autem eiusdem principatus anno. Alexander episco-
pus Romane urbis sacerdotium simul ac uitam finiuit. de
cenio expleto. Huic subrogatur Xystus. Sed & Alexandria eodem
tempore defuncto Primo. duodecimo sui sacerdotii anno episco-
patum Iustus excepit. **¶ Cap. v.**

In Ierosolymis sane episcoporum tempora successionesque
nullis ad integrum monumentis conseruata reperimus. eo quod
ualde ad breue tempus mortis celeritate praecepti. sacerdotio singu-
li quoque functi perhibeantur. ita ut quantum exueterum lectione compe-
rior. ad tempora usque principis Adriani sub quo iudei excidium
passi sunt. tradant quindecim episcoporum successiones esse de-
curfas. Quos omnes aiunt hebreos antiquae originis extitisse. et
scientiam Christi fideliter recepisse. Et ideo incunctanter ab his
qui poterant de fidei merito iudicare. sacerdotio quoque uisos esse
dignissimos. Quippe cum omnis tunc ecclesia ex hebreis fidelibus co-
aceruata firmataque uideretur. incipientibus ab apostolis & per-
durantibus nimirum

durantibus nimirū usq; ad illud tēpus excidii .quo Iudei iterum deficientes a romanis. magnis rursum preliis subiugati sūt. Igit̃ quia per idē tēpus assumere episcopos ex circūcisiōe cessatum ē necessariū uidet̃. om̃s a primo usq; ad id tēporis enumerare pariter sacerdotes. Primus itaq; Iacobus q dñi frater est habitus. Post hūc Symeon electus est. Tertius iustus. Zacheus quartus deide Thobias q̃ntus. Benjamin sextus ac septius Ioannes. Tūc Mathias quē Philippus excepit. Cui decimus Seneca subrogatus ē. Iustus exide .ac duodecimus leui. Post hūc Effrem. & quartusdecimus Ioseph. Ac finis omniū iudas. Isti sūt fere om̃s. qui Ierosolimis Episcopi ab apostolis ad illa usq; tēpora que sup̃ius designauimus. plebi illi ex circūcisiōe prefuerūt. Rome aut̃ duo decimo āno memorati principatus Sixto duodecim annis eccl̃ie gubernaculis fūcto. Thelesphorus septimus ab apostolis subrogatur. Anno post quē & uno mēse. Alexādrine eccl̃ie moderam̃ Eumeneus sexta successione suscepit. cum decessor eius undecim annis populo prefuisset .

Cap. vi.

Uerum iudaicis motibus ac factionibus rursum ad maiora progressis. Rufus Iudee presidens armata manu sibi ab ip̃eratore decreta. insolentiā gentis acerrime cōprimebat. Multa milia passim uiroꝝ feminarꝝ puerorꝝq; conficiens . quorū terras iure belli romano uendicabat ip̃erio. Tēpore quo ista gerebant̃. ducebat exercitū Iudeorꝝ Barchochadas quidā. Quod nom̃ significat stellā cecam uir crudelis & scelestus. Sed ex uocabulo suo uelut uilibus mācipiis persuadebat. se ob salutē eorꝝ sidus magnū celitus esse delapsū egris. mortalibus lōga obscuritate dānatis ferre lucis auxiliū. Igit̃ cū maxime belli huius fomēta cōcrescerent. octauo decimo anno principatus eiusdē. apud Bethara oppidum preualidum Ierosolimis uicinum. cum longior a Romanis tenderetur obsidio . fame ac siti perduellibus intrinsecus ad extremum internitionis adductis. Postquam dux ipse precipue meritis suo facinore penas luit . omnis hec natio iam ex illo ab omni regione finitima Ierosolimorū penitus arcebat̃. cū factiōe diuine legis. tū maxie cōstitutiōibus & decretis Adriani

ita ut ne

ita ut ne decelliori qdem prospectu. eminus eis saltē paternum
solū pphanis obtutibus liceret īspicere. Aristopelleus hystorio
graphus ista prosequit̃. Ita factū est. ut ciuitas post īteritū iudai
ce gētis. incolis mox in eā peregrine nationis cōfluētibus. pmuta
tis ciuibus etiā ipsa Helia appellaret̃. ex cognōito Imperatoris
Helii Adriani. Et ut in romanorū ius tota cōuersa ritum pariter

I mutaret ac nomen.

Cap. vii.

Igitur ex gētibus ut inibi cepit ecclīa cōgregari. prius post
Episcopos ex circūcissione. sacerdotiū ciuitatis illius accepit Mar
cus. Cūq; iā refulgētibus in modū clarissiorū fidei ecclēsiis. ubiq;
terrarū uigēte etiā per omne genus hoīum fide qua cūcti pariter
in saluatore ac dnm̃ nostrū Iesum Crīstū integre & constanter
crediderāt. ille totius bonitatis emulus demon utpote ueritatis
inimicus. & salutis humane hostis ppetuus. oīa molimina contra
dei ecclīam uersās. q prius externis eā psecutiōibus & hostilibus
obpugnauerat. nūc malignis qbusdā uiris & deceptoribus reper
tis. ītestino bello eā quatere nitit̃. Scilicet ut fraudulēti fallacēq;
hoīes nostre religiōis simulato tātū noīe induti. fideliū quidem si
quos forte psualionis sue fraude deciperēt. pessūdarent. Ignoran
tes uero fidei nr̃e misterīū. peruersis & feralibus suis gestis uel
assertionibus īpeditos. a desiderio uere fidei & salutis lōgius sub
mouerēt. Igit̃ hūani generis deceptor ātiquus. post menādrum
quē supra retulimus Symonis successorē. uelut quādā bestiā bi
no ore sibilantē. binisq; linguis diabolica uenena uibrantē. Satur
ninū quendā Anthiochie genitū & basilidē Alexandrie ortum
pduxit. Quorū uterq; suis ī regiōibus officinas īpie ac deo iūse
cōdidit disciplīe. Et qdē ī oībus pene Saturninū eadē q Menan
drū cōmentatū esse significat Hyreneus. Basilidē uero pretextū
mīstice doctrine īmensū tetendisse n̄tis impie cogitatū. dū pdi

giola fabularū signīta sibi met cōplacerēt. C. viii.

Ed de contra multi admodū ecclesiastici uiri pro ueri
tate fortiter stare. ac scriptis quoq; & assertionibus ue
ra ratione subnixis. p apostolica & ecclesiastica traditione certa
re. ut ex librorum monumentis etiam posteris ad cauenda
hereticorū uenena

hereticorum uenena munimen & subsidiū preberet. E quibus per
uenit ad nos liber celeberrimus scriptoris id tēporis Agrippe ca
storis confutationē basilidis ualidissimā continens. per quē uersu
tia & calliditas uiri ad decipiendū nimis apta detegit. Deniq; cū
publicaret eius archana. dixit eū de euangelio quidē quatuor &
uiginti cōmentarios condidisse. Prophetas uero sibi met nūcupa
set quosdā. Barchabā. & Barchob. aliosq; qui nūquā extiterint.
Quos ipse tamē cōstituerit sibi. ac Barbaris uocabulis ut eēt ap
pellatio ipsa terribilis noīarit. Docere etiā eum refert. immolata
absq; ullo respectu consciētie degustāda. & sine scrupulo atq; in
differēter fidē negandā psecutionis tēporibus. Sectatoresq; suos
ad morē Pythagoricū docuit qnquēnio silere. Addit alia quoq;
nō pauca quibus secte huius errorē penitus a se deprehēsum &
cōfutātū esse declarat. Sed & Hyreneus scribit coeū tēpore &
moribus memoratorū fuisse Carpocratē quendā. supstitionis al
terius qui gnostici appellantur uocabulo abscentia conficō au
ctorē. qui sane prestigia Simonis magi. nō ut ille clam. sed publi
ce ac palā tradebat. Et uelut pro sūmis atq; optis studiis. laudē
cōfessā ac publicā de nefariis artibus a deceptis auditoribus req
uebat. et magicas tenebras in luce publica perorabat. De ama
toriis dūtaxat somniis que īmissis ademoniis parhaedris aliisq; si
milibus fraudibus. Deq; his consequenter doceri oportere om
nem hoīem decernebat. q ad perfectionē sui misterii uel potius
sceleris cuperet puenire. asserens nō aliter unumquēq; effugere
posse mūdi huius principes uel decliare. nisi p huiusmodi faci
nora sua cuiq; nefaria debita soluerētur. His igit ille totius bo
ni emulus utēs sue malignitatis ministris. tā eos q post fidē ab
his decipiebāt rapiebat ad tenebras sēpiternas. quā illos qui nec
dum crediderant tanquam hec esset nostre religionis infamia
submouebat a fide. dum execrabilem horum hominum uitam
ipsam cristianorum professionem audiens quisq; uitaret. Nec
aliunde tunc suspitio de nobis tanquam de uere impiis & ince
stis fuerit exorta. Qua adfereretur illicitis plebem no
stram stupris & promiscue habitis in matribus ac sororibus
pollui atq;

pollui atq; execrandis infanticidii dapibus funestari. Sed non in longū durauit ifamia, ubi se ipsa cepit ueritas aperire. Quinimo & clarius ac splendidius inlucelcente uita nostrorū, extinguebatur continuo superstitiosi caligo figmenti. Et singulis q̄bulq; sectis que aduersum ueritatem exorte fuerant, euanescentibus uel in multifidas ac multiformes species diffluentibus proficiebat, & extollebatur in dies, solus uere & catholice ecclesie splendor, nulla temporū uarietate fucatus. Quod castimonia sui ac puritate, & diuine conuersationis gloria per omne genus hominū sapientia; doctrina; fide & actibus refulgebat. Etenim ipso cōfessum tēpore quo ceperat, obprobrii huius flāma resticta est. Permansit aut̄ apud singulorū mentes ueritas, que suis sēp uiribus nitens cōuincit & arguit fallitatē, nec passa est adulterino malefactorū fūco, ecclesie castitatem pudicitiaq; lacerari. In tantū ut ex illo ad nostra usq; tempora nullus tam seue mentis extiterit, qui honestatem & castimoniam plebis nostre, ore sacrilego concinnatis macularet obprobriis. Sed ad romanos & ad grecos ad scytas & barbaros, & ad ipsas pene in ultimis orbis partibus reconditas nationes intantū suauis odor de ecclie gestis, & diuinum quiddā respirans sancte conuersationis aura peruenit, intantum ad aures omnium ac mētes felix xpianorū fama peruecta est ut omne hominū genus legibus & superstitionibus patriis derelictis; ad fidem se cōuerteret cristi. Omnisq; barbaries genuina feritate deposita, ad Iesum Christū concurreret, & disceret ab eo quia mitis est & humilis corde. Extiterunt preterea per diuinam grām uiri ea tempestate eruditissimi, q̄ probabiliter & sufficienter obscena hereticorū cōmenta conuincerent, & quid uera fides in ecclesia catholica castitatis haberet ostenderent. Inq̄bus Egesippus celeberrimus habebatur, qui integerrimā traditionē apostolice predicationis simplici sermone conscriptam, in quinque libris memorie tradidit. Vbi & de suis ipse temporibus aliquanta commemorat, & de quibusdam qui simulachra collocauerāt talia quedam scribit. Quibus inquit templa, imo potius sepulchra fecerunt, sicut etiam nunc uidemus. Ex quibus est unus

Antinous seruus

Antinous seruus Adriani Cesaris . cui agones annui celebran-
tur qui Antinoii appellantur nostris adhuc temporibus institu-
ti. Nam & ciuitatem condidit eius nomini Antinoum . & tēplū
ei & sacerdotes instituit ac prophetas. Sed & Iustinus fidelissi-
mus nostre philosophie sectator . & in grecoꝝ disciplinis erudi-
tissimus. scribens ad Antoninum Apologeticum pro nostra re-
ligione librum. horum meminit ita dicēs. Non mihi uidetur ab-
surdum meminisse in his etiā de Antinoo. q̃ nuper certum est
quē omēs timore principis quasi deum colere ceperunt. Cū be-
ne nouerint quis qualisue pauloante fuerit . & unde duxerit ge-
nus. Idem quoq; ipse etiā iudaici belli qđ tūc gerebatur memo-
riam fatiens. talia quedam refert. Etenī in hoc qđ nunc geritur
iudaico bello. Barchochabas p̃iceps iudaice factionis . cristianos
solos nisi negarēt Cristū tanq̃ blasphemus ad supplicia rapi iu-
bebat. In quibus libris etiam de conuersione sua quam habuit
a gentili philosophia. ad uere religionis fidem. q̃ non absq; pro-
babili rōne & examinato iudicio adhec conuersus sit. hoc modo
scribit. Nam & ego ipse inquit sectis platoniciis institutus. audi-
ens infamari Cristianos. & uidens eos impauidos ad suscipien-
dam mortem atq; omne supplitium tollerandum. cōsiderabam
q̃ impossibile esset in malitia eos & in libidine cōuersari. Quis
enim aliquando uoluptuosus & luxuriis deditus & qui humanis
carnibus uesti delitias putet . mortem libenter amplectitur ?
quo scilicet ipsa confestim careat . pro qua infamari maluit
uoluptate. Quinimmo uiuere perpetuo si liceret & latere iu-
ditia. in hoc magis operam daret . nedum semetipsum statu-
te ac professe morti studeret offerre. Sed & idem ipse uir
scribit Adrianum principem susceptis a Sereno Graniano cla-
rissimo uiro preside litteris. in quibus de cristianis percontaba-
tur . rescripsisse . q̃ non esset iustum cristianos nullius crimi-
nis reos . absq; iudicio legibusq; puniri . Simul & exemplum
epistole ipsius subicit . continentis hunc modum. ¶ Ca. viiii.
Exemplum epistole imperatoris Adriani ad Minutium
Fundanium proconsulem Asie . Accepi litteras ad me
scriptas a decessore

scriptas a decessore tuo **Serenio Gratiano** clarissimo uiro: & non placet mihi relationem silentio preterire. ne innoxii perturbent & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occasio. Itaq; si euidēter prouintiales huic petitioni sue adesse ualent aduersum cristianos ut pro tribunali eos in aliquo arguant: hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis & acclamationibus uti eis non permitto. Etenim multo equius est si quis uolet accusare te cognoscere de obiectis. Si quis igitur acculat & probat aduersum leges quicq; agere memoratos homines: pro merito peccatorum etiam supplitia statues. Illud me hercle magnopere curabis. ut si quis calumnie gratia quenq; horum postulauerit reum in hunc pro sui nequitia supplitiis seuioribus uindices. ¶ **Ca. x.**

Terum **Adrianus** post hec uicesimo & primo anno sui principatus diem obiit. Et **Antoninus** cognomento pius romanum suscepit Imperium. Huius primo anno **Telesphorus** annis undecim sacerdotio in urbe **Roma** administrato uita decessit. & **Higinus** episcopatus sortē romane suscepit ecclesie. Verumtamen **Hireneus** refert **Telesphorum** martirio uitam finisse. simul indicans **Higini** episcopi tēporibus **Valentinum** autorem ualentiniāne heresis extitisse. & **Cerdonē** quēdam erroris illius principem quē postea **Marchion** secutus est eosq; uno tempore **Rome** sed & diuersis impietatibus efferbuisse. Scribit autem ita. ¶ **Cap. xi.**

Ant **Valentinus** uenit romam sub **Higino**. Inualuit autem temporibus. **Pii** & ad **Anicetum** usq; durauit. **Cerdo** uero qui ante **Marcionem** fuit & ipse sub **Higino**: qui erat in urbe **Roma** ab apostolo nonus episcopus uenit. Qui tamen aliquando quidem quasi penitēs & errorem confitens excusabat. aliquādo rursus occulte. interdum etiā publice impietatem docebat. In quo conuictus a cetū fraternitatis arce. Hec autem dixit **Hireneus** in tertio aduersus hereses libro. In primo autē libro nihilominus de **Cerdone** hec dixit. **Cerdo** uero a sectatoribus **Simōis** impietatis sue occasionibus sumptis romam uenit sub **Higino** ibiq; docuit q; his q; a lege & prophetis predicatus est

predicatus est deus. non esset ipse pater domini nostri Iesu christi. Quia ille quidem notus esset. hic autem ignotus est. Et ille iustus. hic autem bonus. Cui succedens Marcion ponticus absque reuerentia ulla blasphemans. auxit doctoris insaniam. Idem quoque ipse Hyreneus in mensum profundum Valentini erroris de materia & ceteris ualidissime coarguit. Et serpentis in modum cecis semetipsum latebris obtegentem. in lucem protrahit ac denudat. His adiungit & de Marco quodam quem dicit Magicis artibus imbutum adprime enituisse. De cuius prophanis superstitionibus & archanis non tam sacris quam sacrilegis & multis misteris ita scribit. Etenim quidam eorum thalamum construunt. & nefarium quoddam initiandi celebrant genus. tanquam secretis quibusdam carminibus ac uerbis. non tam sacris quam execrabilibus eum qui introducitur. consecrantes. Spirituales nuptias aiunt esse que faciunt. instar uidelicet supernarum coniugationum. Adducentes uero eos ad aliquam aquam & baptizantes. hec super eos proferunt uerba. In nomine aiunt ignoti patris omnium. & in ueritate omnium matris. & in eo qui descendit in Iesum. Alii uero ebraica nomina ad pauorem audientium super eos quos initiant. terribiliter oblocuntur. Hec defectatoribus Marci Hyreneus scribit. Quarto autem episcopatus sui anno cum decessisset Iginus. romane ecclesie sacerdotium Pius suscepit. Apud Alexandriam uero Marcus. tertio decimo anno episcopatus sui Eumenide defuncto. Qui Marcus cum decem annis sacerdotium ministrasset. Celadioni post obitum suum ecclesie gubernacula dereliquit. Pius uero in urbe romae quidam annis in sacerdotio expletis Aniceto post se tradidit sedem Cuius temporibus Egesippus refert semetipsum romam uenisse & permanisse inibi usque ad Eleutherii qui post Anicetum subrogatus est episcopus. Quibus temporibus simul florebat Iustinus in habitu philosophi. diuinum predicans uerbum & fidei nostre rationem tam scriptis uoluminibus quam uiue uocis assertione defendens. Qui & aduersum Martionem scribens. commemorat de eo. quod adhuc superesset eo tempore quo scribebat. Denique ita ait

Deniq; ita ait. Marcion uero quidam ponticus qui hodieq; sup
est. docet homines alium credere esse deum maiorē conditore
deo. Hec ille hominibus ingerens. & demonibus adiutoribus
utens. multis blasphemare perſuaſit ut negarent creatorem om
nium deum ipsum esse patrem cristi. sed alium quendam
qui quasi maior hoc esset; & tamen omnes sectatores eius cri
stiani appellantur. Ita nimirum sicut omnes comuni uocabu
lo cum diuerſe sint secte. philosophi nūcupantur. Sed & post
pauca nihilominus dicit. Est autem & nobis liber aduersus om̄s
hereses compositus. quem si uultis decurrere dabimus. ¶ C.xii.

Ic autem ipse Iustinus scribit etiam contra paganos uo
lumen insigne. Sed & alios libros pro nostra religione.
in quibus ad Antoninum principem qui cognominatus est Pi
us sermonem dirigit. Scribens & ad senatum. In urbe etenim
roma maxime consistebat. Deniq; in uno ex his libris. etiam
de semetipso uolens quis uel unde esset ostendere. hoc modo
scribit. Imperatori Elio Adriano Antonino Pio Cesari augusto
& uerissimo philosopho. & Lutio philosophi Cesaris proprio fi
lio. ac Pii adoptiuo. amatori sapientie. & sacro senatui. atq;
omni populo romano. pro uiris ex omni genere hominum cō
gregatis. & iniusto odio laborantibus. ac non digna patientibus
Iustinus Prisci filius Bacchiadis ex urbe neapoli Palestie. unus
pro omnibus hoc defero postulatum. Sed & interpellatus idem
Imperator in asia ab his qui uario iniuriarum genere affligebā
tur. tale rescriptum ad uniuersos asie promulgauit. ¶ Ca.xiii.

Imperator Cesar Marcus Aurelius Antoninus Aus
gustus Amenicus. pontifex maximus. tribunitie po
testatis quindecies. consul tertio. uniuersis simul plebibus Asie
salutem. Ego quidem non ambigo etiam ipsis diis cure esse ne
qui noxius lateat. Multo enim magis ipsis conuenit punire
eos qui sibi immolare nolunt. quam uobis. Sed uos confirma
tis eorum quos persequimini sententiam quam de uobis habēt
dicentes uos impios & sine deo esse. Vnde & optabilius ha
bent & animam ponere pro deo suo. & mortē libenter amplecti
quam uobis

quam uobis talibus adquiescere . & in uestre religionis iura cōcedere . De motibus autem terre qui uel facti sunt uel etiam nunc fiunt absurdum non erit in errorem uestrum iusta comonitione solari. Quoniam quidem cōperi q̄ in huiusmodi rebus ad illorum inuidiam cōmunes calus transfertis. in quo illi quidem maiorem fidutiam accipiunt apud deum. Vos autē in omni tempore de talibus ignoratis . ceteros quidem deos negligitis . Cultum uero immortalis dei quem cristiani colūt expellitis & deturbatis. usq; ad mortem cultores illius obseruantie persequentes . Super quibus plurimi exprouintis iudices. etiam uenerabili patri nostro scripserant . Quibus rescriptum est ab eo. ut nihil omnino molestie huiusmodi hominibus generarent. nisi forte arguerētur aliquid aduersum Romā regni statum moliri. Sed & mihi ipsi de his quāplurimi retulerūt . Quibus ego paternam secutus sententiam pari moderatione rescripsi. quod si quis persistit huiusmodi hominibus absq; ullo crimine mouere negotia . ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit absoluator. etiam si probatur id esse q̄ ei obicit cristianus. His autem qui crimen obtendit. reus pene ipsius quā obiecit existat. Proposita ephesi publice in cōuētū **Asie**. **C. xiiii.**

Hec ita gesta esse testatur etiam Melito episcopus ecclesie Sardenſis. ī eo libro quem ad Imperatorem Verum pro fide nostra ac religione conscripsit. Qua tempestate etiā Aniceto romane ecclesie presidente . Policarpum romā uenisse atq; habuisse sermonem cum ipso Aniceto de pasche die Hyreneus refert. Sed & alia quedam de eodem Policarpo scribit. que mihi dignum uidetur corpori huic nostre narrationis inferere. Tercio igitur libro aduersus hereses. hec de eo cōmemorat Hyreneus . Policarpus inquit qui non solum ab apostolis eruditus ē neq; solum conuersatus est cum his qui dñm uiderant. sed ab ipsis ordinatus est Smyrneorum ecclesie episcopus. Quē nos quoq; in prima etate nostra uidimus . Diu etenim permansit in uita & lōgeua etate perdurās nobilis uiuēdo. sed & moriēdo nobilior extitit

nobilior extitit . quippe qui uitā martyrio terminauit. Docebat autem semper & ea que ab apostolis ipse didicerat . & ecclesie hoc tradebat que sola uera ducenda sūt . **Q**uorum testes sūt omnes ecclesie que in Asia constitute . sunt & hii qui per tempus etiam nunc in Policarpi successione perdurant . Multo autem uerius & fidedignior . hic auctor ecclesie est . & ueritatis testis . quam **V**alentinus & **M**arcion & ceteri peruerse mentis homines. **Q**ui etiam sub **A**niceto romam perrexit . & multos ex supradictis hereticis ad ecclesiam dei conuertit . **H**anc solam predicans tenendam esse ueritatem . quam ipse sciret se ab apostolis suscepisse . quam & tradebat ecclesie . **E**t sunt adhuc etiam nunc qui audierunt ab ipso . q̃ **I**oannes apostolus discipulus dñi apud Ephesum . cum balneas lauandi gratia fuisset ingressus & uidisset ibi **C**herinthum . exiuisse continuo & discessisse nō lotus dicens . **F**ugiamus hinc . ne & balnee ipse corruat . ī quibus **C**herithus lauat ueritatis inimicus . **I**dem etiam **P**olicarpus **M**artiōi aliquando cū occurrisset dicenti sibi agnosce nos . respondit agnosco . **A**gnosco primogenitum **S**athane . **T**anta tūc apostoli atq̃ eorum discipuli in religione cautela utebantur . ut ne uerbi quidem communione cum aliquo eorum qui a ueritate deuiarant habere paterentur . **S**icut & **P**aulus dicit . **H**ereticum hominem post unam & alteram correptionem deuita . sciens quia peruersus est huiusmodi & peccat . cum sit a semetipso dampnatus . **E**xstat & epistola **P**olicarpi ad philippeneses scripta perualida . **E**x qua formā fidei eius ac predicationis si quis forte salutis sue sollicitudinem gerit . capere potest . **H**actenus **H**yreneus **P**olicarpus uero in ipsa epistola quam ad **P**hilippeneses scripserat . utitur testimoniis de prima **P**etri epistola . **S**ed enī **A**ntonino qui **P**ius cognominatus est uicesimo & secundo anno principatus exacto . **M**arcus **A**urelius **V**erus & **A**ntoninus filius eius . cum **L**utio fratre succedunt . **Q**uo in tempore **P**olicarpus maximis persecutionibus **A**siam quatentibus . uitam martyrio finiuit . **D**e quo plane necessarium duximus memorie tradere maxime

60

tradere maxime . cū scripta extet eius epistola ex persona eccle-
sie Smyrneorum ad Ponti ecclesias data que de martyrii eius
beato fine designat . Cuius exemplum infra scriptū est . Ecclesia
dei que est apud Smyrnam . ecclesie dei constitute apud Phile-
molum . & omnibus qui ubiq; sunt sanctis ecclesiis catholicis
misericordia & pax & caritas dei patris & domini nostri Iesu cri-
sti multiplicetur . Scripsimus uobis fratres de martyribus & de
beato Policarpo . qui uelut signaculo quodam martyrii sui finē
persecutioni posuit . Et Paulo post describentes etiam cetero-
rum martyrum agones . talia quedam scribunt . deterrere &
enim uolentes inspectantem populum . nunc flagris usq; ad in-
teriora uiscerum martyres laniabant . ita ut abdita corporis &
que natura in archanis locauerat nudarentur . Nunc autem ma-
rinas cocleas que conchilia uocant . & acuta queq; fragmenta
indorsum suppinatis martyribus substernebant . In quibus
omne tormenti genus & pene speciem consumentes . ad ulti-
mum deuorandos eos bestiis exponebant . Sed in his precipue
designatur uir fortissimus effloruisse Germanicus nomine . qui
p gratiam diuinam & meritum uirtutis . metum corporee fra-
gilis exclusit . Volente namq; proconsule persuasionibus ag-
gredi uirum . & obicere ei prime etatis florem . debere eum sui
met ipsius miserationem capere . Ille nihil moratus . sponte di-
citur preparatam sibi bestiam prouocasse . ueluti tardantes in-
crepans penas . & iniq; huius uite ultro uelocē expetisse discessū
Verum cum ex huius tam insigni morte . stuporem cepisset
adstantis populi multitudo . & totius cristianorum gentis mira-
ri uirtutem de contempnenda morte cepissent . conclamant
omnes . Tolle impios . Policarpus requiratur . Sed cū ex accla-
matione grauis perturbatio fieret . Cherinthum quendam na-
tione frigem . nuper de suis regionibus aduentantem . accidit
primo quidem bestias ceteraq; tormenta sponte lacescere . de
hinc fractis animis cedere . ad ultimum etiam salutem segnitia
perdere . Que

perdere. **Q**ue res eum ad martyriū procatia potius & temeritate quam deuotione profiluisse declarat. Ipse namq; se iudici ingesserat uictus. Itaq; exemplum euidentis omnibus dedit. cautius in rebus talibus & circumspectius agendum. quia nō temeritas. sed fides & modestia coronatur. **Cap. xv.**

Sed de his quidem talia gesta sunt. Insignis autem uir Policarpus primo quidem cum audiret uulgus in se adclamationibus excitatum. in nullo penitus motus est sed mansit inpauidus. Tranquillus namq; erat moribus. & serenus aspectu. Qui cum in eadem ciuitate uelut interritus permaneret. adquiescens tamen deprecantibus se familiaribus suis. ad agrum quendam ciuitati proximum secedit. atq; ibi cum paucis die noctuq; nihil aliud quam in orationibus permanet. pro pace ecclesiarum que ubiq; sunt supplicans deo. qđ ei facere in omni uita sua moris perpetui fuit. Sed is in oratione positus. ante triduum quam comprehendetur. uisionem uidet per noctem cervical capitis sui flammis esse consumptum. Cumq; euigilasset post uisum. interpretatus est astantibus somnium suum. Dixitq; procerto se ob cristum per ignem uite exitum sortiturum. Imminente igitur questione. rursus fratrum caritate compulsus. commigravit ad alium locum. Quo non multo post inquisitores eius ingressi. correptis duobus pueris. & altero ex his uerberato. per inditium eius ad Policarpum perueniunt. cum iam declinaret dies. Et ingressi. ipsum quidem offendunt in superioribus quiescentē. Vnde cum posset facilis ei transitus esse ad alteram domum. noluit dicens. Volūtas domini fiat. Quin immo & cum comperisset adesse comprehensores suos. in occursum eis progressus. leto admodum uultu ac placido compellare uiros cepit cum ingenti oris gratia. ita ut illi mirarentur & stuperēt. quid tantum studii fuerit. ut uir illius grauitatis & honestatis. in tam longeuā etate. & tāta uite auctoritate positus. perquiri

positus . perquiri & comprehendi sit iussus . Sed ille nihil mo-
ratus . continuo apponi mensam hostibus quasi hospitibus iu-
bet . atq; epulas largius ministrari . unius hore ab eis spatio
orationis gratia impetrato orabat . Igitur tanta dei gratia re-
pletus . ut admirarentur omnes qui aderant . & ipsi qui ad com-
prehendendum uenerant peniterent . q̃ tam honestum uirum
ac deo dignū . & ipsa etate uenerabilem . rapere iuberentur ad
penam . Et post aliquanta eadem scriptura uerbis ipsis talia
coniungit ex ordine . Postea uero quam finiuit orationem .
memoriam fatiens omnium quoscunq; nosse potuit . maiorū
minorūq; . nobilium & ignobilium . & totius catholice eccle-
sie que per orbem terre est . Instante iam hora progreditur
& alino sedens . ad ciuitatem ducebatur . Cum esset dies ma-
gni sabbati . pergenti occurrit ei prefectus pacis herodes no-
mine . & pater eius Nicetas . Qui leuantes eum secum in ue-
hiculū . persuadere sedulo conabantur dicentes . Quid enim
mali est dicere deum Cesarem & immolare . & decetero ui-
uere securum . Hec ille primo tacitus audiuit . sed ubi per-
sistebāt . ait ad eos . Quid multis opus est . Facturus nō sum
qd̃ dicitis . At illi postea quam nihil se profecisse senserunt .
indignatione commoti . cum contumelia eum uehiculo detur-
bant . ita ut pedem lederet preceps actus . Sed quasi nihil
fuiſſet iniurie . tota alacritate contentus . pergebat ad stadi-
um quo duci fuerat imperatus . Cum uero tumultus ingens
instadio ex ingressu eius fuiſſet exortus . uox e celo delapsa
est . Fortis esto Policarpe . & uiriliter age . Sed auctorem qui
dem uocis uidere potuit nemo . auditus tamen ad plurimos
uenit . Interea animatur ad furorem tumultus populi . ui-
dentes quia Policarpus introducit . Cumq; eminus a pro-
console interrogaretur si ipse esset Policarpus . se esse confi-
tetur . Ergo inquit habeto etatis tue reuerentiam . & parce
ultime senectuti tue . Iura fortunā Cesaris . gerēs de prioribus
penitudinem &

penitudinem . & conclama etiam tu . tolle sacrilegos . Tum Policarpus toruo uultu ad populum qui instadio residebat aspi-
ciens . eleuata ad celum dextera . cum gemitu proclamauit
& dixit . **Tolle sacrilegos.** Sed insistente proconsule & dicente
iura fortunam Cesaris . & dic in cristum conuitia . & dimitto te .
Policarpus ad hoc . **Octoginta** inquit & sex annis seruius ei . &
nihil me lesit unquam . quomodo possum maledicere & blas-
phemare regem meum . qui salutem mihi dedit . Cumq; rursus
uehementius urgeretur ut fortunam Cesaris iuraret . si hanc
inquit iactantia queris ut ego fortuna Cesaris iurem . & qui sim
ignorare te simulas . omni libertate audi a me quia cristianus
sum . **Si** uero etiam rationem uis cristiane religionis accipere
statue diem & audi . Proconsul dixit . Suade hoc populo .
Policarpus ait . **Tibi** quidem respondi . Docemur enim prin-
cipibus & potestatibus his que a deo sunt honorem deferre . eum
scilicet qui religioni non sit contrarius . Populo autem furenti
satisfacere non est meum . Proconsul dixit . Bestias habeo pa-
ratas . quibus subitieris . nisi cito penitueris . **At** ille respondit . **Ad**
hibeantur . **Nobis** enim immobilis stat sententia . nec possumus
de bono ad malum perpenitudinem commutari . Melius autem
erat si hii mutarentur ad bona . qui perseverant in malis . Tum
proconsul inquit . **Igni** te faciam consumi . si tibi bestie contem-
nende uidetur . nec propositi recipis penitudinem . **At** ille . **Ignem** mi-
naris inquit hunc qui admomentum incenditur . & paulo post
extinguitur . quia ignoras futuri iudicii ignem eternum . qui ad
perpetuas penas preparatus est impiorum . **Sed** quid moraris
Adhibe utrum uoles . **Hec** & multa alia his similia dicens Po-
licarpus . confidentia simul & letitia replebatur . ita ut alacri-
tatem uultus eius . responsionumq; constantiam proconsul
maximo stupore miraretur . **Misso** igitur curione ad popu-
lum iubet uoce maxima protestari . Policarpum tertio confes-
sum cristianum se esse . **Quo** audito uniuersa multitudo
tam gentilium

tam gentiliū quam iudeorum Smyrnenſium ciuitatis . cum ingenti furore adclamabant. **H**ic eſt totius **A**ſie doctor . & pater criſtianorum . noſtrorum autem ſubuerſor deorum . Ipſe eſt qui multos docet ne imolent . ne ue adorent deos . Et poſt hec uerba adclamabant philippo munerario . ut leonem policarpo dimitteret . **Q**ui reſpondit non ſibi licere . quia iā editionis ſue munus expleſſet . Tunc illi omnes pariter conclamare . ut policarpus uiuus arderet . **O**portebat enim uisionem eius quā de ardente cervicali uidit impleri . **Q**ue cū dicto citius gererentur . ipſis populis ligna uel de balneis uel de publicis quibuſq; locis & ſarmenta congregantibus . precipue iudeis ardentius in hoc ex more feruentibus . cum omni uelocitate extructus eſt roguſ . Tum depoſitis ſenior indumentis . ac zona reſoluta . calciamenta quoq; pedibus temptabat educere . que nunquā niſi a religioſis quibuſq; fide & deuotione ſemetipſos inuicem preueniētib; reſolui conſueuerant . Ita namq; in oī etiam reliqua uita ſua uenerabiliter ab omnibus colebatur . **V**t ergo expedita ſunt que ad ignem pertinebant . cum eum uellent rogo impoſitum etiam clauis affigere ait . **S**inite me . **Q**ui enim dedit mihi ignis ferre ſupplīcium . dabit ut & ſine clauorum affixione flāmas immobiliter perferam . Tum illi omiſſis clauis . uinculis uſi ſunt ſolis . **Q**uibus poſt tergum manibus reiunctis . uelut electus aries & ex magno grege aſſumptus . acceptabile holocauſtū omnipotenti oblatus eſt deo . has preces etiam in ipſa paſſione profundens .

Cap. xv .

Deus dilecti & benedicti filii tui Ieſu criſti pater . per quem tui agnitionem ſuſcepimus . **D**eus angelorum & uirtutum . & uniuerſe creature . ac totius iuſtorum generis . qui omnes coram te uiuunt . **B**enedico te qui me in hanc diem perducere dignatus es . ut particeps exiſterē martyrum . & calicis criſti tui . in reſurrectionē uite eterne aīe ac ſpiritus dei mei per icorruptionē ſpiritus ſancti . ī qbus ſuſcipiar ī cōſpectu tuo hodie . tāq; ſacrificiū pingue & acceptabile . ſicut preparati & preſignati ita & feciſti .

Verus es tu

Verus es tu. & sine mendatio deus. Propterea & in oībus laudo
te. & benedico te. & glorifico te. p. eternū deū & pontificē Iesum
cristū dilectū filium tuū. per quē. & cum quo tibi in spiritu s̄c̄o
gloria est nunc & īnfinīta secula. Et cum amē insonuisset.
oratione completa subitiunt ignem homines ignis eterni igna-
ri. Cūq; flamma ingens reluxisset. uidimus miracula omēs nos
quibus ea deus uidere concessit. Ex quibus & quāplurimi a do-
mino ad hoc referuati sunt. ut adnuntiarent ceteris que uiderūt
Flamma etenim in modum camere curuata. specie quasi ueli
nauis uento sinuati. supra corpus martyris stetit. Quodcor-
pus in medio positum. non erat ut caro ardens. sed tanquā si
aurum aut argentum infornace candesceret. Tūc preterea odo-
rem naribus hausimus. tanquā turis īcensi. uel preciosissimi fra-
grantis unguenti. Ad ultimum uidentes scelerum ministri igni
corpus non posse consumi. iussere propius accedere confectorē
& corpus cui ignis cesserat. mucrone transfodere. Quo facto
tam largus profusus est sanguis. ut restingueret rogam. Popu-
lus autem miraculi stupore descessit. attonitus. erga electos dei
tam insigni eius fauore perspecto. Hic est ergo admirabilis &
electus temporibus nostris magister apostolicus. & prophe-
tichus Smyrneorum ecclesie sacerdos. Qui omne uerbum q̄
locutus est. & impletum est. & implebitur in futuro. Sed ille
emulus totius bonitatis. & aduersarius omnium iustorum. post
quam uidit quod & pro martyri gloria & pro uite egregie uir-
tutibus coronatus est. & per mortem premia immortalitatis in-
deptus. satis agere cepit. ut reliquias eius ad sepulturam nostris
desiderantibus nemo concederet. Instigabatur ergo Niceta he-
redis pater. frater autem Dalce. adire iudicē. & petere ab eo ne
humandum concederet corpus. ne forte inquit relinquentes il-
lum qui crucifixus est. cristiani hunc colere incipiāt. Iudeis ma-
xime ista machinantibus. qui & nostros intentis oculis obserua-
bant. ne eum flammis adhuc ardentibus raperent. Ignoran-
tes miserrimi. q̄a neq; xp̄m aliquando possumus derelinquere
qui mortem

qui mortē pro totius mundi salute sustinuit. neq; aliū quenq; co-
lere q; uerū deū & q; solus colēdus sit nouerū. Martyres uero
tāq; discipulos domini diligamus & ueneremur. quasi itegrā fidē
magistro seruantes & domino. quorum nos quoq; infide & per-
seuerantia caritatis optamus esse participes. Vbi autē uidit cen-
turio tam obstinatam iudeorum contentionem. positum in me-
dio ipsum corpus exussit. & ita nos postmodū ambusta ossa pre-
ciosissimis gemmis cariora. & omni auro probabiliora per ignem
facta collegimus ac sicut cōueniebat ex more cōdidimus. Quo
in loco etiam nunc prestāte domino sollēpnes agimus celebresq;
conuentus. Maxime quidem in die passionis eius. Sed & cum
eo eorum memorias qui prius passi fuerant celebramus. ut se-
quentium animi ad precessorum uiam exemplis insignibus susci-
tentur. Hactenus de beato Policarpo. Cum quo etiam alii duo
decim ex Philadelphia uenientes. apud Smyrnam martyrio con-
sumati sunt. Sed in eadem epistola continebatur etiam de aliis
quam plurimis eiusdem temporis martyribus intexta narratio
In quibus refertur post Policarpum. q; etiam Metrodorus qui
dam ex Martionis heresi presbiter igni sit traditus. Inter cete-
ros autem qui per idem tempus martyres extiterunt famosissi-
mus inibi refertur quidam Pionius nomie. Cuius per singulas
interrogationes responsionum cōstantiam. & profide nostra ad
populum orationes. quāq; apud iudices interritus sēper astiterit
docens & disputans etiam in ipsis tribunalibus. utq; his qui
in persecutione titubauerant. cohortationibus suis ad consur-
gendum dexteram dederit. & in carcere positus qualiter ingres-
sis ad se fratribus animos ad martyrii tollerantiam robo-
rarit. quos ue etiam ipse pro martyrio tulerit cruciatus.
utq; sit clauis affixus. & ardenti rogo superpositus. & ut in
his beatum uite fecerit finem. Si quis uult plenius scire ex
illa que a nobis de antiquis martyribus scriptura composita
est plenius discet. Post hec etiam aliorum apud Pergamum
Asie urbem martyrum gesta referuntur. Carpi cuiusdam &
Papirii. & Agotonice optime femine aliarumq; multarum que
pro beatissimis confessiōibus

pro beatis confessionibus martyrio coronate sūt. **¶** Cap. xvi.

Quoniam quibus & uir mirabilis de quo paulo superius fecimus mentionem. Iustinus cū secundū iam librum pro religionis nostre defensione conscriptum. temporis illius iudicibus obtulisset. remunerationē lingue fidelis & erudite martyrii munus accepit. quodam philosopho Crescēte nomine cane tam professione quam moribus. dolos uiro insidiasq; tendente. Quoniam quidem sepe cum eo disputans. auditoribus mediis. non solum obtinuerat eum. uerum & uehementius ueritate sibi suffragante confuderat. Vnde & uictorie sue palinā martyriū percepit a domino. Hoc autē ita futurum. etiam beatus ipse uerus philosophus ueritatis in ea defensione quam ab eo conscriptam supra diximus. aperte sicut erat futurum prophetica mente predixit his uerbis. Nam & ego inquit ipse Rome ab aliquo horū quibus pro ueritate obisto insidias me esse passurum spero baculo aut claua feriendū. Certe uel acrescente hoc. nō philosopho sed philocōpo. idest non amatore sapientie. sed amatore iactantie. Neq; enim dignum est philosophum nominari eum. qui de his que nescit publice protestatur. & cristianos sine deo esse & impios dicit. ad gratiam & libidinem eorum quos in errore positos ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si enim ignoratur ab eo cristi doctrina. & ea arguit que ignorat. nequissimus est. & imperitis multo nequior. quia imperiti uel idiote obseruant ne disputare audeant de his que ignorant. & de illis testimoniū perhibere que nesciunt. Si uero legit que apud nos scripta sunt & aut non intellexit eorum uirtutem aut intellexit quidē. sed dissimulat. ne & ipse suspectus habeatur intalibus. multo nequior & detestabilior iudicandus est. qui imperiti uulgi captans fauorem. ueritatis ac pietatis quam probat hostis existit & proditor. Nam & proposuisse me ei sciatis quedam. ex quorum responsionibus nihil scire conuictus est. Et intantum sunt uera que dico. ut putē uobis etiā q̄stionis habite iter nos disputatiōes allatas. Ex q̄bus aptissime dignoscit̄ q̄ nostra sūt p̄tius ignorare. Si uero nec dū uenerūt hec ad notitiā uestrā. paratus sū rursum uobis audientibus

uobis audientibus disputare. **H**ec sunt beati Iustini uerba . in quibus secundum ea que predixerat. per Crescētis insidias martirio consumatus est. Tatianus quoq; uir eruditissimus impri-
ma etate sua cum magna admiratione oratoriam docēs. ex qua & non parum glorie quesierat. postmodum ad nostra studia se conuertens. libros etiam ipse aduersum gentes dignos memorie dereliquit. in quibus Iustini meminit his uerbis. Sed & admirabilis inquit uir Iustinus. satis recte persecutus est . similes istos dicens esse latronibus. Et post aliquanta cū de philosophis que-
dam dixisset. addit etiam hec. Crescens deniq; ille qui obsedit urbem magnam in puerorum quidem stupris omnes preibat in pecunie autem cupiditate nullo inferior erat . Mortem uero cum ceteris contempnendam suaderet. ipse tam pessimā de ea opinionem gerebat. ut Iustinum tanquam ultimo malo traderet morti. pro eo quod ueritatem predicans . uoluptuosos & deceptores philosophos arguebat . **¶** Cap. xvii.

Idem quoq; Iustinus priusquam propriū desudaret. aliorū qui ante se martires extiterūt describens agones. in priō defensionis sue libro. talia quedam refert. Mulier ait quedam coniuncta erat uiro turpi. que & ipsa prius turpiter uiixerat. Hec postquam cristi precepta cognouit. pudica effecta uiro quoque pudicitia persuadebat. suggerens ei scriptum esse in cristianorū preceptis eternas imminere penas his qui pudicitiam in uita sua iustitiamq; contempserint. Sed ille in eadem obscenitate persistens. actibus iam suis alienam a se fatiebat uxore. Quippe cum nefas esse mulier estimaret. in eius mariti contubernio permannere. qui nature lege contempta. nouas uias libidinis exquirebat. Statuit igitur repudiare iura coniugii. Sed propinquis interuentibus. & de mariti emendatione pollicentibus. compulsa est in eius rursus cōsortio residere. Verū ille post hec Alexandriā profectus. cum turpius agere atq; incestu uite maiora nuntiaretur augmenta quesisse. mulier ne ultra in coniunctione eius manēs particeps incesti hominis haberetur. libello ei repudii dato discedit . Tum ille egregius maritus. quem gaudere oportuerat q̄ in tantum

q̄ in tantum uxoris sue castitas profecisset .ut non solum ni-
hil turpe committere.sed ne mariti quidem patiēter ferre tur-
pitudinem posset.a quo emendationem refutante pro castimo-
nie amore discesserit.nouo criminis genere pro castitate accusat
uxorem. **Cristiana** inquit est.Et illa quidem libellū tibi optulit
Imperator.ut primo permetteretur ei rem familiarem ordinare
tum deinde responderet obiectis.quod & indulsisti. Verum ma-
ritus cum mulierem non posset arguere in **Tholomei** cuiusdam
exitiū qui magister mulieris in cristiana religione fuerat tali ar-
te conuersus est. Amicum habebat centurionem quendam
huic persuadet ut percōtaretur a **Tholomeo** si **Cristianus** esset.
Hoc tantum **Tholomeus** tanquam amator ueritatis . nequa-
quam gloriam sue professionis occultans percontanti **Cristia-**
num se esse confessus est. **Hunc** continuo centurio in uincula
coniecit.& multo tempore squalore carceris maceratum ad ulti-
mum **Vrbicio** iudici obtulit. A quo simili modo hoc solum in-
terrogatus est **Tholomeus**.si esset cristianus. Qui rursus tanti
boni sibi conscius diuinam religionem pretulit.& de **Cristi** ma-
gisterio ac totius boni institutionibus.publica confessione testa-
tus est. Qui enim negat quod est.sine dubio culpabile iudicat
esse quod negat.Continuo igitur post confessionem ab **Vrbicio**
duci iubetur ad mortem. **Lutius** autem quidam **Cristianus** uir
uidens tam temere datam sententiam.ait ad **Vrbitium**.Quid
queso cause est q̄ neq; adulterum.neq; corruptorem.aut homi-
cidam uel latronem.raptoremq; aut alterius cuiuslibet facinoris
reum.sed tantum pro noīe **Cristiani** q̄ hoc se uocabulo confes-
sus est nuncupari.ad mortem duci hoīem precepisti? Non sunt
hec digna pio Imperatori.nec sapiētissimo puero filio eius. neq;
sacro senatui que agis o **Vrbici**. At ille nihil aliud inquirens ait
ad **Lutium**.Videris mihi & tu **Cristianus** esse. Cūq; **Lutius** res-
pōdisset hoc plane sum.etiam ipsum **Vrbitius** duci pariter ius-
sit ad mortem. Ille gratias ago īquit q̄ me nequissimis dominis
absolutum.ad bonum & optimum patrem. & regem omnium
deum remittis. Sed & tertius quidam pari mō libertate usus
pari quocq;

pari quoque sententia punitus est . Post hec illa Iustinus adnexu
it ex ordine . que paulo ante retulimus . Idest & ego inquit spe
ro me ab aliquo horum quibus pro ueritate obstiti . insidias esse
passurum . Et cetera .

Cap . xviii .

Prima autem scripta nobis hic uir studiose monimenta dere
liquit . quibus erudite eius anime ac diuinis dedite disciplinis in
dicia colligamus . In quibus emolumenti plurimum inuenire pos
sint . hii qui amore doctrine & scientie gerunt . Extat igitur eius
liber hic de quo superius memorauimus ad Antoninum qui di
cebatur Pius & filium eius . ac senatum . pro nostra religione con
scriptus . Sed & secundus nihilominus defensionem nostre fidei con
tinens . quem scribit ad successorem superscripti principis Antoni
num uerum . cuius tempora nunc cepimus explicare . Sed & alius li
ber est aduersum paganos . in quo de singulis uel nostris uel gre
corum philosophis conferens . disputationem latissimam conscripsit .
Ibi etiam de natura demonum differit quedam . que his inserere lon
gum est . Sed & alius liber est aduersum paganos qui super scri
bitur confutatio . Est alius eiusdem monarchica . quem non solum
de nostris libris sed & de grecorum uoluminibus texuit . Est &
alius qui superscribitur psalter . Et alius uelut in subnotationis mo
do de anima in quo diuersas questiones inseruit ex his que apud gre
corum philosophos agitantur . Quibus contradicendum se repro
mittit . & suam de his sententiam in illius responsionis uolumine pro
laturum . Composuit etiam dialogum quasi cum iudeis . quem apud ephe
sum cum Triphone hebreorum nobilissimo doctore habuit . In quo
exponit quomodo ipse per diuinam gratiam ad credulitatem uere fi
dei perductus sit . cum prius imensum studium erga philosopho
rum gesserit disciplinas . perquirende ueritatis amore detentus
Simulque refert de iudeis . quod aduersum ecclesiam christi insidiis
ferialibus agant . & pro his in simulat Triphonem dicens . quia non
solum non penitistis pro his que a uobis male gesta sunt . sed &
uiros aptos ad hoc elegistis de Ierosolimis . & misistis per omnem ter
ram . qui circuirent & dicerent . impiam heresim surrexisse christia
norum . simul & criminosa quedam diffamaret aduersum nos . Quo
scilicet per hec

scilicet per hoc ignorantes quicq; deterriti . consortia nostra iui-
tarēt . In quo non solū uobis ipsis . sed & aliis obpropria fingē
do causa mortis extitistis . Scribit autē q; usq; ad sua tēpora . pro
phetie gratia ī ecclesiis floruit . Sed & apocalipsim Ioānis aposto-
li esse dicit . Propheticiis etiā quibusdā utitur testimoniis ad Tri-
phonē . conuincēs eū de his . q; iudei abscederint hec descriptu-
ris & abstulerint . Sed & multa eius alia apud quāplurimos fra-
trū ferunt . que ita probabilia ac digna aueteribus iudicata sunt
ut Hyreneus ex ipsis inueniat assumere & in quarto aduersum
hereses libro . de his hoc modo scribere . Et bene inquit Iusti-
nus in eo uolumine quē aduersū Marcionē scribit persecutus ē
dicēs . quia ipsi dnō nunquā adquiescerē . si aliū deū diceret pre-
ter oīum creatorē . Et iterū in qnto eiusdē operis libro dicit . Et
optime inquit Iustinus affirmat . quia ante aduētū dnī nunquā
ausus est sathanas blasphemare deū . Quippe qui nōdū cogno-
uisset dāpnationē suā . Hec autē necessario nobis de opusculis Iu-
stini dicta sint . ad īquisitionē librorū eius studiosos quosq; fide-
les prouocantibus . ¶ Cap. xviii.

Igitur octauo anno supradicti p̄ncipis Aniceto undecimo
anno episcopatus sui defuncto . successit Soter . Apud Alexan-
driam uero Celadion quatuordecim annis ministrato sacerdotio
Agrippinum successorem reliquit . ¶ Cap. xx.

Pud antiochiā uero Theophilus per idē tēpus sextus ab
apostolis . ecclesie pontificatū tenebat . Vbi quartus post Hero-
nem fuerat Cornelius Post quē quīto gradu Heros successerat
Tunc etiā Egesippus de quo supra memorauimus . īsignis
habebatur . & Dionisius Chorocephalorū episcopus . Sed &
Pinitus nobilissimus apud Cretam in episcopis fuit . Philippus
etiā & Apollinaris . & Melito . Musanulq; & Modestus . & pre-
cipuus Hyreneus . quorū omniū ad nos usq; apostolice fidei & sa-
ne doctrine preclarissima monumenta perlata sunt . ¶ Ca. xxii.

Ex quibus Egesippus in quinto cōmentariorū libro . ubi
sententiā sue fidei plenissima cū adstructione designat .
indicat hoc etiā q; cū ad urbē romā pergeret . plurimis per loca
singula epis

singula episcopis in sermone & caritate congressus . om̃s eiusdē
fidei predatores doctoresq; repererit . Simul & de epistola Cle
mentis ad corinthios scripta quedā cōmemorat . que etiā infere
re huic operi nostro necessarium duxi . Ait ergo . Et permāsit
inquit ecclesia corinthiorū in predicatione recta usq; ad Primum
episcopū . quē romā nauigans uidi & resedi cum eo apud Chorin
thum diebus multis . delectatus fidei eius puritate . Cū autē ue
nisse romā permansi inibi . donec Aniceto Soter . Soteri succes
sit Eleuterius . Sed in oībus istis ordinationibus . uel in ceteris
quas p̃ reliquis urbes uiderā ita oīa habebāt . sicut lex at̃iquitus
tradidit . & prophete indicarūt . & dominus statuit . Idem ipse
etiā de hereticis qui suo tēpore exorti sūt . talia quedā cōmemo
rat . Et postea quā inquit Iacobus qui cognom̃atur iustus mar
tyr effectus est . sicut dom̃us etiā ipse reddēs testimoniū uerita
ti . electione diuina Simeon Cleophe filius episcopus ordinat̃ . ele
ctus ab oībus . pro eo q̃ esset cōsobrinus domini . Propterea autē
tunc eccl̃ia uirgo uocabatur . quia nondū fuerat adulterini uerbi
subreptiōe corrupta . Sed Theobutes quidā q̃a repulsius nō me
ruit episcopatū . ipse cepit ī initio perturbare oīa & corrūpere . q̃
erat ex septē heresibus in populo cōstitutus . Ex quibus erat &
Simon . a quo simoniāi . Cleobius unde cleobiani . Et Dothitheus
unde dothithani . Et Gorgotheus . unde gorgotheni . Et Mas bu
theus . unde Mas butheni . Sed & Menander . unde Menādriani
Ab ipsis & Marciōiste . & Carpocratiani & Valētiniani & Basili
de . & Saturniani . Quorū unusquisq; diuersis corruptionibus fi
dei . seorsū scisma cōponēs . propriā sectā & proprios habuit secta
tores . Ex ipsis processere pseudo Cristi & pseudo prophete . &
& pseudo apostoli . qui in diuersas partes fratrum unitatē scinden
tes . per corruptelā doctrine castū ecclesie cubile macularūt . impieta
tem loquētes aduersus dnm̃ . & aduersus Cristū eius . Sed & an
tiq̃as iudeorū hereses idē ipse scriptor que uel quāte fuerint . p̃
hec uerba designat . Erant inquit diuersę sententię in circunci
siōe . idest in filiis Israel . que maxie aduersabātur tribui iude ex
qua xp̃s est . Erāt ergo Esseni Galilei . Emerobaptiste . Mas butei
Samarite . Saducei

Samarite. Saducei. Pharisei. Sed & alia quāplurima scribit. de quibus ex parte iā pro locorū oportunitate in superioribus memorauius. Differuit autē & de euangelio secundū hebreos & sirios. Et quedā etiā de lingua hebraica disputauit. & iudaicarū traditio num meminit. per que indicat se ex hebreis ad fidē cristi uenisse. Verū & hic ipse & Hyreneus. & omnis antiquorū chorus. librum attitulatū sapiētie Salomonis dixerūt. sicut & proueria. Et cetera. De apocriphis uero cū ageret aduersus quosdam hereticos. corrupta in his quedā ac fallata esse perhibuit. ¶ Cap. xxiii.

Sed ueniendū nobis est tandē ad beati Dionisii cōmemorationē Corinthiorū ecclīe epī. cuius eruditione & gratia quā habebat in uerbo dei. fruebātur non hii populi solū quos regendos acceperat. sed & procul positi. quibus per eplās presentiam sui reddebat. Extat deniq; eius ad lacedemōios scripta de catholica fide. in qua & de pace atq; unanimitate florentissime edocet. Et alia ad Atheniēses. in qua ad euāgelii credulitatē inuitat & cōcitāt segniores simul & arguit quodā uelut pene prolapsos a fide. cū epūs eorū Publius fuisset martyrio cōsūatus. Sed & Quadrati qui Publio martyri successerat in sacerdotio meminit. simul & memorat. qđ labore eius & idustria reddiuius quidam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eadem designat epistola. qđ Dionisius Ariopagites qui ab apostolo Paulo istructus credidit xpō. scđm ea que in apostolorū actibus designātur. primus apud Athenas ab eodē apostolo epūs fuerit ordinatus. Fert & alia eius epistola ad Nicomediēses. in qua heresim Marcionis ipugnat. & ecclīastice fidei regulā mirabili ratione cōstituit. Scribit & alia ecclīe Gortinēsiū cererisq; simul ecclesiis Crete. in qua episcopū ipōrū Philipphū uelut magnis uirtutibus & optimis studiis peditū ptestat. Dicit autē ab hereticorū cōuiuuiis abstinēdū. Scribit & alia ecclīe Amastrenorū. ceterisq; cū ea Pōti ecclesiis. in qua Bachilidis & Helpirti meminit. tanq; q eū cohortati sint ad scribendū. Et multa in ea ex diuinis scripturis explanat. simulq; episcopi eorum mentionē facit nomine Palme. Sed & denuptiis & castitate plurima cōmemorat. Et ex quocūq; lapsu resurgentes & cōuertentes se

conuertentes se a peccato. etiā si ab heretica peruersitate resiliant
suscipi iubet. Coniūgit & his alia eius eplā ad **Gnosios**. in qua cō
monet & deprecatur ep̄m eorū **Pynitū**. ne grauiā honera discipu
lorū ceruicibus superponat. ne ue fr̄ibus necessitatē cōpulle casti
tatis inducat. in quo nonnullos periclitetur infirmitas. Ad que
rescribēs **Pynitus** **Dionisio** sententiā quidē cōsiliū melioris amplec
titur. Simulq; obsecrat eū. post illa que prius scripserat robustio
ris iā & ualidioris cibi decetero scripta trāsmittere. quibus adme
liorē profectū ecclīe sue populus aleretur. ne sēper cibo lactis in
herētes. paruulorū uitā in corpore iā senescēte perdurēt. Simul &
recte fidei sue insignia. & sollicitudinē quā erga curā plebis expē
dit. eruditionisq; ac sapientie & uerbi diuini. in hac eplā **Pynitus**
nobis uelut in quodā speculo uiuentē sui dereliquit imaginem.
Dionisii autē fertur & alia ad romanos data ad ep̄m **Soterem**. In
qua instituta antiquitus tradita in ecclīa romana custodiri libēter
āplexū. se his indicat uerbis. **A** principio nāq; moris est iquit no
bis oīns fratres uariis iuuare beneficiis. multisq; ecclesiis que sūt
per diuersa terrarū loca cuncta quibus indigēt destinare. Singulo
rum quoq; necessitates in oībus cōsolari. Sed & per metalla fra
tribus relegatis. que usus poscit prebere. Hec ab initio romane
ecclesie facere moris fuit. apatribus sibi huiusmodi institutiōe
dimissa. & sēp integre custodita. **Beatus** uero ep̄s uester **So**
ter. non solū seruauit que patres tradiderāt. sed & auxit in meli
us. **Q**ui nō tantū sactis que usus corporalis poscit ipartit. uerū
& adueniētes fratres clemēti satis & mitissimo cōsolatur alloqo
& tanq̄ **Pium** se ac religiosum patrē singulis exhibet. In hac ipā
scriptura meminit etiā epistole **Clemētis** ad corinthios scripte. si
gnificās uetere instituto & antiqua consuetudine sēp ipsā epi
stolā lectā esse in ecclīa. **Deniq;** sic dicit. **Beatā** iquit duximus ho
diernā dominicā diem. in qua legimus epistolam uestram quā &
semper ad nostri cōmonitionem legimus. sicut & illam priorem
aclemente ad nos scriptam. Idem adhuc ipse de epistolis suis tā
quam falsatis a quibusdam. hec scribit. Epistolas enim quasdam
fratribus rogantibus me scripsi. quas tamen apostoli sathane
zizaniis repleuerūt

zizaniis repleuerūt. quedā auferentes alia autē addentes. quibus
ue repositū est in iudicio dei. Quid autē mixtū si dñica uerba scē
scripture falsare conati sūt. qui uilia hec que nos scripsimus cor
ruperūt. Fertur adhuc & alia preter istas Dionisii ad Chrisopho
rum fidelissimā sororē scripta. in qua cōueniētes uel sexui uel mē
sue eius rōnabiles ei diuini uerbi exhibuit dapes. Sed de Dio
nifio satis dictum.

Cap. xxiii.

Theophili uero quē Antiochie ep̄m supra diximus. ferunt
tres institutionū libri ad Autolicū scripti. Et alius aduersū here
sim Hermogenis. in quo & testimoniis utitur de reuelatione Io
ānis. Sed & alii extant eius institutionū uariarū libri. Igitur ea tē
pestate hereticis per oēm locū zizanorū modo pura uerbi dei se
mina maculātibus. & areas aplice doctrine adulterina admixtiōe
fedantibus. ex oī parte sacerdotes dñi uelut uigilātes agricole. ex
cutere eorū & expurgare mala semina nitebant. & tanq̄ solliciti
pastores. insidiantes lupos gregibus Cristi. clamoribus simul
insectationibusq; repellere. cōmonendo fratres. instruēdo. scribē
do etiā longe positis. Ipsos quoq; interdū sicubi corā deprehēdis
sent cōminus perurgendo. & uerborū lucta ac disputationū certa
mine prosternendo. Alii etiā posteris cōsultentes. questionēs eorū
& peruersas obiectiones. editis cōmētariis cōsutando. Inter quos
& Theophilus de quo nunc loquimur. non ignobili aduersū eos
idest aduersum martionē indicatur ex his que legimus disputa
tiōe cōgressus. Huic igitur septimus ab apostolis in Antiochene
ecclie sacerdotio. Maximus successit. Sed & Philippus quē Gor
tinenfis ecclie ep̄m supradiximus. nobile etiā ipse monimētū ad
uersū Martionē dereliquit. Similiter & Hyreneus.

Cap. xxv.

Magnificentius autē ceteris Modestus. qui om̄s ipsius de
ceptiones & fallacias reuēto quo uelabāt nequitie tegmine
denudauit.

Cap. xxvi.

Melito quoq; Sardenfis antistites ecclesie. & Appollenaris
apud Ierapolim eccliam regens. celeberrimi inter ceteros habe
bant. Qui & Impatori Romano apollogeticos similiter libros
pro nostra fide luculētissime cōscriptos porrexerūt. Horū quāta
relicta sint

relieta sint monimenta que ad nrām usq; notitiā peruenerūt. infra
ostēditur. Melitonis de pasca libri duo. De optima cōuersatione
liber unus. Sed & de prophetis. De ecclīa. De die dnīca. De fide
hoīs. De signēto. De obediētia fidei. De sensibus. De aīa & cor-
pore & mente. De lauacro. De ueritate. Item de fide. De genera-
tione Crīsti. & de prophetia eius. Item de aīa & corpore. De ho-
spitalitate. Itē liber qui dicit̃ clauis. De diabolo & reuelatione Io-
ānis. De deo corpore induto. Et post oīa liber ad Antoninū Ve-
rum. In libello suo de pasca. tēpus quoq; quo scribit insinuans ita
dicit. Sub Sergio inquit Paulo procōsule Asiē. quo in tēpore Sa-
garis martyrio coronatus est. q̃stio ingens oborta est apud Lau-
ditiā de pasca. quibus diebus hec scripsimus. Huius etiā ipsius li-
belli mentionē facit Clemens Alexādrinus in opere suo ubi de
pasce rōne scribit. q̃ se dicit ex occasione huius ipsius libelli qui
Amelitone prius editus fuerat scribere. In eo aut̃ libro quē ad
Impatorē scribit. talia quedā memorat illis tēporibus aduersum
nos gesta. Quod nūquā inquit factū est. nunc persecutionē pa-
titur genus pioꝝ. Effugantur undiq; nouis decretis per omnem
Asiā promulgatis. Impudentes nāq; hoīes & calūpniosi qui ra-
pere aliena deliderant. occasione accepta impialiū preceptorum.
more predonum die noctuq; crassantur & diripiunt innocentes
Et post aliquāta iterū dicit. Et si quidē te iubente hoc faciunt. bo-
num credamus quicquid Iusto Impatore iubente committitur
Sed & nos libenter ferimus mortē quā a te cognoscimus inro-
gari. Sed hoc est solū qd̃ te obsecramus. ut ipse prius mīstros p-
teruitatis huius requiras. & si ate mādare sūt iste quas inrogāt
mortes. ipse discutias. Si uero tuā quoq; cōsciētā preceptū istud
tam imane & tā barbarū latet. obsecramus ne nos despicias &
patiaris religiosos ciues tam publico latrocinio iugulari. Et iterū
post aliquāta addit etiā hec. Etenim philosophia hec qua nos uti-
mur. primo quidē florebat apud Barbaros. Introduc̃ta est autē
etiā Romane uestre cōuersationis Augusti tēporibus. Ex quo &
regni uestri sublimius culm̃ ascēdit. obseruantie huius auspitiis
elevatorū. Cuius imperii feliciter propagati. tu felix successor existis
& traditum tibi

& traditū tibi feliciter seruas una cū filio. Propter qđ & simul ti
bi cū Imperio traditū nrē philosophiē ritū pari religione custo
di. uelut qui ingressu suo partibus suis causā prosperitatis intule
rit. & fidē que cū ipsius Augusti felicitatibus adoleuit. integram
tu quoq; nunc regnans illibatāq; conserua. **Q**uia nec ipsi Au
gusto in ingressu eius uel iprocesso triste aliquid accidit. Sed &
contrario leta oīa. & oīa magnis successibus plena. obsecrantibus
deū sūmū pro Imperii eius statu religionis huiusce cultoribus.
Nec quisquā principū nisi Nero solus & Domitianus. nequam
hoīm suggestionibus aduersati sūt dogmati nostro. Ex quorū tē
pore accidit nos falsis calūpniis infamari. Sed illoꝝ errorē qui ex
ignorātia uenerat. emendauerūt patres tui. qui frequētibus post
modū decretis. aīaduenterūt in eos qui auderēt molestie aliquid
huiusmodi cultoribus inrogare. In quibus auus tuus Adrianus
& ad alios quidē multos iudices. precipue tamē ad Fundaniū pro
cōsulē Asiē. ꝑ hoc litteras dedit. Pater uero tuus tecū pariter Ro
māi regni apicem regēs. oībus qđē generaliter ciuitatibus. maxie
tamē Adlatriſſeos & ad Theſſalonicēſes. & ad Athēiēſes. ꝑ his
mittit edicta. Te uero multo magis eandē credimus seruare sen
tentiā. imo & multo clementius confidimus prouisurū. tanq̃ qui
uere philosophiē & pure religionis amator exiſtas. Hec & multa
alia nobiliter ab eo scripta in libello de quo memorauimus infe
rūtur. In his autē que & de explanatione scripturarū scribit. quali
iprefatione enumerat. que sint uolumina ueteris testamenti que
incanone debeat obseruari. **Q**uā partē scripture. indere his ne
cessariū puto. Melito Onesimo fratri salutē. **Q**m quidē frequē
ter me rogasti pro studio qđ habes erga uerbū dei. ut excerpam
tibi testionia ex lege & prophetis de ſaluatore & de fide nostra.
ſimulq; indicē qui ſit ordo uel numerus ueteris testamēti uolu
minū. Poſtulata libenter expleui. ſciens qđ ſit inte diſcēdi studiū
uel quāta fidei deuotio. & ut eterne uite deſiderio nihil prepōis
Scias ergo perrexiſſe me uſq; ad orientis locū. ubi predicationis
noſtre cepit exordiū. & ubi geſta ſūt illa oīa que legūtur ſcripta
ibiq; diligēter de oībus explorāſſe. que eſſent ueteris testamēti
uolumina. Ibi igitur que cū oī iueſtigatione cōpi hec ſūt. Moysi
libri quinq;

libri quique. Genesis. Exodus. Numerus. Leuiticus. Deuteronomiū
Tum deinde Iesus naue. Iudicū. Rut. Regnorum libri quatuor.
Paralippomenon libri. ii. Psalmi Dauid. Salomōis prouerbia. que
& sapiētia. Ecclesiastes. Cantica canticorū. Iob. Prophete autē. Isaías.
Hieremias. Duodecim prophetarū liber unus. Daniel & Ezechiel.
Esdras. Ex his ergo & Eglogas tibi. idest excepta testimonia in
sex libris digesta transimili. De Melitōis monimētis ista cōperimus

Pollenaris uero cū multa a multis habeantur. ¶ **Ca. xxvii.**
Ad nos tamen ista sūt que uenerunt. Apollogeticus liber
ad predictū Impatorē scriptus. Et aduersū paganos libri quinq;
De ueritate libri duo. Et quos postmodū edidit aduersū Catafri
gas. Montanū scilicet. & pseudo prophetissas eius. q tūc primum
deuianā arecto itinere exordiū sumpserant. ¶ **Ca. xxviii.**

Sed & Musani cuius ī precedētibus fecimus mētionē. ferē
libellus multa elegātia scriptus ad quosdā fratres. qui de
clinauerant ad heresim que dicitur Encratitarū. tūc nuper exor
tā. Cuius auctorē extitisse Tacianū sermo asserit. illo ipso de quo
in superioribus memorauimus beato Iustino testioniū dante. cu
ius eū & discipulū ferūt. De quo tamē Hyreneus in priō libro cō
tra hereses hoc refert. A Saturniō iqt & Martiōe descēderunt
hii q uocāt Encratite. nuptias refutātes q̄ adeo antiquus iſtitute
sūt. & subtiliter accusātes illū. q ab initio masculū & feīam ad re
stitutionē huāni generis fecit. Sed & ab aīalibus abstinēdum pre
dicāt. īgrati existētes deo. q hec huāis ulibus pcreauit. **C. xxviii.**

Contradicūt etiā plurimū hoīs saluti inimici. Et hoc nūc in
quētum est ab his qbus Tatianus qdā auctor extitit. & hu
iuscemōi blasphemias itroduxit. Qui fuit qdē adiutor Iustini. sed
dōc cū ipō fuit. nihil tale sēire pdidit. Postea uero quā ille mar
tyr effectus ē. abscedit se ab ecclesiis. doctoris adrogātia tumidus
& elatiōe nimia īflatus. tāq q se ceteris duceret meliorē. pprium
malēs quā a ueteribus traditū docēdi iſtituere stilū. seclā qdā iūiſi
bilis scdm Valētini fabulas itroducēs. Nuptias autē & fornicatio
nē corruptionēq; pari iudicās lege. filia Martiōi Saturninoq; con
firmās. De salute uero Adā idubiū deducēda. nouis qōnibus cō
mentatur. Et paulopost idem Hyreneus addit etiam hoc. Nō
Non multo

Non multo aut inquit post. Seuerus quidā supradicte heresi ro-
bur adiungens. fomēta maxia eius sectatoribus prestitit. unde &
magis Seueriani appellati sūt. qui utunt quidē lege & prophe-
tis & euangelis. sed propria quadā interpretatione scripturarum
sensū peruertūt. Obtrectant aut Paulo apostolo. & refutāt eius
epistolas. Sed neq; actus apostolorū suscipiūt. Verūtamen prior
eorū auctor Tatianus collationē quadā faciens euāgeliorū. nescio
quomō cōposuit euāgeliū unū ex quatuor qđ Diatesserū nomia
uit. quod etiā nūc habetur a multis. Dicitur aut & nonnulla a
sermonibus apostoli pmutasse. tanquā qui emēdare uelit ordinē
cōpositionēq; uerborū. Reliquit aut hic ipse infinitū librorū nu-
merū. Sed ille quē aduersū gētes scripsit liber. ex oibus scriptis
eius precipuus & ualde utilis cōprobatur. Sed de his satis dictū.

Per idē tpūs inūeris heresibus ubiq; pullulātibus. **C. xxx.**
& precipue apud Mesopotamiā. Bardesanes qđā uir di-
sertissimus in Siroꝝ lingua. & uehemēs dialeticus. aduersū Mar-
tionē. aliosq; nonnullos dialogos scribit. quos propria lingua cō-
positos edidit. Sed & plura alia eius extant uolumina. que disci-
puli eius in grecū uertere sermonē. Erat nāq; ita potens in uer-
bo & doctrīa. & indisputatiōibus ualidus. ut plurimos & nobiles
uiros habuit sectatores. Est & eius ad Antoninū de Fato poten-
tissimus dialogus. Sed & alia multa scribit que satis utilia & per
necessaria persecutionū que tūc erāt tēporibus extitere. Referūt
aut hūc ipsū fuisse primo de Valentini scola. Sed cū magistrum
notasset erroris. & ineptas eius fabulas arguisset. uisus est sibi ad
meliorē sectā fidei sentētiā cōuertisse. Nec tam ex integro uete-
rum errorū sordes maculāq; deposuit. Eisdē uero tēporibus etiā
romane ecclīe Soter episcopus uiuendi finem fecit.

¶Explicit liber. iiii. **¶**Incipiūt caplā li. v.

Cap. i. Quanti & quēadmodū sub Seuero apud Galliā. p pie-
tate subierūt mortē. Ca. ii. Ut martyres quādiu habebant
in uita. oīes qui in persecutione lapsi sūt reuocabāt. Cap. iii.
Qualis Attalo martyri apparuit uisio. Ca. iiii. Ut martyres
Hyreneū sua cōmendatiōe prosecūtur. Ca. v. Quē admodū
sub Marco

sub Marco Aurelio Cesare nostrorum precibus exauditis pluuiam
 prestitit deus. Ca.vi. Enumeratio episcoporum qui fuerint ro-
 me. Ca.vii. Quod usque ad illa tempora perfideles miracula fie-
 bant. Ca.viii. Quomodo Hyreneus canonem scriptura-
 rum diuinarum diffinit. & de .lxx. interpretibus. Ca.viii.
 Enumeratio sub Comodo sacerdotum. Ca.x. De Pantheno
 philosopho. Ca.xi. De clemente Alexandrino. Cap.xii.
 De episcopis hierosolymorum. Ca.xiii. De Crodone & Martiōis
 secta. C.xiiii. De pseudo prophetis Catafrigarum. C. xv.
 De Scismate quod sublato factum est rome. Ca.xvi. Que de
 Montano & pseudo prophetis feruntur. Ca.xvii. De Mil-
 ciade & scriptis eius. Ca. xviii. Quanta etiam Apollonius
 Catafrigas confutando prosequitur. Ca.xviii. Serapionis
 de secta Catafrigarum. Ca.xx. Que Hyreneus contra hereti-
 cos apud urbem romam disceptauit. Ca. xxi. Quod rome
 Apollonius martyrium passus est. Cap.xxii. Qui tunc epi-
 scopi nobiles habebant. Ca.xxiii. De pasce questione. C. xxiiii.
 De dubitatione que orta est apud Asiam. Ca.xxv. Ut om-
 nibus una sententia de pasca complacuit. Ca.xxvi. Que de
 Hyrenei scriptis ad nos usque peruenerunt. Ca.xxvii. Que
 etiam ceterorum qui hisdem temporibus floruerunt. Ca. xxviii. De
 his qui Artemonis introduxerunt sectam. qualis moribus fuerit.
 Ca.xxix. Quo quo pacto sacro sacros libros temerare ausus sit.

Expliciunt capitula. **I**ncipit liber.v.
GITVR Soteri episcopo octo annis in urbe Ro-
 ma sacerdotio ministrato. duodecim ab apostolis succe-
 dit Eleuterius. septiodesimo anno imperii Antonini
 Veri. Quo in tempore per multas romani orbis prouincias ex adula-
 tione & seditione uulgi persecutiones aduersum nostros dirisse con-
 citate sunt. ita ut multa milia martyrum per loca singula fierent. Quod con-
 nicere ex his facile possumus. quod ad rerum gestarum memoriam
 conseruandam. litteris mandata reperimus. Et quamuis de hoc
 plenior nobis narratio quam de singulorum martyriis persecuti
 sumus sui

sumus sui sub titulo uideantur exposita. que instructionem pariter doctrine & scientie necessariā non minimā continet. tam̃ que etiā presenti operi competere duximus pauca inseremus emultis. Alii nāq; scriptores hystoriarū referant bella. trophea. uictorias magistratuū. ducūq; fortia gesta concelebrēt. mortesq; ciuiū aut hostiū narrēt. patriam. coniuges. liberos. diuersis cuncta cedibus confusa describāt. **N**oster hic sermo quia narrationē cōtinet de his que ad deū pertinet rebus. absurdū non erit si bella describat. que caro pro aīe salute perpeffa est. & pugnas quas aīa ut celestem patriā recuperaret excepit. si certamia eius referat que p fide ueritatis exegit. in quibus non aduersū mortales milites. sed aduersum spirituales demōes dimicauit. nō pro libertate carnis. sed pro spiritus libertate. **S**i inquā monumentis litterarū mādemus prelia. que non pro terrarū spatiis. nec prouitiarū possessionibus. sed pro celorū regno & paradisi hereditate peracta sūt. **N**ō regi mortali imperiū quesitura. sed ab immortali rege omnium deo triūphorū gloria perceptura. ¶ **Cap. i.**

Quod Alliarū nobilissime urbes. Lugdunensiū ciuitas habetur & Viennensiū. **Q**uas precipiti lapsu preterfluit Rodanus nobilissimus fluuiorū. In his que & quanta erga dei martyres gesta sint supra memoratis Antonini **V**eri tēporibus. descripta per ordinē ab eis ad ecclesias **A**sie & **F**rigie fideli relatione transmissa sūt. **D**e quibus ut fides certior habeatur. ipsa scriptorum exempla subitiā. **S**erui cristi habitātes apud **V**iennā. & **L**ugdunū **G**allie urbes. fratribus qui per **A**siā & **F**rigiā eandē quam nos redēptionis cristi fidē & specie gerunt. pax uobis & gratia & gloria adeo patre. & cristo Iesu dnō nostro. **E**t cū nonnulla uelut iprefatione prosecuti uiderentur. post aliquāta ita rerum gestarum ordiunt initium. **T**ribulationis aiunt nostre magnitudinem & gentiliū furorē quem sanctis martyribus intenderunt sicut est enumerare. ne presentes quidē ipsi sufficimus. ne dū scriptura cōprehēdere. **O**ībus etenī uiribus cōgressus ē inimicus. tāq; q̃ iā p acerbitatē psecutiōis aduētus sui ostētare initia & pro hoc institueret & informaret mīstros suos. aduersus seruos dei om̃e ministeriū sceleris

ministeriū sceleris & crudelitatis explere. ita ut primo domorū nobis prohiberet habitatio. Tum deinde usus balnearū. Post etiā processus ad publicū. Ad ultimum ne oīno in quolibet loco domi forisq; publico priuatoq; uideremur. Sed aderat dei gratia. que fragiliores quosq; nostrorum demanibus eorū eripiebat. Procedebāt aut in mediū uiri stabiliores colūpnis. qui possint patientiā suā nō solū ferre impetus quos excogitabat inimicus. sed & ultro expetere. & spōte se oībus uel obprobriorū uel tormentorū cruciatibus obiectare. & lacēsētibus iam pene tortoribus. ipsi adhuc parū putare. pro eo q; morā sibi hāc esse quodam modo ad Cristū festinātib; crederēt. Rebus fere ipsis & patientie uirtute clamātes. quia non sunt condigne passionēs huius tēporis ad futuram gloriā que reuelabitur innobis. Ferebāt ergo fortiter adclamationes aduersū se & probra atq; iniurias populī & contumelias eorū laudes suas ducebāt. Sed & uerberari se ab eis ac lapidari. & concludi patienter accipiebant. equanimiter suscipientes quicquid illud furentis uulgi excogitasset insania. Deniq; quodā tēpore adstante tribuno & prioribus ciuitatis. pro solis adclamationibus populī correpti & in carcerē trusi sunt fratres. usq; ad presētiam presidis cuiq; adueniēti offerunt. In quos ille tanta crudelitate ulus est. ut seuitie eius spēs singulas nemo possit exponere. Vectius igitur Pagathus unus ex fratribus. qui & in deum perfectā caritatē & in hoīes integrā custodiret. ciuius uita cū esset adolescens ita erat examinata rationibus & probata ut etiā grauissimis senibus preferretur. Incedebat enī ī oībus mandatis & iustificationibus domini sine querela. Ad obsequia quoq; seruorū dei promptissimus erat. Is cum Zelo diuīo & seruire spiritus plenus. tam crudelia seruis dei supplitia uideret inferri. & contra ius fasq; tot penas humanis uisceribus excogitari. indignitatē rei ultra non ferens. poscit se audiri pro ciuib; optis qbus nihil īpietatis cōmissū pbari poterat locuturū. Erat enī & nobilissimus īter suos. & eruditissimus. Verū cū defensionem eius non reciperet obstinatio iudicis. inquit tantum ab eo. si esset & ipse cristianus. Vtq; cristianū se esse clarissima & libera uoce

& libera uoce testatus est. tanq̃ aduocatus inquit cristianorū &
ipse uinctorū numero sotietur. Sed nihil illi quidē quid dicerēt
ignorabāt. Ille uero habēs in se aduocatū pronobis Iesum. hoc no
mine meruit honorari. facti presbiteri Zacharie qui erga factos
plenitudinē caritatis ostenderat secutus exemplū. Qui & ipse dū
frībus adest. & defensionē libertatis que in nostra religione con
sistit exsequitur. dominicū secutus exemplū. aīam suā pro cui
bus suis posuit & pro amicis. Et ideo cū hoc pariter uelut disci
puli fideles Christi. in regno uenturo sequēt agnū quocūq; uadit
His igitur optimis & fidelissimis ducibus usus. omīs reliquis sa
ctorū chorus. prompti & alacres aīas suas pro fidei libertate pōe
bant. Aliqui autē impares & infirmiores inuēti. & ad inlate p̃se
cutionis euehendū pondus iualidi. decē ferme numero lapsu suo
luctū nobis & ingentē tristitiā reliquerunt. & multos aīos quos
priorū fides accenderat infregerūt. Vnde & omīs ualde perterri
ti sumus. nō propter tormēta que crudeliū uidebant inferri.
sed pro exitu cōfessionis incerto. quia multo nos grauius lapsus
nostroꝝ. quā ea que inferebātur tormenta cruciabāt. Compre
hēdebātur tam cottidie. quos dignos dominus iudicabat in lap
sorū numero subrogari. ita ut ex utraq; ecclīa omīs qui studiosi &
magni uidebātur. & quorū labore & industria regebantur ecclīe
uniuersi pariter tenerētur. Accidit autē etiā seruos comprehendī
quorūdā ex nostris paganos. qm̃ quidē publice iussū fuerat req
ri omīs & teneri. Quiq; demonis instinctu cū tormēta pertime
scerent que īferri scīs uidebātur. monētib; se ī hoc ipso militi
bus quibus ita fuerat preceptū. cōmenti sunt aduersū nos. uelut
Thiesteas cenas & incesta edippia perpetrantes. & alia que nec
proloqui aut cogitare nobis fas est. & que ne credere possumus
aliquādo apud hoīes gesta. Que cū de nobis diffamata fuisset
in uulgus. horroꝝ maxio & execrationi apud omīs hoīes esse ce
pimus. etiā apud eos qui prius aliquid moderatiōis erga nos ser
uandū esse censebant. Et omēs simul fremere aduersum cristia
nos. atq; īsanabili odio furere ceperūt. Tūc uidimus cōpleri illud
qd̃ a dñō dictū ē. q̃a uēiet tēpus. ī quo oīs q̃ occiderit uos putet
se obsequium

se obsequiū offerre deo . Post hec iā supra omē narrationis ge-
nus . & suppliciorū & cruciatuū modū . qui sanctis martyribus
inferebatur perurgente sathana . quo scilicet etiā illorū confes-
sione tale aliquid eliceretur a nobis esse cōmissum . in quo omēs
pari atq; eodē furore persistebant . uulgus . iudex . officiū . milites
perurgentes precipue Sanctū noīe quēdā diaconum Viennen-
sem . & Maturū neofitum quidē . sed infide & patientia ro-
bustissimū . Sed & Attalū pergamenū ciuē . qui colūna & fir-
mamentū ecclesie nostre in oībus fuit . & Blandinā feminā . p
quā cristus ostēdit . qā ea que apud hoīes despecta sūt . & cōtēptui
habent . in magna gloria apud deū ducunt . & quia caritas eius
que fragilia sūt per naturā . per gratiā facit esse firmissima . Cū
enī omīs nos de ea trepidaremus . sed & ipsa eius carnalis dnā
que erat exnumero martyruū uereretur . ne forte Blandina cede-
ret intormētis . & pro debilitate corporis uix ad prime confes-
sionis tormenta sufficeret . tanta tollerantie uirtute firmata est
ut resolveretur prius & cōciderent carnificū manus . qui sibi pro
contentiosa iudicis animositate inuicē succedebāt . Deniq; apri-
ma luce usq; ad uesperā tormenta semp innouātes . ad ultimū
uictos se confitentur . stupentes quomō in ea spiritus permane-
ret . cū nihil iam in illa ex corpore supplitio resedisset . Sed illa
uere beata . ut postmodū nobis ipsa disseruit . quotiens uocē con-
fessionis emisit . & cristiana sum proclamauit . totiēs noue ui-
res corpori reddebant . & tanq̄ ablutis per confessionē dolori-
bus . iustaurabatur recentior ad agones . Etq; quo magis intellexe-
rat qđ uox pia sensū doloris extingueret . sepius & alacrius cri-
stiana sum & nihil apud nos mali geritur proclamabat . Diaco-
nus quoq; Sanctus noīe . etiā ipse supraquā dici potest . & supra
quā humanā fas erat ferre naturā . acrius insistētibus ministris
demonū quo aliquid ab eo elicere possent cōfessiōis inlicite . no-
ua penarum genera pertulit . & que longe substantiam huma-
ne conditionis excederent . At ille uir deo plenus intantum
crudelitates eorum risit . & ferinam in questione seuitiam . ut
nunquam dignatus sit . uel q̄s esset genere . unde nec domum
nec patriam

nec patriā . uel nomen saltim suū eis fateri . Sed de his singulis
interrogatus nihil aliud in oībus tormentis . nisi cristianū se
se respondit . Hoc mihi nomen . hoc genus & patria est . Ali
ud inquit omnino nihil sū . quā cristianus . Vnde & incredibi
lis eos agitabat infania . q̄ tantis penarū generibus consumptis
extorquere ei nec professionē quidē proprii uocabuli potuissent
Ad ultimū cādentes lāminas eris & ferri erga īguinis loca & de
licatiora queq; mebrorū instauratis ignibus adhibent . ex quo
carnes quidē eius aduste igni defluebāt . Ipse uero permanebat
īmobilis inconcussus . intrepidus . celestibus eternisq; fōtibus
qui procedūt de uentre Iesu humanas in se tēperans flāmas . Ve
rūtāmē mēbris oībus martyr erat . & toto corpore unum uul
nus horrebat . Perit in eo humane forme agnitio . & non solū
qui esset . sed & quis esset tormētōrū crudelitas ne agnosci pos
set abstulerat . Cristus tamen in eo solus per martyrii gloriam
recognoscebatur . qui per eius patientiā destruebat aduersarias
potestates . & suos milites per tollerātie roborabat exemplum .
ostendēs oībus quia nihil terribile ē ubi diligitur pater . nil do
losi est ubi fides cristi est . Sed artifices scelerū nequaquā mar
tyris erubuere uirtutē . Post paucos etenī dies considerātes q̄
si tumentibus adhuc uulneribus que indignarētur etiā admollit
simū manus tactū tormēta rurū inferrent . & denuo mēbra iā
putrefacta uexarent . Vnū eduobus fore . aut in sua eū impie
tatis iura cessurū . aut si intormētis aīam posuisset . terrotē cru
delitatis & metū ceteris intentandū . Sed hoc longe cōtra quā
impīi cogitauere cessit . Nam q̄ uix credi ab infidelibus potest
restitutū est in primā speciē corpus per secunda tormenta . Et
offitia membroꝝ que abstulerat prima crudelitas . secunda re
parauit . ita ut iterata supplitia nō ei iā penā cōtulerint . sed me
delā . Sed & Blādina quā pauloātē mēorauimus . simili exēplo ad
supplitia secunda reuocat . Que cum semiuīua pene & in mor
tis quodā cōfinio posita iteratis fuisset pulsata cruciatibus . uelut
esompno quodā subito euigilās . īmemoriā future beatitudinis
uenit . & uoce constanti tanquā de excello edito contionaretur
ad populum .

ad populum. Multum igitur erratis oīri q̄ putatis infantum uisceribus uesci eos. q̄ ne mutorū qdē aīalium carnibus utunt̄. Et sic in confessione p̄durās iteꝝ numero martyꝝ sotiata retrudiť. C.ii.

Sed postea quā p̄ beatorū martyꝝ patiētiā tyrannica euānuere supplicia. aliis rursus diabolus machinis oppugnare parat famulos dei. Quo scilicet afflictione carceris & penali squalore cōsumpti. ac septio ut dicūt puncto in neruo pedes cōtra quā credi fas est distenti. in intimo tenebrarū loco per oīa penarū genera que furētium seuitia excogitare poterat deperirent. Quāplurimi ergo hoc genere in ergastulis cōsumunt̄. dñō suscipiente eorū huiuscemōi exitum. q̄bus nec ibi defuit diuine maiestatis auxilium. Aliq̄ti etenim ex his qui seuiissima tormēta ptulerant. nec huāne aliquid medele p̄missi sunt cōsequi. mix in modum uirrite dñi cōualescere. & subitā mētis alacritatē ac desperatum corporis robur recuperare ceperunt. ita ut cohortatiōe sua ceteros ad patiētiā confirmarēt. & qui ipatientes erāt penarum illi magis qui nuper fuerant correpti. & quorum corpora non dū tormēta solidauerāt. illi deniq̄ erāt q̄ pectoris horrore & cōclusionis tenebris necabant̄. Verū beati Fotini Lugdunēsis ep̄i gloriosā martyrii confessionē. fas non est silētio preterire. Qui cum nonagenario maior esset etate & corpore. utpote illius cui inualidus. cetera pene iā mortuus. solo martyrii amore uiuebat. Ducit̄ autē ad tribunalia. imo potius defertur. senio & languore resolutus. Cuius adhuc solum aīa seruabat̄. ut Cristus p̄ eā magnificentius ifragili corpore triumpharet. Statuit̄ interea senior pro tribunalibus ip̄ie plebis. undiq̄ clamor attollit̄. hunc ipsū esse insonāt cristianum. Tum uero ap̄eside iterrogat̄. q̄s nā esset xp̄ianorū deus. Respondit. Si dignus fueris scies. Hinc uero cunctos uelut rabies. imēsi cuiusdā furoris inuasit. ita ut qui prope astabāt. pugnis. alii calcibus subigerēt senē. nec etati nec grauitati aliqd̄ reuerentie deferentes. Illi autē qui longius erāt. quicqd̄ furentibus teli uenisset in manus eminus iaciebant. ita ut unusquisq̄ summi sibi esse delicti duceret. si aliqd̄ ifenem sceleris nō intulisset. In hoc enim uindicādos deos suos esse credebāt. Quē cum seminecē

eum feminecē proieciſſent in carcerē. incōtamiatū paulo poſt ſpi-
ritū reddidit. Per idē tēpus imenſa quedā dei diſpēlatio procura-
tur. & mīa ex inſperato criſti dñi arte conqritur. quod nūquā
fere prius a perſecutoribus geſtū meminimus. Om̄s enī hī qui
primo cōprehēſi negauerāt fidē correpti tradūtur in carcerē. Et
quo infelicibus ne ſolam quidē penalīs preſtare exitiū. nō quaſi
xp̄iani iā. ſed tanquā homicide & inceſti detinebant. habētes mi-
ſeri duplicē penā. **Q**uā quidē ceterorū ſupplitiā mitigabat ſpes &
corona martyrii **C**riſtiq; caritas & ſācti ſpūs gratia releuabat af-
flictos. Iſtos autē ipſis penalibus cathenis & pondere carceris gra-
uius cōſcientia cruciabat. ita ut uultu ipſo & aſpectu diſcernerē-
tur a ceteris. qđ illi producebant de ſuppliciis leti & diuinū qđ
neſcio in ipſis uultibus preferentes. uincula ſua monilia pretioſa
ducebāt. per ſqualorē carceris **C**riſti bonus odor effecti. ita ut ui-
derētur ſibi nō in ergaſtulo. ſed in miro odore thece cōcluſi. At
illī alii trīſtes. demerſi ipſis quoq; cōſpectibus horridi. & omī tur-
pitudis deformitate ſediores. ſed & ipſis gētilibus in multo ob-
p̄briū expoſiti erant. tanq̄ degeneres & ignaui. qui fidē perdiderūt
& crimen inuenerūt. Et qui xp̄ianorū quidē noīe caruerint homi-
cidarū tamen penas nō effugerint. **Q**ue cū ita geri uiderent ce-
teri. incredibiliter corroborati ſunt. ita ut cōprehēſi abſq; ai nu-
tatione cōſtanter nihil aliud quā xp̄ianos ſe eſſe faterent. Et cā
quedā in his locis fuiſſent longius proſecuti poſt aliquāta iterū
hoc ſubiūgit. Poſt hec iā per diuerſas ſpēs martyrii eorū uelut co-
ronā quandā uariis floribus cōpoſitā dominus xp̄us intexens. of-
ferebat patri. ut ab eo uelut uictores magni agonis. remunera-
tionē eternorū ſumeret premiorū. **N**ā Maturus. & Sāctus. & Blan-
dina. & Attalus numerorū diebus innumeris milibus gentiū diuer-
ſarū adſpectaculū cōgregatis. ſtatuūt in medio arene. Et rurſum
Maturus cū Sācto. tanquam nihil prius geſtum fuiſſet. ad om-
nia tormentorum & uerberum genera renouantur. certantibus
omnimodis aduerſariis. quatenus eorum patientiam frangerent
& ab ipſo ut ita dicam uertice coronas eorum diriperent inſanis
populi uocibus inſtigati. **S**ed illis eo magis animos roborat ſpes
uicine iam

uicine iā glorie. quā sibi iā iāq; manu cōtingere & cōrectare dext-
teris uidebant. Cūq; & supplicioꝝ genera. & spectaculoꝝ iā pene
tempus fuisset abluptum. nec moueri ullatenus a sententia ua-
lisset. cū etiā selle ferree superpositi. cōsumptā uerberibus carnē
ignis subter ministratus exureret. Ad ultimū infatigabiles mar-
tyrū spūs ferro celis ceruicibus effugarunt. Blandina uero reli-
gata ad stipitē atq; in crucis modū distēta. bestiis pabulū prepa-
ratur. Que tamē in ligno pendens uultu interrito & satis leto
orationē fundebat ad dñm. qua & sibi cōstantiā. & ceteris agonis
sui confortibus perseuerantiā precaret. Et facile uota spabat im-
plenda. que propriis iuabat exemplis. Simul & illud edocens. q
passionū xpī confortibus certū sit etiā glorie eius donāda esse cō-
fortia. Sed cū nulla ex bestiis corpus eius auderet contingere. de-
posita de ligno rursum reuocat ad carcerem. aliis adhuc agonibus
preparanda. ut per multas uictorias caput quidē tortuoli serpē-
tis attereret. fratrum uero aīos ad tollerantiā concitaret. per hoc q
ipsa in paruo & fragili corpore tot certaminibus permaneret in-
uicta. & per singulos agones discederet coronata. ¶ Cap. iii.

Attalus quoq; populi uocibus postulatur. Erat enim ualde
nobilis. Et q cunctis nobilius est. uir optie consciētie. & in
fide xpī per oīa exercitia semp martyr. Cūq; circumactus fuisset
in amphiteatrū. titulo se precedēte in quo scriptum erat. Atta-
lus xpianus Fremere in eum uulgi īlanientis furor uehemētius
cepit. Sed cum presidī indicatū fuisset esse eū romane ciuitatis
uirū. iubet eum cū ceteris in carcerē recipi. simul & ad Cesarem
refert. eiusq; sententiā quid de eo iuberet expectat. Vex iter mo-
ras positi in carcere nō ifructuosum sibi tempus transire patien-
tur. sed uigore animi & alacritate fidei sue. eos qui ifirmiores ui-
debant animabant. Et ipsi nōdum martyres cohortationibus
suis martyres plurimos faciebant. Ex quo magnum gaudiū ma-
tri nascebatur ecclesie. uidenti suos filios qui pene iam decidisse
in mortem uidebantur. per hos reparari ad uitā. & monitis eorū
multi qui iam negando uelut abortum quoddam effecti fuerāt
quasi iterum parturiebantur. & Christus in eis iterum formabat
Docebant enī

Decebantur enim ab his quia deus non uult mortem peccato-
ris. sed ut conuertatur & uiuat. Igitur cū a Cesare rescriptū fuisset. ut persistentes quidem punirentur. negantes autē dimitte-
rentur. Die quodam celeberrimo in quo ex omnibus prouincis
coeuntes nundinas apud nos agere solēt. in ipso frequentissimo
conuentu tribunal ascendens. preparari sibi iudex cristianos. &
introduci ad suppliciorum pompam prebendam cunctis qui ad
erant iubet. Rursum itaq; cruces. rursus pene. rursus tormē-
ta reparantur. Et si q forte ciues romāi reperti sūt. hos plecti ca-
pite decernit. Ceteros uero bestiis tradi. Ingens tamen ab omni-
bus gloria Christo conferebatur pro his qui ante negauerāt. & di-
mitti neq; negantes potuerant. Nunc uero cū negatibus uenia
prestaretur in confessione persisterent. & deperditionis grege re-
uocati innumero martyrum iungerent. Igitur cum erga lupradia-
ctos questio haberetur. Alexander quidam genere Frix. medi-
cus disciplina. uir religiosus & prudens. & uite ac morū probita-
te cunctis carus acceptusq; amore dei cōcitatus. cū adlisteret tri-
bunali. nutibus ortabatur ad confessionem eos in quos questio
agebatur. ita ut oībus qui adstabant palam fieret quid aīo age-
ret. Cūq; id populi notauissent. indignantes maxime pro his qui
prius negauerant rediuiua nunc confessione reuocabant. con-
clamare aduersum Alexandrum. hoc ipso instigante comite.
Qui uisus a preside in medium statui. & quis esset interroga-
tus. Cristianum se esse libera professione testatur. Quem conti-
nūo preparandū bestiis cōdēpnauit. Et postera die simul cū At-
talo producit. Quē contra preceptum Cesaris gratificari po-
pulis uolens. etiam ipsū tradi bestiis iussit. Sed cū ferarū nulla
sanctorū corpora contigisset. oībus eos uerberum ceterarūq; pe-
narum suppliciis cruciatos. ad ultimum īconspēctu populi in me-
dio arene iugulari iubet. Beato Alexandro in oībus que perpe-
sus est penis. ne unum quidē penitus proferente sermonem. sed
ab initio usq; ad finem infra semetipsum semper cū deo loquen-
te. & in laudibus eius ac precibus permanente. Artalus uero cū
prunis subter subiectis infella ferrea torreretur. cumq; nidor
aduste carnis

a iuste carnis ad nares & ora inspectantis populi pferretur. uoce magna exclamabat ad plebem. Ecce hoc est homines comedere qđ facitis uos. **Q**uid anobis uelut occultum inquiritis facinus. qđ uos aperta luce cōmittitis. Nos enim neq; cōmedimus hoīes neq; aliud qđ mali agimus. Et cum interrogaret qđ nomē haberet deus. respōdit **Q**ui plures sūt nominibus discernūt. **Q**ui unus est non indiget noīe. Post hos nouissimo iā nūdinax die. **B**anldina rursus iducit cum **P**ontico ānoꝝ. xv. fere puero. **Q**ui q; & in prioꝝ cruciatibus iussi fuerāt semp̄ adstare. quo magis ceteroꝝ uidentes supplicia. terrent. **S**tatuunt ergo in mediū iubent iurare per deos. **I**lli uero cōtrario nullos esse aiebāt istos per quos iurare cogerentur. **C**ūq; aliis quampluribus uerbis exprobrarent gentiū deos. insanire magis in eos cepit populi multitudo. neq; tenerā pueri etatē neq; lexum femine miserantes. sed per oīa tormentoꝝ genera quali quodā eos circulo peragētes. nihil deesse penis patiebantur. quas crudelitas inuenisset. **T**unc ponticus maximū patientie robur materna cohortatione suscipiens. & perseuerans in confessiōe fidei. impollutū spm̄ reddidit. **B**eaata uero **B**lādina ultima omniū. uelut oīum nobilis mater premissos martyrii ad coronā filios insequi iam secunda festinat. exultans & ouans uelut ad thalamum sponsi inuitata & ad nuptiale cōuiuium. **E**x quo fiebat ut in uerberibus tripudiaret. & craticulis exusta gauderet. ac tā hilaris uideretur & leta. tāquā si inter dapes regias accubaret. **P**ost hec ad bestias traditur. sed ab his intacta perdurat. **I**nde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus. ut reti constricta obiceretur tauro ferociter instigato. **A** quo cum fuisset innumeris ictibus lacerata. & toto arene ambitu iactata. nihil penitus leditur. sed permanet leto ut semper uultu. mente constanti. spe ipsa & animi presumptione cum cristo iam colloquens. **A**d ultimum iugulari gladio iubetur. **S**tupentibus ipsis etiam impiis. & dicentibus. qđ nunquam fuerit femina que tanta ac talia ferre potuerit. **S**ed nec sic quidem satietatem aliquā capere crudelitas quiuit. **A**ntiqui etenim serpentis uirulentia concitati feri ac barbari mores. mansuescere nesciebāt

Ex ipsa quippe

Ex ipsa quippe sanctorum patientia. seuior eis contentionis rabies accendebatur. Et uelut pudore quodam fatigabatur. quod maior inesset cruciatis quam cruciatibus uirtus. Et ex hoc ad nefanda odia iudex simul instigabatur & populus. ut scriptura compleretur que dicit. iniquus adhuc inique agat. & iniustus adhuc fatiat iniusta. Igitur inaudito seuiicie genere eorum qui necabantur in carcere corpora canibus iubebantur exponi. adhibita simul custodia die noctuque. ne qui collectas reliquias humanitatis intuitu traderet sepulture. Sed si quid forte uel bestiis uel igni reliquum ex corporibus martyrum fuerat. ipsaque cum truncis suis capita punitorum insculpta per custodiam militum seruabantur. Et querebatur si quid ultra posset humana crudelitas. etiam in eos qui iam uite huius lumen exceperant. Exultabant tamen gentes magnificantes simulacra sua. quorum uirtute data in illos uindictam dicebant. Si qui uero iter ipsos paulo mitior uel humanior uidebatur. ubi nunc est aiebat deus eorum. Et quid eis profuit ista religio. pro qua etiam animas posuerunt. Igitur apud illos erat uarium illud insultationis genus. Apud nos uero ingens luctus habebatur. precipue quod non possemus corpora humi tradere. Quippe quibus nec noctis tempore aliqua ad hoc oportunitas prebebatur. Neque muneribus suadere custodes. neque precibus aut ullo alio genere copia erat. ita attente & sollicito curabant. ne daretur extremis ossibus sepultura. Post aliquot autem dies cum nullam sepeliendi gratiam prestitissent. incensa ossa martyrum & in fauillam redacta. cum reliquo terre puluere in Rodanum fluvium dispersere. ne usquam eorum reliquie residerent. Quasi uero hoc agentes deum uincerent. & sicut dicebant. spem eis per hec resurrectionis adimerent. Sperantes enim aiebant de sepulchris quandoque se esse resurrecturos. idcirco noua nescio quam persuadente sibi superstitione leti se tormentis mortibusque subitiunt. Nunc uideamus si resurgent. & si potest eis adesse deus eorum. & eripere eos de manibus nostris. Hec sunt que illis temporibus gesta ex epistola fratrum Lugdunensium declarantur. Ex quibus quid etiam per ceteras prouincias geri potuerit. coniectura capiendum est. Referunt adhuc in ipsa epistola quedam etiam de humilitate & mansuetudine

& mansuetudine beatorum martyrum . que dignum puto ad hoc suis sermonibus sicut cetera fortari. Quicquid autem ad imitationem Christi qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo. in tanta gloria positi ut semel & iterum ac frequentius martyres facti. post bestias. post ignes & lamias. neque se ipsi martyres dicebant neque aliis ita se appellatibus indulgebant. Sed si forte aliquis nostrum uel in epistola uel in sermone eos martyres nominasset. increpabant acriter. dicentes. quod hec appellatio soli Christo debetur. qui solus ueritatis fidelis est martyr. & qui primogenitus est ex mortuis. & auctor uite eterne. Vel certe illis solis aptum hoc esse uocabulum. qui post bonam confessionem discedere de hac uita & pergere meruerunt ad deum. Nos autem aiebant humiles & egeni. optamus ut ipsa saltem. in nobis confessio tuta permaneat. In quo etiam ceteros fratres cum lacrimis obsecrabant. ut pro eis dominum precarentur. quo perfecte confessionis signaculum martyrium mererentur accipere. Et tanta in eis humilitas erat. ut cum rebus ipsis essent martyres. nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles uero cum omni fiducia consistebant. nobilitatem anime per contemptus iniurie & suppliciorum patientiam demonstrantes. Erant ergo inter fratres humiles. inter persecutores elati. suis mites. aduersariis terribiles. Christo subiecti. diabolo erecti Humiliabant se sub potentissima manu dei. per quam nunc sublimius exaltati sunt. Placabant omnes. accusabant neminem. Soluebant cunctos. ligabant nullum. Orabant etiam pro persecutoribus suis. utentes sermone sancti Stephani primi martyris & dicentis domine ne statuas illis hoc peccatum. Aduersum quos eo uehementiora diabolus prelia concitabat. quod per nimiam caritatem quam habebant in Christo Iesu. etiam eos qui lapsi fuerant & quos iam se immanis illa bestia absorbuisset crediderat rursum uiuos de eternis eius uisceribus educebant. & uelut matres erga paruulos suos. ita erga eos totis profusis miserationum uisceribus inherebant. omnipotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lacrimarum. Vitam petebant eis adeo. tribuebatur eis. Nec sibi gratum

sibi gratum iter ducebant eundi ad dominū, uel letam putabāt
martyrii forte coronam. si partem membrorum suorum de
ecclesiis raptam. uelut spolia quedam detemptari ad diabolo per
misissent. **S**uper omnia autem pacem & ipsi diligebant. & nobis
seruare mandabant. Nec aliam sibi nili per pacem uiam ad
martyrium construebant. cauentes ne ullam post se dissensio
nem fratribus. ne ecclesie matri mesticiam dereliquerēt. sed
pacem semper habendam. pacem fratribus custodiendam &
caritatem precipue tenendam que est unitatis & concordie uin
culum cōmonebant. **H**ec non inutiliter ut opinor a nobis ad
hedificationem legentium memorie tradita sunt. que extran
torum uirorum auctoritate descendunt. propter eos qui tu
midi & inflati aduersum fratres feruntur. Et si qui forte titu
bauerint. miserationum **C**risti uiscera ab eis putant penitus
excludenda. Refertur adhuc in eadem scriptura & alia narra
tio. quam cognitionis causa his inserere dignum putauī. **A**l
chibiades quidam erat in numero eorum qui pro **C**risto uincti
tenebantur. **H**ic uitam satis arduam & austeram gerebat.
nihil cibo uolens accipere. sed tantum sale & pane cum aqua
utebatur. **C**umq; hunc uite rigorem uellet etiam in carcere
positus obtinere. **A**ttalo post primam confessionem suam quā
in amphitheatro confessus est reuelatur. quia non recte face
ret **A**lchibiades. creaturis dei & ipse non uti. & aliis formā
scandali derelinquere. **Q**uibus cognitis **A**lchibiades cepit om
nia cum gratiarum actione percipere. **Q**uia que illi reuela
bat spiritus ut doceret. & huic ut sequeretur idem spiritus
persuadebat. Sed de his finis sit. Igitur **M**ontanus & **A**lchi
biades & **T**heodotus in **F**rigie partibus tunc primum apud
quamplurimos in prophetarum opinionem uenerunt. Et quia
per illud adhuc tempus multe etiam alie uirtutes & gratie
in diuersis ecclesiis per donum sancti spiritus ministrabantur
facile accommodantes fidem etiam his potuisse prophetie gra
tiam dari. **C**umq; plurima inter fratres dissensio fuisset ex
orta rursus

orta rursus ecclesie galliarum iudicium suum & sententiam de his quoque cum omni reuerentia & recte fidei expositione decernunt, epistolas martyrum qui apud eos consummati fuerant proferentes. Quas illis in uinculis positi, per Asiam & Frigiam fratribus consistentibus scripserant, & Eleuthero urbis Rome episcopo qui de pace eum ecclesie commonentes. Quique etiam Hyreneum presbiterum tuuc adhuc ecclesie Lugdunensis supradicti urbis Rome Episcopo Eleuterio commendabant, testimonium uite eius perhibentes, sicut ipsorum etiam uoces que infra scribuntur ostendunt.

¶ Alere te in deo. iterum & **¶** Cap. .iiii.
semper optamus pater Eleutheri. Rogauimus fratrem & socium nostrum Hyreneum hec tibi scripta deferre. Quod uero deprecamur ut habeas commendatum. Emulator namque est testamenti Christi. Scimus enim quod solus officii gradus non facit aliquem iustum, quo tamen iste recte utitur in presbiterio sed plus eum ex uite merito commendamus. Enumerant etiam post hec diuersorum martyrum glorias, quanti ferro celi, quanti bestiis, quanti ignibus, quanti etiam squalore carceris assumpti sunt. Que si qui uult plenius nescere ipsas ex integro requirat epistolas.

¶ **¶** Cap. .v.
Gitur Antonini temporibus quibus hec gesta referuntur. Marcum Aurelium fratrem eius Cesarem bella inferentem Germanis ac Sarmatis tradunt hystorie, cum siti eius periclitaretur exercitus, estuantem & querentem quid facto opus esset, repperisse in legione quosdam milites cristianos. Quibus ut nostris moris est precibus exauditos, pluuiam prestitit deus, flexis genibus deprecantibus, exaudisse deum deprecationes eorum. Et subito contra omnium spem, largissimis hymbribus perfusis, exercitus quidem periclitantis pro quo orauerant cristiani sitim sedatam, hostes uero qui iam exitialiter imminebant, fulminibus crebris, & celitus prolapsis ignibus effugatos, ignibus effugatos

ignibus effugatos. Quod factum refertur quidem & ab hysto-
ricis gentilium. Sed quia nostrorum orationibus impetratum
sit non refertur. quippe apud quos etiam cetera miracula que
a nostris gesta sunt. non habent fidem. Nostrorū uero & Ter-
tullianus hoc memorat. & apud grecos Apollenaris. Qui etiā
ipsam legionem pro insignis facti miraculo. mutato nomine uo-
citata dicit ab Imperatore Fulmineā. Tertulianus uero Mar-
ci Imperatoris epistolas etiam nunc haberi dicit. quibus de his
apertius indicatur. Sed nos iam ex hoc ad hystorie ordinem re-
deamus. Igitur Photino nonagesimo uite sue anno cum cete-
ris gallie martyribus consumato. Hyreneus Lugdunensis eccle-
sie suscepit sacerdotium. Quem Hyreneum Policarpi audito-
rem fuisse impueritia comperimus. Hic intertio aduersum he-
reses libro. Eleutherii episcopi temporibus. que tempora nunc
habemus in manibus. scribere se opus illud indicat his uerbis.

H Vndata igitur & hedificata ecclesia beati **Cap. vii.**
apostoli Lino. offitium episcopatus iniungunt. Cuius Lini
Paulus in epistola ad Timotheum meminit. Huic succedit Ani-
cletus. Postquem tertio loco episcopatum suscepit Clemens.
Hic autem cum beatis apostolis fuit. & cum ipsis uitam semper
exegit. atq; ab ipsis institutus recentem gerebat traditionis eo-
rum memoriam. & predicationis eorū formam semper habe-
bat in oculis. Sub hoc ergo Clemente. seditio non modica ex-
orta est apud Corinthum inter fratres. ita ut ex persona roma-
ne ecclesie. scriberet ipse Clemens ad Corinthios epistolam ne-
cessariam. que eos reuocaret in pacem & fidem eorum que con-
cussa fuerat renouaret. exprimens in ea apostolorum traditionē
quam nuper ab eis ipse susceperat. Et post aliquanta iterum
dicit. Huic autem Clementi successit Enuaristus. & Enua-
risto Alexander. Et post hunc sextus ab apostolis ordina-
tur Xystus. Postquem Telephorus. qui & illustre marty-
rium duxit. Post hunc Hyginus. Deinde Pius. Postquem
Anicetus. Huic successit Sother. qui nunc duodecimo
loco ab apostolis

loco ab apostolis episcopatus obtinet sortem. & easdē quas apostoli tradiderunt predicationes diuine fidei. integras illibatasq; custodit.

¶ Cap. vii.

Hec Hyreneus in supradictis libris complexus est. Sed & in secundo nihilominus eiusdem operis libro. dicens etiā suis temporibus reliquias quasdam diuine uirtutis in ecclesiis iueniri hoc modo scribit. Abest autē longe ab eis ut mortuū suscitent. sicut domūs suscitauit. & apostoli per oratiōes. Sed & fratres frequenter fecerunt hoc implurimis ecclesiis. ita ut omni simul ecclesia congregata. ieiuniisq; & orationibus multis ad deum profusis. conuerteretur spiritus mortui. & redderetur homo uiuus per orationes sanctorū. Et iterū dicit post aliquanta. Quod si dominū per fantasiam dicent fecisse hec. ad prophetas ueniamus quod hec ab eo gerenda esse predixerant. & qui confirmarunt hūc esse filium dei. Propter qd & discipuli sui in ipsius noīe & ab ipso accipientes gratiā faciunt hec. ab subueniendū saluti hoīm. prout unusquisq; meruerit. Alii namq; demones fugant & ita eos qui incurati sunt purgant. ut interdū ipsi illi qui curati sunt. credentes in ecclesia permaneant. Alii autē prescientiam accipiunt futurorū. & uisiones propheticas uident. Alii infirmos manu supposita restituunt sanitati. Sed & mortui ab his aliquotiens suscitati sunt. & permanserūt nobiscū per annos multos. Et quid plura. non est numerus singularū uirtutum que per uniuersum mundū in ecclesiis dei geruntur. per gratiam & nomen Iesu Christi sub pontio pilato crucifixi. Que tamen cottidie fiunt nō ob aliquam nundinationē. neq; ob pecunie questū. sed sicut gratis gratia accipitur adeo. ita gratis eadē ministratur. Et iterū alio in loco idē Hyreneus ita scribit. Sicut inquit audiuius multos ex fratribus in ecclesia gratiā habētes prophetarū. & oībus linguis loquentes per sancti spūs donū. Qui & misteria & secreta dei in manifestū cū expedit proferunt. Hec autē inseruimus. ut ostendamus diuersas scī spūs grās usq; ad illa adhuc tēpora apud dignos quosq; i ecclesiis pdurasse. qm̄ qdem i initiis polliciti sumus hoc nos in tempore probaturos

¶ Cap. viii.

Sed & de ordine

Sed & de ordine canonis diuinarum scripturarū . quid etiā
supradictus uir Hyreneus sentiat. ipsius nihilominus ser-
monibus proferamus. Primo inquit de sanctis euangelis uidea-
mus. Matheus quidem hebreis propria eorum lingua conscrip-
tum edidit euangeliū. cū Paulus & Petrus in urbe roma euāgeli-
zarēt. atq; ecclesie inibi fundamenta solidarent. Post quorū exi-
tum. Marcus discipulus & interpret Petri. euāgeliū qđ ille pre-
dicauerat digessit in libro . Post hec Ioannes discipulus domini
qui & supra pectus eius recubuit edidit euangelium apud Ephe-
sum urbem **A**sie positus. Hec intertio supradicti operis libro .
In quinto uero de reuelatione Ioannis scribēs. & de numero no-
minis antixpi. hec refert. Cum igitur hec ita se habeant. & in oī-
bus rectis & antiquis exēplaribus iste numerus iueniatur. sed &
illi hec eadem contestantur. qui Ioannē uiderūt in corpore posi-
tum & uerbū dñi predicantē. quia numerus bestie secundū gre-
corū cōputū & litteras que ī eodē cōscribūtur. Et paulopost itē
subiūgit hec . Nos ergo periculū incurrere nolumus. de antixpi
noīe cōfidentius aliquid pronūtiātes. Si enī oporteret hoc euide-
ter & palā in hoc iā tēpore predicari. utiq; & p illū q apocalipsim
scripsit. nom̄ eius euidēter fuisset expressū. qā nec ipsa reuelatio
āte multū tēporis scā est. sed pene iā nrā etate prope finē Domi-
tiani Cesaris. Hec nobis etiā de apocalipsi uir supra memora-
tus exposuit. Meminit aut prime epistole Ioannis. & prime Pe-
tri plurimaq; ex ipsis sumit exempla. **N**ec non & libellū qui di-
citur pastoris amplectitur dicens. Bene ergo refert scriptura que
dicit. primo oīum credēdū est. qā unus ē deus qui oīa creauit atq;
cōposuit. **V**titur autē & testimoniis de sapientia Salomonis. Sed
& apostolici cuiusdam uiri cuius nomē reticuit sermonū qñ me-
moriter meminit . Iustini quoq; martyris & Ignatii memoriā
facit. & ea q scripserūt producit in mediū. & promittit se quoq;
aduersū scripta martionis respōsurū . Sed & de septuagita iter-
pretibus diuinay scripturay . audi qbus referat uerbis . Deus
inqt hō factus ē & ipse domīus saluabit nos. q dedit signū illud
q de uirgīe scriptū ē. Et nō sicut qdā dicūt eorū q modo ausi sūt
Aliter interpretari

Aliter interpretari scripturas & aiunt. Ecce iuuenula in uentre accipiet & pariet filium. Sicut interpretatus est Theodotion Ephesius. & Aquila Ponticus. ambo iudei profelici. Quos secuti sunt Ebionite. qui dicunt Christum de Ioseph natum. Et post pauca iterum infra subiungit. Prius enim inquit quam romanorum inualesceret principatus. cum adhuc Macedones Asiam possiderent. Ptolomeus Largi filius uolens bibliothecae suae quam apud Alexandriam ex omnium ueterum grecorum uoluminibus construebat maiorem gloriam querere. petiit etiam ab Ierosolimitis. ut hebreas eorum scripturas in grecam linguam interpretatas acciperet. At illi subiecti quippe erant macedonibus. electos & in scripturis sanctis eruditissimos atque in utraque lingua peritissimos uiros septuaginta presbiteros. miserunt ad Ptolomeum. In quos tamen dei uoluntas & consilium gerebat. Tum ille singulorum uolens accipere documenta. & uerens ne forte per interpretationem occultarent insertam diuinis uoluminibus ueritatem. singulos a se inuicem separat. & eadem seorsum positos interpretari iubet. eumque ordinem interpretandi in singulis quibusque uoluminibus obseruari. Quosque rursus se coram in unum omnes reuocari. & conferre ad inuicem quae singuli interpretati sunt facit. Et tunc deus uere glorificatur & scriptura sancta. quae uere diuina esset agnoscitur. Omnes enim eadem. hisdem uerbis. eisdemque nominibus ac sententiis scripserant ab initio usque ad finem. ita ut & ipsi qui aderant gentiles agnoscerent. quia dei nutu scripture tunc interpretate sunt. Et nihil mirum si diuina prouidentia hoc ita fieri procurauit. cum in ea captiuitate que populo acciderat sub Nabuchodonosor rege corruptis scripturis. cum post. lxx. annos iudei ad patriam suam redirent. temporibus Artaxerxis Persarum regis. inspirauerit deus Hefdrum sacerdotem ex tribu leui. ut omnia priorum prophetarum uolumina ac uerba repararet. ac restitueret populo legem que per Moysen fuerat data. Hec Hyreneus.

Igitur decem et nouem annis Antoninus cum **Ca. viii.** in imperio perdurasset. post excessum sui principatus Commodum de reliquit. Huius prioris imperii anno. Iulianus apud Alexandriam sacerdotium suscipit Agrippino

suscipit Agrippino exactis duodecim annis in episcopatu defuncto

QUoniam per idem tempus scole ecclesiastice & doctoris ¶ **Ca. x.**
offitio preesset uir in omni eruditione nobilissimus Panthe-
nus. Ex quo apud eos consuetudo antiquitus tradita usque in ho-
diernum permanet. diuinarum scripturarum doctores inibi scole eccle-
stice haberi uiros. duntaxat inscientia & eruditione probatissimos
Huius ergo offitii uelut auctor quidam & dux de quo supra dixi-
mus. satis illustris habebatur. Quippe qui etiam in philosophis
prius qui Stoici appellantur. nobiliter clauisset. Cuius tantum stu-
dii erga uerbum dei & tantum amoris fuisse traditur. ut etiam ad
predicandum Christi euangelium omnibus gentibus que in orientis ul-
timis secessibus reconduntur. fidei & deuotionis calore profectus
sit. & usque ad Indiam citeriorem uerbum dei predicando perueniret
Erant enim adhuc in illis temporibus & euangeliste nonnulli. qui
ad imitationem sanctorum apostolorum indiueris orbis partibus ob-
errantes per gratiam dei & animi sui uirtutem. uerbum dei & fidem
Christi ignorantibus quibusque gentibus inferebant. In quibus pre-
cipuus & illustris Panthenus habebatur. Quem ferunt cum ad In-
dos peruenisset. repperisse quod Bartholomeus apostolus apud eos
fidei semina prima condiderit. & Mathei euangelium hebreis scrip-
tum litteris dereliquerit. quod per idem tempus supradictus Pan-
thenus inibi repertum detulerit. Sed & in multis preterea aliis
doctor. in ecclesiasticis studiis apud Alexandriam. claram satis &
nobilem uitam. optimo & admirabili fine conclusit. Tam uiua uo-
ce discipulos instruens quam & librorum monumentis etiam poste-
ris thesauros scientie derelinquens. ¶ **Cap. xi.**

IN huius diuinarum eruditionum scolis. quam maxime ef-
floruit apud Alexandriam Clemenens. eodem uocabulo quo
& ille in urbe roma apostolorum & successor & discipulus uoci-
tatus. Denique hic ipse Clemens in septimo dispositionum libro
Pantheni tanquam magistri & preceptoris sui mentionem facit.
Sed & in primo libro Stromatum hunc eundem designat. in eo
loco ubi enumerat. quod plures apostolice predicationis reperit
uiros. hoc dicens. Mihi quidem commentarii huius operis
operis non ad

opis nō ad ostētatōnē scribūt. sed ad cōmemoratiōnē secte & ad
obliuionis remedium. Quo scilicet in his sit mihi adumbratio
quedā reꝝ magnificāꝝ diuinorꝝq; uerborꝝ. que audire merui aui
ris factis & beatis. Quorꝝ ab alio apud Achaia. ab alio apud Sy
riam. ab alio uero in oriēte & maxie apud Palestinā institutus sū
ex hebreorꝝ origine ueniēte. Ad ultimum autē in egypto magi
sterio usus sum. uiri uirtutis & sciētie merito oībus preferendi.
Post quē uelut thesauro in absconditis repto aliud querere ultra
cessaui. Et illi quidē diuine doctrie ueritatē mihi quesui ab ipsis
stati primis auctoribus. Petro. & Iacobo. ac Ioāne. & Paulo factis
apostolis tradita fuerat. tanq̃ patrē filiis cōmendarunt. Sed pau
ci p̃ribus similes filii. Tamē deo fauēte. per ipsos in nobis aplīci
germinis plātata sunt semina.

Cap. xii.

Per idē tēpus ecclie Ierosolimorꝝ Narcisus preerat. Qui
fame merito nostris adhuc tēporibus celebrat qntā deci
mā post eos qui excircuncisione fuerāt successiōnē. usq; ad tēpo
ra Adriani obsidionis adducēs. Primum namq; inibi exgētibus
ep̃m fuisse indicauimus Marcum. Postquē Cassianum. inde Pu
blium. Post hunc Maximū. & sic Iulianum. Postquem Gaium. &
iterꝝ alium Iulianū. Capitonē quoq; & Valentē. Inde Dolitianū
Postquē tricesimum ab apostolis Narcisum.

Cap. xiii.

Uerum ea tēpestāte Rodo quidā ex Asiē prouitū oriūdu
ut ipse scribit. in urbe roma eruditus. refert a Tatiano cu
ius īsuperioribus iter ceteros scriptores meminimus. libros quā
plurimos & maxie contra Martionis heresim scriptos. Quā as
serit idē Tatianus. indiuerfas scissam esse sentētias. Sed & qui. &
quā obcausā ex eadem herese scissi sint. ipse per hec uerba desi
gnat. Propterea inquit etiā inter semetipsos discordant. quia id
affirmare cupiūt. qd nō potest stare. Ex eorꝝ nāq; grege est Ap
pelles. qui abstinentie & senectutis prerogatiua usus. unum quidē
oīum esse fatet̃ initium. Prophetas tamē contrario spū asserit ī
spiratos. sequēs psuasiōnē uirginis cuiusdā actē spū demonis no
mine Philumie. Alii autem sicut ipse nauta Martion. duo esse
p̃cipia ītroducūt. Ex qbus ē & Potitus. & Basiliscus. Qui & ipsi
secuti sunt

secuti sūt quidē ponticū lupū. Sed nō inueniētes exitū reꝝ sicut
nec ille quidē. ad ea que putarūt esse faciliora conuersi sūt. & duo
principia introduxerūt. absq; ullis hoc probationibus cōfirmātes
Alii quoq; ex eisde rursus indeterius deuoluti sūt. nō solū duo
sed tria principia & tres naturas cōfirmātes. Quorū princeps &
auctor **S**inerus sicut ipsi defēsores dogmatis huius dicūt. Sed &
ipse describit qđ cōgressus sit cū **A**ppelle. ita referēs. Nā & senex
Appelles hūit nobilcū sermonē. & multa male docere conuictus
est. Vnde & asserbat nō oportere oīo fidei discuti rōnē. sed unū
quēq; debere in eo qđ credidit pmanere. Salutē nāq; his esse qui
in crucifixū spant. tantū ut in bonis operibus inueniant. Manife
ste tamē decernebat de deo sicut prediximus unū esse principiū
ut & nos dicimus. Et inde exponēs eius oēm sententiā. introducit
etiā ipse suū sensū. Dicebā autē inquit ad eū. Vnde tamen inquit
ostēdimus unius principii rationē. aut quomō hoc asserat edisse
re. Tum ille prophetie quidē aiebat semetipsas coarguūt. qā ni
hil oīo cōtinēt ueritatis. ex eo qđ inter se inuicē discordēt. & utiq;
falsē sunt. que sibi metipsis aduersant. Quomō autē sit unū pri
cipiū. se quidē scire denegabat. Itatamē sibi uideri. Cūq; ad iura
retur ame. ut qđ uerū est diceret. sacramēto cōfirmauit. se nescire
quomō unus sit unigenitus deus. sed tantūmodo credere. Tum
ego derisū plane eū & notatū habui. qui se doctore profiteretur
eorū que ignorare fateret. In eodē quoq; opere refert **C**allistion
quidā in urbe roma discipulus extisse **T**atiani. qui scripsit cōposi
tum esse a **T**atiano propositionū uel q̄stionū libꝝ. ī quo oīa que
obscura sūt & difficilia in scripturis diuinis absoluat. Sed idē **R**o
do in cōmentariis suis propositiones eius probaturū se. & cōfuta
turū promittit. Est autē eiusdē & in exemēz cōmentarius. in quo
refert. qđ **A**ppelles quāplurā aduersū legē **M**oyli cōscripserit im
pia. & aduersū totā legē blasphemias protulerit uoces. coarguens
ut sibi uidetur. & destruens ea que scripta sunt. ¶ **Cap. xiiii.**

IEc & multa alia ex supradicti scriptoris cōperimus libris.
Cū tamē hostis huāni generis ad salutē hoīm debellandā.
nihil usquā ocii gerit. sed diuersas & uarias hereeses p singula q̄q;
suscitat loca

suscitat loca. In quibus maximū sui generis serpentē apud Asiā Frigiāq; producit montanū. qui se paracletū noīaret. Ee cū eo mulieres priscam & maximillā. quas prophetissas uelut ex ipsius factas inspiratione iactabat.

¶ Cap. xv.

Sed in urbe Roma Florinus quidā gradu presbiterii de ecclesia cōlapsus. una cū Blastio sotio & criminis & furoris. plurimos de ecclīa in suū baratrū deducebāt. uoua aduersū ueritatem figm̃ta machinantes. Sed aduersū heresim catafrigarum scutū ualidissimū protulit Apollinaris Hyerapolites. de quo supra memorauimus. aliq; quāplurimi ad id locorū eruditissimi uiri aduersū eos pro ueritatis defensione certarūt. Qui etiā nobis ad hystorie textū munimenta ualidissima reliquerūt. Interi ut diximus Apollinaris scribēs aduersus hanc heresim. & designās iprefatione. q̃ per ecclias Galatie uicinayq; puintiax digrediens. & plurimos ab eis inretitos uidens. multos quidē & corā disputādo correxerit. rogatus tamē a frīb. etiam hec ad ipsos scripta transmiserit. In quibus post aliquanta cū auctore huius heresis designasset. progrediēs etiā hec addidit.

¶ Cap. xvi.

Rigo inquit huius heresis que aduersū eccliam nuper exorta est. inde descendit. Vicus quidā esse dicit apud Mesias Frigie ciuitatē qui appellat Ardabau. In quo aiūt Montanū quēdā noīe qui nuper ad fidē Crīsti uenerat. sub Grate Asiē p cōsule cupiditate nimia primatus accensū. contrariis spibus in se metipso locū dedisse. ac repente in quodā excessu mētis effectū & uelut spū actū proloqui cepisse noua quedā & diuersa ab his que ex successione maiorū ecclie tradita fuerant. uelut prophetali specie proferentē. Que cū ita uiderēt fieri hūi qui per idem tēpus aderāt auditores. alii eū uelut demone repletum. & erratico perflatū spū ad decipiendos populos iudicātes obiurgabāt. & proloqui omīno prohibebant. memores dnīci precepti & comminationis eius qua iubet obseruari a falsis prophetis. Alii autē uelut sācto spū repletū. & prophetica grā donatū putabāt. Et in memores dnīci precepti. erratico & seductori spūi eatenus indulgebāt. Et hoc ut etiā prouocare eum ad dicenda aliqua delectarentur. Et hoc fiebat arte

fiabat arte diabolica, qua indisciplinatis perditio parabat. **A** quibus **M**ōtanus cū supra quā dignum est inueneratione haberet instantū temeritatis progressus est, ut etiā duas quasdam mulieres infano spiritu quo ipse replebat particeps sibi faceret ad infaniē dum secū pariter & doceret, quo facilius uterq; sexus in errore p utrūq; caperet. **H**ic etiā beatificare eos qui sibi familiarius ad herebāt, & promissionū magnitudine tumidos reddere. **I**nterdū etiā obiurgare quosdā, uti ne in oībus adulatores deprehēderēt. **T**amen perpauca erāt ex **F**rigibus qui eorū deciperentur infania. **Q**uibus & persuadebat, uniuersā eccliam que per orbē terre est blasphemare, & non solum nihil ei deferre reuerētie, sed ne limē quidē eius incedere. **F**requēter tamē aduentantibus ex **A**sia fratribus, uesani & contra fidem **C**risti bachātes, cōfutati ut heretici corruptoresq; ueritatis, ab ecclie conuētū & societate depulsi sunt. **H**ec in primo libro scribens, & per omē opis sui corpus fraudes heresis in singulis quibulq; cōuincens. **I**n scdo quoq; uolumine de eisdem etiā hoc scribit. **Q**uale est autē iquit qd & prophetarū percussores nos uocāt, pro eo qd insanas eorū non suscipimus fantasias. **D**icunt enī hos esse quos promiserit domūs ad populum suū se esse missurū prophetas. **R**espondeāt ergo nobis si adeo missi sunt prophete **M**ontanus & mulieres eius, qs eorū a iudeis persecutionē passus est. **A**ut quis abiniuis occisus est: uel quis eorū pro noīe dñi tentus est. **E**t ante reges & presides stetit. **A**ut quis in sinagogis iudeorū flagellatus est. **V**el qs lapidatus est. **Q**uinimo & ecōtrario tradit, qd finē uite exemplo iude traditoris acceperit. **D**icunt enī ipso demone quo ispirabatur id agente, diuersis quiq; tēporibus, uitā laqueo finisse. **I**llū uero admirabilē uite ueluti prophetie ipsorū primogenitum **T**heodotum noīe, tradunt quodā tēpore uisum sibi esse uelut in celo assumi, & credidisse se spiritui erroris, quo euectus in excelsū, & inde deductus ad terrā finē uite exitu pessimo terminasse. **S**ed hec ipsi de **M**ōtano uel **T**heodoto ac mulieribus ita gestum negant. **T**amē a plurimis affirmat. **Q**uod tum iter negantes & cōfirmātes, nos rei fidē relinquimus in medio. **I**tem post aliquanta subiungit etiam

subiungit etiā hec. Sed & scī epī probatissimi uiri qui per idē tēpus fuerāt. Zoticus de Cumana. & Iulianus de Apamia. aggressi cohibere spm̄ qui loquebat in Maximilla. iusserunt Themisonē obturare os eius. & excludere uocem falli & erratici spiritus. Quod & ita factum est. Et itē coarguēs falsā fuisse Maximille prophetiā. que bella quāplurima imminere predixerat. his utit̄ uerbis. Et quomodo nō eius mēdatium euidenter arguit? Tredecim nāq; iā exacti sunt anni usq; ad presentē diē. ex quo mortua est ista mulier. & nusquā prorsus uel priuati uel publice bellum aliquod exortum est. Sed & cristianis per dei misericordiā pax iugis & firma pdurat. Sed & in tertio libro de his qui se iactabāt q̄ multi martyres ex eorū heresi extitissent. hoc dicit. Cū inquit oībus que supra diximus cōuicti nihil respōdere potuerūt. ad martyres cōfugiunt. dicētes se multos habere martyres. & hoc esse īditiū q̄ uerus sit apud ipsos propheticus spiritus. Qd̄ ergo? Quia multi & alii heretici pluriōs martyres hēnt. ideo adq̄lcentū ē eis. qd̄ etiā ueritas apud ipsos sit? Nā primi q̄ dicūt Marcioniste. habēt pluriōs martyres. Sed que esse poterit apud eos martyrii ueritas. ubi Cristi ueritas nō ē. Et post aliq̄ta itē sub iūgit. Deniq; ait. Scī martyres q̄ pro uera fide martyriū ducūt cum de ecclia pcedentes ad passionē ducunt. si qui forte inuenti fuerint cum eis de heresi catafrigum. secernunt se ab eis & respuunt eorū societate. nec ullo genere cū iā martyrii palmā teneāt. spūi Montani & Maximille adquiescēdum putāt. Sicut & nris tēporib; apud Apamiā que ē supra Meādē posita. gestū scimus a Gaio & Alexādro. qui de Eumenia martyres extiterūt.

In eodē autē opere meminit Meltiadis ¶ Cap. xvii. scriptoris tanquā qui & ipse libꝝ aduersū heresim supra dictā conscripserit. Deniq; & inserit ex eius dictis suo operi hec uerba. Neq; enī credendū est īquit. in excessu mētis idest p̄ amētīā prophetari. qd̄ est proprie pseudo prophetarū. Vbi enim quis amens efficitur. iusti rectiq; esse non potest tenax. Qui sine dubio initiū sumūt ex īperitiā. ad finē uero deuoluunt̄ amentie. sicut supra diximus. Hoc autē modo neq; iueteri testamēto quēq; neq; in nouo

neq; nouo per dei spm̄ extitisse prophetā poterūt demonstrare
Quia neq; Agabus. neq; Iudas. neq; Silas. neq; q̄tuor filie Phi
lippi. neq; Ammia q̄ i Philadelphie ecclia pphetauit. neq; Qua
dratus. neq; alius quisquā ex numero ipsorū. hoc modo dinoscit
prophetasse. Et post pauca iterū subiungit & dicit. Si enim post
Quadrātū & Ammiā Philadelphie ut aiūt. mulieres iste Mōra
ni accesserūt in prophetica grām. & sicut confirmabant uniuerse
ecclie date sunt ad prophetandū usq; ad aduentū dñi. decipitur
eorū confirmatio. Quartū decimū & enī iam pene habet annū
ex quo defuncta est Maximilla. Hec ex supradicti uiri cōmenta
riis. Ipse uero de quo indicat Melciades. etiam alia nobis proprii
operis non cōtēpnenda monimenta dereliquit. Scripsit namq;
& aduersus gentes librū. & aduersus iudeos alium. & ad princi
pes Romani regni Apolegeticū p fide nrā. scribit & aduersus
catafrigas hereticos.

Cap. xviii.

Sed & Apollonius quidā ecclīasticus nihilominus scriptor.
libellū aduersum eos edidit. in quo satis uigilanter prophe
tias ipsorū falsas esse cōuincit. & singula in eis uerba coarguit. si
mul & uitam moresq; eorū qui auctores hereseos extiterūt expo
nit per hec uerba. Sed uideamus inquit. quis est hic nouus ma
gister. & primū nobis doctrinam eius scdm dñi sententiā actus
ipsius & opera cōmendēt. Hic est qui docuit nuptias solui. & qui
ieiuniorū leges primus imposuit. Qui Pepuzam & Thimū op
pida frigie Ierusalē nōiauit. atq; in hec om̄s congregandos discer
nit. Qui exactores pecunie statuit. Qui sub noīe oblationū mu
nera artificiosius accipit. Qui salaria prestat predicantibus uer
bum suū. ut per hoc inuitati enixius doctrine eius operā prebe
ant. Hec de Montano. De mulieribus uero eius post aliquāta ita
scribit. Ostendemus aut̄ primo om̄m has prophetissas. ex quo spi
ritu replete sūt. uiros suos reliquisse. Quomodo ergo mentiunt̄
priscam uirginē fuisse? & post aliquāta iterū dicit. Non tibi uide
tur q̄ om̄is scriptura prohibet. prophetā munera accipere uel pe
cūnias? Si ergo uideam prophetem accepisse aurū & argentū. &
uestes preciosas. quomodo eā prophetem putē? Et iterum post
aliquanta subiungit

aliquāta subiūgit dicēs. Sed & Themisus qui apud eos noīe tan-
tum confessionis īflatus est. uere aut cōfessionis fructibus caret.
quāquidē per multā pecuniā uincla deposuit. quem oportebat
utiq; humiliter se agere. Hic arrogantia elatus. apostolice sibi ali-
quid auctoritatis assumēs. epistolas ad oīes ecclias scribit. Inqui-
bus docere conatur eos qui multo rectius quā ipse credebant.
Et cohortatur oīes ad nouas uerborū adinuentiōes accōmodare
aurē suā. Blasphemāt aut dnm̄ & apostolos eius. & scām eccliam
Sed & de aliis quibusdā qui apud eos ut martyres honorantur
ita scribit. Verū ne in pluribus īmoremur. dicite nobis de Ale-
xandro qui semetipsū martyrē dicit. quē cōuiuā hēt hec prophe-
tissa. quē adorāt ut deū. non ne hic pro latrociniiis aliisq; nefariis
actibus reus extitit? Non nos dicimus. sed acta hec publica con-
tinent. Quis ergo eorū cui donat peccata? Prophetissa ignoscit
martyri latrocinia. an martyr ignoscit pphete rapacitatis & aua-
ritie crimina? Cum enī domūs dixerit nolite habere aurū. neq;
pecuniā. neq; duas tunicas. isti in oībus cōtraria gerūt. adquiren-
tes & congregantes ea que dominus etiā habentes iussit abice-
re. Probamus nāq; eos qui apud ipsos uel prophete uel marty-
res noīantur. non solū adiutibus. sed etiā pauperibus. pupillis ac
uiduis pecunias cōgregare. Aut si habēt cōfidentia ad sint. & pro
his habeant nobiscū disceptationē. ut si cōuicti fuerint. uel de ce-
tero desinant talibus si implicare cōmertiis. Oportet enī ex fra-
tribus uel agnosci uel etiā probari prophetā. Sicut & domūs di-
cit. qā arbor ex fructibus cognoscitur. & propheta uerus proba-
tur ex fructibus. Vt aut de Alexandro certius cognoscat. scien-
dum est quia iudicatus est apud Emiliū Frontinū proconsulem
Ephesi. non propter nomē Cristi. sed propter quedā latrocinia.
Nam a Cristi noīe iā apostata extiterat. Sed post hec ut fideles
quidā frēs qui per illud tēpus apud iudicem aliqd poterant pro
ipso intercederent. simulauit se propter nomē domini laborare. &
per hoc dimittit. Nec tamē in ecclia patrie sue receptus est. ubi
latro esse ab oībus noscebatur. Q uod si qui forte minus his q̄
dicimus accōmodandā existimat fidem. ī archiuis publicis apud
Ephesum gesta

Ephesū gesta seruant. Que tamen ibi seruari. hii optimi prophete qui ei famulantur ignorant. Qui utiq; cū in his conuincitur. sine dubio prophetarū ignorātia cū ipso pariter redarguitur. Hec & multa alia in eo similia possumus edocere. Aut si confidunt. cōminus ueniāt. excipiant intentiones nostras. & exuant se ab his si putant se eorū posse effugere conscientiam. Item post pauca de ipsis prophetis ista subiungit. Quod si negant se prophete ipsorū munera accepisse. statuunt hoc. ut si conuicti fuerint prophetas se esse ultra non simulent. & mille deferā probamenta. Verūtamen necessariū puto etiam reliquos horū prophetarū fructus probari. Dicite mihi o uos prophetisse. uultus prophetantis candoribus & ruboribus aliquando fucatur. prophetissa stibis tingitur. prophetissa ornamentis utitur. & ornatibus delectatur. Deinde propheta ad tabulam & ad tesseras ludit. Propheta pecuniam suā ad usuras dat. Dicant si licet hoc facere prophetis. Ego autē uniuersa hec eis probabo. Hec & multa alia idē Apollonius ad confutandos eos satis probabiliter & constanter intexuit. designans etiam hoc. q̄ quadragesimus iste quo hoc scribebat ageretur annus. ex quo Montanus falsē huius uaticinationis initium dederat. Refert etiam de quodā Zotico. q̄ apud Pepuzā cū prophetare se Maximilla simularet. repente ingressus cepit imperare spūi qui in ipsa loquebatur. ita ut eū penitus cohereret. Sed obstiterūt hii q̄ eis adulabāt. Meminit autē & Tharsee cuiusdā martyris. qui quasi extraditione priorū se accepisse asseruerit. saluatōre precepisse discipulis suis. uti ne āte duodecimū annū ab ierosolimis discederent. Refert preterea & apud Ephesum mortuos a Ioāne suscitatos. & alia quāplurima. Ex quibus omībus uehemēter supradicta heresis cōfutat. Hec Apollonius.

S Erapion autē qui post Maximinū episcopus Cap. xix.
apud Antiochiā fuit. in epistola sua quā ad Caricū & Ponticum scribit. de hac ipsa heresi post aliquanta hoc dicit. Vt autē etiā hoc sciatis. q̄ ista que nūc noua prophetia uel potius execratio noua processit. ab omī fraternitate que in uniuerso mundo est respuitur & refutatur. Tranmisi uobis Claudii Apollenaris
Ierapolitani Asie

Ierapolitani Asie prouitue epi litteras. qbus de his plēius iſtrua
mini. In hac aut ipſa Serapionis eplā. ſubſcriptionē quorūdā epi
ſcoporū & martyrū continēt. Ex qbus unus hoc modo ſcripſit.
Aurelius Cyrinus martyr. opto uos bene ualere. Alius quoq;
hoc mō. Aurelius Publius Iulius a de Beltho Colomatratie epi
ſcopus. Viuit deus in celis. quia beatus Sothas qui eſt Manchia
lo. uoluit demonē priſcille eicere. ſed aduatores eius nō permile
rūt. Sed & multorū ſimul epōrū eadē declarantiū ſubſcriptiones
ſupradictis litteris inherebant. Verū de his ſatis dictū ¶ Ca. xx.

P Er idē tempus in urbe Roma diuerſis nihilominus noui
tatibus per nōnullos regula traditionis eccleſiaſtice uexa
batur. Pro quibus Hyreneus addiuerſos ſcripta prerogauit. Ex
tat igit unus eius libellus qui ſuperſcribit ad Blaſtū deſciſmate
Alius ad Florinū de monarchia. & q nō ſit deus malorū creator
Hoc enim ſupradictus uir uidebatur aſſerere. Qui tamen po
ſtea in errorē deuolutus eſt Valentini. Scribit aut idē Hyreneus
& de Ogloade libꝝ in qua ſignificat conſecutū ſe eſſe quosdā ex
ſucceſſoribus apłōꝝ. cuius libelli ſubſcriptionē ſatis elegāter adſi
xam. his inſerere dignū duxi. Adiuro te inquit qui trāſcripſeris
libꝝ hūc per dñm noſtrū Ieſū xp̄m. & aduentū eius in gloria. cū
ueniet iudicare uiuos & mortuos. ut cōferas hec que ſcribis. &
emēdes diligenter ad exēplaria de qbus trāſcripſeris ad fidē. Et
ut ſacramtū adiuratiōis huius ſimiliter trāſcribas. & iſeras his q
trāſcripſiſti. Hoc aut utiliter ab illo dicta iſerere opi nrō necella
riū credidi. quo p hec diligēs efficiat oīs q hoc uel legere uel de
ſcribere dignū duxerit. ſciens exemplū diligentie. a ſcis uiris & il
luſtribus traditū. Verū in his que ad Florinū ſcripſiſſe Hyreneū
ſupradiximus. facit Policarpi mētionē. Cū quo ſe etiā conuerſatū
eſſe designat p hec uerba. Hec inqt dogmata florine que aſſe
ris. cōfidenter dico. quia nō ſūt conſona eccleſiaſtice fidei hec dog
mata. ne illi quidē qui de ecclia pulſi ſūt heretici. potuerūt aliquā
do cōmentari. Hec dogmata ipietatē docent. Hec dogmata ſan
cti illi preſbiteri qui ante nos fuerūt nūquā ptulere. illi q & apo
ſtolos uiderūt. quos & tu noſti. Vidi enī te dū adhuc puer eſſe
in Aſia apud

i Asia apud Policarpū. tūc qdē preclara agētē dū adhuc eſſes itra
 palatiū & ſtudētē placere Policarpo. Multo enī magis mihi illius
 tprīs rex geſtarū inheret memoria. quā preſētis. Quia hec que a
 puero diſcimus. cū aīa ipſa coaleſcūt & adherēt ei. Vnde etiā locū
 ipm̄ tibi poſſū dicere. īquo ſedēs diſputabat beatus Policarpus. &
 inceſſū illius. & uultū ac totius uite modū. & ipſius quoq; corpo
 ris habitū. Sed & diſputationes quas hēbat ad populū. & cōuer
 ſatōnē q̄ fuerat ei cū Ioāne. quomodo narrare ſolitus erat. uel ce
 terorū q̄ ipm̄ dnm̄ uiderāt. & quomodo recordabat oīa ac recen
 ſebat uerba q̄ ſunt dicta a dno ab eis audierat. & de uirtutibus
 eius ac doctria. Et tamē oīa hec cū ſcripturis cōſona p̄ferebat.
 Que tūc ego p̄ mīa dei quā mihi donare dignatus ē. attētius &
 ſtudioſius audiēs deſcribebā. nō incartis. ſed in corde meo. queq;
 p̄ grām dei fideliter cuſtodio. & mecū ipſe ſine intermiſſiōe quo
 dāmodo rumīno. Deum ergo teſtor. & incōſpectu ipſius tibi af
 firmo q̄ ſi qd tale audiſſet beatus & aplicus uir Policarpus. ex
 clamāſſet ſtatī & aures ſuas obturaſſet. ac ſicut moris erat ei di
 xiſſet. Deus bone. ī que me tprā reſeruāſti ut hec audiā: Nōne
 etiā ipm̄ cōtinuo locū fugiſſet. in quo ſedēs uel ſtans huiusmo
 di uerba audiſſet. Sed ex eplīs eius quas ſcripſit uel ad uicinas ec
 cleſias uel ad aliquos ex frībūs cōmonēs & cōfirmās eos & cohor
 tans ad fidē. poteſt ſerētia eius euidentē agnoſci. Hec Hyreneus.
T Ex ea tēpeſtate. Cōmodo Romani regni apicē **Ca. xxi.**
 gubernāte. pax eccleſiis p̄ oēm terrā propagabat. & ſermo
 dñi ex oī genere hoīm ad agnitiōnē & pietatē dei ſūmī aīas con
 gregabat. Deniq; & in urbe Roma multos ex illis illuſtribus &
 prediuitibus uiris. cum liberis & cōiugibus ac propinquis atq; oī
 pariter familia ſotiauit ad fidē. Sed hoc non equis oculis ille anti
 quis humane ſalutis hoſtis aſpexit. Cōtinuo deniq; aggredit̄ ua
 riis nrōs machinis ipugnare. Primo ī urbe Roma huius Apol
 lonii martyris deſenſionē fidei. apud grecos paſſionis eius hysto
 riā cognoui. ſatis eleganter contionalſe de ſupſtitioſa prauitate
 hoīm. Apolloniū quendā uiuē in fide nrā & in oībus philoſophie
 eruditiōibus illuſtrem ad iuditiū p̄trahit accuſator eius. citato
 quodā ifeliciffimo

quodā infelicissimo & despate salutis hoīe. Quiq; qm̄ lex que oblatos puniri iusserat cristianos. in delatorem prius animaduertendum censebat. a Perhennio iudice ut eius crura cōminuerentur sententiam primus excepit. Tum deinde exortatur beatus Apollonius martyr. uti defensionem pro fide sua quā audiente senatu atq; omī populo luculenter & splendide habuerat. ederet scriptam. Et post hec secundū senatusconsultum. capite plexus ē Ita nāq; a prioribus lex iniquissime promulgata censebat.

Igitur sub eiusdē Cōmodi p̄cipatu. Eleutherio **Ca. xxii.** in urbe Roma tredecim annis sacerdotio functo Victor succedit. Sed & Iuliano apud Alexandria post decē annos defūcto Demetrius substituitur. Apud Antiochiā quoq; octauus ab apostolis episcopus constituitur Serapion. De quo ilū superioribus memorauimus. Tunc apud Cesaream Palestine Theophilus. Et Narcissus in Ierosolimis ecclesias procurabant. Apud corinthū uero Baccilus. Et apud Ephesum Polocrates nobiles in episcopis habebantur. Sed & multi in aliis locis erant per idem tempus egregii sacerdotes. Nos tamen eorū facimus mentionem quorū fidem & scientiam ex proprii operis inditiis possumus habere compertam. **Cap. xxiii.**

Quibus ea tempestate ecclesiis presidentibus. in prouintiis Asiē questio non minima exoritur. uelut ex antiqua eorū obseruatione descendens. q̄ quartadecima luna putarent omni genti pasca obseruandum. Quando scilicet iudeis pasca precipitur imolari uelut necessario cōfirmātes. quacūq; die septimane quartadecia luna uenisset. solui debere ieiuniū. cū talis cōsuetudo in nullis p̄sus aliis unquā obseruata fuisset ecclesiis. Ob quā causā cōuētus epōrū & cōcilia per singulas quasq; prouintias cōuocantē prorogatisq; ad se inuicē eplīs de singulis q̄busq; locis. unū omīs ecclesiasticū dogma confirmāt. ne liceat aliquando nisi ī die dñi ca in qua domūs resurrexit a mortuis dominicū pasce celebrare misterium. & ī hac sola soluendum esse pascale ieiuniū. Extat deniq; usq; ī hodiernū cōciliū apud Cesareā Palestiē hīti decretū in quo primus est Theophilus ipsius Cesaree epūs. & Narcissus Ierosolimorū sacerdos

Ierosolimorum sacerdos. hatur & i urbis Rome concilio simile aliud decretum. cui presuisse Victor episcopus indicatur. Et Ponti prouintie Palmeas. Galloꝝ quoq; sacerdotalis couentus extat. Eyrereneu presule scribens. Achaie uero Bachilu corinthiorum ecclesie episcopu. qui om̃s diuersis locis una eandemq; iudicii sui sententiam protulere

Cap. xxiiii.

Ed episcopi regionis Asiane seruanda magis aueteribus si bi traditam consuetudine confirmabant. In quibus Polycrates qui in eis primatu agere uidebatur. ad Victorem episcopum Romane ecclesie scribens. more traditionis antiq; ad se usq; delatu. per hec uerba designat. Nos ergo inquit intemeratu pasce colimus diem. neq; addentes neq; auferentes aliquid. Etenim magna quedam luminaria apud Asiam dormierunt. sumi & electi uiri quos dominus suscitabit in aduentu suu cum ueniet de celis in gloria. & requireret om̃s sanctos suos. In quibus est Philippus euangelista. qui dormiuit apud Hyerapolim. sed & due filie eius que uirgines senuerunt. Et alia eius filia spiritu sancto repleta que apud Ephesum dormiuit. Nec non & Ioannes qui supra petrus domini recubuit. qui fuit sumus sacerdos. & pontificale petalum gessit. martyr & doctor ecclesie. Qui & ipse apud Ephesum dormiuit. Polycarpus quoq; apud Smyrnam & episcopus & martyr. Similiter & Trafeas episcopus apud Eumeniam. sed apud Smyrnam martyrio consumatus. Quid autē dicā etiam Sagarē nihilominus sacerdotē & martyrem. qui apud Laudotiā quiescit in pace. Sed & Papiam. & Macharium. & Melitonem. propter regnu dei & eunuchum & spiritu sancto repletu. qui iacet in ciuitate Sardesiū. expectas aduentu de celis dñi. ut resurgat a mortuis. Isti ergo oēs diē pasce i quartadecia die m̃sis obseruauerunt scdm euageliū nihil oīno extrisecus agētes. sed & fidei regulā p oīa cōseruātes. Sed & ego oīm ur̃m minimus Polycrates. scdm traditionē priū meoꝝ obseruo. eoꝝ dūtaxat. quos & ab initio secutus sū. Septē nāq; ex parētib; meis. p ordinē fuerūt ep̃i ego octauus. Qui oēs ita obseruauerūt hūc diē. ut cōueniret cū illo quo fer̃m̃ta iudeoꝝ populus auferret. Vnde fr̃s k̃m̃i. sexagita qnq; annos eratis

annos etatis gerens in nomine dñi . multorū quoq; orbis terre
episcoporum notitiam plenissime habens. & sanctis scripturis in
tendens. non perturbabor ex his que ad terrōre proferunt . q̃a
& maiores mei dixerūt. obtemperare oportet deo magis quam
hoībus. Et post pauca de his qui secum aderāt episcopis. ista sub
iungit. Poterā autē etiā presentū episcoporū facere mētionē. quos
ipsi petistis ut euocarē. sicut & feci. **Q**uorū nomina nō scribam
nā multitudo est. **Q**ui om̃s scientes paruitatē meā cōsensu suo
que scribimus confirmāt. certi q̃ non inaniter canos attulimus.
sed indisciplina **C**risti semper conuersati sumus. Sed adhuc **V**ic
tor Romane ecclie episcopus pertinacius agens . passim totius
Asie ac uicinarū prouinciā ecclias ac cōmunionis societate absci
dere nititur. tanquā in heresim declinātes. & litteras mittit. q̃bus
oēs simul absq; discretiōe ab ecclastico federe segregaret. **S**ed
hoc nō oībus placebat. episcopis. q̃n potius & ecōtrario scribētes
ei iubebant. ut magis que pacis sūt ageret. & cōcordie atq; una
nimitati studeret. **D**eniq; etiam extant ipsorū littere. q̃bus aspe
rius obiurgant **V**ictorē. uelut inutiliter ecclie cōmodis consulē
tem. **N**am & **H**irenus cū ceteris quibus preerat galliā episco
pis scribens. confirmat quidē ut in dñica die resurrectionis domi
ni misterii celebraret. **V**ictorē tamē arguit. q̃ non recte fecerit
abscondere a corpore inuitatis tot & tantas ecclias dei . que morē
antiquitus traditū custodirent. **S**ed & de multis aliis cōmonet
per bec uerba . **N**on solum inquit de die pasce agitur controuer
sia. sed & de ipsa specie ieiuniorum. **Q**uidam enim putant una
tantum die obseruari debere ieiunium. alii duabus. alii uero plu
ribus. **N**on nulli etiā quadraginta. ita ut horas diurnas noctur
nasq; computantes diem statuunt . **Q**ue uarietas obseruantie
non nunc primum neq; nostris temporibus cepit. sed multo an
te nos ex illis ut opinor . qui non simpliciter q̃ ab initio traditū
est tenentes. in alium morem uel per negligentiam uel per ipe
ritiam decidere . Et tamen nihilominus omnes isti etiam cum
obseruantiam uariarent inter semetipsos . & nobiscum paci
fici fuerunt semper & sūt. nec dissonantia ieiunii . fidei cōsonantiā
consonantiā rupit

consonantiā rupit. Post hec inserit etiā hystoriā quandā. que pro
sui oportūitate nec a nobis debet omitti. Deniq; ait. Et illi om̃s
āte Soterem presbiteri. q ecclesie tūc cui nūc prees sacerdotiū
tenuerūt. Anicetū dico. & Piū Iginūq; & Thelephorū. & Xystū
Neq; ipsi ita tenuerūt. neq; hii qui cū ipsis erāt. Et tam̃ cum ipsi
ita nō obseruaret. pacē semp habuerūt cū illis ecclesiis. que hunc
obseruantie morē tenebant. Cū utiq; & ipsis cōtrariū uideretur
q non etiā ceteri similiter obseruaret. nūquā tamē ob hoc repul
si sūt aliqui ab ecclie societate. aut ueniētes ab ipsis partibus nō
sunt suscepti. Immo potius & om̃s presbiteri qui fuerūt ante te
om̃ibus semp qui non ita obseruabant. presbiteris eccliarū. eu
caristiam solēpniter transmittēbāt. Beatus aut Policarpus cū ad
urbē Romā uenisset sub Aniceto. cūq; de aliis nonnullis parum
quid habuisset inter se. statim tamē coissent in pacē. de hac que
stione ita egerūt. ut non unus quisq; sententiā suā obstinata cō
tentione defenderet. Neq; enī aut Anicetus Policarpo suadere
poterat. ut non obseruaret ea que nouerat Ioannē discipulū dñi
uel ceteros apostolos cū quibus semper fuerat obseruasse. Neq;
rursum Policarpus Anicetū persuasit ea deserere que ille dice
bat se maiorē more seruare. Cūq; hec ita inter se habuisset com
municarunt sibi iuicē. ita ut cederet Anicetus Policarpo. etiam
sacerdotali ministerio honoratus dūtaxat cōtemplatione pfungi
Et ita abinuicē plena fide. pace integra. & firma caritate discedūt
ut om̃s ecclie siue que ita de pasca siue que non ita obseruarent
inter se tamē concordia custodirent. Hec Hyreneus aiens nomi
nis sui opus. pacem uidelicet dei ecclesiis colligans scribit. Et nō
solum Victori. sed & diuersis eccliarum doctoribus similiter per
epistolas asserit. q nulla pro hac questione in ecclesiis dei dissensio
debeat oboriri.

Alio debeat oboriri. ¶ Cap. xxv.
Pud Palestinā quoq; cōueniētes ī unū sacerdotes dei Nar
cissus Ierosolimorū & Theophilus de qbus iā supradiximus. sed
& cū ipsis Cassius Tyrius. & Clarus de Ptolomaide. & ceteri per
multi pariter congregati. cū de hac questioe ageret. qd etiā apud
iplos aplica traditio cōtineret. circa finē decreti qd incōcilio eorū
statutum est

statutū est. Hoc modo indicāt. Epistole autē nr̄e exēplaria p̄ om̄s
eccl̄ias transmittātur. uti ne rei effitiamur animarū. que diuersis
erroribus inmerguntur. Designamus igitur uobis. quia & apud
Alexandriā eadē qua apud nos die pasce solēpnitas geritur. quia
& ipsorū nobis littere deferunt. & ipsi nr̄a scriptura suscipiūt. ut
pariter & cōsonanter diē festū celebremus. Haftenus de supradi
cta questione ex his que in uetery scriptis haberi repperimus.

Exstat autē adhuc Hyrenei preter eos quos **Cap. xxvi.**
supra enumerauimus libellos etiā aliud uolumen egregiū
aduersū gētes qđ de disciplina attulauit. ad Martionē quendā
scribens. Sed & dialogi de diuersis in quibus testimonia de eplā
ad hebreos ponit plurima. & de sapientia que dicit Salomonis.
Hec sūt q̄ ad nostrā notitiā etiā de Hyrenei opusculis puenerūt

Quomodus autē tredecim ānis īperio **Cap. xxvii.**
gubernato. Pertinax post se regnū reliq̄t. Quo sex solis
mēsibus retento idē Pertinax diem obiit. & Seuerus post hunc
suscepit principatū. Cuius tēporibus plurimi eccl̄iastici uiri nobi
les & stilo illustres extiterūt. sicut ex eorū monimētis agnoscimus

Ex quibus est Eraclitus. qui in apostolo **Cap. xxviii.**
cōmētatus est. Et Maximus. q̄ de famosissīma om̄i hereti
corū disseruit questione. qua semp̄ inquirīt unde sint mala. uel
unde malitia. Et q̄ materia facta sit. & non infecta. Sed & Cādi
dus. qui in exameron idest de principio genesis scripsit. Appius
quoq̄ de hisdē similiter cōmētāt. Sextus etiā qui de resurrectio
ne disseruit. & de ceteris nonnullis. Arabianus quoq̄. & alii inu
meri quos longū est uel enumerare. uel etiam pro aliquo illustri
unūquēq̄ uel dictorū suorū inditio designare. Plurimi tamē ipsorū
exortas tēporibus suis hereticorū perfidias cōfutantes. fidē rectā
& apostolicā monimētis suorū uoluminū mandauere. Vt Arte
monis illius hereseos auctorē. quam postmodum Paulus Samo
latenus nostris iam pene temporibus instaurare conatus est. de
qua dignū ē que uel qualis sit hystoria cōprehēdere. Hec here
sis purū hominē idest absq̄ deo fuisse saluatore confirmat. Idq̄
antiquitus ab ipsis etiā apl̄is traditum esse mētīt. Aduersū quos
unus ex his

unus ex his quos supra memorauimus ecclesiasticus scriptor ita
respōdit. Aiunt inquit aliqui ipsos etiā apostolos ita uel suscepisse
uel ceteris tradidisse sicut nunc ipsi asserūt. Et hanc uerita
tem predicationis esse seruata usq; ad Victoris tēpora. Et quomō
successores eorū scribentes aduersū gentiles uel aduersū hereti
cos idest Iustinus. & Melciades. & Tatianus. & Clemēs & alii q̄
plurimi de deitate Cirsti aptissime differūt. Hyrenei uero & Me
litonis. ceterorūq; qui per idē tēpus fuerūt uolumina q̄s ignorat?
Quibus dñm & hoīem simul predicāt xp̄m. Sed & psalmi uel cā
tica q̄ a fr̄ibus fidelibus ex initio scripta sūt. uerbū dei esse xp̄m
& deum tota hymnorū suorū laude cōcelebrāt. Quomodo ergo
tot seculis fidem predicatā. nūc isti asserūt qd̄ a Victoris tēpori

Quibus exordium sumpserit. ¶ Cap. xxix.
Quomodo autē Victori de hoc calūpniā faciūt qui sciāt ui
ctorem. Theodotū Coriariū qui princeps & pater extiterat ip̄ie
tatis ipsorū decōmunionē ecclesie repulisse. qui primus rome au
sus est dicere purū hoīem fuisse xp̄m. Si enī sicut dicūt ita cre
debat. quomodo eitiebat de ecclia Theodotū. blasphemie ipsius
iuentorē? Sed de Victore hoc cōmemorasse sufficiat. Cui decem
ānis ep̄atu functo Zepherinus sacerdotii successor extitit. nono
p̄ncipatus Setieri āno. De quo Zephirino eadē scriptura qua iū
terioribus usi sumus. talia quedā refert. ¶ Cap. xxx.

Igit̄ cōmonebo uos fr̄es de his que gesta sūt apud nos. q̄
si forte isodomis accidisset. etiā illos emēdare & corrigere
potuisset. Confessor erat qd̄a apud nos Natalis noīe. nr̄a adhuc
cōfessus memoria. hic deceptus aliq̄do ab Asclepiodoto quodā
& Theodoto collectariis. qui ābo discipuli erant Theodoti Coria
rii illius qui primus pro hac stulta assertionē ab ecclie societate
depulsus ē. Victore tūc urbis Rome ep̄o. adqueuit ut accepto ab
eis salario. ep̄s illius heresis noīaretur. certa pactione. id est cen
tum quinquaginta denariis mēstrue prestationis. Quiq; natalis
cū se in hoc deceptus locasset. frequenter admonebatur isomnis
a domino. Quia misericors deus & dominus noster Iesus Cri
stus nolebat martyrem suum qui sibi in multis passionibus
testis extiterat.

testis extiterat. de ecclia perdere. Sed cū neglegētius suscipet ui
sioes. prius amore & turpis lucri deuictus illecebra. ad ultimū a
scis anglis p totā noctē uerberatus. & pēis grauibz excruciatu
mane cōiurgēs cilicio se iduit. & cinere se cōpergit. ac multis la
crimis errore suū deflens. ante pedes se **Zepherini** epī proster
nit. & uestigiis oīm non tantūmodo clericorū. sed etiam laicorū
multa cū lamentatione prouolutus. in lacrimas & miserationes
oīm prouocauit eccliam. ut indulgētiā sibi a **Cristo** continuis &
iugibus pro ipso precibus implorarent. ostendēs simul in cōpectu
dnī liuores corporis & cicatrices quas pronoīs ipsius confessione
susceperat. Vix aliquādo in cōmunionē eccliaſtici corporis reuo
catus est. Sed & post aliquāta idem scriptor adiungit hec etiam
Scripturas aut diuinas. absq; ulla timoris dei reuerentia corrupe
runt. **Antiq;** uero fidei regulā proterue & impie respuunt. igno
rantes **Cristū**. Quē idcirco nō inuenerūt. quia non recte quesi
runt. & intantū stultitiē impietatisq; prolapsi sūt. ut si quis eis ser
monē de scripturis proposuerit. illi ecōtrario proponāt. utrū hic
sermo de quo agitur cōiunctū aut separū genus hilogismi faciat.
& derelinquētes scās dei scripturas geometriā tractāt. tanq̃ qui
uere de terra sint. de terra loquūtur. Et ideo eū qui desursum est
& de celis uenit. ignorāt **Deniq;** **Euclides** apud eos. uel maxime
in geometrie disciplinis uiget. Sed & **Aristoteles** & **Theofra**
stus. ab his in amiratione habēt. **Galienus** uero a nonnullis eorū
& adoratur & colitur. Quorū artibus & doctrinis. hereseos sue
impietate nitunt̃ asserere. & deceptionibus hoīm ignorantū deū.
simplicitatē diuinarū scripturarū & sinceritatē fidei subtrahunt.
Sed hoc faciūt. quia nec uicini effecti sūt fidei. Propterea & diui
nas scripturas absq; ullo timore contēpserūt. & corrūpentes eas
emendare se dicūt. Verum ne qui me putent falsa aduersum eos
proferre palā est oībus noscere. si quis uult exēplaria eorū accipe
re. & cū aliis nihilominus eorum exemplariis conferre. inuenient
etiam inter se ipsa multum dissonare. quia unusquisq; ut si
bi uidetur emendat. **Deniq;** **Aſclepiodoti** non conueniunt
omnino cum **Theodoti**. Tum deinde etiam discipulis ipsorū
si qui forte

si qui forte cōscripserūt. qđ eis uisū ē uel addere licuit uel auferre. & omībus preferūt habere se emēdata. magis aut̃ inquinata exēplaria Rursū Hermosili exēplaria non cōsonāt cū Apollonidis. Sed ne ipsa quidē sibi ipsis concordāt. si priora cū posterioribus conferas. Semp enī emēdāt quibus semp displicet qđ emēdant. & noua queq; perquirūt. cū eis que in usu sūt uidebuntur aduersa. Quid aut̃ temeritatis habeat istud admissū. neq; ipsos arbitror ignorare. Aut enī nō credūt diuino spū scripturas esse cōscriptas. & sunt infideles. aut semetipsos arbitrant̃ sapientiores esse spū sancto. Et quid aliud indicāt per hoc. nisi qđ a demone arguūtur? Neq; enī negare possūt factū suū. quādo quidē etiā manus eorū in ipsis exēplaribus teneant. & nouerint ipsi qđ a magistris suis & doctoribus scripturarū. scđm illud corruptele genus etiā explanationis susceperint intellectu. Quidā aut̃ ex ipsis nec corrūpere iam scripturas dignati sūt. sed penitus abnegare. legē scilicet & prophetas. & obtentu impie huius assertionis in ultimum perditionis gurgitē deuoluti sūt. Deniq; hec sufficiant hystoriis esse mādāta. **Explicit liber. v.** **Incipiūt capla libri. vi.**

Cap. i. De persecutiōe Seueri. Ca. ii. De martyrio Leonidis priis Origenis & de ipsius Origenis a puero institutiōe. Ca. iii. De eo qđ a puero uerbū dñi predicabat. Ca. iiii. Quāti per ipsū docti hoīes facti sūt. Ca. v. De Potamiana. Ca. vi. De eo qđ Origenes se castrauit. Ca. vii. De Alexādro & Narciso. Ca. viii. De epīs hyerolimoy. Ca. ix. De Alexandro. Ca. x. De Serapione & libris eius. Ca. xi. De libris Clemētis. Ca. xii. De Eracla. Ca. xiii. Quantū studiū fuerit Origeni erga scripturas diuinas. Ca. xiiii. De Simachio interprete. Ca. xv. De Ambrosio & studio origenis. Ca. xvi. De epīs qui tēpore Origenis fuerūt. Ca. xvii. De Ypoliti libris. Ca. xviii. Quomodo Origenes presbiter factus est. Ca. xix. Quomodo Eraclas apud Alexandriā susceperit sacerdotiū. Ca. xx. De persecutione Maximini. Ca. xxi. De ordinatiōe Fabiani episcopi. & mirabilibus que in ea gesta sunt. Cap. xxii.

Cap.xxii. Quāti discipuli fuerint originis. Ca.xxiii. De
Africano. Ca.xxiiii. De Berillo. Ca.xxv. De Philippo
Imperatore. Ca.xxvi. De Dionisio episco. Ca.xxvii.
De Araborū discessione. Ca.xxviii. De heresi ecclesitarum.
Ca.xxix. De Decio. Ca.xxx. De passionibus Dionisii.
Ca.xxxi. De martyribus qui apud Alexandriā passi sunt.
Ca.xxxii. De his que scribit Dionisius. Ca.xxxiii. De no
uato. Ca.xxxiiii. De Serapione. Ca.xxxv. De his q̄ adno
uatū scribit Dionisius. ¶ Expliciūt capitula. ¶ Incipit liber vi.

AT cū Seuerus quoq; persecutiones agitarēt ecclesiis
preclara a militibus Cristi proprietate certamina
martyrii gerebantur. precipue tamē apud Alexan
driā. quo ex omī egipto ac Thebaide. uelut in quod
dam stadium pietatis athlete deducebant. Qui pro suppliciorū
mortis q; patientia. consequebant a deo immortalitatis coronas.

IN quibus & Leonides Origenis pater pro ¶ Cap.ii.
martyrio Cristi capite plexus. tenere adhuc etatis supradi
ctum puerū dereliquit. Quiq; qualibus animis ex eo erga diuina
legis studia uiguerit. non erit iportunū paucis exponere. Preci
pue quia & apud quāplurimos opinio de eo celeberrima peruul
gata est. Et si quidē uelit quis oēm uitam uiri huius littērarū tra
dere monimētis. certū est quia tanta sūt de eo ac talia que pro
priū de eo & opus requirāt & otiū. Nos tamē in presēti quan
ta possumus breuitate inferemus huic opi etiā que ad ipsū spec
tant pauca de multis. Que uel ex ipsius eplis ad nos usq; serua
tis. uel ex aliorū hystoriis indicata cognouimus. Cuius gesta si res
pateret. etiā ex ipsis cunabulis digna mihi uidentur posteritatis
memoria. Decimū namq; iperū agebat Seuerus añū. Alexādie
uero per idem tempus oīq; egipto presidebat Letus. Episcopatū
in ea post Iulianū Demetrius suscepit. Cum supra modū accē
so persecutionis incendio. & multis ea tēpestāte martyrio coro
natis. intantū ardorē capescendi martyrii puerulus tunc adhuc
Origenes exarsit. ut spōte se piculis iegeret. & aliis ī certamē
positis. preceps

positis preceps in medios rueret. ita ut infectari ipsam mortem & rapere uelle uideretur. Quam & adipisci omnimodis potuisset. nisi quod dispensatione domini ad utilitatem multorum putatur pro totius ecclesie edificatione seruatus. per sollicitudinem matris. que gloriose mortis eius desideria impediuit. Que cum primo maternis obsecrationibus supplicaret. ut sibi consuleret. ut parceret matri. & ille ex his precibus inflammator ad amorem martyrii redderet. maxime ex eo quod patrem iam teneri cognouisset in uinculis. & ipse propere solutus effici uinculorum eius ac martyrii festinaret. arte quadam materni affectus inhibetur. Etenim cum maturare eum uelle & ante lucanum prorumpere ad agonem certamina presensisset. noctu cubiculum filii dormientis ingressa. omnia eius indumenta quibus procedi ad publicum poterat furata subtraxit. ut per hec domi residere necessitate cogeretur. Ille maternis impeditus dolis. cum nihil aliud agere posset. nec tamen mens quiescere pateretur. audet aliquid super etatem Epistolam scribit ad patrem. se quidem maternis artibus detineri. sed illum tenere debere quod cepit. Et addit etiam hec. Vide pater ne propter nos aliud aliquid uelis. Hec sunt propria puerilia Origenis rudimenta. Hic ludus eius infantie. hec a tenero religionis & pietatis indititia. Talis in eo erga deum coaluit affectus. Hinc tam lectioni se cepit diuinorum uoluminum mancipare. & in eruditionibus fidei diuine semetipsum haud segniter exercere. Quoniam quidem iam & aparente in his imbui ceperat. qui ei sensum inter seculares libros quibus in prima etate erudiebatur. etiam nostrarum scripturarum nonnulla interim legenda subitiebatur. Tum deinde paulatim etiam preferre hec scolaribus studiis comonebat. Nam inde etiam lectiones exigere per dies singulos & memorie commendare. puer non inuitum. immo potius erga discenda promptiorem cogebar. Quippe qui legens hec. non solo simplici intellectu uideretur esse contentus. sed negotia patri de scripture sensibus ac questionibus commouere. Inquirens ab eo quid sibi uideretur. quod per spiritum sanctum scriptura dicitur inspirata. uel quid diuini consilii tegat simplicitas ista uerborum. At ille simulabat quidem increpare se eum. & uetare ultra etatem aliquid querere. Apud semetipsum tamen incredibiliter exultabat. omnipotenti

exultabat. oīpotenti deo grās referens. qui ei talis sobolis esse do-
 nauit patrē. Deniq; frequenter dicitur dormiēti puero religio-
 sus & sollicitus superueniēs pater. opimentū pectoris detraxisse.
 & uelut dei spā intus incluso. pectus eius tanquā tēplū quoddā
 ueneratus & demulcēs osculis abscesisse. beatū semetiplū adeo
 effectum pro tanta prolis felicitate gratulatus. **H**ec & multa his
 similia in puerili etate **O**rigenis extitisse memorāt. **U**t uero pa-
 ter eius martyrio consumatus est. puer ipse cum matre uidua &
 sex aliis paruulis frībus septimūdecimū agens etatis annū. insū-
 ma facultatū penuriā derelictus est. **Q**uoniamquidē census pater-
 nus qui uel maximus fuerat. fisco per proscriptionē sociatus est
Nec tamē ei defuit oīpotentis dei prouidentia. **O**b insigne nāq;
 uel litterarū uel religionis studiū a quadā nobili & locupletissima
 femina pfamiliariter foueri cepit. **Q**ue tamē Paulū quēdā **A**n-
 tiochie ortū. atique hereseos famosissimū sectatorē. adoptiuū do-
 mui sue illo ī tēpore habebat. Inqua adolescētulus **O**rigenes cū
 necessitatē haberet apud predictā feminā una degeret. documen-
 tum iam inde a puero fidelissime & catholice sue mētis ostēdit
Nam cum ad supradictum uirū uelut ad magistrum & summi
 nominis doctorē p dies singulos imense multitudines cōuenirēt
 non solum hereticorū uerū & ex nostris multorū pro eo q; eru-
 ditionis eius sūma ab oībus crederet. nullo tamē pacto uel pro
 honoris grā uel etiam pro necessitate coniunctionis flecti potuit
Origenes. ut cū eo saltim in oratione cōsisteret. Ita ei a priā eta-
 te ecclīastice regule obseruātia honorabilis fuit. & hereticorū so-
 cietas execrabilis. Sicut ipse in quodā loco opis sui ait. quia here-
 ticorū execrāda doctrina est. **N**ec tamē deerat ei erga cōmunes
 litteras studium. in quibus pater eū erudiendū tradiderat. sed ex-
 ercitabatur & in his multo attentius etiā post cōsumationē pris-
 In arte nāq; grāmatica ita fuerat instructus. ut & ad docendum
 plene sufficeret. & ex hoc ei que ad necessitatē trāsfigēde domus
 uidebant. necessaria pararētur.

Cap. iii

Uerum cū preesset auditorio & grāmaticam doceret sicut
 ipse in quibusdam scriptis suis refert. & cum ecclīe apud
 Alexandriam

Alexandriā magisterii deesset officiū. cūq; om̃s deturbati perse-
quutorū minis & ferocitatibus aufugissent. aliquanti gentiliū
cōueniebāt ad Origenē. tūc adhuc grāmaticā docentē. audire ab
eo uerbū de nostra fide ac religione cupientes. Quos ille non so-
lum ad fidē de perfidia cōuertebat. uerū etiam perfecte uite insti-
tutionibus informabat. Quorū primus extitit Plutarchus qui p̃
ipsum conuersus ad fidem nostrā. non solū perfecte uite institu-
ta seruauit. uerū etiam que est sūma beatitudinis martyrii con-
sequutus est palmā. Secundus cū hoc fuit **Eraclas.** & natura Plu-
rarchi frater & meritis. Qui cū ab eo infide nostra atq; scien-
tia sed & uite purioris institutionibus ad perfectum fuisset in-
structus. Alexandrine ecclie preesse post Demetrium subroga-
tus est. Sed ea tēpestate qua Aquila Alexandrine atq; Egypto
presidente p̃secutionū rabies incresebat. octauūdecimū Orige-
nes agebat etatis annū. quo intēpore perfamosissimū apud om̃s
uel incredulos uel infideles domi forisq; nomen eius effectum est
Precipue per id q̃ sanctos om̃s inconfessionis uiculis positos. nō
solum sermone & cohortatione p̃fecte & spūalis doctrīe ad mar-
tyrium roborabat. uerum etiam multos suis officiis ac ministe-
riis. uinculorū penis & squalore carceris subleuabat. Sepe deniq;
etiam ante tribunalia iudicum & in ipsis eorū crutiatibus aderat
aduersū profanas interrogationes iudicum affectu eis ac mente
cōpatiē. uultuq; & nutibus si dici potest uelut firmiores eis re-
sponsiones subicere gestiē. Sed & cū sententiā suscepissent. ea-
dem licentiā utebatur. oībus se periculis inferens nec repudiāns
persequutoribus intuentibus extremis quoq; oculis martyres sa-
lutare. ita ut non nūquā pro his etiā impetus in eum gentiliū
fieret. Sed diuina dextera cū admiratione oīum protectus euade-
ret. Verum nec enumerari facile nec referri potest. quotiens &
quam crebro imo per singulos pene dies. de quantis eū & quali-
bus periculis dū erga predicationē uerbi dei impiger & promptus
est. eadem illū diuina dextera confirmauit. quotiens in insidiis po-
sitis qui eum clam interimerent effugit. Et intātum aduersum
se dum in opus dei promptus est. infidelium concitauit insaniā
ut turme militū

ut turme militum disposite domū in qua cōmanere uidebatur
obsederint. nec tamen eum capere aut tenere potuerint diuina
protectione seruatum. Tanta rabies contra eum mentes homi-
num inceserat. pro hoc solo q̃ plurimos per eum uidebant ad
fidem nostram ab incredulitate conuerti. Et intantum cottidie
aduersus eum persecutio cumulabatur. ut tota urbs maxima
Alexandria eum tegere non possit. sed de domo ad domū trā-
siret. & tamen undiq; fugaretur. cum uiderent per loca singu-
la multitudines plurimas per eum ad fidem dei lotiari. Obtine-
bat aut̃ hoc. quia non solum in uerbo erat ei perfecta doctrina. Et
uerum etiam in opere cōsumate discipline prebebat exempla. Et
dicebatur sicut aiunt de eo. qui hic est qui quale habet uerbum
talē habet uitam. & qualem habet uitā tale habet uerbū. Qm̃
que docet agit. & que agit hoc docet. Manifeste autem & euide-
ter aderat ei diuina gratia. per quā innumeros ad imitationē sui
in fidem dei prouocabat. Vnde & uidens **Demetrius** episcopus
q̃ ad ipsum precipue doctrine gratia & predicationis uerbi dei
multitudines plurime cōuolarent. catetizandi ei. idest docēdi ma-
gisterium in ecclia tribuit caput detersum. Quod primus post
apostolos apud Alexandriam Panthenus. Secundus p̃ ordinem
Clemēs. Tertius administrauit **Origenes** ipsius discipulus **Clem̃**
tis. qui **Clemēs** in ope **Stromateo** ubi etiam tempora quibus li-
bros describebat in prohemiiis designauit. ad finē imperii cōmo-
di pertendit. Vnde certum est q̃ **Seueri** tempora hec ipsa que
nunc habemus in manibus continebat. Qua tempestate etiam
Iudas quidam alius scriptor. de septimanis que in **Daniele** refe-
runtur disseruit. Qui & ipse decimū **Seueri** Imperatoris annū
regni cōmemorat. Is etiā diuulgatā antixpĩ presentiam iā iamq;
estimans imminere ex p̃secutionum nimietate. multorum ex
nostris fidelium animos p̃turbauit. Igitur **Origenes** iniuncto si-
bi a **Demetrio** episcopo magisterii officio. grāmaticā sculam ne-
gligere cepit. magis se uerbo dei conferēs. Vritur sane etiam cō-
filio non puerili. Bibliothecam gentiliū librorū tradit cuidam
fidei amico. pactus cum eo quatuor sibi obolos ex eius precio
p̃ dies singulos

per dies singulos iſerri. quo ſcilicet nec grauis eſſet cuiq̃ inſuſten
tāda uiſtus neceſſitate. nec cōgregandā pecuniā domi reſeruare
uideret. Igitur i talibus iſtitutis plurimū tēporis exigēs. uita mo
ribus. exercitiis. per oīa criſtianus philoſophus habebat. **Cum** &
pro iuuenilibus cupiditatibus reprimēdis. & pro ſapientie profe
ctibus capelcendis. die noctuq; artioribus ſe abſtinentie conſtrin
geret frenis. & indefinēter diuinorū librorū meditationibus inhe
reret. In abſtinentia plurima. in ieiuniis indefinētibus. in uigiiliis
pene iugibus. ita ut ſi quando parū aliquid ſomni neceſſitas na
turalis exigeret. hanc ille non ſupra ſtratū quo oīno nullo uteba
tur. ſed ſupra nudi ſoli dependeret ſuperficiem. **Ante** oīa uero
precepta euāgelica & uoces ſaluatoris ſūmo amore. & ſtudio im
plendas eſſe cenſebat. quibus precipitur duas tunicas nō haben
dum. neq; calciamētis utendū. de craſtino cogitandū. **Q**ue ille &
ſingula ſūma cū diligentia in fide contendebat explere. **Et** ſupra
uires atq; etatē ſuā ſcđm apoſtoli monita in frigore & nuditate
agones patiētie deſudabat. **I**ta cūctis auditoribus ſuis renūtiādi
oibus que poſidebāt. & beate paupertatis prebebat exempla. **E**rat
igitur per hoc carus oībus & acceptus. In hoc uno nonnullos of
fendens. q̃ cupientes de facultatibus propriis aliquid ſibi ſaltim
uiſtus grā miniſtrare. pro diſtriſta cōtinētie diſciplina reſutabat.
Cū utiq; pro labore quo in uerbo dei deſudabat. non ſolū dupli
ci ſcđm apoſtolū. ſed & multiplici honore dignus ab oībus duce
retur. **S**ed ille honorē ſibi ſūmū incontinētia deputabat. **D**eniq;
& per multos annos traditur abſq; omī calciamēto nudis inceſ
ſiſſe ueſtigiis. **V**ini quoq; uſum ceterorūq; ſimiliū. niſi ex ea ſola
que uite neceſſitas depoſcebat. nullum penitus habuit. uſq; quo
incōmodo ſtomachi imo iam pene periculo cogere. **T**alibus igi
tur uite atq; iſtituti ſui exēplis informans eos quos a gentili
uita & ſtulta philoſophia ad uerā xpī philoſophiam ſapientiamq;
conuerterat. nō ſolū in intimis aīe archanis fidē habere docuit.
per hec q̃ geri ab eo uidebant que docebātur. uerū etiā ad mar
tyrii eos amorē per ea quibus cottidiano roborabant exercitio
prouocabat. **E**x quibus & multi cōprehēſi in perſecutiōe. palmā
martyrii conſecuti

In martyrii consecuti sunt. Cap. iiii.

In his primus erat Plutarchus. de quo superius memora-
uimus. Quē cum uidisset populus admortē duci. & adlittere ei
Origenē. qui ortatu suo ad magnanimitatē aīos eius erigeret. ue-
lut mortis eius auctore discerpere eū pene & interficere uulgus
irruerat. nisi & tunc ope diuine prouidentie e furentiū manibus
fuiſſet ereptus. Post Plutarchi martyriū. secundus ex Origenis
discipulis martyr efficitur Serenus. Tertius ex eius nihilominus au-
dioribus Eraclides martyrio coronatur. Quartus Heros neofi-
tus. Nam superior Serenus adhuc catecuminus consumatus est
Quintus eiusdem scole martyr efficitur alius nomie Serenus.
Qui post multa supplitia pro Cristo etiam capite plexus tradi-
tur. Sed & mulieres plurime. In quibus erat quedam catecumia
de qua ipse in quodā loco ait. quod ignis baptisma consecuta sit

Sed & Potamiana famolissima teminarum & Ca. v.
martyrum. & ipse eius carnifex Basilides. Etenim i nostrā
uisq; memoriam. ab incolis loci perhennis uirtutum potamia-
ne fama celebratur. q; imensos & innumeros agones primo
pro uirginitate & pudicitia desudauerit. Deinde etiam pro mar-
tyrio exquilita atq; inaudita tormenta pertulerit. Atq; ad ulti-
mum una cum uenerabili matre Marcella. ignis supplicii consu-
mata sit. Tradunt igitur Aquilam. hoc enim enim erat tyran-
nici iudicis nomen. posteaq; crudelibus eam suppliciis lacer-
auit. ad ultimum ob iniuriam & nobilitatis eius & castitatis cō-
minatum esse Potamiane. q; eā uel crudelissimis gladiatoribus
uel impudicissimis lenonibus traderet. At illa cum ad ea qd mal-
let uel qd eligeret quereretur. protulisse aduersum tyrannū uo-
cem liberam. que ob superstitionem romani ritus sacrilega uidere
tur. Et ideo sine mora in eam illatam esse sētentiam. Cūq; Basi-
lides unus ex his quibus implere spiculatoris officium mos est
susceptam eam duceret ad suplitium. ac multitudo impudicorū
pariter impioꝝ Potamiane uerbis & iniuriis conarētur illudere
Basilides abigere impudentius irruentes ac deturbare cepit hūa-
nitatis & miserationis obtentu. At illa religiosum uiri uotum
erga se &

erga se & propositū hūanitatē amplexa. certus esto inquit. q̄ cū
abiero ad dñm meū. sine mora boni huius tibi remunerationē
parabo Post hec aut uerba. constāter suscepit statuta supplicia.
p̄cis calide paulatim per artus ac mēbra diffuse. Et hoc modo
beata uirgo eteris migravit ad celum. Non multis aut post die
bus Basilides cum inter collegas suos obcausā quandā iuramen
tū posceretur. ait sibi non licere oīno iurare. pro eo q̄ esset xp̄ia
nus. Et hoc publice fatebat. Ioco estimatus est primo dicere. Tū
deinde cū constantius adfirmaret. pertrahitur ad tribunal. Vbi
cum perseverasset in cōfessione. uinculis traditur. Tum uero ui
sitantibus eum nostris. & causā subite ac laudabilis huius pmu
rationis iquirentibus. dixisse tradit. q̄ Potamiana post diem ter
tium martyrii sui. noctu adstans. coronā capiti suo iposuerit. di
cens deprecata se pro ipso dñm. & ipetrasse. ut scdm q̄ scriptum
est. q̄a qui recipit martyre. mercedē martyris consequet. Qui
bus auditis confestim frēs signum ei dñicum tradūt. & die po
stera ob dñi martyrium capite puniūt. Sed & aliis pluribus per
illud tempus apud Alexandriā cōdiscipulis suis cum q̄bus uer
bo dei in Origenis scola operam dederat Potamiana. simile mu
nus traditur prestitisse. adstans eis per uisum. & coronas mar
tyrii ipetratas a dño deferēs. Sed de his ista sufficiant. ¶ Ca. vi.

T Citur per idem tēpus cum docendi officio apud Alexan
driam preesset Origenes gestū quid ab eo traditur. qđ iu
uenilis fortasse & minus perfecti sensus uideatur. sed perfecte fi
de ac nimie castitati inditiū cōtinens. Illud nāq; qđ scriptum est
in euangelio. Quia sunt eunuchi qui se ipsos castrauerunt pro
pter regnum dei. etiam secundum hystoriam implēdū credidit
Non solum castitatis obtētū. uerum qm̄ persecutionis tempore
tam in publico quā ī occulto ac secreto. & tam uiris quā feminis
uerbum dñi predicabat. uidelicet quo omēm occasionem turpis
maledicti gratia infidelibus uideretur excludere. dominicā uocē
re atq; opere in semetipso aggressus est implere. Cūq; id pro eo
ne ab hominibus laudem quereretur. sed adeo mercedē speraret.
in occulto esse

in occulto esse uoluisset. tam latere non potuit. sed rei geste iditium
ad **Demetrium** episcopum peruenit. Ilque ingenti primo stupore
admiratus est audaci animi uirtutem. Tum deinde collaudans
fidei eius magnitudinem uel calorem & tam grande in
opere dei propositum. **Nunc** maxime ait cepto operi doctrine &
predicationis insistere. quando aduersariis nulla obrectandi suspi-
tio derelicta est. **Sed** tunc quidem talis erat **Demetrii** senten-
tia. cum nihil animos inceserat. quod recti iudicii regulam in par-
tem alteram declinaret. **Postea** uero cum uidisset adolescentis
famam satis fieri claram. & magno eum domi forisque preconio
extolli. humane infirmitatis aliquid passus. opus quod ipse prius
cum ingenti admiratione laudauerat. infamare postmodum ce-
pit. **Nam** cum apud **Palestinam** precipui & eminentes inter epi-
scopos uiri idest **Ierosolimorum Alexander** & **Theotistus Cela-
ree**. uidentes diuinum opus eius in uerbo dei. ordinassent eum
presbiterum. ac summo eum sacerdotio iam iamque dignum pro-
barent. idque dignissime factum ab omnibus laudaretur. & ne
sic quidem dignus honor sapientie eius ac uirtutibus in eum
collatus diceretur. uehementissime momordit hic sermo **De-
metrium**. **Et** non inueniens in eum causam alterius criminis.
hoc quod aliquando puer adhuc ille egerat. & episcopus iam iste
laudauerat. postmodum criminis loco protulit. etiam in illos culpam
qui eum ordinauerant conatus inflectere. **Sed** hec postmodum
gesta sunt. **Tunc** porro **Origenes** apud **Alexandriam** doctor
ecclesie ualde clarus habebatur. omnibus quos fama eius ad
audiendum eum conuenire prouocabat uerbum dei predicans
sicut apostolus dicit. oportune. importune. per diem. per no-
ctem. publice & priuatim. uelut abscessis omnibus impedimen-
tis. liber prorsus & cum omni fiducia rem gerebat. **Cum** ue-
ro decem & septem annis **Seuerus** tenuisset imperium. **An-
toninus** ei filius succedit. **Quo** in tempore quamque plurimi
erant qui in confessionibus gloriam quesierant. dei tamen pro-
uidencia fuerant reseruati.

In quibus **Alexander**

IN quibus Alexander de quo Paulo ante Cap. vii.
memorauimus cōfessionis titulo satis clarus. Ierosolimoy
ecclie subrogatur epūs. cū supesset adhuc Narcissus qui prius
inibi fūctus est pontificatus officio. Vex qm Narcissi memoriā
sermo progrediēs attulit. cōgruū mihi uidet aliquid de eius ge-
stis insignibus memorare. de quo ab incolis quidē loci perpluri-
ma memorie tradūt. Nos uero unū opus eius memorabimus.
ex quo ceteris que de eo narratur merito fides possit abhiberi.
Accidit aliquando in die sollēpni uigiliay pasce. oleū deesse lu-
minaribus. Cūq; id per ministros innotuisset. meror plebi maxi-
mus fuit. Sed Narcissus fide fidēs. ministris iperat haurire aquā
sibiq; deferri. Cūq; ptulisset. orauit & benedixit aquā. & infundi
luminaribus precepit. Tūc repēte miro & scīs inaudito genere
uirtutis. natura aque in olei pinguedinē uersa. splēdorē luminum
etiā solito reddidit clariorē. Ad fidē aut rei a plurimis religioso-
rum fr̄m ex eodē oleo qd uersū de aqua fuerat referuatū est. ita
ut ad nos usq; miraculi huius inditiū perueniret. Et in hoc qdē
fidei eius ac meriti habebatur exēplū. Animi uero uirtus quan-
ta in eo fuerit. alio nihilominus uno de eius gestis ope declarabi-
tur. Is nāq; cū intercetera uirtutū suay bona esset ualde constā-
tis aī. & iusti rectiq; indeclinabiliter tenax. quidam homūculi ne
quā. male sibi conscī. metuentes ne criminū suorū si arguerentur
nō possent effugere uindictā. preueniūt factionibus & circūueni-
re parant eū. cuius iudiciū uerebant. Cōcinauerunt igit aduersū
eū infame satis & noxiū crimē. Conueniūt auditores. testes ex se
metipsis producūt. qui subsacramēto iuramēti que obieiebantur
confirmarent. Quorū unus testis. ita ut non igni cōsumeret ue-
ra se dicere testabat. Alius ita. ne regio morbo corrumpere-
tur. Tertius ita. ne luminibus orbaret. Et quāuis ne iuramētis qui-
dē istis qsq; fidelīū & deū timentīū crederet. eo q uita Narcissi & i-
stitutio ac pudicitia ab oībus nosceret. ipse tam eorū q mota sūt
īdignitatē ac molestiā non ferens. simul & secretā ac philosophicā
uitā sēp hēre desiderās. subterfugit ecclesie multitudinē. & ī de-
fertis locis atq; agellis secretioribus delitescit ānis q plurimis. At
nō ille magnus

non ille magnus diuine prouidentie oculus quiescit in longū. sed in ipsos ultionē per ea ipsa que sibi in periuriis statuerāt maledicta molit̃. Primus nāq; ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo suo succēsa cū oī genere omiq; familia flāmis ultricibus cōflagrauit. Alius repente ab imis pedibus usq; ad sūmū capitis uerticē morbo regio quo fuerat imprecatus repletur atq; cōsumitur. Tertius aut̃ priorū exitū uidens. & oculū diuinū non se latuisse perspiciens. prorūpit in mediū. & audientibus cūctis se ra penitētia uniuersū cōcinnati sceleris ordinē pandit. Tātis aut̃ lacrimis imanis cōmissi facinus deflet. & itantū die noctuq; perdurat infletibus. usq; quo luminibus orbaret̃. **Hii igit̃ figmenti**

Cap. viii.

N sui huiusmodi penas dederunt. Arcissus uero cū ita desertū petisset. ac locis semet secretioribus. abdidiſſet. ut ubi nā degeret nullus agnosceret. necessarium uisū est ep̃is. ut aliū pro ipso ordinaret̃. cui nom̃ erat Dius Cuiq; cū paruo tēpore preſuiſſet ecclie. succedit Germanius. Et germanio Ingordius. Cū ecce subito uelut rediuiuus celoq; reditus. ex in prouiso apparuit Narcissus. Et rursū a fr̃ibus ad preſidendū rogat̃ ecclie. Multo enī uehemētius erga eū amor oīm fuerat incitatus. uel pro eo q̃ criminosis innocens cessit. uel q̃ secreta & philosophicā uitam dilexit. & q̃ in eo cōpleuit domiū dicens. mihi uindictam. ego retribuam dicit domiū. **Cap. viiii.**

Erum cū ipse iā senio fessus pontificatus ministerio sufficere non possit. Alexandrū de quo superius memorauimus qui iam esset ep̃us alterius loci. diuina dispensatio in adiutorium Narcissi senis euidentissimis reuelationibus euocauit. Is nāq; Alexander ex gente Cappadocū ubi erat preclare urbis ep̃us Ierosolimā adorandi & sanctorū locorū uidendi gratia properauerat. Quē loci incole mentes eorū instigante deo cū oī amore & offitiositate suscipiunt. ac ui caritatis & dilectionis nexibus uictū domum redire non sinunt. Ostendebatur enim euidenter a domino. non solū ipsi beato uiro Narcisso. sed & aliis plurimis p̃ reuelationes in plebe. ut ipm̃ in loco s̃cto ep̃m detinerēt. Preterea q̃ supra cetera oīa magis clarificū fuit. Eo die quo īgressurus in urbē Alexāder

in urbem Alexander nuntiatus est. & multitudo fratrum pluri-
ma extra portas in occursum eius egressa est. uox celitus mani-
festissime oibus audientibus facta est dicens. Suscipite epīm. qui
uobis a deo destinatus est. Cūq; ex his oibus euidenter apud cūc-
tos fuisset dei dispensatio declarata. episcopi urbiū uicinarum cō-
pertis oibus qbus de eo res geri dei iudicio docebat. residere in
ibi eum necessario compulerūt. Ipse ergo Alexander ī eplis suis
ad Antionitas scriptis. que usq; ad presens seruant apud nos
meminit Narcissi tanquā sotii & consortis in epātu. his ipsis uer-
bis de eo scribens. Salutat uos Narcissus qui ante me episcopa-
tum huius ecclie regere cepit. quiq; mecum positus orationibus
uestris. centum iam & xvi. annos uite sue gerit. Qui & ipse uos
mecū pariter deprecatur. esse cōcordes. De his quidē talia. Apud
Antiochiā uero defuncto Serapione epō. Asclepiades loci illius
suscepit sedē. Qui & ipse unus ex preclaro cōfessorum numero
fuit. Meminit etiā huius ordinationis supradictus Alexāder An-
tiocenis scribens hoc modo. Alexander Seruus & uinctus Iesu
Cristi. beate ecclie que est apud Antiochiā in dnō salutem. Re-
leuauit domū uincula mea. & carceris huius mei dilatauit angu-
stias. q cōpi sancte ecclie uestre Asclepiadē uix dignissimū sa-
cerdotiū suscepisse. Hāc autē eplām indicat se p Clementē Antioce-
ne ecclie pres brīm trāsmisisse. scribēs ī fine epistole hoc mō. Hoc
autē uobis dnī frēs scripta trāsmisi per Clementē beatū pres bi-
terū. uix in oibus probatissimū. Quē nostis uos & eo amplius
cognoscetis. Cuius presetia apud nos p dei prouidentia procura-
ta. & confirmauit & auxit ecclesiam dnī.

Igitur Serapionis epī eruditi uiri. puto quidē etiā alia opu-
scula apud alios haberi. Ad nos autē illa tantūmodo uenerūt que
ad Dōnum quendā scribit. qui in tēpore psecutionis a fide Cri-
sti recedēs ad supstitionē iudaicā declinauit. & ea que ad Pontiū
& ad Cariciū ecclīasticos uiros scribit. Et alie nihilomīus eius sūt
ad alios eplē. Sed & ille liber uenit ad nos quē scribit de euāge-
lio Petri. ubi arguit qdā fallā ī eo cōscripta. emēdare cupiēs frēs q
erāt apud Rossū. q p occasione scripture ipsius ī heresim d'ciabāt

Dignū tam

Dignū tamē uidet̃ mihi pauca quedā de eius libello inferere. ex
quibus innotescat que fuerit eius de ipsa scriptura sentētia. Scri
bit ergo inquodā loco ita. Nos enī frēs. & Petrū & alios aposto
los recepimus sicut xp̃m. Que aut̃ sub eorū noīe falsa ab aliis cō
scripta sūt. uelut gnari eorū sēsus ac sentētiās declinamus. sciētes
q̃ talia nobis nō sunt tradita. Ego enī cū essē apud uos. putabā
om̃s recte fidei esse inter uos. & nō decurso libello qui mihi of
ferebat̃. in quo noīe Petri cōscriptū euāgeliū ferebat̃ dixi. Si hoc
est solū qd̃ iter uos simultatē uidet̃ inferre legat̃ codex. Nunc
aut̃ cōperto q̃ hī qui codicē illū legi debere asserūt. prospectu cu
iusdā occulte hereseos hoc fieri poposcerūt. sicut mihi dictū est
Festinato itēx uenire ad uos. Nos enī nouimus fratres cuius he
reseos fuerit **Martianus**. q̃ etiā sibi ipsi cōtrarius extitit. Nō itel
ligēs que loqueret̃. que etiā uos discetis ex his que scripta sūt uo
bis. inuestigata per nos ab illis qui hoc ipsū euāgelium secundū
illius traditionē didicerant. & successores extiterunt sētētie eius
Quos nos uocamus. q̃ in hac ipsa doctrīa illorū sūt quā
plurimos sensus & ab ipsis mutuati. Nā certum est q̃ plurima
scdm̃ recti rationē sētunt de saluatore. **Alia** uero aliter. que sub
iecimus. **Hec Serapion** scribit.

Cap. x.

Clemētis uero libri habētur plurimi. apud nos tamen hī
sunt q̃ inueniri potuerunt. **Stromatū** libri octo quos hoc modo
pretitulauit. **Titī flauī Clemētis** de uera philosophia cōmentariū
sciētie **Stromatis**. **Stromatū** autē nos possumus itelligere tanq̃
opus uarie cōtextū. Sūt & alii eiusdē
libri. viii. quos nos possumus informationum uel disputationum
noīare. In quibus noīatī **Pantheni** meminit. tanq̃ proprii magi
stri. & expositiones ipsius plurimas scribit. & traditiones eius opi
suo iserit. Est etiā liber eius ad gētiles exortatorius. Et alius liber
q̃ dicit̃ **pedagogus**. Et alius q̃ **supscribit̃**. q̃ est qui possit saluus
fieri. diues est. Et alius libellus de pasca & disputatio de ieiunio.
& de obrectatione. Et alius exotatorius ad patientiam. Et alius
ad neofitos. Sed & ille qui **supscribitur Canon ecclesiasticus**. Item
alius de his qui iudaicū sensū iscripturis secūt. quē ad **Alexandrū**
supradictum ep̃m

supradictum ep̄m scribit. In stromatibus aut̄. non solum ea que
ex diuinis scripturis sūperat sternit. sed ea que apud grecos auc
tores habent. **V**tile nāq; ei uisū est in illo ope cōparare ac cōfer
re sibi inuicē dogmata. uel ea que diuinitus sancita sūt. uel que
a sapientibus grecorū inuenta. uel etiam que ceteris barbaris ui
sa sunt. Arguit etiam hereticorū errores. **H**ystoriam quoq; inibi
plurimā textit. & ex oībus materiā nobis eruditionis perfecte con
posuit. **V**nde merito libros suos **S**tromateas appellauit. idest la
ciniosa quadā & uaria diuersitate contextos. **V**titur sane exem
plis etiā ex his libris. quia nonnullis minime recipiēdi uidēt. idest
ex sapiētia que dicit̄ Salomonis. & ex sapiētia **S**yrac. qui appellat̄
ecclasticus apud latinos. Sed & de **B**arnabe & **C**lemētis episto
la ponit exempla. **V**tīt etiā de epistola iude. **M**eminit preterea
& scriptorū antiquorū. **T**atiani cuiusdā & **C**assiani uelut qui chro
nicas scripserūt. **P**hilonis quoq; & **A**ristoboli. uel **E**iesippi. ac **D**e
metrii. & **E**upolemi. iudeorū scriptorū. conferens etiā antiquissimis
grecorū. **M**oysaicum & iudeorū genus antiquius esse cōprobat
Multaq; alia instrumenta optimarū institutionū illo opere cōte
xuit. **E**t inter cetera hec in primo libello indicat. q̄ ipse non lōge
post apostolos fuerit. **P**romittitq; cōmentarios se in ingenissim
scripturū. **I**n libello aut̄ quē scribit de pasca. cōfiteatur extorqueri
sibi a frībus. ut ea que a presbiteris idest a successoribus aposto
lorum uoce sibi sola tradita sunt. describeret in libris ac posteris
traderet. **M**eminit ibi **M**elitonis. & **H**yrenei. ceterorumq; quo
rum etiā quasdā narrationes inseruit. **I**n libris uero

idest iformationū. ut breuiter dicā uniuersā pariter scri
pturā diuinā compēdiosis disertioībus explanauit. **I**n q̄bus ne ea
qdē q̄ apochrip̄a a q̄busdā habēt preterit. **V**t ē **P**etri reuelatio
De eplā uero ad hebreos ita differit. q̄ maīfeste **P**auli sit apli. scri
pta sit aut̄ hebreo sermōe tanquā hebreis. a **L**uca uero qui erat
Pauli discipulus it̄pretata in grecū. **V**nde & stilus eius magis
similis uideat̄ libello illi quē **L**ucas de apostolorū actibus scripsit
Quod autem superscriptionem solitam inibi non habet idest
Paulus apostolus. hoc esse rationis ostendit. q̄ preiudicatum
hebreis erat

hebreis erat de Pauli nomine. ne eius dicta susciperent. Et idcirco prudenter declinasse ne statim in principio Pauli nomine inspecto lectio eius repudiaret. Post pauca uero addit etiam hec. Et sicut inquit beatus presbiter dicebat. quia dominus apostolus omnipotentis dicitur missus ad hebreos. Pro humilitate ergo Paulus qui ad gentes fuerat destinatus. non scripsit semetipsum hebreorum apostolum uel propter honorem domini qui se missum dixerat ad ues israel. uel quia gentium uidebat apostolus. Exponit preterea idem Clemens in ipsis libellis. de ordine euangeliorum traditionem sibi a senioribus presbiteris traditam. & dicit priora esse posita illa euangelia. que de generationibus continent. idest Mathei & Marci. Causam uero fuisse euangelii secundum Marcum huiusmodi. Cum Petrus Rome publice predicasset uerbum dei. & in spiritu exposuisset euangelium. auditorum rogasse Marcum qui olim iam sectator ipsius fuisset. conscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cumque id factum Petrus postmodum cognouisset. licet fieri ipse non iusserit. tamen factum non prohibuit. Ioannem uero postmodum dicit. cum uidisset quod ea magis que secundum carnem sunt in euangelis haberent. deprecatum a discipulis. scripsisse etiam que ad spiritum pertinent. Vnde & repletus spiritu euangelium spirituale conscripserit. Hec Clemens. Alexander uero de quo superius memorauimus. Clementis simul & Pantheni ad Origenem scribens meminit. uelut qui sibi etiam in corpore noti fuerint. Scribit autem hoc modo. Hoc enim & uoluntatis dei fuit sicut ipse nosti ut amicitie que mihi a patribus fuerunt inuiolate durarent. imo uero & ardentius ac robustius augerent. Patres autem nouius beatos illos que nos precesserunt. ad quos paulopost nos etiam abiimus. Páthenum dico dominum meum. uere beatum. & sanctum dominum meum Clementem. que me in multis instruxerunt. Sed & si que alii tales sunt. per quos etiam te cognoui uirum per cuncta egregium. & dominum mihi & fratrem. Hec quidem ita se habent. Ad amantius autem erat & hoc nomen Origeni. cum per illud tempus Zephyrinus Romane ecclesie presideret Romam uenit. sicut ipse in quodam loco scripsit dicens. uoti sibi fuisse ut antiquissimam Romanorum uideret ecclesiam. Vbi non multo tempore pacto. ad iniunctum docendi officium Alexandriam redire festinat. Ibi quoque cum omni sollicitudine & studio

& studio religioso. susceptū opus explebat. Demetrio tūc episcopo nō solū cohortante se & cōfouente. uerū etiā preferente. quatenus frībus diuine eruditionis non deesset institutio. ¶ Ca. xii.

Interea cū uideret Origenes se non sufficere ad oīa. idest uel īprofundioribus & diuinioribus pertractādis uel in sante scripture explationibus differendis. uel etiā in eorū q̄ cottidie fidei addebant instructionibus uel institutionibus adimplendis Ex quibus oībus ne respirare quidē ei unius saltem hore liberū tempus dabatur. dū semp ex aliis ī alia uocaretur. ita ut a prima luce usq; ad profundā uesperā nūquā cessaret auditoriū suū. aliis accedentibus. aliis uero non recedentibus. Dū uerbi dei dulcedine conligati sūt. utilius esse ratus est. segregare incipientiū turbas Et uni ex discipulis suis plene iam & optime instructo uiro atq; in oībus uirtutibus sibi probato Heracle tradere. participemq; eum officii sui ac laboris adsumere Erat enī in sermone disertissimus. & ī oībus philosophicis eruditionibus adprime institutus Huic ergo tradendi prima elementa incipientibus delegat officii. Sibi uero perfectorū instructiones reseruat. ¶ Cap. xiii.

Intercetera quoq; eruditionū suarū studia. ne illud quidem omisit Origenes perscrutari & addiscere etiā hebreę lingue uirtutē. ut agnosceret uel ea que a iudeis hebreis litteris legunt qualia sint. uel ceterorū interpretū qui preter. lxx. interpretati fuerant. quanta esset editionū diuersitas. ita ut preter istas que in usu sūt Aquile. uel Simachi. uel Theodotionis. inueniret etiam alias in absconditis ac secretis latentes. In quibus nec noīa quidem interpretū repperit scripta. hoc aut solū dicit de eis. qđ aliā quidē in Actiaco littore apud Nicopolim. aliam in Hierico. atq; in aliis alias repperit locis. Vnde & illos famosissimos codices primus ipse cōposuit. In quibus per singulas colomellas. e regione separatim opus interpretis unius cuiusq; descripsit. ita ut prima oīm ipsa hebreā uerba hebraicis litteris poneret. Secūdo in loco per ordinē grecis litteris e regione hebreā uerba describeret. Tertīā Aquile editionē subiungeret. Quartā Simachi. Quintā. lxx. interpretum que nostra est. Sextā Theodotionis collocaret. Et propter huius

propter huiusmodi cōpositionē exemplaria ipsa nōiavit.

idest sex simplici ordine scripta. In psalterio autē & aliis nonnullis. interserit aliqua etiā de ceteris istis editionibus. Quas quā sine nōie auctōrē repperat. sextā & septimā editionē nōiavit.

Sciendū tamē est. q̄ ex istis ipsis interpretibus **Ca. xiiii.** Simachus Ebionēus fuerit. Que ē heresis asserēs xp̄m de Ioseph & Maria natū hōiē purū fuisse. & legē ritu iudaico esse seruandā. sicut iā & superius memorauimus. Sed & cōmentarios quosdā Simachus ipse cōscripsit. in quibus conatur de euangelio scđm Matheum auctoritatem sue hereseos cōfirmare. Hec ipse Origenes cū interpretatione ipsius Simachi scribit se apud Iulianum quendā reperisse. qui se diceret hos libros ab ipso Simacho suscepisse **Cap. xv**

In his & Ambrosius quidā uir genere & litteris satis clarus. cū Valentini dogmatis sectator existeret. scđm ueritatē catholicę fidei ab Origene cōuictus. & tanq̄ ueri luminis splendore radiatus. relictis errorū tenebris. ad ecclie se catholice lucē splendoreq̄ cōuertit. Sed & alii plures eruditi uiri & scientia litterarum admodū nobiles. cū de Origene gloriosissima per oēm locū celebraretur opinio. certatim cōfluebant ad eū uel ob certamina cōmouēda. uel quibus rector inerat mentis sentētia ad audiēdū tenendāq̄ uirtutē. Innumeri etiā ab hereticis uenientes conuicti per eū & penitentes ab errore cessabant. Philosophorum quoq̄ opinatissimi quiq̄ & qui īsumo nōie habebātur. tā ī nostris eum quā in suis magistrū incōparabilē fatebant. Erat nāq̄ ei mos iste ut si quos nostrorū adolescentulorū ingeniosos. uideret & lectiōi satis deditos. traderet eis etiā ea quibus philosophi uelut primis elementis discētes imbuere solent. Idest uel Geometrie partes uel Arismetrice discipline. & si qua alia ad instructionē pertinent disputandi. Si quādo igitur necessitas poposcisset. ut aliqua de libris philosophicis explanaret. etiam ab ipsis eruditissimis in illa disciplina uiris cū tanta admirātionē audiebatur. ut sumus apud illos & quasi unus ex ueteribus & primis illis auctoribus philosophus haberet. Multos etiā ideotas & imperitos addiscendum cohortabatur

cohortabatur. dicens non parū ad intelligentiā scripturāꝝ emo-
lumēti eis cōferri. si aut in liberalibus litteris. aut etiā philosophi-
cis exercerent. Dicebat enī hanc nrām uerā esse philosophiā. cū
partes illas grecorum que uera non est philosophia precepisset.
Nō ergo aiebat idcirco debere partes suas omittere ueritatē. q̃a
eas sibi preueniēs falsitas uendicasset. Deniq; existūt testes stu-
diorū eius plurimi etiā apud philosophos. quorū nōnulli libros su-
os ad ipsū scribebant. Alii aut uisio eius cōprobandos defere-
bant. Deniq; etiā ille qui apud Siciliā aduersū nos libros cōscripsit
Porphirius. quibus diuina uolumina criminat. cū ad explanato-
res eorū uenisset. nec inueniret aliquid incōmentariis Origenis
cui culpā possit adscribere. ad conuitia & maledicta se uertit. &
maculas ei infigit omī apud nos laude dignissimas. in quibusdā
quidē uera dicendo. in quibusdā autē more suo falsa dicendo. Et
nunc quidē eum tanq̃ philosophū miratur. nūc uero tanquā cri-
stianū notat. Audi deniq; quibus de eo uerbis prosequitur. Ad-
herent inquit de xpianis loquēs. ineptiis iudaicāꝝ scripturāꝝ. In
quibus cū absolutio uel explanatio nulla sit. ad quasdā se narra-
tiones incongruas inconueniētesq; conuertūt. que non tā expla-
nationi sint his que obscura sūt. quā laudē plausūq; differētibus
conferāt. Nam ea que Moyses agresti & simplici sermone cōscri-
psit. diuinitus sancita & figuris atq; enigmatibus oblecta confir-
mant. atq; ingentibus repleta misteriiis. inflati mente ac tumidi
obturbato in semetipsis rationis hūane iudicio. sacramēta putāt.
in quibus imperitus & agrestis scriptor explicare se nō ualet. Et
post aliquanta iterū dicit. Huius aut absurde expositionis initiū
processit auiro. quē etiam adhuc ego cū essem ualde paruulus ui-
di arcem totius eruditionis tenentē. sicut etiā ex his que posteri-
tatis memoriā tradūt uoluminibus cōprobatur. Origenes hic est
cuius ingens gloria iter eorū magistros habet. Hic nāq; auditor
Ammonii fuit. q̃ sūmā inter philosophos precessores nostros te-
nuit. Sed Origenes quantū quidem ad eruditionē pertinet litte-
rarū. totū pene in semetipsū transfudit magistrū. Quantū uero
ad uite recte lineā & sanum propositū spectat doctori cōtrarium
iter abiit

iter abiit. Amonius quippe cū xpianus fuisset paruulo. & xpianis parentibus genitus. postquā ad etatem sapiendi uentum est & philosophie ianuā contigit. cōtinuo ad legitimū uite se cōtulit cursum. Origenes econtrario cū esset paganus. & gētilibus idest grecorū studiis eruditus. ad ritum religionis barbararū declinauit Quo se conferens. omē preclarum illud īgenium philosophicis litteris expolitum uiciauit atq; corrumpit. dum uitā quidē tanquā xpianus & īpius agit. Doctrinē uero & eruditionis grecorū prefulgidum lumē. ineptis & fabulosis narrationibus occupauit. Adsecutus quippe fuerat oīa Platonis secreta. Institutus fuerat in libris Numerii. & Chronii. & Apollosanii. ac Longini. Sed & Moderati atq; Nichomachi. In Pitagoricis uero sūmorū uiuorum nō eum latuere cōmētarii. Attigit etiam Ceremoniis Stoyci & Cornuti uolumina. Ex quibus oībus quecūq; secreta & mīstica apud grecos habent assumens. ritui barbaro & sup̄stitionibus iudaicis coaptauit. ac philosophorū gliam ad dogmata externa & peregrina conuertit. Hec Porphyrius intercio libro aduersus xpianos scribit. in uno uera. in altero falsa cōmemorans. Nam de studii & īgenii potētia supradicti uiri. haud procul quā se habet ueritas retulit. Quod uero de superstitione gentili. ad xpianorū cultum cōmemorat eum esse translātū. & Ammonii a xpianis ad errores paganorū dilapsū. anifestissime fefellit. Origeni quippe fides & disciplina xpī ab auis atq; attauis seruabat. Nā de patre martyre paulo ante retulimus. Ammonius uero fidē xpī q̄ etiā inter philosophica studia integrā illibatā q; seruauerit quo ad usq; ultimū uite sp̄m exalaret. testes sūt libri eius qui etiam nunc habent. luculentissime de nostra religione cōscripti. Et precipue uolum̄ illud. qđ de Moyse atq; Iesu consonātia scripsit. Sed & multa alia eius preclara opuscula. que ab studiosis quibuscq; p̄ magnifica habent. Hoc aut diximus etiā inimicorū testioniis probare cupientes. quā mira & apud ipsos habita sit Origenis eruditio uel doctrina. Ipse uero de se respondēs quibusdā qui ei pro huiuscemodi studiis obrectabāt. ita scribit. Cū uero ad uerbi dei me studia cōuertissem. & fama de nobis celebrior haberet atq; ob id nōnulli

ob id nonnulli philosophorum uel ad percontandū uel ad obliſten-
dum adire nos & congregari cōuenirent. hereticorum quoque quāplu-
rimi ad ipugnandos nos excitarent. uisū mihi est. uel philosopho-
rum hereticorum dogmata diligētius pscrutari. ne ad conuincen-
dos eos. si ignorare que apud ipsos sūt. imparatior inuenirer. Hoc
aut facimus. exemplū sequentes prioris nostri apostolici uiri Pan-
theni. qui ingrecoꝝ studiis & philosophiæ eruditionibus quā ma-
xime effloruit. Sed & Heraclee qui nūc apud Alexandriā cathe-
dram presbiterii adornat. quē ego apud magistrū philosophorū
reppi. illis studiis aliquot iā annis operā dantē priusq̃ ego oīno uel
inciperē. Intantū aut nihil ex hoc supradicto uiro obtrectationis
exortū est. ut etiā cōmunē habitū quē prius gesserat deponens
philosophica adsumeret indumenta quibusq̃ ad presens uti nō
desistit. libros quoque philosophorum legere. & in his exerceri pro uiri-
bus nunquā cessat. Hec ipse proſe querulis quibsdā respondens
scribit. Per idem uero tempus cū apud Alexandriā in uerbi dei
studiis exerceretur. adest uir quidā militaris. epistolas ei & De-
metrio episcopo. sed & prefecto tūc Egypti aduce Arabie defe-
rēs cū omī uelocitate & instantia Origenē illo usq̃ optātis emitti
ut sibi de fide xpī quā per eum clarissime predicari frequens nū-
tiabat fama differeret. A quibus exortatus. abiit. edocuit. credi-
derūt. rediit. Post aliquantū uero tēpus apud Alexandriā bello
ciuili exorto. alius alio. ipse ad Palestine partes successit. & apud
Cesaream morabat. Vbi & disputandi in ecclia atq̃ interpretan-
di scripturas diuinas. ei ab epīs iniungebat officiū. Et quidē nec-
dum presbiterii sibi ordinatione collata. sicut relatū inuenimus
in eplā Alexandri rescribentis Demetrio. post multū tēpus hec
ipsa culpanti. Scribit aut hoc modo. Quod aut addidisti in litte-
ris tuis. q̃ nunquā auditū nec aliquando factū sit. ut presentibus
episcopis laici disputent. nescio quā ob causā tā apertū mendatiū
adserere uolueris. cū consuetudo exiit. ut sicubi inueniant q̃ pos-
sit etiam frēs instruere in ecclia & consolari populū. adtractandū
semp a sanctis epīs inuitentur. Sicut Euelpius a frē nrō Neone
apud Larandos. Et Paulinus a Celso apud Yconium. Et apud
Sinadan theodotus

Sinnadan Theodotus ab Actico. Nō autē dubium est q̄ & alii plurimi in aliis locis si qui sūt q̄ possint opus dei in uerbo & doctrina cōpetenter explorare. ad hoc ipsum a sc̄is ep̄is inuitēt. Sed hec postmodū gesta sunt. Tunc uero rurū Demetrius litteras misit ad eum per electos uiros diaconos ecclie. Alexandria redire. & cōueto operi īsistere oī cū affectione deposcēs. ¶ Ca. xvii.

Florebant autē per idē tēpus plurimi disertissimi in ecclie suis uiri. Quorū eplās quas ad īe inuicē dabant reperimus in Ierosolimoꝝ bibliotheca ad nos usq; seruatas. quas construxerat uir eruditissimus de quo superius memorauimus Alexāder loci ipsius episcopus. Vnde & nos ut fateamur qđ uerū ē. totius huius opis nr̄i & hystorie cōscribende materiā sumpsimus. Erat ergo inter ceteros & Berillus scriptoꝝ precipuus. qui & ipse diueria opuscula dereliquit. Ep̄us hic fuit apud Boitṛā Arabie urbem maximā. Erant nihilominus & Ypolitus. qui & ipse aliquāta scripta dereliquit ep̄us. Venit ad nos etiam Gaii cuiusdā disertissimi uiri disputatio aduersū Proculū Catafrigā. habitā ī urbe Roma presēte ep̄o Zepherino. Qui cum argueret Catafrigam q̄ nouas sibi quasdā scripturas presumeret. ipse inter cetera Pauli apli tredecim eplās asserit. eam que ad hebreos scripta est non cōmemorās. Que etiā nunc apud latinos putat nō esse apostoli Pauli. Vex Antonino septē ānis & sex mēsibus Imperio consummato Macrinus succedit. Qui cum post ānum fuisset defunctus. alius Antoninus regni Romani suscepit principatum. Cuius primo Imperii āno episcopus urbis Rome Zepherinus diē obiit. xviii. ānis sacerdotali functus officio. Post hunc Calistus sacerdotium suscepit. Quo qnq; ānis administrato. post suum finem sedē reliq̄ Urbano. Post Antoninum uero. Romanū Imperiū qđ ipse quatuor solis ānis tenuerat. Alexāder suscepit. Tunc etiā Alclepiade apud Antiochiā defuncto. Philetus ī episcopatum succedit. Alexādri uero Impatoris mater Māmea nomine de Raris religiosa femina. cū de Origene fama magnifica ubiq; & celebris haberet. ita ut ne principum qđē lateret aures compta opinione uiri. sūmo īsugestire cepit. quatenus sibi eius presentia fieret

presētia fieret. ut ī litteris. in sermōe. īfide. īprudentia. oīq; doctrīa
quā cūctis in admiratione esse cernebat. per semetipsā sumeret
documenta. Igit̃ Antiochiā ubi per idem tēpus degebat. missis
militaribus uiris. cū omī honore & supplicatione ad se tanq̃ ue-
re diuini uerbi interpretem famulumq; dei orat uenire. Quo
cum uenisset. & quantū oportebat operis expleisset ac tēporis. oī
bus rite peractis que ad uerbū dei & gloriā dñi spectāt. stabilesq;
ac firmos īfide quos instruxerat derelinquēs. presentia quā fa-
ma longe clarior factus. ad proprias scolas **A**lexādriam rediit.

IN illis diebus Ypolitus de quo Paulo ante **Cap. xvii.**
memorauimus. inter cetera scripta sua libellū de palca scri-
ptū edidit In quo cū descriptionē quandā tēporū faceret. de xvi.
annorū circulo qui in palce ratiōe obseruari solet. nescio quā sup-
putationē secutus. uniuersa tēpora inter primū Alexādi impa-
toris annū cōcludit. Sed & alii libelli eius puenerūt ad nos idest
ī Exemerū. & Enea que post Exemerū scripta sūt. Et cōtra Mar-
tionē. Et in cantica canticorū. Et īpartē quandā Ezechielis prophe-
te. Et contra omēs hereses. Sed & alia apud alios opuscula eius in-
ueniri certū est. Ex illo tēpore etiā Origenes cōscribendi cōmen-
tarios in scripturas scās initiū sumit cōpellente se Ambrosio. &
multa ui precū obsecrationūq; cogente. Quiq; Ambrosius tan-
tum studiū adhibuit. ut oīa que in hoc opus essent necessaria. af-
fatim atq; affluenter preberet. Notarios septē adhibuit. qui ei in-
cessabiliter astarent. quicq; sibi inuicē illo pene indefinenter dictā
te succederent. Scriptores quoq; alios tantos. Sed & puellas ad
prime eruditas inscribendo totidē numero in hoc ipsū uacare fe-
cit. Omibus quoq; extrinsecus necessariis abundātissime mini-
stratis. cottidianū de illo opus uerbi dei uiolētus & religiosus cō-
pulsor exigebat. Sed & ipse ex se ingens studiū in eruditiōe uer-
bi dei adhibebat. unde maxīe dignus uidebat. cui istud īpēderet
officiū. & cui quicqd archanū & absconditū in sacris litteris reatum
est panderetur.

IN terea Vrbanus epūs in urbe Roma. viii. annis admini-
strato sacerdotio. Pontiano sedē reliquit. Post Philetum autem
Cap. xviii.
apud antiochiā

apud Antiochiā Zebennus eccliam suscepit. Quo in tempore
 Origenes rogatus est ab ecclesiis que sūt apud Antiochiā. ut illo
 usq; pro cōuincendis hereticis qui inibi liberius cōualuerant per
 ueniret. Quo cū pergeret. & iter necessario ageret per Palestinā
 presbiter apud Cēsareā ab illius prouintie epis ordinat. Pro hoc
 aut que aduersū eum inhumanus liuor accenderit. & rurū pro
 defensione eius que gesserint hii qui ecclesiis presidebāt. quanta
 q; alia pro eo q; in predicatione uerbi dei satis clare effloruerat
 maiora sint. propriā quidē singula queq; hystoriā requirūt. Tam
 & nos in scdo libro tres Apologias ex parte quadā perstruxi-
 mus. unde facilius agnoscere potest qui scire desiderat. Interea
 iugi & cōtinuato labore in explanatione diuinorū uoluminū per-
 sistebat siue Alexandrie. siue apud Cēsareā positus. sicut ex ipsis
 eius cōmentariis indicatur. Exponens sane primū psalmū. Desi-
 gnat etiā ipse qui sit Canon ueteris testamti. hoc modo scribens
 Non est ignorandū inquit uiginti duos libros esse in canone ue-
 teris testamti. sicut hebrei tradūt. scdm numerū scilicet elemēto-
 rum que apud ipsos habent. Et paulopost addit. Hii sūt autem
 uiginti duo libri Genesis. Exodus. Leuiticus. Numerus. Deute-
 ronomium. Iesu naue. Iudicū. Regnorū primus & secundus unus
 liber est apud illos. quē nomiant Samuel. Item tertius Et quar-
 tus unus est apud ipsos. quē appellant regnū David. Et Paralip-
 pomenon primus & scds in uno habent. quē dicunt sermones
 diez. Hefdras primus & scds in uno est. Item liber psalmorum
 Salomonis. proueria. & alius Ecclesiastes. Et tertius eiusdē cantica
 canticorū. Sed & duodecim prophetarū liber unus est. Esaias pro-
 pheta. Hieremias. Ezechiel. Daniel. Iob. Hester. In his cōcludūt ca-
 nonē uoluminum diuinorū. Machabeorū uero libros extrinsecus
 habent. De noui autē testamenti canone in primo libro cōmenta-
 riorum euangelii scdm Matheum. hoc modo scribit. Ex traditio-
 ne iqt didici de quatuor euāgeliis. qā hec sola absq; ulla cōtradi-
 tiōe suscipi debent in omnibus que sub celo sunt ecclesiis dei. Ita
 & enī tradiderunt patres. quia primo oīm scriptū sit euangelium
 a Matheo. qui aliquando fuerat publicanus hebraicis litteris. &
 traditum his

traditū his qui ex circūcisione crediderant. Secūdū uero scriptū
esse a Marco iuxta ea q̄ sibi tradiderat Petrus. De quo & ī epi
stola sua cōmemorat dicēs. Salutat uos filius meus Marcus. Ter
tium esse secūdū Lucam q̄ Paulus apostolus conlaudat. tāquā
his qui ex gētibz crediderant scriptū. Sup omīa uero esse euan
gelium Ioannis. De apostolicis quoq; litteris ita dicit. Is uero qui
idoneus dicit factus est minister noui testamēti. non littera. sed
spiritu Paulū dico. qui repleuit euangeliū ab Ierusalem incircuitu
usq; ad Illiricū. nec ad omnes ecclesias quas docuerat scripsit. sed
quatuordecim solas eplās. & in ipsis plures breuissimas scripsit.
Quāuis & nonnulli de ea que ad hebreos scripta est dubitaue
rint. pro eo q̄ non uideatur in ea seruari eius illa sentētia quam
de se ipse pronūciat dicens. se impitū esse sermone. Sed ego di
co sicut mihi a maioribus traditū est. quia manifestissime Pauli
est. & semp omēs antiqui maiores nostri ita eam ut Pauli eplām
susceperunt. Si uero requiras a me per quē sit eius sermo cōposi
tus. procerto quidē deus uidet. Opinio tamē que ad nos usq; per
uenit. huiusmodi est. Aquibusdam dicebatur. q̄ Clemēs aposto
lorū discipulus & episcopus urbis Rome. greco eam sermone nō
tamen sensibus expolierit. Alii uero q̄ Lucas. qui euangelium
scripsit & actus apostolorū. Petrus uero sup quē xpī fūdatū ec
clesia. duas tantūmodo eplās scripsit. E quibus a nonnullis & de
secunda dubitat. Ioannes quoq; qui supra pectus dñi recubuit.
post euangelium scribit & apocalipsim. Inqua tamen reticere ius
sus est. q̄. vii. tonitruorū locute sunt uoces. Scripsit autem & tres
eplās. In quibus due perbreues. De quibus & apud quosdā du
bia sententia est. De his quidē talia.

Interea decimus erat ānus supradicti principis Romanorū
in quo Origenes ex Alexandria profugus Cesareā uenerat. Era
de uni ex discipulis probatissimo de quo superius dixi Cathece
seos auditoriū derelinquens. Non multo aut post. & Demetrius
epūs defunctus est. quadraginta tribus annis epātū illius ecclesie
ministrato. Cui succedit supradictus Eraclas. Per idem tempus
erat in episcopis magnificus Firmilianus Capadociū gentis urbis
Cesaree. Hic

Cesarre. Hic tantū ueneratiōis erga Origenē sciētie & doctrie grā
hēbat. ut indefinēter eū cōstrigeret secū morari. Sed & ipse dereli
cta ecclia ad ipm pperabat. & utebat religioſa quadā uiciſſitudie
dū ipse mō adstructionē sue ecclie illū euocaret. mō ipse sui pſec
tus grā ad ipm pgeret. & docēti ei diebus ac noctibus adſideret.
Sed & Alexāder quā Ierololimorū ecclie preeſſe ſupra docuimus
& Theotiſtus q apud Cēſareā gubernabat ecclieſiā. oē pene uite
ſue tēpus ad audiendū eū mācipabāt. atq; ipſi ſoli idiuiſis ſcriptu
ris & eccliaſtica doctria ſūmā inagiſteri cōcedebāt. ¶ Cap. xx.

Alexandro uero Impatore poſt. xiii. ānos pſcipatus ſui deſū
cto Maximinus Ceſar ſuccedit. Qui dū odio fert aduerſū
deceſſoris ſui Alexātri domū. pſecutiōes cōmouit ecclieſiis. Ita ta
mē ut eos tantūm q populis preerāt & doctrie puniri iuberet. ue
lut q cām ceteris huiuſcemōi pſualiōis preberēt. Tūc Origenes li
brū de martyrio ad Ambroſiū ſcribit. Qui cū ad plurimos cōte
niſſet. tanq̄ neruis qbusdā ualidiſſimis ſtabiliti. ſpōte ſe ad cōfeſ
ſionē xpī noīs offerebāt. Ex quo & maxius numerus extitit con
feſſorū. tribus ānis a Maximio pſecutiōe cōmota. In qbus finē &
pſecutiōis fecit & uite. Poſt quē Gordianus ipenū ſulcepit. Pon
tiano uero ſex ānis epātu urbis Rome fūcto. ſuccedit Antheros
Qui cū mēſe unū nō āplius miſtraſſet. Fabiāo ſacerdotiū dereliq̄t

Quadū aut Fabianū Anthero deſūcto cū de ¶ Cap. xxi.
agro reuerteretur una cum amicis ſuis. & uniuerſus eccle
ſie populus pro epīſcopo delegendo in unum coſſet. atq; alius
de alio ut fieri ſolet intalibus conclamaret. nec tamen uulgi ſen
tentia certū aliquid optineret. aſtitiffe etiam ipſum interceteros
ſcire cupientem. qui rei exitus foret. Et ſubito per dei prouiden
tiam. columbam celitus lapſam figuram ferentē illius q̄ ī ſci ſpi
ritus imagine ſup Ieſū deſcēderat apud Iordanem. ſup caput aſti
tiſſe Fabiani. Adq̄d ſpectaculū ora cūctorū oculosq; conuerſos. &
oēs ut uno ſpiritu cōmotos hunc eſſe epīſcopatu dignum p dei
iudiciū decreuiſſe. eumq; continuo cathedre impoſitū. & legitimo
ſacerdotio confirmatū. Quod alii ſuper huius. alii ſuper Zephe
rini noīe geſtū tradūt. Tunc etiam apud Antiochiam epīſcopo
Zebenno deſūcto

Zebennō defuncto. Eabīlas ecclīe suscepit p̄cipatū. ¶ **Ca. xxii.**

Apuḁ Alexandriā uero cum Eraclas Demetrio successisset. Auditoriū Catheceſeos qđ ab Origene susceptū tenuerat. Dionisio tradidit. eo qđ & ipse unus ex discipulis esset Originis. Ipse autē cum apud Cesaream moraretur. innumeri ad eum non solum regionis ipsius uiri. sed ex prouintiis procul positīs cōcurrēbant. & derelicta patria ac parentibus. sequebant eū uiam dei docentem. In quibus fuit & uir famosissimus Theodorus. ipse qui non longe a nostra memoria nobilissimus in episcopis apud Pontum Gregorius nōiatur. fide & uirtutibus atq; scientia per oīa apostolicus. Sed & eius frater Antenorodorus. quos Origēnes adolescentulos de auditorio rethoris retractos. studia communū litterarū in diuinā suāsit philosophiam cōmutare. Quiq; apud eum per quinquēniū tempus uerbo dei operam dantes. in tantum profectū diuine eruditionis atq; scientie perueuerūt. tantumq; uite merito & morū cultu enituerūt. ut ab ipsis scolis eius immatura adhuc etate ad prouintie episcopatus Ponti sacerdotium uterq; raperetur.

¶ **Cap. xxiii.**
Per idem tempus erat etiam Affricanus uir iterſcriptores ecclīasticos nobilis huius epistola fertur ad Origēnem scripta obiciētis ei & proponētis. qđ hystoria Susanne que in Daniele est. ficta uideat. & aliena a scriptura pphetica. Cui Origēnes magnificētissime rescribēs. asserit nequaquā iudeorū cōmētis & fraudibus auscultādū. Sed hoc solū pro uero habēdū ī scripturis diuinis. qđ lxx. īterpretes trāstulissēt. qm̄ id esset solū qđ auctoritate aplica cōfirmatū sit. Venerūt ad nos etiā alia supradicti scriptoris Affricani opuscula. & maxie chronica ualde diligēter studiosq; cōposita. In quibus cōmemorat se Alexandriā pperare. Heracle opinione celeberrima. puocatū. quē & indiuiinis & in philosophicis studiis atq; oī grecorū doctrīa īstructissimū fama loqueret. Quēq; inibi epātus officiū suscepisse supius memorauimus. Idem quoq; Affricanus scribit ad Aristitidē quēdā. de ea q̄ uidet euāgeliorū dissonātia. & cur Mathei & Luce ī generatiōe xpī ferat diuersa cōscriptio. Vbi ostēdit euidentissimā utriusq; consonantiā. sicut iā in primo libro

in primo libro huius operis edocuimus Per idē tēpus Origenes
triginta cōmētariorū libris ī partē quādā Ysaie prophete editis.
in Ezechielē xxv. Athenas proficiscens. consummare se memorat.
Vbi & quōq; libros primos incantica canticorū scribit. Alios autē
quōq; regressus ad Cēsareā cōsumauit. Sed nunc nō opus est opu
scula eius enumerare. que pene īnumerabilia sūt. cū idoneo ope
fecerimus. ubi beati Panphili uitam descripsimus. referātes quan
ta ab eo antiquorū scriptorū uolumina. & precipue Origenis. Bi
bliotheca Cēsariensi quā ipse precipuo & nobili studio cōposuit
cōsecrata sunt. Si quis ergo nosse uult quāta Origenis uolumīa
in manus nrās uenerūt. inde sumat indiculū. Nunc autē ad hysto
rie nobis ordinem properandum est. ¶ Cap. xxiiii.

Berillus de quo pauloante memorauimus. Bostrene urbis
Arabie epūs. ecclesiasticā docendi regulā uiolare conatus. peregri
na quedā & aliena a ueritate docere cepit. asserens dnm & salua
tore nostrum. neq; extitisse ante carnis natiuitatē. neq; propriā
diuinitatis habere substantiā. sed hoc solum q; paterna deitas
in eo habitaret. Pro quo quāplurimi epī cōgregati disceptationes
cum eo nō minimas habuere. Sed īter ceteros Origenes magno
pere exoratus est uenire in cōflictū uiri. Is quoq; primo sensim
cum eo disputans. que sentiret diligentius pscrutat. Quo cōper
to cōtinuo qd absurdi inesset huiusmodi sensibus. & quid im
pietatis talia asserentē cōsequeret ostendens. Abicere ac respue
re male cōceptum suasisit errorē. & redire ad fidē ueram sanāq;
doctrinam. Quodq; pene in causis talibus inauditum est. ita er
rorem ab ecclīa depulit. ut & emendaret non pderet erroris au
ctore. Deniq; fertur etiā nunc descripta ipsa disputatio Orige
nis & Berilli. que per semetipsā preclari opis eius inditio est. Sed
& multa alia eius similia ad nos gesta dictaq; satis clara & magni
fice peruenerunt. que nos uel litteris ipsius uel maiorum rela
tione cōperta. nunc interim pro hystorie breuitate preterimus
Que tam agnosci possūt ex ea que scripta est a scto Panphilo
martyre Apologia pro ipso una mecū quā ob cohibēdos queru
los in inuicē nos iuuantes. cōmuni studio ac labore cōscripsimus
At Gordianus

AT Gordianus cū per septē annos romanū Cap. xxv.
gubernasset impium. Philippus una cū Philippo filio suc-
cedit. De hoc traditum nobis est. q̄ xpianus fuerit. & idie pasce
idest in ipsis uigiliis cū īteresse uoluisset & cōmunicari misterijs
ab epō loci nō prius esse pmissus. nisi cōfiteret peccata sua. & in-
tra penitentes staret. Nec ullo modo copiā sibi misteriorū futu-
rum nisi prius per penitētiā culpas que de eo ferebant plurime
diluisset. Fert igitur libēter eū q̄ a sacerdote impatū fuerat susce-
pisse. diuinū sibi inesse metū & fidē religionis plenissimā rebus
atq; operibus comprobans. Cap. xxvi.

Huius tertio Impii anno. Eraclas apud Alexandriam sexto
anno episcopatus sui diem obiit. locūq; sacerdotii Dionisius suc-
cepit. Quo tēpore sexagesimo agens Origenes etatis anū. po-
stea q̄ & usu & periculis & laboribus. plurimū fidutie in uerbo
dei acceperat. permisisse fertur ea que ex tēpore in ecclesijs disse-
rebat anotarijs excipi. nec ante unquā dedisse hanc copiā. nisi cū
id sibi. & uite grauitas. & etatis maturitas. & multe experientie
cōcessit auctoritas. Tunc aduersum quendā Cellū Epicurū philo-
sophum qui cōtra nos libros cōscripserat. viii. uoluminibus respo-
dit. Tūc & in euangeliū scdm Matheū libros. xxy. cōmentariorū
edidit. Et in. xii. prophetas quā plurima cōmentatus est. Ex q̄bus
ad nos usq; ad. xx. tantū & .v. uolumīa puenerūt. Sunt eius & ad
ipatorē Philippū eplē & ad uxore eius Seuerā. absq; ullo adula-
tiōis fuco scripte. Scribit & ad Fabianū urbis Rome epīm. & ad
alios quāplurimos ecclīarū p̄cīpes. de catholica fide sua. De quo
euidētius in sexto Apologie nrē pro ipso uolumine cōprehendi-
mus. Sūt alie eius eplē ad diuersos scripte. quā nos interī cētū
numero iuēire potuimus. atq; ī libros digestas memorie tradere.

At tēpestare ī Arabie partibus extiterūt qdā iCa. xxvii.
adsertores dogmatū peruersorū. dicētes animas hoīm per
mortem cum corporibus interire pariter & corrumpi. Rursum
in tēpore resurrectionis denuo suscitari cū corporibus. Adquem
morbū ab ecclīa depellendū. cū ingens episcoporū cōcilium cōue-
nisset. iterū Origenes rogatur ab omnibus interesse. & facere
sermonem. Cūq;

sermonē. Cūq; corā omī sacerdotū cōcilio disputaret. tā magnifi-
ca fuit eius oratio. ut omēs eos quas noui dogmatis error inuol-
uerat. ad fidē rectā & sensū catholicū reuocaret. ¶ Ca. xxviii

Extitit etiā alia heresis per illud tempus. que dicit̃ Helche-
saitay. Quam ille statim ut uisa est apparuisse restrinxit.
Facit aut̃ eius mētionē. cū de octogesimo & lēdo psalmo ī eccle-
sia disputaret hoc modo dicens. Venit quidā in his diebus. qui
sibi magnū aliquid & supra ceteros sapere uideretur. asserere
uolens quedā impia & absurda. defendens heresim quandam El-
cheseitay. que nuper exorta est. & tam̃ qui sint qui ipsas hereses
asserant indicabo uobis. necui forte uestrū subripiat̃ ignaro. Isti
ergo quedā de scripturis sanctis refutāt. Et rursum utuntur testio-
niis denouo & ueteri testamēto quibus uolūt. Apostolū tamen
Paulū ex integro respuūt. & asserūt q̃ in persecutionibus si qui
negauerit. nihil criminis habeat. q̃ pro eo is qui fixus est in cor-
de suo. etiā si ore negauerit pro necessitate. corde tam̃ infide per-
manet. Hec asserūt. & librū quendā circūferunt. quem dicunt de
celo lapsū. Cuius uerba si q̃ audierit remissionē accipiat peccato-
rum aliam preter illam quā xp̃s dicit. ¶ Ca. xxix.

Interea Philippo septē annis p̃cipatu administrato. De-
cius succedit. Qui q̃ infestus esset Philippo. persecutionē ecclesiis
suscitat. In qua Fabianus in urbe Roma martyrio coronatus se-
dem sui Episcopatus Cornelio dereliquit. In Ierosolimis uero Ale-
xander episcopus rursum pro confessione xp̃i iudici sistitur. & uin-
culis carceris traditur. quiq; cum longē etatis ueneranda cani-
cie prefulgeret. postea quā frequenter passionibus suis & crucia-
tibus glorificauerat dñm. de uiculis ad tribunal. & a tribunalibus
reuocat̃ ad uicula. iter ipsa uicissim sibi succedentia tormenta de-
fecit. Huic ī sacerdotio Marabbanes succedit. Apud Antiochiā
uero. similē per oīa Babilas Alexandro. post confessionē gloriose
uite finē sortit̃ in uiculis. Post quē Fabianus ep̃tus offm̃ suscipit
Sed ī hac p̃secutiōe q̃ta aduersū Origenē gesta sit. q̃bus q; cōtra
eū pessimus demon artibus cū uniuerso exercitu suo & quanta
contentiōe pugnarit. ut que sup̃ omēs ceteros qui per illud tēpus
pro xp̃i noīe

pro xpī nomine tenebant. nouas cruces. noua penarū genera. ac
seculis oībus inaudita tormenta pertulerit. atq; pro eo q̄ in doc-
trina fidei & ueritatis. firmissimus uidebat. omīa aduersus eum
demoniaci furoris arma cōmota sūt. & ignibus itentatis. Ita ut
mille mortibus uexatus sit. ne tamē una ei quā exoptabat acci-
deret. quiq; exitus eū suscepit. persecutore sūmo studio id ge-
rente. ut nec interitus prestaret. nec pena cessaret. & quales post
modū de his ipsis eplās scripserit. quas oī miseratiōe & lacrimis
plenas ex ipsis manifestius que scripta sūt. integram qui agnosce-
re cupit horū notitiam sumet.

¶ Cap. xxx.

Dionisius uero Alexandrinus epūs per illud tēpus sicut ex
ipsis eplīs uerissime cōperimus. in multis sepe cōfessionī
bus satis clarus efficitur. & pro passionū tormentorūq; diuersita-
te magnificus. Deniq; refert infectantibus se quibusdā respōdit
se. Quid infectādo laboratis? Caput meū pro quo magnopere fati-
gamini auulsū ceruicibus sūite. & donū magnū ad tyrānū referte

Sed & idē ipse ad Fabianū Antiocenum epīm ¶ Ca. xxxi.
scribens de his qui sub Decio apud Alexandriā agones
martyrii desudauerant. hoc modo refert. Non ex precepto iquit
Impatoris apud nos persecutio sūpsit exordiū. sed anno integro
principalia preuenit edicta minister demonū. qui dicebat in ciui-
tate nostra diuinus. supstitiosū cōtra nos exagitans uulgus. aquo
multitudo succensa. nihil aliud quā pioꝝ sanguinē sitiebant. Pri-
mo ergo religiosū quendā senem Metranū noīe corripientes.
iubēt impia uerba proferre. Quod ille cum facere recusaret. oē
corpus eius mēbratim fustibus conliserūt. Vultumq; & oculos
acutis calamis terebrantes. extra urbē eum cruciatibus eiecerūt
Ibiq; qui in eo supererāt spūs lapidibus eiecerunt. Post hec mu-
lierē quandā nobilē Cointhā noīe ad ydola pducentes. adorare
cogebāt. Recusantē imo potius execrantē. uicula pedibus inectē-
tes. & p plateas totius ciuitatis trahētes. sedo orrēdoq; supplicii
genere discerpūt. Dehīc oēs simul irruerūt p domos seruoꝝ dei
diripiētes & euertentes. atq; hostili crudelitate cuncta fedātes. ita
ut preciosioribus quibusq; direptis. si quo ulla uiliora reppiebāt.
in unū cōgregata

in unū cōgregata igni i plateis cremarēt. Nostri tamē direptionē
hanc bonorū suorū. sicut apostolis de illis dixit antiq̃s. cū gaudio
susceperūt. Sed & amirandā uirginē longeue etatis Apolloniam
noīe cū corrupuissent. dentes ei primo om̃s effoderūt. Congestis
deinde lignis extruxerūt rogū cōminantes uiuā se eam incenū-
ros. nisi cū ipsis pariter impia uerba proferret. At illa ut rogi
uidit accensū. paululū quid in semetipsa molitur. Repente uero
se emanibus erupit impiorū. atq; in ignē quē minabantē sponte
prosiluit. ita ut perterrerētur etiam ipsi crudelitatis auctores. q̃
promptior inuenta est ad mortē femina. quā persecutor ad pena.
Syracionē quoq; domui sue repertū. crudelissimis affecere sup-
pliciis. ita ut om̃s ei iuncturas mēbroꝝ prius soluentes. de supe-
rioribus eū precipitarēt. Nullum nr̃is iter erat p̃ uicū. nullus
platee trāsitus indulgebat. Neq; die neq; nocte. p̃cedēdi usq; libe-
ra erat facultas. Vt enī q̃s nr̃orū apparuisset ī publico. statī clamor
uulgi & seditio nascebat. ut uel pedibus traheret q̃ uisus esset.
uel igni succenderet. Verū cū hec mala per dies singulos augerē-
tur. subito iter ipsos persecutores rabies quedā belli ciuilis exar-
sit. Et dū iter se seditionibus preliisq; decertāt. interī nobis pau-
lulū licuit respirare. Sed non in longū uenia fuit. Continuo nāq;
crudelissima principū mittunt̃ edicta. Quibus tanta aduersum
nos ferebat immanitas. ut scdm̃ q̃ predictū est a dño. si fieri pos-
set scandalizaretur etiā electi. Ex quo preterritis pene om̃ibus.
qdam ex ipsis nobilibus statim se sponte ipsius actibus igesserūt.
Alii conuēti tantūmodo. nonnulli a domesticis proditi ad sacri-
ficia execranda & ad imundas hostias properabāt. Aliq; ex his
pallentes & tremētes. ut magis imolari ipsi. quā imolare ydolis
uiderent̃. Ita ut etiā ab īspectāti uulgo riderent̃. eo q̃ & ad mo-
riendū & ad sacrificandū iuxta meticulosi uidebantur & alii sane
tā īpudenter ad aras prosiliebat ut & affirmare niterētur se nū-
quā xp̃ianos fuisse. Hii erāt de qbus predixerat dominus. Qm̃
pecunias hēntes. difficile saluabūt̃. Ceteri uero aut istos seq̃bāt̃
īpreceps. aut certe uertebāt̃ ī fugā. Ex quibus nōnulli cōprehensi
& ī carcerē missi. alii ad primā statī iudicis fatiē negauerūt fidem
Aliquātī paululū

Aliquantū paululū suppliciis tolleratis. ad ultimū deciderūt. Hi
uero qui beati effecti sunt. tanq̃ colūne fortissime dñi ipsius spi
ritu cōfirmati. pro fidei sue merito uirtute ad nō percepta. admi
randa deo & angelis martyrii sui spectacula prebuerunt. Quorū
primus uenerabilis Iulianus podagra cōtractus. ita ut neq; ince
dere neq; stare posset. cū his qui eū in sellula portabant offertur
Quorū unus quidē statim negauit. Alius uero noīe Eunus cū
Iuliano sene in dñi nostri Iesu Crīsti confessione perdurat Qui
q; iubent camelis impositi per oēm circūduci ciuitatē. & flagris
hic inde uerberatibus. populo spectante laniari. usq; quo finē uite
in ipsis uerberibus poneret. Sed uir quidā militaris cū assisteret
& quosdam uolentes etiā mortuis illudere cadaueribus prohibe
ret. clamor repente aduersū eum totius uulgi extollit. Offertur
iudici fortissimus miles iam dñi. & nusq; se inferior factus. in con
fessione persistēs capitis proprietate dāpnat. Alius quidā uir no
minis sui Macharius gēte Libicus. cū multis uerbis a iudice ad
negandū suaderet. & eo maiore cōstantia fidē suā profiteretur.
uius ad ultimū iubet exuri. Epymachus quoq; atq; Alexander
cū multo tēpore & in uinculis & incruciatibus carceris torti etiā
frequēter & diuersis suppliciis cōfecti perdurassent īfide. ignibus
ad postremū cōsumi iubent. Sed & mulieres cū ipsis quatuor.
in quibus Admonaria scā uirgo aduersū quā sūma cōtione iudi
ce persistēte. & īmensis eam atq; exquisitis cruciatibus affligēte
eo maxie q̃ eius sententiā uincere cupiebat. Quā laudabili uoce
decreuerat. nihil se prorsus eorū que sibi cōtra fas īperabant ac
turā. Que statuti sui tenax. ad ultimū capite punit. Secūda ue
ro fuit uirgo Mercuria noīe. Anus uenerabilis & secundissima
infiliis. sed quos non pretulit Crīsto Dionisia. & alia Admonaria
Que dū nimia utunt cōstantia apud iudicē. & ille uinci erube
sceret a feminis. inauditis tormētōrū generibus tolleratis. finem
oīm ferro cedēte suscipiunt. Heron quoq; & Arsinus & Ysido
rus egypti cū puerulo annorū. xv. Dioscoro iudici offeruntur. Et
primo oīm Puerulū Dioscorū. tanq̃ pro etate facile flecti āte uer
bis. post etiā uerberibus cogit. Quē cū ī nullo sibi cedere uideret
ferotius eum

ferotius eū crutiare contēpnit. Tūc deinde ceteros uariis tormē-
tis dilaniatos. cū pari modo cōstantia fidei uideret armatos. tra-
di ignibus iubet. Dioscorū uero puerū q̄ libi constanter & sapiē-
ter in oībus respondisset admiratus. differri precipit. sperās eum
pro etate penitudinē gesturū. qđ nō tā tyrāni miseratione quā
dñi prouidentia ita gestū est. Nunc enī nobiscū est Dioscorus.
adeo nobis concessus ad consolationē & firmamētum populi sui
Nemesius quoq; etiam ipse Egyptius. primo per caluminiā quasi
latro delatus est. Qui crimine abluto. post hoc q̄ xpianus esset
desert. In hoc uero nulla a iudice moderatio reſeruatur. Sed ge-
minatis suppliciis excruciatum. cū latronibus iussit incēdi. Igno-
rans q̄ crudelitate sua. optimo martyri saluatoris similitudinem
detulit. qui pro salute humani generis. una cum latronibus ptu-
lit crucē. Turma autē quedā ī unum cōuenerat multū. iter quos
Ammon & Zenon. & Ptolomeus. & Ingenuus & grandeuus
Theophilus. Qui tribunalibus adstantes. cū quidam xpianus a
iudice torqueret. & iam pene adnegandum declinaret. dirūpebā-
tur intra semetipsos. & uultu oculis ac nutibus. uelut erigere co-
nabantur illum qui in suppliciis positus trepidabat. Interdū etiā
manus ptēdere. ac totius reliqui corporis motibus & habitu di-
uerſe inclinati. tanq̄ subleuare lapsantes aīos gestiebant. Conuer-
si uero ad eos oīes. & quid de semetipsis profiterētur ex eorum
motibus agnoscentes. prius pene quā in eos uulguſ clamoribus
insiliret. ipsi in medium prorūpunt. ac se se xpianos esse testant.
Tunc uero uersa uice ex eorū cōfidētia persecutoribus terror. no-
stris cōstantia animi adcreſcit. dum hii qui per tormēta uinci pu-
tabant. sponte se crutiatis offerunt. & ab his q̄ illi pro terro-
ribus inferebāt. uelut pro quadā specie uoluptatis expetitur. deo
triumphante per ſāctos suos. Sed nec Scyrionis opus memora-
bile fas est silentio preterire. Is nāq; cum rem cuiusdā potentis
sub mercede procuraret. iubet ab eo ydolis imolare. Recusans
cogebatur iniuriis. Persistens rursus blāditiis mulcebat. Cum
uero utrūq; cōtempneret. preacuta sude ualidissime transuerbe-
ratus. per media uiscera neci tradit. Quid uero memorē quāte
multitudines

multitudines in desertis & in montibus oberrantes. fame. siti. frigo
re. languore. latronibus. bestiisq; cōsumpti sunt. Qui om̃s imita-
ti electos dei prophetas. gloria martyrii coronati sunt. Deniq; &
uenerandus senex Ceremon ep̃s hic erat urbis Egypti que di-
citur Nylopolis. cū ad arabicum montē una cū grandeua cōiuge
discessisset. nulli ultra apparuit. Et cū ad perquirendū eū plurimi
fr̃m frequentissime processissent. percrutatis om̃ibus locis. neq;
ipsos ultra quisq;. nec corpora eorū potuerūt inuenire. Hec autē
nō frustra cōmemorauit frater k̃m̃e. sed ut scias quāta apud nos
a sanctis martyribus ad dei gl̃iam gesta sint. ¶ Cap. xxxii.

ET post pauca addit etiam hoc dicens. Isti igit̃ diuini mar-
tyres qui cū xp̃o in celestibus sedent. & regni eius partici-
pes sūt atq; iudicii. qui cū ipso de lapsis fr̃ibus iudicāt. isti in quā
ipsi susceperūt lapsos. & penitētiā cōuersionēq; eorū non respue-
runt. sciētes q̃ deus noster cuius ipsi erant martyres. nō uult oī
no mortē morientis. sed cōuersionē eius & penitētiā querit. Si
ergo isti receperūt quosdā. & in ecclia statuerūt. i oratione quoq;
eis & in uerbo cōmunicauerūt. qd nos uultis facere fr̃es? Quid
nobis augendū putatis? Nōne sequi eorū sententias & iudiciū cō-
uenit. atq; erga eos quos illi miserati sunt. nos existere crudeles
& truces? Non puto q̃ expediat nobis sententias eorū inirritum
reuocare. miserationes infringere. benefacta turbare. & recte reli-
gioseq; instituta uiolare. ¶ Cap. xxxiii.

Hec Dionisius de lapsis faciēs sermonē. Quo tēpore Noua-
tus Romane ecclie presbiter elatione quadā tumidus. spem pe-
nitentis eis salutis adimebat. etiā si digne penituiisset. Ex quo & pri-
ceps hereseos extitit nouatianorum. Qui ab ecclia sepati. supbo-
noie semetipsos catharos idest mūdōs appellarunt. Obquā rem
concilium sardotale celeberrimum in urbe Roma congregatum
est. Episcoporū quidē sexaginta numero. Presbiterorū quoq; toti-
dem. cum diaconis plurimis. Preterea etiam p singulas quasq;
puintias de hac re magna deliberatione habita decretis significa-
tur. quid facto opus esset. Statuit̃ ergo Nouatus quidē cum his
qui eum mētis elatione tumidū sequerent̃. quiq; ad inhumanā
istam & nihil

istā & nihil fraterne caritatis cōtinentē sententiā declinarēt. alienū
esse ab ecclia. Eos uero qui lapsi incertamine fuerāt fraterna mi
seratione curādos & fomentis penitentie medicandos. Scribit
de hac re & Cornelius urbis Rome epūs ad eccliam Antiocenā
indicās Fabiano eius episcopo qd statuerit ī urbe Roma cōciliū
cōgregatū. quid etiā Italis. Affris. ceterisq; occidentalibus uisum
sit. Cyprianus uero de his librū magnificentissime scriptū edidit.
in quo & lapsos ad penitentiā cohortandos. & cōtradicientes alie
nos esse xpi uisceribus statuit. Extat autē & alia eplā Cornelii ad
Fabianū Antiochie epīm scripta. edocēs singula queq; denouato
quis qualisq; fuerit uel uita uel moribus. & quomodo ab ecclesia
xpi declinauerit. in qua refert qd ex epātus cupiditate quā itra se
latenter gerebat. in hec oīa mala deciderit. Ex eo autē maxie ela
tus sit. qd quosdā de cōfessoribus uiros optimos inter ipsa initia
sibi socios assūperat. In quibus fuit Maxiū quidā presbiter Ro
mane ecclie. & Urbanus qui scdō cōfessores extiterāt. Sed & Si
donius. & Celerinus. qui ualde clariore incōfessoribus habebāt
eo qd oīa tormētōz genera supauerāt. Sed isti inqt cū diligenti
us pspexissent agere eū cuncta fraudibus & dolis mēdatiis atq;
periuriis. & quia bonitatē ad hoc solū simularet ut deciperet igno
rantes. relicto eo uel potius execrato. ad eccliam cū magna satis
factiōe reuertunt. & presentibus epīs ac presbiteris. sed & laicis
uiris. primo quidē errorē suū. tū deinde & illius fraudes ac sala
tiam cōfiteantur. Addit preterea etiā hoc ī eplā. qd cū semp fratri
bus iurare solitus sit epātum se oīno non cupere. subito & ex in
prouisu uelut nouū plasmā. epūs apparuit. Scilicet qui disciplinā
& instituta ecclastica uendicabat. epātum quē non adeo accepe
rat presumebat. Tribus nāq; epīs simplicissimis hoībus & oīm
ignaris. de remota Italie parte adhibitis. imo potius subtili ab eo
circūuentione deceptis. imaginariā magis quā legitimā ab eis ex
torquet manus ipositionē. Ex quibus tamē unus cōtinuo ad ec
clesiam redit confessus peccatū suū. & in cōmunionē laicā popu
lo etiā pro hoc interueniēte susceptus est. In locū uero reliquorū
duorū qui nouato manus iposuerāt. ordinati sūt alii epī & missi
Is ergo

Is ergo q euāgelium uēdicabat. nesciebat in ecclia catholica unum
epm esse debere. ubi uidebat esse presbiteros. xlii. diaconos. vii.
Subdiaconos. vii. Acolitos. xlii. Exorcistas & lectores cū hostiariis
lii. Viduas cū indigentibus mille quingentas. quos om̃s deus alit ī
ecclia sua. Addit aut̃ hec q̃ idē ipse Nouatus. in iuuentute spū in
mundo uexatus sit. Et cū tēpus aliquantū cōsūpsisset apud exor
cistas. egritudine incurrit graue ita ut desperaret. Et q̃ iacens
in lecto pro necessitate perfusus sit. nec reliqua in eo que baptis
mū subsequi solēt solēpniter adimpleta sint. nec signaculo chris
matis cōsumatus sit. Vnde nec ipm̃ sanctum ūquā potuerit pro
mereri. Deniq; inq̃t cū priuata quadā grā diligeret ab epō. & uel
let eū ordinare presbiter. clerus uero om̃is & quāplurimi ex laicis
phiberēt dicētes. nō licere clericū fieri eū q̃ in necessitate positus
in lecto grām cōsecutus sit. epm̃ ab oībus speciale grām populi
se. ut sibi hoc de uno isto cōcederet. Scribit etiā de ipso. q̃ p̃secu
tiōis tēpore cū icellula quadā lateret. & a diacōis ut moris ē sub
uenire in exitu catecuminis rogaretur timēs procedere. denega
bat se esse presbiterū. Et q̃ sacramēta diuidens populis. accipien
tiū manus teneret. nec prius pmitteret sumere. quā sibi per ea
que unus quisq; tenebat īmanibus iuraret. q̃ nūquā se relicto ad
Corneliū remearēt. Hec & multa alia huiusmodi Cornelius de
uita ac moribus ac prophanis eius actibus scribit. ¶ Cap. xxxiii

Dionisius uero de hoc rescribēs ad supradictū Fabianum. in
textit etiā quandā hystoriā dignā memoria. dicens Serapio
nē quendā fuisse apud Alexādriā unum ex his q̃ lapsi sunt. eum
dēq; sepe deprecatum ut susciperet. nec tam īpetrasse. Oppres
sum deinde hunc esse egritudine. ita ut triduo iā sine uoce pror
sus iaceret. Paululum uero quarta die respirantē. uocasse ad se fi
liā suā & dixisse. Quousq; me detinetis? Quoeso uos cito aliqu
presbiter roget. ut possim aliquādo dimitti. Et cum hoc dixis
set. rursum sine uoce pmanit. Abiit cursu puer ad presbiterū
noctis tēpore. Infirmabat presbiter. uenire nō potuit. Tam quia
preceptum fuerat a me. ut lapsis in exitu nemo recōciliatiōis so
latia denegaret. & maxie his quos prius id rogasse cōstaret. pape
eucharistie puero

eucharistie puero dedit q̄ ad se uenerat. Quod ifusū iussit seni preberi. Regrediēte adhuc puero atēq̄ ingrederet̄ domū rursus Serapion respitiēs redisti inq̄t fili. Et licet presbiter uenire non potuit. tu tam̄ imple qđ tibi preceptū ē. ut possim discedere. Cūq̄ esset cōpleta solēpnitas. uelut catenis quibusdā uinculisq̄ diruptis. letiorē iā sp̄m reddidit. Ex quo inquit cōstat certissime. huius boni auxilio nullū debere fraudari. Scribit etiā ipsi nouato Dionisius eplām cuius exēplū inserere his dignū putauī. **¶** Cap. xxxv.

Dionisius nouato frī salutē. Si inuitus ut ais in hoc uenisti. ostēde in eo si desinas uolens. Oportuerat quidē etiā pati oīa ne scinderet̄ ecclīa dei. Et erat nō inferior glīa sustinere martyriū. pro eo ne scindat̄ ecclīa. quā ē illa ne ydolis imolet̄. Immo scđm meā sentētiā. maius hoc puto esse martyriū. Ibi nāq̄ unus quisq̄ pro sua tantū aīa. In hoc uero pro omī ecclīa martyrium sustinet. Sed nūc siue tu suadere siue etiā cogere potes frēs redire ad concordīā. maius tibi erit emēdationis meritū quā fuerat culpa cōmissi. Quia illud iā non imputabit̄. hoc etiā laude dignū ducet̄. Si uero illi in incredulitate permanserint. saluās salua aīam tuā Vale pacē desiderās quā tibi iprecor. Hec eadē etiā Nouatiō scripsit. Dedit & ad Egyp̄tios eplām de lapsorū penitētiā. iqua & regulas eis statuit penitēdi. Sed & multa alia probatissima ferunt̄ scripta Dionisii. Scribit de penitentiā. & cohortatoriū libellū. de martyrio ad Origenē. Ad laudicēses & Armenios de penitentiā Ad Corneliū quoq̄ urbis Rome ep̄m plurima scribit. in q̄bus etiā hoc indicat. inuitatū se a multis ep̄is idest ab Heleno Tarso Cilicie. & Firmiliano Cappadocie. & Theotisto Palestine. ut ad sinodū Antiochiā p̄gat. q̄ ibi Nouati dogmata quidā asserere conarent̄. Et addit q̄ & Fabiano Antioceno ep̄o defūcto. Deme- trianus in ep̄atu successerit. Sed & de Ierosolimorū ep̄o his uerbis scribit. Ammirabilis aut̄ uir inq̄t Alexāder ī carcere positus. beato sine precessit ad dñm. Est & alia ipsius Dionisii eplā ad Romanos scripta de ministeriis. Et alia itē ad ipsos de pace & de penitentiā. Et ad quosdā cōfessores q̄ adhuc in urbe Roma Nouatum sequebant̄. Et rursū ad eosdē posteaq̄ ad ecclīam conuersi sūt. duas

sūt duas eplās scribit. Sed & ad multos alios uaria ac diuersa scribens. studiosis qbusq. instructionū & doctrine copiosissimā materiā dereliquit. ¶ Explicit liber. vi. ¶ Incipiūt capitula. vii. libri.

Ca. i. De Decii & Galli male gestis rebus. Ca. ii. De Cypriano & q̄ statuit hereticos rebaptizādos. sed Cornelius papa cōtradicit. Ca. iii. Q d̄ Stephanus papa similiter sētiat. & de cōcordia ecclīarū. Ca. iiii. De Sixto papa & hereticis nō rebaptizādis. Ca. v. De heresi Sabelli. Ca. vi. De reuelatiōe q̄ Dionisio epō adnō facta est. propter electionem hereticorū librorum. Ca. vii. De nouati scismate. Ca. viii. De hereticorū baptis mate. Ca. viii. De p̄secutione Valeriani. Ca. x. De his q̄ ad Dionisiū uel ceteros egyptios epōs testati sūt. Ca. xi. De his q̄ apud Cesareā Palestinā martyres facti sūt. Ca. xii. De martyrio Mariani. Ca. xiii. Relatio de Astirio. Ca. xiiii. De signis que uirtute saluatoris apud Paneadā fiebāt. Ca. xv. De trono Iacobi. Ca. xvi. De pace a Galieo reddita ecclesiis. Ca. xvii. Qui ep̄i tūc fuerūt. Ca. xviii. De his que apud Alexandriā acciderūt. Ca. xviii. Quomō Dionisius de p̄sca statuit. Ca. xx. De morbis qui acciderunt. Ca. xxi. De Gallieni regno. Ca. xxii. De Nepote & scismate eius. Ca. xxiii. De apocalipsi Ioānis. Ca. xxiiii. De eplis Dionisii. Ca. xxv. De Paulo Samosateno & de Gregorio. & de heresi eius. ca. xxvi. Qui ep̄s qui per illud tēpus nobiles habebātur. ca. xxvii. De heresi manicheorum tunc exorta. ca. xxviii. De ecclesiasticis uiris nobilibus quorū aliquāti etiā usq̄ ad nrām memoriā pdurarūt. ca. xxviii. De ep̄is martyribus & doctoribus eiusdē tēporis. ¶ Expliciūt caplā ¶ Incipit liber. vii.

SOptimū nobis ecclīastice hystorie librū. scriptorum suorū cudat elogius nobilissius patrū & clarus ī eplis stolis Dionisius. Qui posteaq̄ Decius nō totis duobus ānis principatu Romani apicis ministrato. cū filiis pariter interēptus est. & Gallus suscepit imperiū. Quo tēpore etiā Origenes septuagesimo etatis āno nō ad integrū expleto defūctus est

defectus ē. Scribēs Hermāmōi cuidā de Gallo hoc refert. At ne Gallus iqt malū Decii aut uidere potuit aut cauere. sed ī eūdē lapidē offēsiōis ipegit. Cuius regnū cū floreret īnitio. & cūcta ei ex sētētia cederēt. scōs uiros q p pace regni eius deo sūmo supplicābāt. psecutus est. cū qbus & pspitatē suā piter effugauit & pacē

In urbe uero Roma cornelio epātū gerēte. & apd **Ca. ii.** Cartaginē Cypriano. ā bobus fide & uirtute pietate preltātibz qstio exorta ē ī Affrice magis ptibus. si oporteret hereticos rebaptizari. Cumq; id a Cypriāo & ceteris pene oibus p Africā sacrdotibus oportere fieri decerneret. Cornelius & ceteri omēs p italiā sacerdotes. huiusmōi decretū manēte sacerdotali cōcordiā refutarūt. statuētēs atiq; a pribus sup hoc traditā regulā debere seruari. Que cōtinebat post abiectiōē prauī & cōfessionē recti dogmatis. sola eos manus ipositioē purgādos **Ca. iii.**

Sed post Cornelii cōsumationē q tribus circiter ānis sacerdotio fūctus est. epātus sedē Lutus suscepit. Cui octo solis mēlibz sacerdotio admītrato Stephanus succedit. Quiq; similiter Cornelio de nō rebaptizādo sētentiā tulit. Ad quē Dionisius multa & sepe scripta direxit. de multis ecclīasticis differēciis. Inq;bus itercetera etiā hoc idicat. qd omēs ecclīe abiecta Noūati pēsūptiōe. pacē inter se iuicē seruēt. Scribit ergo de hoc his uerbis. Scito aut frater oēs ecclīas ī orientē q prius cōturbabāt nūc redisse īcōcordiā. & oēs sibi unanimiter coherere. gaudētes & exultātes de pace q ultra spē ecclīe reddita ē. Idē Demetrianū apud ātiochiā. & Theotistū apud Cesareā. Mazabbanen ī ierosolimis. dormiēte ī pace Alexādro. Marinū apud Tyrū. Heliodorū apud Laudotiā. Helenū in Tarso. Firmilianū in cappadotiā. Vexne sermo eplē lōgior fieret. nobiliū tantūmō urbiū tibi epōs idi caui. ut etiā ceteros cū ipsis pariter unū sētire nō dubites p uniuersā Syriā uel arabīā. sed & hii qbus nūc scripsistis Mesopotamie epī idē sapiūt. Pōti quoq; & Bithinie. oēs pariter unanimēs & cōcordes. & multa sibi iuicē caritate conexi glificāt dñm nostrū **Cap. iiii.**

S hoc Dionisius scribit. Tephāo uero duobus ānis īpleto sacerdotio Rome Sixtus succedit. Ad quem scribit nihilominus Dionisius de baptisinate cōmemorans

cōmemorās q̄ Stephāus qdē decessor suus scribens ad Firmilianū & Helenū ceterosq̄ illarū p̄tū ep̄os statuerit. nec cōicandū esse his q̄ re baptizāt. sed debere cōsiderari magnitudinē rei. q̄a nō q̄cūq̄. sed p̄ma gni & nobiles ī ep̄is uiri sit. q̄bus hoc uisū sit. Dicit etiā q̄ sup̄ hoc scripserit plenius ad dionisiū ac filemonē pbr̄os urbis rome. Indicauit aut̄ pariter etiā de sabelli herese q̄ tēporibus ipsius exorta sit scribēs hec.

Quid aut̄ dicā de ea doct̄ia q̄ apd̄ ptolomaidā p̄tapoleos. **Ca. v.** ciuitatē nup̄ exorta ē. plena blasphemii ī dñm p̄rēm. & in dñm nr̄m Iesū xp̄m. negās uere esse eū filiū p̄ris. nec priogenitū oīs creaturę. Simul & sci sp̄s auferēs itellectū. Pro q̄bus cū utreq̄ p̄tes adme uēssent. & presētibus fr̄ibus q̄ cōmota fuerāt discussisset. etiā litteris put deus dedit paruitati mee p̄secutus sū. & scripsi singula queq̄ diligēter exponēs quorū tibi exēplaria trāsmisi. Sed & in tertio libro de baptismo quē scribit ad Philēonē pbr̄m urbis rome. et hoc cōmēorat

Ego it̄q̄ & tractatus hereticorū lego & traditiones eorū. **Ca. vi.** p̄scrutor. etiā si uidear ad horā uerbis eorū pollui. Sed multum mihi cōfert hoc ipsū. q̄ ex ipsorū uerbis arguere eos possū. Deniq̄ cū aliq̄s ex fr̄ibus cōpbris phiberet me. ne heretica lectiōe tāq̄ sceni alius cuius fetore polluere. uisio mihi qdā adeo ostēdit q̄ me cōfirmaret. & sermo ad me factus ē. Hic mihi euidēter p̄loquēs. Lege oīa q̄cūq̄ in māus tuas uenerūt. q̄a p̄bare singula q̄q̄ & discernere potes. quandoq̄ dē & ex initio hec tibi fuit cā credēdi. Amplexus sū uisionē. q̄a & apostolice sētētie cōcordabat dicēti. oīa lege q̄ bona sūt tene. In ip̄o quoq̄ libello cōmemorat. nō tūc primū ī affrica de hereticis baptizādīs ab ep̄is decretū esse. sed & ātea iā ī nonnullis ecclesiis & cōciliis ep̄orū ue

Sicut in Iconio atq̄ aliis locis de hoc fuisse tractatum. **Ca. vii.** Scribit adhuc & ī quarto de baptismo libro ad Dionisiū urbis Rome presbiterū. plurima denouati impietate cōmemorās. In quinto uero libro ad Sixtū urbis rome ep̄m scribēs. aduersū supradictā heresi qdā differēs. etiā tale aliqd̄ accidisse cōmemorat his uerbis. Vere aut̄ frater cōsiliū peto. & regro sciētā. quid tibi uideat̄ ī ea cā que in ecclesia nr̄a exorta est. Vereor enī ne forte fallar in aliquo. **Cap. viii.**

Erat apud nos frater qdā fidelis ātiquitus. āte etiā quā ego ep̄i scopus ordiārer. imo & anteq̄ decessor meus Eraclius. qui cum interesset his

iteresset his q baptizabāt. & audiret uel qd iterrogēt. uel qd respon-
deat. Flēs accessit ad me. & pcedēs ad pedes meos. cōfiteri cepit baptis-
ma ab hereticis aliter se suscepisse. Qd tamē scdm ea q nūc uideret
anobis mīstrari. nec baptismā duceret. eo q esset repleta blasphemii
oīs illa cōfessio. Simul & hoc addebat se itantū p hoc errore stimulari
ut ne oculos quidē ad deū auderet erigere. Propter qd exortabat mū-
dari se & purificari ecclastico baptismate. ut & grām cōseq posset spi-
ritus scī. Qd ego facere ausus nō fui. sed dixi posse ei sufficere tam
multi tēporis cōmunionē quā i ecclia cōsecutus ē. p hec q anobis eu-
charistie suscipiēs donū. respōderet amē. ex quo & p singula potuisset
ipsa sacramētōrū uirtute purgari. Cohortabar igit eū debere cōfidere
fidei sue & cōsciētie iā purgate. & ate oīa q tā diu i sacramētis nobis
iā piceps fuerit. Sed ille neq; aluctu cessat & lacrimis. neq; ultra ad
mensā dñicā audet accedere. ita ut uix a nobis cohortatus & cōpulsus
orationi audeat itersse. Hec & multa alia de huiuscemōi qstionibus

Oper diuersos libros suos Dionisius scribit. **Ca. ix.**
Allus uero nō itegris duobus ānis iperio detēto rebus hūanis
exēptus ē. Post quē Valerianus cū filio Galieno suscepit pīcipatū. De
quo Dionisius scribēs itēx ad Hermāmonē hoc mō refert. Sed & Io-
āni similiter reuelatū ē ut diceret. Et datū ē iqt ei os loqns magna &
blasphemias. Et data ē ei potestas p mēses. xl. & duos. Vtraq; aut cō-
plet i Valeriano. Vere enī mirādū ē quomō supra ceteros qui ate se
fuerūt hic & hūanus & bēignus extitit erga famulos dei. ita ut i ini-
tiis multo etiā illis bēignior uideret q noīe saltī xpīani dicebāt. Intātū
uenerabat seruos dñi. & oīs eius domus erat ecclesia dei. Deprauatus
ē aut & aueritate deiectus p qndā doctorē pessimū magrū & pīcipē
egyptiorū magorū. ut iustos & scōs uiros pseq & iterimi iuberet. tāq q
aduersarēt magicis artibus qbus se ipē subdiderat. Erāt enī reuera
& sūt etiā nūc q possint uirtute meritorū suorū restinguere fallatias
dēonū. Nā ille ut impuros ritus & infecrāda mystēria ac sacra incesta
cōficeret pueros inuestes iugulari iubebat. & orbari liberis prēs. atq;
iteneris uisceribus hūanas rimari p piaculū fibras & uocē illic qrebat
ubi fugauerat uitā. Sed & multa alia huiuscemōi de ualeriāi piaculis
mēorās addit etiā hoc q ipē abarbaris captus. & lumibus orbatus filios
sceleris &

Isceleris & impuritatē sue reliquerit successores. **¶** Cap. x.
Pse uero Dionisius q̄ta ī eius persecutiōe ptulerit. & q̄bus af-
fectus sit cruciatibus ppter nom̄ dei. Scribēs ad q̄ndā Germanū
ep̄m q̄ q̄si obtrectator eius esse uidebat refert. ubi & acta cōfē-
siōis sue īseruit. apud Emilianū presidē gesta. Inq̄bus cū Dionisi-
us unū solū dñm q̄ celū fecisset & terrā diceret adorandū. ceteros
aut̄ neq; esse deos neq; adorari debere. ī castrū qdā deserti qd̄
Cefro appellat ī exiliū trudit ob hoc precipue electū. q̄ loci icole
gētiles erāt. & ydolorū sup̄stitiōibus satis dediti. Quiq; exulē Dio-
nisiū. priō hostili aīo. & satis aduersa m̄te suscipiūt. Post uero cū
paulatī p dñi grām uerbū dei his scire cepisset. pars maxia tru-
cis & barbari populi relictis ydolis cōuersa est ad dñm uey. xpō q̄
subiecta. Quo cōpto. rursus eū ad aliū locū uicinū qdē Alexan-
drie. sed icolis desertū. ac pene hitatoribus uacū trāstulerūt. Sed
& ibi cū pro urbis uicinitate nrōy populi eū freq̄ntarēt. & tanq̄
odore pastoris recepto. grex letior & cōstātor agonibus reddere
tur. rursū missis cū cēturiōe militaribus uiris. ipsū Dionisiū. & cū eo
Gaiū. & Petrū catenis cōstrictos & diuersis cruciatibus afflictos.
ī desertū qdā Libie ptraxerūt. Ibiq; eos ī loco squalidissio & oī
usu hūanitatē carēte. a Paretonio triū diey itiere ī desertū pten-
to. nexos uiculis reliqrūt. Hec ī diuersis suis eplīs supradictus uir
scripta dereliquit. In q̄bus mēorat etiā Maximū presbiterū. & Dio-
scory Demetriūq; & Lutiū. nec nō & Faustinū. atq; Aglā satis cla-
ros & īsignes titulo cōfessiōis effectos. Sed & ex diacōibus quos-
dā ī īsula post penas cōfessiōis esse defunctos. Sup̄fuisse uero ex
his Faustū & Eusebiū. Quibus etiā refert tantū fidutiē & ma-
gnanimitatis p dei grām datū. ut cū ad eos q̄ ī carcere tenebāt
frēs nemo prius hūanitatē & mīsterii cā pmitteret accedere. isti
tam̄ īdesinēter & reuilerēt & necessaria mīstrarēt. Et cū p dies
singulos presidis furor cresceret iugulādos alios. alios suppliciis &
diuersis cruciatū generibus affligēdo. squalore carceris & cate-
narū pōderibus enecādos. & sup̄ oīa precipiēdo neq; ad eos pror-
sus accederet. ut ex īedia q̄si aliud tormēti genus adhiberetur.
Cōcessit tam̄ deus supradictis diacōibus grām. cōfessoribus suis
puidēs. ut iuitis oībus. istis tam̄ nō negaret īgressus. Sciēdū tam̄
est q̄ hic

est q̄ hic Eusebius quē diaconū supradiximus. postmodū episcopus apud Laudotiā Syrie ordinatus est. Maximus uero quē presbiterū noīauimus. ipsi Dionisio apud Alexādriā successit iēpātū Faustus autē & quicūq; ipsis tūc cōfessor enituit. usq; ad p̄secutionē q̄ nris tēporibus facta est. grādeuus & plenus dieꝝ pdurans p̄fecto martyrio obrūcationē capitis cōsumatus ē. Hec a Dionisio certissima fide memorantur. ¶ Cap. xi.

Igit̄ in Valeriani p̄secutiōibus apud Cesareā Palestie multa aduersis martyria consumata sūt. Inq̄bus tres qdā admirandi adolecētes. quorū unus Priscus. alius Malcus. tertius Alexander uocabat̄. Cū in suburbanū Agellū supradictē urbis habitaret. diuino fidei calore succēsi. ceperūt semetipsos segnitie atq; ignauie iculare. q̄ cū celestes ī urbe martyrii proponerēt corone. ipsi nō desideraret. nō raperēt. cū q; domūs & saluator regnū celorū uiolēter diripi debere testatus sit. ipsi inglorios & delices aīos humi gereret. His igit̄ semetipsos alloquiis incitātes. urbē petūt & adorto iudice truculēto. cur tantū ī sanguinē pioꝝ deseuiret iculāt. Ille cōtinuo nobiles aīos iuuenū quā dignis remuneratur affatibus. deuorādī inq̄t bestiis subrogent̄. q̄bus nō placet pioꝝ sanguinē fundi. Sed & mulier quedā supradictorū iuuenū secuta fert audaciā. Et magnanimitatis exemplū. similēq; sortit̄ exitum pene. Quā tamē de Martionis scola fuisse loquebant̄. ¶ Ca. xiii.

Marinū quoq; uirū militārē. Ierosolimorū ciuē honore & diuitiis clarum. cū in supradicta urbe inter collegas suos per ordinē gradus sui honor quidā cōtingeret militaris. ut fieri solet in sequētē collegā suū subit iuidia. & exclamat Nō posse marinū adipisci superiorē gradum. q̄ esset xpianus. Interrogatur a iudice marinus. si ita res se haberet. Ita ille esse. & uere se esse xpianum clarissima uoce testatur. Tres ei deliberandi hore decernuntur a iudice. ut eligat utrū uelit imolare diis & imperatori. an xpianus interim. Cumq; a tribunalibus fuisset egressus Theotignus loci adprehēsa manu eius perducit eū ad eccliam. Ibiq; multis uerbis infide cōfirmās. ad ultimū inīteriora perducit altaris. gladiūq; suū quo precictus erat ostēdēs ei. Et rurū offerēs euangelium quid eduobus mallet

ed duobus mallet interrogat. Marinus uero promptissima fide cū
manū ad euāgelium tetēdisset. optine inq̃t Theotignus qđ elegisti
o fili. & cōtēpnens presentē uitā eternā sp̃ato. Cōfidēs p̃ge. & iu
scipe coronā quā tibi domūs preparauit. Regressus cōtinuo ad tri
bunal euocat p̃ preconē. Aderat enī tēpus statutū. Ille uero nec
moras patit. nec expectat interrogantē. sed cōtinuo sibi & delibe
ratū asserit. & expatēnis legibus cōfirmatū. q̃ deo obtemperare
oporteat magis quā hoībus. Quem iudex ilico capite puniendū

Spro tali responsione pronuntiat. ¶ Cap. xiii.

Ed inter eos cūctis clarior. & meritis fidei supra ceteros ī
signis memorat Astirius uir Romane urbis senator patricius.
nobilitate facultatibus prop̃quitate etiā regia. & oī bonorū fama
satis clarus. Qui cum supradicti martyris extremis ite esset exe
quīs & capite cesū cadauer subiectis humeris suis & substrata
ueste qua iduebat excipet. honorē quē martyri detulit. continuo
ipse martyr asseq̃t. Sed & in multis aliis eū preclaris gestis infi
de xpī enituisse. tradiderūt nobis hīi q̃ eū ī corpore adhuc positū
uiderūt. in q̃bus etiā tale aliqd p̃ eū gestum memorabāt. Apud
Cesareā Philippi quā Paneadā Phenices uocat. adiūctā sub radice
mōtis qui appellat Papius. ex quo fluuii Iordanis prima fluenta
profiliunt. morē fuisse gētilis erroris. certa ac solēpni die īmolari
uictimā. Que uictima arte quadā demonis subito nūq̃ cōpare
bat. Et erat hoc famosissimi miraculi genus. quo psuaderi astātī
bus uideret ī celū hostiā īuisibiliter esse sublatā. Accidit igit̃ dū
hec gererēt adesse Astiriū. Qui cū uideret oīs miraculi huius
stupore cōstringi. hūanos miseratus errores. cū gemitu & suspi
rio oculos ad celū pariter tēdit & palmas. xp̃m q̃ ē sup̃ oīa deus
tota fide profusis lacrimis īuocat. ut prestigia fallacis dēonis ar
guat. miserisq̃ mortalibus erroris huius soluat archanū. Hoc illo
cū fletibus supplicāte. subito uictiā q̃ īuisibiliter credebat assūpta
supferri aq̃s uidet̃. & ī cōspectibus oīm reddit̃. nec ultra ī illis lo
cis error huiusmōi potuit reparari Ita unius xp̃iani prece. tātorū de

Tceptionū machina cū auctoribus suis dēonibus dissoluta ē.
Erū q̃a urbis huius fecimus mētionē. iustum ¶ Cap. xv.
uidet̃ cōmemorare

uidetur commemorare etiā illud in ea qđ hystoria dignū duxi-
mus. Mulierē quā sāguinis profluuiō laborantē a saluatore cura-
tam euāgelia tradiderūt. huius urbis ciuē constat fuisse. domusq;
eius in ea etiā nūc ostēdit. Pro foribus uero domus ipsius balis
quedā in loco editiore collocata mōstrat. īqua mulieris ipsius ue-
lut genibus prouolūte. palmasq; suppliciter tendentis imago ere-
uideret expressa. Aditāt uero alia ere nihilominus fusa statua.
habitu uiri stola cōpta circūdati. & dexteram mulieri porrigētis.
Huius ad pedē statue ebasi herba quedam noua specie nascitur
Que cū exorta fuerit. excreſcere uīq; adstole illius erei indumē-
ti frimbriā solet. quā cū sūmo uertice creſcēs herba cōtigerit. ui-
res inde ab depellēdos omīs morbos languoresq; cōquirīt. ita ut
q̄cūq; fuerit illa infirmitas corporis huiusmodi exiguo madefacti sa-
lutaris graminis depellat. Nihil oīno uiriū gerens. si anteq̄ eree
fimbrie lūmitatē creſcēdo cōtigerit decerpāt. Hāc statuā ad simi-
litudinē uultus Iesu formatā tradebāt. Que permāsit ad nostra
usq; tēpora. sicut ipsi oculis nrīs inspeximus. Et nihil mirū si hī
qui ex gentibus crediderāt. pro beneficiis que a saluatore fuerāt
cōsecuti. huiusmodi uelut munus uidebant offerre. cū uideamus
etiā nūc & apostolorū Petri & Pauli & ipsius saluatoris imagines
designari tabulasq; depingi. Sed & antiquas ipsorum imagines
a quibusdā conseruatas nos uidimus. Quod mihi uidetur exgē-
tīlī cōsuetudine indifferenter obseruatū. q̄ ita soleant honorare
quos honore dignos duxerint. Insignia enim ueterū reseruari ad
posterorū memoriā. illoꝝ honoris. hoꝝ uero amoris inditiū est.
DEniq; & Iacobi cathedra qui primus inter epōs **Ca. xvi.**
ab ipso saluatore & ab aplīs ī Ierosolimis est electus. quēq;
frem̄ xpī uolumīa diuina designāt. usq; ī hodiernū inibi cōseruat
atq; in ea sedēt oēs. q̄ usq; ad presēs tēpus sedis illius sacerdotiū
fortiūt. Seruat ergo cū īgēti studio uelut a maioribus tradita me-
moria scītatis. Et cū ueneratiōe magna hētur. uel uetustatis. uel
primi sacerdotiī scīficatiōis optētū. Sed de his ista sufficiāt. **C. xvii.**
OAlienus uero Valeriā filius. posteaq; rex sūmā solus opti-
nuit lenius ac moderatius erga nrōs agere īstituit. Datīq;
decretis inhiberi

decretis. inhiberi supplicia. persecutionesq; cessare. & quo quisq; pu

Prat more exorare qđ diuinū est sinit. ¶ Cap. xviii.
Er idē tēpus cū Romāo adhuc sacerdotio Sixtus preesset
& apud Antiochiā Demetrianus. Firmilianusq; adhuc Cesaree
Cappadotie sup esset. Pōti ecclias Gregorius q prius Theodorus
dictus est ex Origenis discipulis cū frē Anthenodoro suscepit
gubernandas. Apud Cesareā uero Palestine. post Theotistū Dō
nus epātum sortitus. & breui defunctus. Theotigno iam nrē me
morie uiro sedem tradidit. Qui & ipse Origenis auditor fuisse
dicebat. In Ierosolimis uero post Mazabbanē. sacerdotiū susce
pit Hyreneus. Et hī oīs in pace ecclias gubernabāt. ¶ Ca. xviiii.

Sed apud Alexandriā etiā si nulla extrinsecus mali causa sit
eo ipso q; genus hoīm ferox seditiosū. & semp īquietū est
ciuiles inter se motus & bella. nō uirtutis merito. neq; ob defen
sionē. sed ob necē atq; interitū ciuiū cōmoueāt. De quibus Dio
nisiū in eplīs suis cōmemorās refert. ita a propriis ciuibz esse
uastatā deletāq; urbē. ut illa que cōstipatione populorū uix sole
ret digrediētibus īcedēdi spatiū dare. nūc eo ulq; peruenerit. ut
cōspicere īplateis hoīm ualde rarū sit. madere oīs ciuiū sangui
ne uias. cadaueribus obtegi. & ne ad sepeliendū quidē sufficere q
superfūt. Vnde & post belli rabiē ferriq; uastationē. corrupti ae
ris & fetore cadauerū pestilētia increuerit. ita ut si qs ferro sup
fuerat. idem morbus absumeret. ¶ Cap. xx.

Cripsit aut de his idem Dionisiū in eplā pascali. que solē
pniter p ānos singulos legi solet his uerbis. Aliis fortassis homi
nibus nō uideat tēpus hoc. tēpus esse solēpnitatis. qm quidē luc
tus ubiq; & acerba lamētatio īplateis cūcta circūstrepit. gemitus
uero inest & mugitus in domibus propter multitudinē morien
tium. Sicut enī de primogenitis quondā egyptiorū refert. ita etiā
nūc ingēs ubiq; clamor adtollit. Nō enī est domus sicut scriptū
est. in qua nō sit in ea mortuus Priō nāq; ipsi manibus suis par
tem maximam & meliorem populi ceciderūt. persequendo san
ctos. Partem alterā bella intestina rapuerunt. Partem uero que
superfuerat. pestilens nunc egritudo consumit. Sed nos nec
in persecutionibus

i persecutiōibus cū iugularemur a festiuitate cessauimus. nec umq̃
nobis potest sollemnitas impediri. quibus precipit̃ in tribulatione
gaudere. Ois igitur nobis locus quicūq; a tyrannis eligebat̃ ad
penā. siue ager ille seu desertū fuit. siue insule. siue carcer. solem
pnitatē nobis impedire nō potuit. Letissimā uero super om̃s ha
buere solēpnitatē beati martyres. qui cū sanctis angelis in celo
pascā curarūt. Post hoc persecutores nostri in semetip̃os manus
ac tela uerterūt. Sed ne sic quidē nostrorū festa turbata sūt. In
secutus est hic pestilēs morbus & plaga terribilis. sed illis multo
terribior & grauior. quos nec spes erigit futurorū. Nobis uero
hec oīa exercitia quedā uirtutis. & fidei probamenta ducūt. Quā
uis enī densior seuiorq; paganos magis quā nostros morbus in
uasit. tamē ne a nr̃is quidē penitus abicius ē. Et post pauca ad
dit dicens. Multi nāq; ex fr̃ibus nostris pro nimia caritate dum
absq; ulla cunctatione infirmos uisitare non desinūt. & non solū
uisitare. sed & ministrare. & exhibere officia que dom̃us preci
pit. repente morbi contagione. cū illis pariter quibus ministrare
uoluerāt interibant. Affectu enī quodā dilectionis attracti & ue
lut participare dolores cū dolentibus cupiētes. alienas iīe mortes
haud segniter transferebāt. effectiq; sūt eorū ut dicit apl̃i sermo
piplima. Deniq; plurimi nostrorū precipui & electi uiri. inter quos
presbiteri nōnulli & diaconi multiq; ali de plebe constāssima
& ardētissima fide tāq; si martyri tēpus iīstaret. miserādo iīfirmos
semetip̃os huiuscemodi mortibus iīseriebāt. misericordie ex hoc
martyriū capere presumentes. Et dum curandis egris. defunctis
exportandis. humādisq; corporibus operā dabant. insequēbant̃
pene eos. quos suis humeris ad sepuchra deuexerāt. **Ca. xxi**

P Agani uero econtrario. suos continuo ut egrotare cepe
rant deserebāt. parentes caros liberos. uxore cōiunx. filiiq;
nihilominus parētes. statim ut tremere mēbra uidissent. & mor
bo ora pallere domo propullos. implateas semineces eiciebant.
ibiq; insepulta eorū cadauera relinquiētes. uim morbi quā p̃ hec
se effugere opinabant̃ dupliciter incurrebāt. dū ad pestilentie ra
biē etiā fector insepultorū cadauerū iungeret̃.

Cap. xxii.
Refert idem

Refert idē Dionisius de Galieni tēporibus. q̄ eo regnāte ec-
clesie dei in pace durarūt. & q̄ mediis eius tēporibus Ma-
crianus uelut nubes quedā tenebrola & tetra. subito regni eius
obscurauerit lucē. quo rurū ad uicē estiuē nubis abolito. Galie-
nus nouum ut ipse ait exueteri uniuerso mūdo lumē effulsit. Si-
mel enī atrocē tyrannū & regno deturbauit & uita. Designat
aut etiā tempus. q̄ nono anno imperii Galieni hec scriberet. Ex-
tant & alia quāplurā necessaria satis & admiranda Dionisii opū-
scula. que utilitatis plurimū legentibus cōferant. inter que scrip-
sit etiā de repromissionibus futuris. existente causa huiusmodi.

Episcopus qdā erat ipartibus Egypti Nepos noie Ca. xxiii
hic iudaico intellectu de futuris repromissionibus sentie-
bat. easq; corporaliter exhibēdas docebat. Et mille ānis indeliis
corporalibus in hac terra sanctos regnaturos esse cū xpō. huiusq;
sui dogmatis probamenta sūptis ex reuelatione Ioānis testimo-
niis conabat̄ asserere. De quibus etiā libellos edidit. interpretatio-
nes huiusmodi cōtinentes. Igitur Dionisius de repromissionibus
scribēs adhūc Nepotē stilū tue intentionis obuertit. & in primo
statim libro suā sententiā que ei de diuinis repromissionibus uide-
batur exponit. In scdo uero uolumīe de reuelatione Ioannis dis-
serens facit mētionē Nepotis his uerbis. Et cōmētarios iqt quos-
dā proferūt Nepotis. quibus innitunt plurimū. & per quos pu-
tant ineffabili quodā sacramēto ostendi. qualiter regnū xpī futu-
rū sit sup terras. Sed in aliis qdē multis etiā ego āplector & dili-
go Nepotē uel pro fide sua. uel pro eruditione & studio scriptu-
rarū. & precipue pro exercitio psallēdi. qm̄ quidē plurimi frūm li-
benter pro hoc eius elegere consortia. Est ergo etiam mihi erga
eū multa reuerentia. & ide magis quia iā precessit ad dnm̄. Sed
reuera plus omībus & amāda & preferenda est ueritas. laudare
oportet. & absq; inuidia amplecti si quid recte dictū est. Discuti
uero & discerni. si quid minus sane scriptū est. Et si quidē pre-
sens esset is de quo sermo est. sufficeret solo sermone discutere
que minus recte dicta uidebātur. dū interrogatione precedere re-
sponso subsequēs inconcordiā qd cōtrariū & discrepās uidebat̄
adduceret. Vbi uero

adduceret. Vbi uero scripta edita sūt. & ut uidet̃ quibusdā satis
suasoria. & ubi doctores procedūt q̃ legē & prophetas pro nihilo
ducāt. euāgelia nō sequūt̃. aplōꝝ scripta despiciāt. Hos aut̃ solos
libros atq; istā doctrinā uelut magnū aliqd̃ & occultū mīsterium
uenerent. ac simplices quoiq; frūm nrōꝝ doceāt nihil excellū ni
hil magnificū scire de aduētū & presētia dei & saluatoris nrī le
sū xpī. neq; de resurrectiōis glia. & nrē cōgregationis ī ipsū ac si
militudinis repromisse. sed parua quedā. & semp̃ mortalia. & nō
alia quā sūt ea q̃ nūc uidemus sperari suadet̃ in regno dei. Necel
sariū uidet̃ adhec oīa respōdere frī nostro Nepoti. Et post aliquā
ta rursum subiūgit hec. Et enī cū ī Arsenoite essemus. ubi multo iā
tēpore uoluebat̃ ista doctrīa. ita ut scismata inter frēs & discor
die nō fieret̃. cōuocaui pbrōs & doctores qui erāt ī ecclesiis. & pu
blice cepi habere tractatū. Simul & cohortatus sū frēs. ut si qd
eos moueret. obiceret̃ nihil reuerētes. Tū mihi illi ut scutū uali
dissimū & murū ī expugnabilē. codicē Nepotis obitiūt. Suscepi
patiēter & tribus cōtinuis diebus relidēs. a prima luce usq; ad ue
sperā cū ipsis coepis singula eius scripta cepi discutere. & unūqd̃
q̃ quid ī se absurdi haberet ostēdere. Et uere satis admiratus sū
patiētiā & cōstantiā atq; itelligentiā frūm. q̃a cōsequenter & per
ordinē de singulis q̃stionibus proponebāt. ualidissime his q̃ ano
bis respōdebant̃ occurrentes. Post hec. cū quid esset ī uero pa
tuisset. accōmodabāt nihilominus absq; cōtentione cōsentū. iudi
cantes hoc q̃ cōtinuo si qd semel aīo uisū fuerit. oī id studio &
cōtentione seruandū est. sed esse rectius tūc mutare sentētiā. cū
eā melior & rectior superauerit. Patefactis & enim cordibus suis
deo audiebāt uerbū. cuius probatio nō ex hūana persuasiōe neq;
ex eloquētie fūco. sed ex diuināꝝ scripturāꝝ assertione ueniebat
Et ita euidēs fuit assertiōis nrē probatio. ut is qui iter eos ma
ximus doctor & uite meritis prestantior habebat̃ Corātion no
mine. surgēs in medio cunctis audiētibus proclamaret & presta
retur. neminē debere ultra eius doctrine facere mētionē. Suffice
re q̃ erratū est. decetero nō solū nihil horū tenendū uel sequēdū
sed ne cōmemorandū quidē de talibus. Si quidem tam euidens
& manifesta

& manifesta contra hec de scripturis diuinis patuisset assertio.
Oms uero reliqui frs gaudio & letitia repleti corde pro emenda-
tione sui inexplebiles dno grs referebant. ¶ Ca. xxiii.

Post aliquata uero ueniens ad apocalipsin Ioanis hec de ea
scribit. Nonnulli ex precessoribus nris penitus libellu huc
refutandu acanone scripturar atq; abitiendum putarut. singula
queq; eius capitula arguētes. Et dixerut pretitulatione libri non
esse uera. sed aliene scripture. Ioanis tantu nome impositu. Vnde
neq; Ioanis huc esse libru. nec reuelatione uideri posse. que cras-
so quoda uelamine ignorantie contegatur. Addiderut etiā hec
q; nihil dignu i ea grauitate aplica censeatur. Sed ne alicuius q-
dem ecclasticor saltim uiroꝝ scripturam esse dixerut. Sed che-
rinthu quenda auctorem Cherintiane hereleos uolente dogma-
tis sui fide aplici nois opinione firmare. libello a se cōscripto Io-
anis titulu pretulisse. Deniq; iquiunt Cherinthi dogmata hec cō-
tinēt. interris futurū esse regnū xpī. Et qm ipse carnis & libidi-
dinis amicissimus dicebat. ea in repromissionibus futuri regni
sanctis prebenda censebat. que sui animi libido dictabat. ueneris
& uoluptatis opera mansura cibor facietatem. & abūdantiā po-
culor. nuptias. & cetera que hor cōsequentia seruāt. Et reparari
rursū sperabat festiuitates & sacrificia iudaica. uictimasq; legales.
Ego uero quantū ad meā sententiā pertinet. spernere aut abice-
re scripturā libri huius nullatenus audeo. maxie cū multi ex fra-
tribus ita mecu sentiant. Sed hoc magis de eo iudico. q; excedat
atq; emineat. que in eo scripta sūt hūane auditionis modū. & sit
in eo arcanus quidā & recōditus atq; admirāus oibus sensus
Quē & ego admiror ac ueneror. etiā si nō itelligo. Et ita sentio
q; diuina aliqua sacramēta sermonibus cōtegant hūanis. nō tam
iuditio meo discernēs. quā fide credens. Et ideo nō reprobo que
nō itelligo. sed tanto magis admiror. quanto minus assequor.
Post hec uero totius libelli differens corpus. & singula queq; dis-
cutiēs. atq; euidenter ostendens. nullo modo fieri posse. ut scdm
litterā dignus in eo intellectus appareat. Addit etiā hoc dicens.
Consumata igit oī prophetia. beatos dicit propheta eos qui hoc
custodiūt. Sed

custodiūt. Sed & semetipsū beatū dicit. Ait enī beatus q̄ seruat
uerbum prophetie huius. Et ego Ioānes qui uideo & audio hec
Vocari eum Ioannē. & esse hanc scripturā Ioānis nō nego. Sanc
ti nāq; alicuius est. & sine ulla dubitatione per dei sp̄m scripta.
etiā si nō sit ille apostolus filius Zebedei Ioānes frater Iacobi. cu
ius euangeliū sc̄dm Ioānem scriptū est. & eplā catholica. Vtitur
ergo **Dionisius** plurima assertionē. diuinitus quidē inspiratā reue
lationē non esse dubitandum & Ioānis esse. Non tam sibi liqui
do uideri q̄ illius sit Ioānis qui euangeliū scripsit. quia ille nulq̄
noīs sui fecerit mentionē ac sese signauerit noīatim. Hic autem
qui apocalipsim scribit. tertio mētionē ferme noīs sui facit. Sed
& ex ipso scripture stilo discretionē faciens. dicit potuisse fieri in
illis tēporibus fuisse & aliū aliquē Ioannē unū ex sc̄is cui hoc re
uelauerit deus. Multa uero & alia instructionis eccl̄astice moni
menta. nobis ī libris digesta beatus **Dionisius** dereliquit. Quo
rum lectio magnopere ab studiosis quibusq; expetēda sit. Sed iā
ad hystorie ordinē reuertamur. **Syxtō** Romane eccl̄ie per ānos
xi. sacerdotio procurato. succedit **Dionisius**. Et **Demetrianō** ap̄d
Antiochiā defuncto **Paulus** de **Samosate** sacerdotium suscepit.
Qui **Paulus** abiecta satis & idigna de xp̄o sentiēs. traditionem
doctr̄ie eccl̄astice corrūpebat. dicens eum cōmunis nature ho
minem tantum fuisse.

Cap. xxiiii.

Quēc **Dionisius** de **Alexādria** rogatus uenire ad cōcilium
& senectutis īpedimento & icōmoditate corporis inhibitus. Per
eplām tam̄ presentē se reddidit. & qd̄ fidei ac uenerationis erga
xp̄m teneret exposuit. Ceteri uero eccl̄iay pastores. diuersis e lo
cis & urbibus uelut aduersum latronē quendā xp̄i gregibus in
fidiāntē. cōueniunt **Antiochiā**. In quibus insignes & ceteris pre
cellentes erant. **Firmilianus** a **Cesaria** cappadotie. **Gregorius** &
Athenodorus fr̄s **Ponti** prouit̄ie sacerdotes. **Helenus** **Sardēs** is
eccl̄ie ep̄s. & **Nicomachus** **abyconio**. Et **Ierosolimorū** precipuus sa
cerdos **Hymeneus**. & uicine huic urbi **Cesaree** **Theotignus**. Sed
& **Maxius** **Bostrensis** ep̄s dignus eorū cōsortio coherebat. Mul
ti uero & alii quos lōgū est enumerare per singulos. Sed & pbr̄i
quāplurimi & diacōi

& diaconi adsupradictā urbē causa cōpescendi imo delendi noui

Huius dogmatis cōuenerunt. ¶ Cap. xxvi.
Si ergo om̃s sepius in unū coeuntes. Paulūq; Samosatenu
statuentes in medio. atq; eius heresim quā ille nūc occultare nūc
etiā dissimulare conabat. frequēti tractatu & assiduīs disputatio
nibus denūtiātes. arguere blasphemie & publicare nitebāt. Nec
tam uno id aut sc̃do tantū cōcilio ad finē perducere potuerunt
Sed & cōuentū sepe ē. & absq; opeprecio discessū. Vex quoniā
beati Gregorii hystorie textus attulit m̃tionē. dignissimū puto
tanti uiri gesta que sub orientali & septētrionis axe cūctorū ser
mone celebrāt om̃issa nescio quo casu huic narratiōi ad memo
riā posteritatis inserere. Stagnū qdā erat in Ponti regionibus
sitū piscibus copiosum. ex quorū captura prediues redditus dñs
prestabat. Ista possessio duobus fr̃ibus sorte hereditatis obuene
rat. Sed pecunie cupiditas q̃ pene oīm corda mortaliū supat. etiā
fraternā necessitudinē uiolauit. Cōuēiebat a fr̃ibus tēpore captio
nis nō tā ad capiēdos pisces. quā ad hoīes d̃cipiēdos. cedes ac bella
moueāt. hūanus sanguis pro piscibus fūdebat. Sed dei prouidē
tia affuit aliquando auxiliū. aduentusq; Gregorii. Videt prelia &
mortes uiroꝝ. furētesq; germanos. qd cause existeret. pro qua in
exitū sui suorūq; fr̃es accēderēt inquit. nullā nisi capture piscium
cōpit. Tū ille cū pro honore aduentus sui utreq; partes paululū
siluissēt. nolite inqt o filioli rōnabiles aīas pmutis aīantibus uiol
lare. fraternā pacem questus cupiditate dissoluere. dei leges & na
ture piter iura temerare. & una mecū ad oram stagni exitialis ac
cedite. Ego iā uos per uirtutē dñi oī certamīe cruēte cōtentionis
absoluā. Et cū hec dixisset. incōspectū oīm uirgam quā tenebat
īmanū ad priās littoris undas defigit. Et ipse positīs geibus pal
mas tendit ad celum. atq; his uerbis excelso supplicat deo. Tu
deus patrū nrōꝝ qui cū tibi primus hō Adam peccasset. & mā
datū tuū preterisset. penā culpe illius moderatus. ad terrā male
dictiōis sentētiā detorsisti dicēs. maledicta terra ī opibus tuis. &
nūc ergo miseratus horū iuuenū fraternū sāguinē q̃ periclitatur
precipe ut maledictē sint aque iste in opibus istoꝝ. pro quibus
furore succēsi

furore succēſi fraterne pietatis obliti ſūt. ita ut nūquā in hoc lo-
co uel piſcis appareat uel aqua reſideat. Sed ſit cāpus aratri pa-
tiens. ac frugū ferax. & cuſtos in eternū fraterne cōcordie pleue-
ret. Simul ut ille orandi finē fecit. ſtatim ſe unda ſubducens. &
curſu uelotiore fugiens a cōſpectu ſupno iuſſa diſcedere. abyſſis
ſuis redditur. & arentē campū germanis iā cōcordibus derelinq-
rit. Sed & in hodiernum frugū ferax eſſe dicit ſolum. qđ ante fue-
rat nauū ferax. Memorat etiā aliud inluſtrius ab eo & diuini-
tus geſtū. In quodā loco ruris anguſti cū res popoſceret eccliam
conſtrui. rupes quedā uicini montis ex parte orientis obiecta. ex
alia uero preterfluens fluuius. ſpatiū quantū ecclie ſufficeret de-
negabat. Et cum aliis omīno nō eſſet locus. omīq; meſticiā age-
rent. qđ ſolum ad cōſtruendā eccliam nō haberent. ille fide plenus
pernoctaffe in oratione dicit. & dñm Ieſum promiſſionis ſue ad-
monuiſſe fideliter qua dixit. ſi habueritis fidē ſicut granum ſi-
napis. dicetis monti huic tolle te & mitte te ī mare. & fiet utiq;
Cumq; hoc fide plena ac deuotione depoſceret. ad lucē coeunti-
bus populis. inuenta eſt rupis īportuna ſeceſſiſſe tantū quātum
ſpatiū ad cōdendā querebat eccliam. Tradunt eiꝯ & alia quam
plurima. Sed ne in longum uideamur trahere ſermonē. ītermiſ-
ſis ceteris. unū adhuc de eiꝯ geſtis aditiā. Iter eiꝯ fuiſſe quon-
dam per alpes dicit hyemis tēpore. Et cum pueniſſet ad ſumū
alpiꝯ iugum. niuibꝯ repleta erant oīa. nullum uſquā diuerſo-
rium. Fanum ibi tantum apollinis erat. Cui ſuccedēs trāſacta no-
cte diſceſſit. Sacerdos uero erat quidā Fani eiꝯ. cui cōſulere ſi-
mulachꝯ Apollinis mos erat. & reddere reſpōſa poſcētibus. Ex
quo etiā alimonie queſtus eſſe uidebat. Igitꝯ poſt digreſſū Gre-
gorii. offerre cōſulta. & reſpōſa poſcere ſacerdos accellit ex more
nihil īde reſponſum ueniebat. Repetit uictimas. ſilētium perma-
net. Iterum atq; iterꝯ litat. ſurdis ingerit fabulā. Cumq; ſtupore
noui ſilētiū eſtuaret ſacerdos. noctu ei adſiſtens demoniꝯ di-
cit ī ſomnis. Quid me illic īuocas. quo iā ueīre non poſſum. Per-
cōtanti cām. aduētū ſe Gregorii dicebat expulſū. Quid nunc re-
mediū daretur cū perquireret ait. Non aliter ſibi licere ingredi
locum illum

locum illū nisi **Gregorius** permisisset. **Q**uibus auditis. sacerdos
occupat uiam. multa apud semetipsū uoluens. atq; aīo recusante
pertractans perueit ad **Gregoriū**. adortusq; eū rē pādīt exordie.
hūanitatē suē atq; hospitalitatē admonet. querelam depulsi nu
minis promit. ademptam facultatem sui questus deplorat. ac
reddi sibi omīa in pristinū statū deposcit. **A**t ille nihil moratus
scribit eplām in hec uerba. **Gregorius** **A**pollini. **P**ermitto tibi re
dire ad locū tuū & agere que cōsueuisti. **H**anc eplām sacerdos ac
cipit. & ad fanū defert. **P**ositoq; ea iuxta simulacrū. adfuit de
mon. & dedit responsa poscenti. **T**um ille in semetipsū conuersus
ait. **S**i **Gregorius** iussit. & deus iste discessit. nec potuit redire ni
si iussus. & rursus iubente **Gregorio** restitutus est. quomodo nō
multo melior isto **Gregorius**. cuius hic obtēperat iussis. **C**lausis
igit̃ ianuis fani descendit ad **Gregorium**. epistolā secum quam
acceperat referens. omēmq; apud eū rei gestū ordinē pādēns. **S**i
mulq; se ad pedes eius prosternens. rogat ut illi se deo offerat
cuius uirtute diis gētū **Gregorius** imperabat. **C**ūq; enixius &
pertinacius existeret. catecuminus ab eo factus est. **E**t cum se ui
te castissime & abstinentissime derelictis oībus non solū errori
bus demonū. sed & seculi actibus mancipasset. etiā baptisma con
secutus est. **E**t intantum uite merito ac fidei uirtute profecit. ut
ipse beato **Gregorio** in epātu successor extiterit. **S**ed & ingenii
sui nobis imparuo maxima monimēta dereliquit. **I**n ecclīasten nā
q; metafrasi idem **Gregorius** magnificentissime scripsit. **E**t ca
tholice fidei expositionē breuiter editā dereliquit. quā pro edifi
cationē ecclīay sociare his cōmodo duxi. **G**regorii martiris & epō
pi **N**eocesarie fides. **V**nus deus pater. uerbū uiuentis. sapientie
subsistētis. & uirutis suē & figure perfectus. **P**erfecti genitor pa
ter filiū unigeniti. **V**nus deus solus ex solo deo. figura & imago
deitatis. uerbū perpetrans. sapientia cōprehendēs omīa. & uirtus
qua tota creatura fieri potuit. **F**ilius uerus ueri & inuisibilis ex i
uisibili & incorruptibilis ex incorruptibili. & immortalis ex īmor
tali. & sēpiternus ex sempiterno. **V**nus spiritus scūs. ex deo sub
stantiā habēs. & q̃per filiū apparuit. imago filiū perfecti. **P**erfecta
uiuentium causa

uiuentium causa. scitas scificationis prestatrix. Per quem deus super omnia & in omnibus cognoscitur. & filius per omnes. Trinitas perfecta. maiestate & sempiternitate. & regno minime diuidi neque abalienatur. Igitur neque factum quid. aut seruiens intrinitate neque supinductum tanquam ante hac quidem non subsistens. postea uero super ingressum. Neque itaque defuit unquam filius patri. neque filio spiritus sanctus. sed in conueretibilis & immutabilis eadem trinitas semper. Sed de Gregorio satis dictum est. nunc ad hystoriam redeamus. Interea Dionisius apud Alexandria quieuit in pace. duodecimo anno imperii Galieni. decem & septem annis functus sacerdotio. Succedit uero ei Maximus. Igitur Galienus cum per annos xv. Romanum gubernasset imperium. Claudio regni successore defunctus est. Qui duobus solis annis in imperio transactis. Aureliano rerum apicem dereliquit. Huius temporibus ultimum apud Antiochiam episcoporum concilium congregatur. In quo Paulus arguitur manifesteque conuincitur hereticus. & dampnatur ab omnibus que sub celo sunt ecclesiis christi. insistente plurimum & disceptationibus ualidissimis perurguentem. Alchione presbitero Anthiocene ecclesie. uiro fidelissimo & omnibus uirtutibus adornato cui accedebat etiam hoc. quod erat disertissimus & potens in uerbo. atque in omni eruditione perfectus. Denique oratoriam in eadem ipsa urbe docuerat. Huic igitur ab omni episcoporum concilio permittitur disputatio cum Paulo. excipientibus notariis. Que ita magnifice ab eo & accurate habita est. ut scripta ederet. & nunc quoque in admiratione sit omnibus. Solus & enim potuit dissimulante & occultante se Paulum confessionibus propriis publicare. Quibus ita gestis communi consilio uniuersi pariter sacerdotes scribunt epistolam ad personam Dionisii episcopi urbis Rome. & Maximi Alexandrie episcopi. que per omnes mitteretur ecclesias per quam cunctis & sua diligentiam comprobarent. & Pauli heresim confutatam esse atque deiectam in uniuersorum notitiam prouocarent. Si mul etiam que cum eo questionibus habite sint indicant. Sed & uitam ipsius intemperatam pariter moresque describunt. Ex quibus pauca aliqua inferere huic operi nostro dignum iudicauimus. Dionisio & Maximo & omnibus qui per uniuersum orbem sunt sacerdotibus & coepiscopis

& coepis. una cū cōpresbiteris & diaconibus atq; omī ecclīe ca-
tholice q̄ sub celo ē. **Helenus** & **Hymeneus**. **Theophilus**. **Theo-**
tignus. **Maximus**. **Proculus**. **Nicomas**. **Helianus**. **Paulus**. **Bolafus**
Protogenes. **Ieras**. **Eutitius**. **Theodorus**. **Malcion**. **Lutius**. presbi-
teri. & ceteri omīs qui nobiscū congregati sūt ex uicinis urbibus
& gētibus epī & pbrī & diaconi. dilectissimis frīb. in dñō salu-
tem. Et post pauca addiderūt mittētes hāc eplām. Deprecamur
omīs ut si qui forte tali doctrina infecti sūt. curētur a uobis sicut
& beate memorie uir **Dionisius Alexādrinus** & **Firmilianus** ex
Cappadotia. iam prius scripserant ad **Antiochie** plebē. dedignan-
tes imo potius declinātes ad personā ipsius scribere qui erat au-
ctor erroris. Ipse autē beate memorie **Firmilianus** cū adhuc super-
esset. scđo adfuit. & presēs eū arguit ac notauit. sicut omīs noui-
mus & testamur qui simul cū illo ueneramus. Sed repromitten-
te eo corrigere errorē credidit. sperās posse fieri. ut absq; religio-
nis nrē obprobrio & dissensionū nota res ueniret in melius. Et
ideo dissimulauerat. cū tam **Paulus** dolo differret. & hoīem qui-
dem falleret. deū autē negaret. ac fidē in qua renatus fuerat uiola-
ret. Deniq; & nūc beatus **Firmilianus** ueniebat antiochiā. & cum
Tarsū usq; perueisset. & nos omīs **Antiochie** positi aduentū illi
us opperiremur. nuntiatus est nobis excessisse demūdo. Post ali-
quanta uero describentes eius uitam moresq; aditiunt etiā hoc.
Postea uero quā ad doctrinē regula ad aliena se dogmata & adul-
terina conuertit. non opus est enumerare actus eius priores. quo-
modo cū prius egens fuerit & pauperrimus. neq; ex parentū suc-
cessionē. neq; ullam questus occasionē habuerit honestā. nunc ad
sūmas diuitias peruenerit. non aliūde nisi ex sacrilegiis. Et ex his
que per fraudē diripuit. cōcutiens frēs. uendēs patrociniā. & fidē
negotiorū susceptorū. nec accepta mercede custodiēs. existians se-
cundum q̄ scriptum est questū esse pietatē. **Superbiā** uero eius
quis ferre posset. cū se magis ducenariū quam episcopum uidi-
batur publice epistolam relegens. atq; iauditū omīum & oculis
dictans ad assistētibus

distans adstentibus sibi in platea notariis. Directio quoque prete-
reuntium & constipatio insequentium quamplurima quereba-
tur. ita ut omnes qui uidebant horrescerent & detestarentur
per illius adrogantiam religionem diuinam. Hec in publico.
Intra ecclesiam uero tribunal sibi multo altius quam fuerat extrui
& thronū in excelsioribus collocari iubet. Secretarium quoque
sterni & parari sicut iudicibus seculi solet. Verbum uero faciens
ad plebem. iactare supra modum dexteram. ac palmam femo-
ri inlidere. pede quoque subsaltare. ac ferire scabellum cum
sonitu. Ab auditoribus uero non fauorem neque plausum spe-
rare solum. sed theatriali more oraria moueri sibi expetebat. &
uoces tanquam de caueis dari. Hec non solum auribus. sed etiam
amulieribus indecenter expetebantur. Si qui uero auditorum
honestius & uerecundius agens aclamore nimio temperasset.
uelut iniuriam faciens patiebatur iniuriam. Sed & antiquis
& defunctis iam tractatoribus insultabat. & illis derogans.
suas laudes inuerecunde impudenterque iactabat. rethorem
se magis quam ecclesie doctorem laudari cupiebat. Psalmos ue-
ro qui in dominum nostrum Iesum cristum dicebantur cessare
fecit. uelut Neotericos & nuper iuentos. In semetipsum uero co-
positos. diebus pasce in medio ecclesie canere mulieres maxime
quas ipse prius ad canendum pro more instituerat faciebat. ita ut
horresceret si quis audiret. Nam cum ipse filium dei negaret de-
scendisse de celo. sed a Maria cepisse & initium habuisse de terra
psalmi qui in ipsum dicebantur. & quibus in populo laudabatur
angelum eum dicebant descendisse de celis. Et hec ipse adstans
& audiens. non solum dici non prohibebat. sed elato supercilio
delectabatur audire. De mulieribus uero que cum ipso simul ma-
nebant. quas nisanctas Antioceni appellant. quid opus est dici?
Ex quarum societate & contubernio ut sibi nulla questio moue-
retur. etiam presbiteris & diaconis suis his dumtaxat qui ei mo-
rem gerebant habendi mulieres secum similem licentiam dedit. Sed
& congregandi diuitias tribuit facultatem. quo in similibus obnoxii
magistro nequaquam

magistro nequaquā crimē īpingerent. Nos autē idcirco hec scribi
mus frēs kīnī. quia nouimus quam sacrosanctū debeat esse epā
le sacerdotium. qđ & clero & plebi esse debeat exemplo. neq;
enim ignouimus quosdam dum incautius sibi adcohabitandum
iungūt mulierculas cecidisse. Quod etiā si non fiat. certe īsu-
spitionē uenire de talibus sacerdoti grauissimū est. Quomodo
autē uetare poterit eos qui infirmiores sunt a mulierū consortio
quibus ex his que gerit auctoritatē prebet. Tantus uero ac tam
immitis suis fuit impotentatu. & ita specie qđā tyrānidis elatus est
ut ne ad arguēdū quidē quisquā. uel accusandū auderet accedere
Sed & que diximus. condēpnari possent etiā in eo qui fidē catho-
licam seruat. & in ecclīastici dogmatis ueritate perdurat. Hic ue-
ro qui ab īiurato fidei misterio adpollutissimā se arcem heresim
contulit. necessarium enī fuit etiam partē erroris ipsius designa-
ri. quomodo habēdus. uel quomodo execrādus est. Et post mul-
ta in fine epistole addunt etiā hoc. Igit̃ necessarium uisum est
hunc resistentē deo neq; adquiescentē uere fidei. abici & abiura-
ri. Alium uero pro ipso ecclīe catholice cōstitui ep̃m per dei gra-
tiam prouisū. filiū beate memorie Demetriani. qui huic ipsi ecclīe
sic īculpabiliter prefuit Dōnum noīe. uirū oībus bonis ornatum
Indicauimus autē uobis de eo ut sciatis ad ipsū uos scribere debe-
re. & ab ipso cōmunionis scripta suscipere. Hic autē qui idignus
habitus ē esse in ecclīa catholica. anathema scribat. & illius hēse
os sectatores excoīcē. Dōno igitur in ep̃atum subrogato. Pau-
lus a sacerdotio absisus & cōmunionē. cū de domo ecclīe nol-
let exire īterpellatus īperator Aurelianus religiose satis de hoc
sancteq; decernit. his precipiens ecclīe domū tradi. quibus Italię
sacerdotes & Romanus ep̃s scripserāt. Et iterū predictus Pau-
lus ad cetera mala etiā hoc dedecoris adquisiuit. ut manu publi-
ca de ecclīa pelleretur. Et tunc quidem talis erga nos existebat
Aurelianus. Processu uero tēporis immutare propositi sui bonū
cepit. & malis cōsiliis deprauatus. persecutionem erga dei ecclīas
meditari eo usq; ut dicatur. qđ dictatis iā litteris & scriptis. cū sup-
esset sola subscriptio. diuina dextera īterueiens subscriptionem
nefande dextere

nefande dextere deturbauerit. Morte etenim subita condemnatus qui de prioris morte censebat, ut ostenderet deus, qui ante cum uoluerit tyrannus cruciamur, sed cum probauerit ipse corripimur. Igitur sex annis Aurelianus cum gubernasset principatum Probus post hunc suscepit. Cui cum tantum tempus expleisset imperium Carus una cum filiis Carino & Numeriano succedit. A quibus tribus annis nec plenis Romano regno administrato, Diocletianus suscepit principatum. Is uero maximas in nostris persecutiones & ecclesiarum subuersiones molitus est. ¶ Cap. xxvii.

Ed paulo ante quam hic imperium sumeret in urbe Roma defuncto Dionisio post nouem annos sacerdotii Felix suscepit sedem. Quo tempore Manes quidam secundum nomen suum insanies, & istinc tu deonis agitatus, inuisa & execrabilis omnibus heresi docet. Hic autem Manes genere Perses, uita & moribus barbarus fuit, tam acer ingenio, ut insaniret uel demone adimpleri uideretur. Denique ut rei exitus docet, christi se nunc gerere formam conabatur, ostendere nunc ipsum se esse paracletum predicabat. Et elatus in insaniam, ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat, dogmata stulta & impia aduersus hereticos qui iam prius extincti fuerant mutuata disseminans, & in nostro orbe Persica uenena propinans.

Ex hoc ergo Manicheorum heresis usque in hoc ¶ Cap. xxviii. diurnum diffunditur, eo tempore exorta, quo Felix in urbe Roma ecclesie preerat. Qui per quinque annos administrato sacerdotio Euticiano sedem reliquit. Is decem mensibus solis transactis, Gaio episcopatum tradidit. Qui nostris iam temporibus quiddecim annis sacerdotio perfunctus, Marcellinum successorem reliquit. Quem iam persecutio nis tempus inuenit. Ea tempestate apud Antiochiam sacerdotium post Dionum suscepit Timeus. Post Timeum uero Quirillus, Quirillo autem successit Dorotheus. Qui ad nostram usque memoriam perdurauit, uir eruditissimus & in scripturis diuinis satis intentus, qui pro multa diligentia, etiam hebream linguam didicerat. Greca autem eruditione liberali a puero fuerat institutus. Is eunuchus a natiuitate fuit. Ex quo etiam imperator in ammiratione eum habuerat, & honorem ei contulerat purpure preposituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret

scripturas exponeret auditores ipueritia fuimus. Post hūc autē
Tyrānus apud Antiochiā sacerdotiū suscepit. sub quo ecclīa p
secutio icreuit. Apud Laudotiā post Socratē Eusebius Alexan
drinus genere epūs fuit. Qui in causa Pauli Samosatēni ad par
tes Syrie cū uenisset. q̄ esset in scripturis diuinis eruditus. a fra
tribus studiosis uelut thesaurus quidā repertus. ultra nusquam
abire permissus ē. sicut Dionisius ī eplis suis scribit. Huius quoq̄
q̄ Anatholius successor ut aiūt bonus boni extitit. Qui & ipse
genere Alexandrinus erat. eruditione uero liberaliū litterarum
& in philosophicis apuero adprime eruditus. ita ut apud Alexā
driam dialeticā docere ab omībus eruditis uiris & philosophicis
cogeretur. Hunc etiā belli tēpore qd̄ iter ciues exortū ē apud
Alexandriam ferunt multa bona ciuibus in consiliis & promissio
nibus prestitisse. Ex quibus unū tantūmodo factū breuitatis
causa memorabo. Frumentū aiūt cum deesset obsessis. & fames
grauius quā hostis urgeret. tertia pars cū due se inuicem impu
gnarent erat populi separata. que quasi fidem Romāis seruabat
In qua parte. tunc etiā supradictus Anatholius erat absq̄ im
pugnatione. Hic ad magistrū militie refert. eumq̄ defamis neces
sitate que obsessis acciderat edocet. & impetratam gratiam ciui
bus defert. eamq̄ hoc modo distribuit. Primū quidē utraq̄ par
tes inter se dissidentes alloquitur. ac Romanis redire in gratiā
suadet. Sed cum reluctantes uideret. hoc saltem inquit credo uos
libenter accipere. ut omēm uiuorū manum imbellem que belli
quidem uobis nequaquā cibi tamē necessario particeps est. exire
portas sinatis. Consilium ab utraq̄ parte gratāter acceptum est.
Decernunt imbellē manum egredi castris debere. Data occasio
ne. omnes pene quos inedia consumebat. pariter cū imbellibus
erumpunt. Precipue nostri quibus bellum gerere contra propo
sitū erat. Quos oēs Anatholius suscipiens. parētis simul ac me
dici fouebat affectu. & ita multitudinē per cibum salutem prope
re contulit. Reliquis uero qui pauci remanserant. formidinē bel
li & desiderium pacis incussit. ita misericordi prudentiq̄ consilio
urbem maximam fame pariter absoluit & bello. Hunc ergo
secundū de

scdm de Alexandria dei munere **Laudicenorum** ciuitas accepit
epm post transactū qđ supra memorauimus bellū. Multa quoq;
opuscula supradicti **Anatholii** magnifice cōposita ad nos uiq; ue
nerūt. Ex quibus mihi dignū uidet de pasca quid senserit. ipius
uerbis proferre. Est ergo inquit iprimo āno initiū primi mensis
q est .x. & viii. ānoꝝ circuli p̄cipium. **Secundū** **Egyptios** quidē
mensis **Famenoth** uicesimalexta die. **Secūdum** **Macedōes** dicti
mensis uicesima scđa. scdm uero **Romanos** undecimo kal. apri
lis. Inqua die inuenit sol non solū cōscendisse primā partē. uerū
etiā quintā iam in ea die habere. idest in prima ex duodeci par
tibus. **Hec** aut particula prima exduodecim uernale est equinoe
tiū. Et ipsa ē initiū mēsiū & caput circuli. & absolutio curius stel
larū que planete idest uage dicunt. ac finis duodecime particule
& totius circuli terminus. Et ideo nō parū delinquere dicimus
eos qui ante initiū hoc noui anni. pasca putant esse celebrādum
Sed nec anobis primis exordium sumit. hec ratio antiqs iudeis
fuisse cōprobata demonstrat. & ante aduentū xpī obseruata. sicut
euidenter edocet **Philo** & **Eielippus**. Sed & hoꝝ ātiores **Agathobolus**. & ab eo eruditus **Aristobolus** ex **Paneada**. qui unus
ex illis. lxx. senioribus fuit q missi fuerāt apontificibus ad **Ptolo**
meum regē. hebreoꝝ libros iterpretari ī grecū sermonē. **Q**ui &
multa extraditionibus **Moyfi**. proponēti regi percūctatiq; respō
derāt. Ipsi ergo cū qōnes exodi exponerēt. dixerūt pasca nō prius
esse imolādū. quā eqnoctiū uernale trāfiret. **Aristobolus** uero etiā
hec addit. ī die pasce non solū obseruandū esse. ut sol eqnoctiū
uernale transcendat. uerū & luna. Cū enī duo sit eqnoctia īqt
ueris & autūni eqs spatiis direpta. & quartadecia die mensis
primi sit statuta solēpnitas post uesperā quādo luna soli opposita
e regiōe deprehēditur. sicut etiā oculis pbari licet. Inuenitur uti
q uernalis equinoctiū ptē sol obtinēs. luna uero ecōtrario autūp
nalis. Legi & ī eoꝝ libris alia multa de his ualidissis assertiōibus
exposita. q euidēter ostendāt pasce solēpnitatē oī genere post eq
noctiū celebrādā. Multa & alia preterea nō solū religiosi uiris. sed
& philosophis amirāda scripta anatholius dereliquit. qbus salutaris
eius eruditio

eius eruditio scire uolentibus innotescat. Huic primus Theotignus sacerdotiū Cesaree tenēs in epātū manus iposuit. & uiuens ipse sibi eū successorē sue cathedre statuit. Vnde & aliquāto tēpore pariter cū ipso Theotigno Cesariēsi ecclīe prefuit. **Ca. xxix**
Sed eū aduersū Paulū Samosatēnū Antiochiā cōueniretur ad conciliū pretergredientē Anatholiū defuncto Eusebio Laudocensis ecclīa Sextū sibi uendicauit epīm. Post quē ultimus usq; ad persecutionis tēpus apud Laudotiā Stephanus ecclīam gubernauit. Et ipse eruditōe & eloquētia prioribus nō inferior sed fidei uirtute longe dissimilis. sicut persecutionis ignis probauit. Nihil enī philosophie in necessitate tēptationis ostēdit. sed nō cōtinuo in illius infirmitate dei paupertas ostendit. Post huius nāq; casū. prouidit deus ecclīe illi epīm Theodotū noīe. uir non solū uerbis. sed rebus & uirtutibus ornatū. Hic arte quidē medicus fuit. sed ad aīay adnō trāslatus est medicinā. Vere incōparabilis. qui sup omēs pene hoīes. fide. misericordia. studio. uigilia. atq; oībus optimis institutionibus clauit. In scripturis quoq; diuinis. laborē quāplurimū gessit. Interea apud Cesareā Palestine Theotignus cū epātum sollertissime peregisset Agapius succedit. Qui & ipse multo labore multaq; diligentia & gubernatione populi adhibita. & precipue erga indigentes paterna prouidentia ferebat. A quo & uir per oīa prudentissimus uita eruditione moribus adornatus Pamphilus ecclīe ipsius presbiter subrogatur. Sed iste Pamphilus quis ue sit & quātus. & unde oriundus. qm non erat dignū breuiter transcurrere. oēm eius uitā institutionēq; apuero. & quanta ī psecutionibus per diuersas confessiones ptulerit. quosq; agones desudauerit. & qualiter sup oīa coronam martyrii adeptus sit. proprio id opusculo cōprehendimus. De hoc ergo quā mirabilis fuerit. illa lectio doceat. Sed & alios quamplurimos per illud tempus ammirabiles in presbiteris uiros nostri iam memoria tenet. Vt apud Alexandriam Hierium. Meletū uero apud Pontū. qui epūs postmodū factus ē. Sed Hierius quidem acer īgenio indiuiuis scripturis nobiliter eruditus. uita purissimus. atq; ad cristianam philosophiam nudus & penitus

& penitus expeditus .doctor ecclie incōparabilis .priuatim & publice mirabiliter disputās .Meletius uero tante fuit suauitatis in moribus . & tante dulcedinis .ut Mellaticus a sodalibus uocaretur . In oī eruditione perfectus . in Rethoricis talis erat . ut aliis studiis nūquā uacasse putaretur . In cunctis uero philosophie generibus que ī qnq; diuidunt disciplinas ita erat per singulas cōsumatus . ut cū in una quaq; quis experiri uoluisset . in hac eum sola a puero habuisse exercitiū iudicaret . Cumq; esset eruditionū prerogatiua magnificus . uirtus tamē aī & uite sinceritas longe in eo magnificentior habebat . Quē nobis persecutionis tēpore īfuga positū apud Palestinā diligētius & plenius agnoscere licuit . Igitur in Ierosolimis post Hymeneū de quo pauloante memorauimus epīm zapdas sacerdotiū suscepit . Qd̄ paruo tēpore administratum Hermoni post se tradidit . Hic usq; ad nrī tēporis persecutionē aplicam inibi quā susceperat cathedrā conseruauit . Apud Alexandriā uero . maxio q; successerat Dionisio . cū in decē & octo ānis sacerdotiū transegisset . Theonas succedit . Cuius tēpore Achilles eiusdē ecclie presbiter eccliaſtice ſcole magisteriū tenuit . eruditione . fide . cōuerſatione . & moribus insignis . Theonas uero cū decē & nouē ānis sacerdotiū inculpabiliter ministrasset . ſe dem tradidit Petro uiro inter precipuos egregio . Hic duodecim ānos in epātu illius urbis exegit . Quoꝝ tres ante pſecutionem reliquos uero nouē . diuerſis intēptationū generibus duxit . Cūq; ſēper in omī agone persecutionū positus artioribus ſe uinculis cōtinentie diſtringeret . & ad utilitatē atq; instructionē ecclie in uerbo dei nobiliter inſisteret . ſatisq; uigilanter erga oēm sacerdotiū curā diebus ſudaret ac noctibus . nono pſecutionis anno . epātus uero ſui duodecimo . martyrii coronam capitis obtruncatione promeruit . Hucusq; ſucceſſiones epiſcopoꝝ geſtaq; diuerſa a dñi & ſaluatoris noſtri natiuitate usq; ad tempus persecutionis in qua ecclie quoq; deſtructe ſunt . hystorie mandauimus . De reliquo uero agones martyrum quos ipſi per noſmetipſos uidimus deſcribentes poſteris ad memoriā relinquamus .

Explicit liber . vii . eccliaſtice .

Incipiūt capitula

Incipiunt capitula libri.viii.

Cap.i. De nri tēporis ac Dioclitiani & Maximiani & Maximī
psecutiōe Ca.ii. De ecclīarū subuersionibus. Ca.iii. De q̄li
tate persecutionū. Ca.iiii. De martyribus. Ca.v. De his
qui apud Nicomediā passi sūt. Ca.vi. De his qui idomibus
regū erāt. Ca.vii. De egyptiis qui apud Fenicē passi sūt.
Ca.viii. De ipsa egypto. Ca.viiii. De Thebaide. Ca.x.
De Filea martyre. Ca.xi. De quadā ciuitate apud Frigiā pro
xpī noīe tota coronata. Ca.xii. De his q̄ apud Alexandriā
& Antiochiā gesta sūt. Ca.xiii. De his que in Frigia apud
Pontū gesta sunt .aliis quoq; diuersis uiroꝝ ac mulierū passiōi
bus. Ca.xiiii. De propositis ecclīarū. Ca.xv. De morti
bus persecutorū. Ca.xvi. De his que extrinsecus acciderūt.
Ca.xvii. De persecutionibus Maximi imperatoris. Cap.xviii.
De his que in melius cōuersa sunt.rursū in idipsum uersa sunt.

Expliciunt capitula. Incipit liber.viii.

A Postolorū successionibus intra.vii.libros anobis con
clusis.in hoc octauo uolumine dignū credidi etiā ea
que nris tēporibus gesta sunt.posteriorū memorie
derelinquere.& hinc iā nobis sermo sumat exordiū
Eni ante nri tēporis persecutionē.quā mirabiliter Ca.i.
quāq; magnifice per uniuersū mundū sermo xpī pietatis
doctrina profecerit.& inquantū sublimitatis ascenderit.narrare
uires nrās superat.Nosci tamē & ex hoc possibile ē.q̄ aliquāti ex
principibus Romanis.& facultatē regēdi prouintias iurisq; dicē
di nris prebebāt.Et cōiugibus ac ministris atq; uniuerse domui
sue nō solum credere in dñm nr̄m Iesū xp̄m.uerū cum omī fi
dutiā ac libertate infide agere sinebant.ita ut illos sibi fideles ac
familiares ducerēt.de quibus certi erāt q̄ pro fide xpī nihil per
fidum saperēt.Sicut fuit opinatissimus ille Dorotheus incubicu
lo regum.qui propter fidē dñi fidelissimus in oībus habebatur
Vnde & cunctis preferri & honore meruit & amore.Cum quo
& Gorgonius ceteriq; cum ipsis in dñō fideles uel q̄ itra palatiū
i sūmis honoribus

in summis honoribus erant. uel qui ad prouintias gubernandas pre-
ferri ceteris fidei contemplatione merebantur. Iam uero multitudi-
nes coeuntium intra ecclesias populorum & precipue in diebus festis
innumerabiles cateruas per loca singula confluentes. quis digne
poterit explicare? cum ne ipsa quidem antiqua receptacula sufficerent
sed cotidie orationum domus dilatarentur. ita ut amplitudo earum
concludere instar urbium uideretur. Sic per tempus plurimum ecclesiarum
status incrementis prosperioribus augebatur. ac gloria earum terris
excedens & cuncta supereminens. festinare uidebatur ad celum
Nulla enim occurrebat inuidia. nullus liuor nequissimi demonis
obuiabat. quoniam quidem celestis dextere fulciebatur auxilio. populus
etiam tunc bene de deo pietatis cultu & iusticie obseruatione pro-
meritus. Verum ubi ex multa libertate multaque indulgentia uicia
tunc sunt mores. & disciplina corrupta est. dum alter alteri inuide-
mus. & alter alteri derogamus. dumque nos inuicem mordemus &
incusamus. & aduersum nosmetipsos intestina prelia commouemus
dum uerborum iaculis proximorum corda terimus. dum principes cum
principibus. populi cum populis seditiones & certamina concita-
mus. dum simulatio in uultu. dolus in corde. fallacia profertur in uer-
bis. & malorum per singula cumulus intumescit. diuina prouidentia
iacturam discipline populo suo illatam ex plurima pace & nimia
sui lenitate perspicit. aggreditur primo sensim refrenare lapsan-
tes. & integro adhuc ecclesie statu congregationibusque manenti-
bus. indulget interim eos qui erant in militia tantum gentilium per-
secutione pulsari. Sed cum nullus ex hoc clementie eius intellectus
populis redderetur. quin potius uelut ignorantes deum. absque diui-
na prouidentia res agi ducerent. & per hoc eo magis peristerent
in malis suis. atque ipsi qui duces populi uidebantur & principes di-
uini mandati. immemores effecti. aduersum se inuicem contentioni-
bus zelo. liuore. superbia. inimicitias. atque odiis inflammarentur. ita
ut tyrannidem potius quam sacerdotium tenere se crederent. christiane
humilitatis & sinceritatis obliti. sacra misteria prophanis menti-
bus celebrarent. Tunc demum secundum uocem Hieremie prophete.
obscurauit dominus in ira filie sion. & deiecit de celo gloriam israel
nec rememoratus

nec rememoratus est scabellū pedū suorū in die ire sue. Et sicut
iterū dicit. **S**ūmersit domū oēm decorē israel. & oēs macerías
eius destruxit. Et rursum sicut dicit ipsalmis. **D**estruxit testamētū
serui sui. polluit ī terra scificationē eius. per eccliarū scilicet subuer
sionē. Et destruxit oēs macerías eius. posuit munitiones eius in
timorē. diripuerūt populū eius oēs qui transierūt per uiam. Pro
quibus cūctis obprobriū facti sumus uicinis nrīs. **E**xaltauit enim
dexterā inimicorū nrōrū. & auertit adiutoriū gladii sui. & nō adiu
uit nos in bello. sed & destruxit eū ab emundatione. & thronū
eius elisit interra. **P**aucos fecit dies nrōs. & sup oīa effudit super
nos cōfusione. **S**ūma nāq; malorū nobis affuit oīm tūc. cū domus
orationis & ecclie dei uiui ad solū deducte sūt. atq; ab ipsis sub
uerse sūt fundamētis. **D**iuine uero scripture in medio platearum
igni cremate sūt. **P**rophetas. ipsi hec nrīs uidius oculis. **S**acerdo
tes dñi & pastores eccliarū publice denudatos inuerecunde & in
honeste huc atq; illuc ab ipiis trahi. ita ut cōpleretur ille sermo
propheticus qui ait. **E**ffusa est cōtumelia sup principes. & sedu
xit eos in inuio & nō in uia. **S**ed nō est nrīm describere. quanta
in sacerdotes dei iniuriarū genera collata sūt. **S**icut ne illud quidē
nrīm duximus exponere singulatim. quanta prius inter nrōs ra
bies dissensionis exarserit. **H**oc solū hystorie tradere licuit. q̄ iu
sto dei iuditio & necessaria correptione diuinā sensimus manū. **N**e
q; enī refert in medium proferre. pro quibus uel turbo persecu
tionis iuectus ē. uel quos quantosq; infidelitatis pcella submerse
rit. **S**ed illa sola cōmemorabo. que uel nos ipsos dicētes. uel alios
edificent audientes. **P**ropter qđ hinc iā diuinos agones beatissi
morū martyrum breuiter inquātū possumus explicabimus. **C. ii.**

In **O**nus decimus agebat̃ annus imperii Dioclitiani mensis
martius & dies sollempnis pasce iminebat. cū edicta princi
pis per oēm terrā proponebant̃ ut cuncte que usquā sunt ecclie
ad solū usq; destruerent̃. **S**cripture sacre igni exurerent̃. **S**i quis
īter nrōs alicuius honoris prerogatiua muniret̃. sublata hac ma
neret infamis. **S**i quis seruorū permansisset xpianus. libertatem
cōsequi nō posset. **H**ec oīa his que primo aduersū nos lata sunt
cōtinebant̃ edictis

Dontinebantur edictis.

Cap.iii.

Ost nō multū uero tēporis.addunt & alia.Iubetur ut oēs qui per loca singula ecclesiis presūt.primo quidē coniiciant iuicula.tū deinde oībus suppliciis.simulacris imolare cogant. Hinc uero ingens exspectaculū sacerdotes dei effecti sūt huic mundo & angelis & hoībus.cū persecutorū crudelitate ad supplicia raperentur.& agones mirandos oībus desudarēt.Illos aut q & multo plures fuerūt quos metus oppressit.& ante cōgressionē solus terror elisit preterire melius puto. Ceteri uero quorū mēs promptior & fides ualidior fuit.tormēta patiebantur.Flāgis alii discerpebant.alii ungulis fodiebant.alii ignitis laminis urebantur.Ex quibus nōnulli quidē fatigati cedebāt.alii usq; ad finē patientiā cōseruabant.Ex ipsis aut persecutoribus quidā tanq̄ mīleratione usi.adhibebāt nōnullos nrōx adicēta sacrificia.& quasi sacrificassent cōclamabāt cū non sacrificassent. De aliis uero cum ne appropiassent quidē idignis hostiis.acclamabāt ipsi q̄ iam imolassent.& abscedebāt.in eo tantum culpabiles.q̄ crimē sibi obiectū cum silētio paterent. Alii semiuuii sublati.tanq̄ mortui proiciebant. Alii pedibus tracti iter eos q̄ sacrificassēt deputabāt. Alii sane exclamabāt igenti uoce.& testabant se non sacrificasse.sed esse xpianos.tali se gaudentes cōfessione decorari. Nonnulli etiā maiore fidutiā.neq; imolasse se.neq; umquā imolatueros esse testabant. Quibus tam ab assistentibus militibus ora continuo atq; oculi cōtundebant ut tacerent.uiolenterq; expellebant tanquā acquieuisset. Tantum erat ip̄is studiū.ut propositum suum uiderent implese.Sed nō aduersū beatos martyres ip̄une hoc facere licebat.quorū patientie & magnanimitatis uirtutē.quamuis nullus digne proferat sermo. tam promediocritate uiriū nostra

Cap.iiii.

Irum que possumus enarrabimus.

Igitur primo oīm qm̄ sicut diximus ignis huius exordiū inter solos militares parua scintilla cōflauerat.cū delegerent si q̄ essent inter milites xpiani.ut aut imolandū sibi scirēt. aut militiā pariter uitāq; ponendā.plurimi ex ipsis militiam pro fide xpī pauci etiā aīas posuere. Cū uero ide flāma sumens initium tota per populos

per populos & sacerdotes exaggerasset incendia. possibile nō est numero cōprehēdi. quāti cottidie pene per singulas quasq; urbes

& prouintias martyres efficiebantur. ¶ Cap. v.

Etenim apud Nicomediā uir quidā de nobilibus. honore & dignitate seculi illustrissimus. simul ut uidit aduersū cultores dei in foro crudelia edicta pendere. calore fidei nimio ignitus. publice populo īspectante. iniecta manu libꝝ iniq; legis detrahit. ac minutatim discerpit Augusto ieadē urbe simul cū Cesare cōstituto. Ad quos cū relatum esset religiosi & illustris uiri factū. cōtinuo omī in eum crudelitatis genere defeuientes. ne hoc quidē solū efficere quiuerūt. ut eū mestum aliquis uideret in penis. sed leto atq; hylari uultu. cū iā uiscera ī suppliciis defecissent. spūs tamen letabat in uultu. ex quo tortores sui grauius cruciabantur. qđ omīa suppliciorꝝ genera cōsumebant in eū. quē ne tristē quīdem ex his reddere poterant. ¶ Cap. vi.

Post hūc ad unū ex Dorothei sodalibus qui incubiculo regis erant. quiq; semp in affectu habiti fuerant liberorꝝ. intentio nis^a transfertur insania. Etenim cū de immensis supra memorati martyris suppliciis liberius causaret. educi ipse iubetur in medium. atq; īmolare cōpellitur. abnuens impatur adpendi. & flagris toto corpore. laniar iuidelicet ut doloris necessitate faceret. qđ precipiebat inuitus. At ille cum maneret immobilis uisceribus iā pelle nudatis. iubet aceto & sale perfundi. Cumq; etiā hoc tormenti genus constanter ac fortiter tollerasset. craticula prunis substrata poni iubetur ī medio. ibiq; qđ reliquū fuerat ī uerberibus absumpti corporis superponi. et non adsubitū. sed sensim paulatimq; succendi. quo scilicet pena protelaret in longū. Cūq; ministri scelerū in hūc modum corpus modo inde uersantes p mēbra singula penas inciperēt. & supplicia renouarent. sperantes se ab eo elicere posse consensum. Ille firmus infide. & ouans in spe consumptis iam & igni resolutis carnibus suis. ultimū spm̄ infideletus exalat. Tali Petrus hoc enim ei nomen est martyrio decoratus. uere Petri extitit & fidei heres & noīs. Huius īstitutor indisciplina & magister in offitiis que intra palatium exhibebāt Dorotheus erat.

Dorotheus erat. cubiculi regis prepositus. habēs secū officio fide
& magnanimitate parē Gorgoniū. Quorū īstitutiōibus optimis
oēs pene cubiculi ministri infide dei uigilanter & libere persiste-
bant. Dorotheus igit̃ & Gorgonius cū Petrū tā crudelibus uide-
rēt atq; ī mīibus suppliciis cruciari. cōstāter & libere. cur aiūt Im-
perator punis ī petro mētis sentētiā q̃ ī nobis oībus uiget. Vt qd
ī illo crimē ducit. qd̃ a nobis oībus cōfiteat̃. Hec nobis fides. hic
cultus. & unanimis eadēq; sentētia. Quos ille cū ī medio nichilo-
minus uenire iussisset. similibus pene ut priores suppliciis affec-
tos. ad ultimū laqueo appensos necari iussit. Tunc & Anthimus
ipsius urbis epūs in dñi nrī Iesu xpī cōfessione perdurans. mar-
tyrii gliam capitis obtruncatione suscepit. Hūc aut̃ tanquā uere
bonū pastore. uia martyrii preeūte. uniuersa pene gregis sui mul-
tudo prosequitur. Accidit nāq; apud Nicomediā in ipsīs diebus
partē aliquā palatii icendio cōflagrare. Hoc Imperator a nrīs fac-
tum falsa suspitione presūpsit. Exquo in extimabili furore succē-
sus. iubet oīs nrōs acruatim collectos. alios quidē gladio obrū-
cari. alios ignibus conflagrari. Sed in illis per diuinā grām maior
fidei ignis ardebat. Deniq; cū assistentes ministri interrogarent
singulos. si qui forte sacrificaturi uellēt dimitti. tā uiri quā mulie-
res ne interrogari quidē se patiebant̃. sed ultro uel flāmis irrue-
re. uel cedētibus gladiis certatim obiectare ceruices. Cūq; iam il-
lis ipsīs spectatoribus nimietas crudelitatis horresceret. ministri
scelerū partē populi nauiculis iniectā in mediū pelagi abducunt.
Ibiq; in sentētia fidei persistentes precipitāt ī profundū. Intantū
uero apud eos rabies crudelitatis exarsit. ut regios pueros mar-
tyres effectos. cū scdm hūanitatis ordinē fuissent sepulture mā-
dati. effoderent denuo. & corpora eorū proicerent ī mare. Hoc di-
centes. ne forte diū efficiant̃ xpīanorū. Et illi qui deos adorare no-
lunt. seruos nrōs incipiant adorare. Putant enim qd̃ diuinus apud
nos honor martyribus deferatur.

Cap. vii.

Uim hec apud Nicomediā gereretur. ubi cruētus & ferox
auctor ipse crudelitatis pīorū carnibus īhiabat. haud segnius etiā
apud Meleten pūitiam Syriāq; omēs ecclīarū pīcipes carceribus
retrudi & in

retrudi & in uinula conici edictis principalibus urgebantur. Si-
mulq; cū his ex plebe uiri ac mulieres nobilesq; & ignobiles ra-
piebantur. & fiebat ubiq; spectaculū miserabile ac fedum. Subito
nāq; inueniebatur in urbe silentium. in carceribus cōstipatio. i ur-
be per plateas hō nullus. in carceribus uacuuus locus nullus. ut nō
tam rei ad ergastulum duci. quā ciuitas tota migrasse uideretur
ad carcerem. Catene que homicidis. adulteris. uenenariis. & sepul-
chrorum uiolatoribus fuerant fabricate. nunc episcopoz & pres-
biteroz. diaconozq; & lectorz. atq; omīum religiosorū hominū
colla constringunt. ita ut criminolis nec uinula superesset. nec
locus ergastuli resideret. Verum cū peruenisset ad p̄cipē estua-
re carceres. & per innocentium penas locū deesse criminolis. no-
ua rursū decreta mittuntur. ut ex his qui conclusi erant si qui
immolare uellet. liber abscederet. Qui uero abnueret. diuersis
penarū generibus interiret. Tum iam quante per singulas pro-
uincias multitudines martyrum. & precipue in affrice ac maurita-
nie. thebaidis quoq; atq; egypti regionibus extiterūt. numero cō-
prehendere quis ualeat. Sed ne illoz quidem quoz agones apud
Palestinam uel Tyrū que est urbs maxima Fenicis. presentes in-
speximus. ut dignū est memorare sufficimus. Tanta etenim ab
eis uirtute perseuerantie aduersū illata supplicia pro pietate cer-
tatum est. ut nisi quis prius dnō & saluatori nostro credat dicē-
ti. quia ecce ego uobiscū sum omībus diebus usq; ad cōsumatio-
nem seculi. & eius uirtutem martyribus sciat esse presentem re-
bus gestis deroget fidem. At nos ut dixi non audita. sed oculis
nostris inspesta narramus. Exquirebant diuersa tormentoz ge-
nera sibi inuicem succedentia. Flagris primo per omē corpus dei
martyres carpebant. Post hec tradebantur ad bestias. Adhibe-
bantur Leones. Vrsi. Pardi. atq; omē ferarū genus. Apri quoq;
sed & tauri. Quibus ferro & igni feritas addebatur. Preparabā-
tur hec omīa aduersū cultores dei. & omīs contra eos hoīm be-
stiarūq; & elementoz crudelitas armabatur. Ad hoc dei cultor-
es denudati statuuntur in medio arene loco. Additur adhuc ar-
te intra caueas bestiis furor. Et ita seuiore semetipsis effete
proruūt claustris

proruūt claustris. Replēt subito stadiū. circūdāt eccliam martyres
in medio sitā. Circūeunt sepius & oblustrāt. & diuine uirtutis adē
se eis custodiā sentiētes. procul ab eorū corporibus abscedūt. Sed
ilico furor qui reprimebat in beluis. trāsit ī hoīes. Nemo presētē
dei uirtutē. nemo diuinū piis adesse sentit auxiliū. Sed mittunt
quibus hoc artis est. īstigare bestias aduersū eos quos diuina dex
tera defendebat. Verū ille ut ostenderet oībus non feritatē de
esse bestiis. sed diuinā dei cultoribus adesse custodiā. illos ipsos q
ad instigandū mittunt incredibili uelocitate discerpūt. Et cum iā
nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere. iubentur ipsi
sancti martyres cōmotis manibus. & uelut prouocantibus incita
re aduersū se beluas. Sed ne sic quidē pati aliquid poterant. Ve
rum & si forte aliqua fuisset ex beluis cōcitata cū uenisset ad pro
ximū. protinus in semetipsā conuersa repedabat. Tunc uero stu
por ingens & pavor oīs qui īspectaculis confidebāt inuaserat
uidētes hoīes nudos in quibus plurimi prime adhuc etatis. ī me
dio tot ac tantarū positos ferarū. intrepidus oīs & īpauidos. ex
tensis ad celum palmis & oculis ac mente. totos cū deo. nō solū
nihil curare terrena. uerū ne carnē quidē suam magnipendere &
ipsis iudiciis pauore tremētibus. reos leto & hylari uultu ī me
dio persistere bestiarū. Sed o dure & impie mortaliū mentes. Be
stiarum feritas dei uirtute mansuescit. hūana uero rabies. nec fe
rarū mitescit exemplis. Sed tēptatur adhuc ab hoībus deus. Iu
bentur alii uero criminosi bestiis subigi. qui tamen ilico ut appa
ruerūt. alius aleone. alius apardo. ab urlis alius exesus. aut a tauro
in aera dispersus est. Et ita oīs intra momētū tēporis pereunt.
Sed nec sic quidē incitate bestie cultoribus dei aliquid molestie
generabant. diuino spū eos uelut muris ualidissimis ambiente.
Verax nāq; ille est qui dixerat. ubi fuerint ex uobis duo uel tres
ibi ero in medio eorū. Cū igitur nec sic quidē aliquid egisset hūa
na seuitia. iubentur mutari fere. & ablatīs prioribus. alie rursū
dimitti. Que cū & ipse similiter ut priores nihil triste dei culto
ribus intulissent. amotis etiā his seuiore feris martyribus hoīes
mittūt. q solū posset imāitate beluas. crudelitate feras. atrocitate
bestias superare

bestias superare. Gladiis igitur peragunt quod bestiis nequiverunt. Et ut in omnibus se ostenderet beluis esse nequiores, prohibebant etiam cadavera mandari terre, sed iubebant fluctibus dari. Hec apud Tyrum uenerandi martyres qui ad illam urbem de egypti partibus uenerant mirifica certamina desudarunt. ¶ Cap. viii.

IN sua uero prouincia apud egyptum innumerabiles alii non inferiori gloria tam uiri quam femine, sed & pueri & senes, pro fide domini nostri Iesu Christi presentem uitam paruipendentes, future glorie beatitudinem quesiuere. Quidam ex ipsis post uerbera post ungulas, post flagella, aliosque diuersi generis horribiles cruciatus flammis traditi sunt. Alii in mare precipitati. Nonnulli etiam capite celi, ita ut sponte ceruices suas securibus darent. Nonnulli iedia consumpti. Alii patibulis affixi. In quibus quidam more peruerso capite deorsum presso, pedibus insublimibus sublati. ¶ Ca. viii.

APud Thebaidam uero omnem narrationem superat agitata crudelitas, pro ungulis testas fictilium uasculorum adhibebant tormentores, quibus omne corpus eo usque lacerabatur, donec tota carnis eraderent cutem. Mulieres quoque nudas, ita ut ne pudenda quidem cogererentur, arte quadam compositis machinis uno pede in excelsu suspensas, & capite in terram demersas, indignissimo spectaculo expostas pendere per diem continuum sinebant. Alias sicubi uicine si bi due arbores inueniebantur, ut quadam ab utraque inflexis contra se inuicem ramis, eisque singulis singulos pedes martyris obligantes, subito ramos quos ut inflexerant relaxabant. Qui cum ad situm suum naturali impetu referrentur, disceptis dissecatisque uisceribus, auulsa secum membra rapiebant. Et hoc non paucis aliquibus diebus aut paruo tempore, sed per annos aliquot cottidie, quando minimum decem, interdum & centum in una die uiri uel mulieres, sed & paruuli supradictis penarum generibus cruciabantur. Verum & nos ipsi per idem tempus cum in egypti partibus iter ageremus, oculis nostris inspeximus, ut sedenti pro tribunalibus seuerissimo presidii offerrebantur innumeri fidelium populi. Quos ille singulos per ordinem confessos se christianos capite plecti iubebat. Cumque hii certati se & sponte gladio subicerent confessione premissa

confessione premissa. ille inhumanus & crudus nec multitudi-
nis contemplatione. nec uirtutis eorum magnanimitate per mo-
tus. duci nihilominus omnes. & cedi capite iubet. Egre-
diuntur cuncti pariter ad contiguum menibus campum. non carnificum
nexibus tracti. sed fidei uinculis colligati. Nemo defuit. cum ne-
mo seruaretur. sponte omnes. immo & alter alterum preue-
nientes ceruices cedentibus obieciabant. Defecerunt carnificum
manus. & succedentes sibi inuicem fatigati sunt. Hebetata est aci-
es gladii. Videbam fessos residere carnifices. uires resumere. ani-
mos reparare. mutare gladios. Diem quoque ipsum non suffice-
re ad penam. Nullus tamen ex omnibus. nec paruulus quidem
infans deterri potuit a morte. Sed hoc solum singuli pauisce-
bant. ne forte dum properum sol uergens clauderet diem. sepa-
ratus a consortio martyrum remaneret. Sic confidentia fidei co-
stanter & fortiter cum leticia & exultatione. mortem presentem
uelut eterne uite principia rapiebant. Denique cum priores quique
iugularentur. reliqui non desidia aut torpori animos indulgebant
sed psallentes & hymnos deo canentes. locum quisque sui marty-
rii expectabat. ut hoc agentes etiam extremos spiritus in dei lau-
dibus exhalarent.

Cap. x.

O Vere mirabilis & omni ueneratione dignus grex ille bea-
torum. turma uiroque fortium. corona splendoris gloria christi
Hanc sane coronam preciosior omnium lapis & gema nobilior
Fileas adornabat. Hanc turmam preibat ductor illustrior. Hunc
gregem pastor nobilior decorabat. Huius Filee martyris passio-
nem. apud Gregorium hystoriis egregie conscriptam recognoui.
atque mirabiliter eum apud impios de diuina religione nimium dispu-
tasse. ut & necem Socratis philosophi quam apud Athenas pueri-
tate tulerit. intestimoniū illis protulisset. Fileas huic nomen est
qui erat episcopus urbis ipsius. que appellatur Thimnis. Hic nobilita-
te primi generis. secundum animam uirtute de celestibus trahebat. De terre-
nis uero quantum ad secundum pertinet. prius in romana republica fuerat ho-
noribus factus. Eruditione quoque liberalium litterarum. & omnibus que ad ani-
mae uirtute pertinent exercitiis apprime eruditus. nouissima hac que prior
est omnium

est oim scdm dñi philosophiam ita suscepit. ut om̃s qui precesse-
rant anteiret. Cũq; plurimos prop̃quos & cõsanguineos nobiles
uiros in eadẽ urbe haberet. frequẽter ad presidẽ ducebat. Eiusq;
monitis adq̃scere tot & tantis prop̃quis exorantibus. respectũ
habere uxoris & cõtẽplatiõem suadebat suscipere liberorũ. neq;
cepta presũptione persistere. Ille uelut si saxo imobili unda adli-
deret garrientiũ dicta respuere. animũ ad celũ tendere. deũ i ocu-
lis habere. parentes & prop̃quos sanctos martyres & aplõs du-
cere. Aderat tũc quidã uir agẽs turmã militũ romanorũ. Filoro-
mus noĩe. Qui cũ uideret Fileã lacrimis propinquoꝝ & presidis
calliditate fatigari. nec tam flecti aut infringi ullatenus posse ex-
clamat. Quid inaniter & supfluo cõstantiã uiri tẽptatis? quid eũ
qui fidẽ deo seruat. infidelẽ uultis efficere? Quid eũ cogitis ne-
gare deũ. ut hoĩbus adquiescat? Nõ uidetis q̃ aures eius uestra
uerba non audiunt. q̃ oculi eius uestras lacrimas non uident?
quomõ potest terrenis lacrimis flecti. cuius oculi celestẽ gloriam
cõtuent? Post hec dicta cunctoꝝ ira i Filoromũ cõuersa. unã ean-
demq; eũ cũ Filea subire sententiã poscũt. qbus libenter annuens
iudex utrũq; plecti capite iubet. Verũ qm̃ Filee fecimus mẽtio-
nem. & ingenii atq; eruditionis eius studiũ predicauimus. nõ ui-
det̃ absurdũ. si aliqua exopusculis eius i quibus de martyꝝ pas-
sionibus memorat. hystorie huic que ad rẽ uidelicet ptinet inse-
ramus. Scribẽs igit̃ ad Thimnitas idẽ Fileas. post aliquãta hec re-
fert. Hoꝝ uero nobis bonoꝝ exẽpla prebuerunt beati martyres
qui una nobiscũ in agonibus pdurantes. scdm q̃ ex diuinis scrip-
turis fuerat instituti. oculũ mentis sue in deo habentes defixum
mortem pro pietate absq; trepidatione cupiebant. Indefinenter
etenim considerabant dominũ nostrũ Iesum xp̃m propter nos
hoĩem factum hec nos docuisse. ut usq; ad mortem obluẽmur
aduersũ peccatũ. Siquidẽ ipse nõ rapinam arbitratus sit esse se
equalẽ deo. sed semetipsũ exinnaniuerit. formã serui accipiens. &
habitu repletus ut hõ. humiliauit semetipsũ usq; ad mortẽ. mortẽ
aut crucis. Cuius exẽplũ secuti beati martyres oẽs cruciatus & pe-
nas suscepũt. ne fidei sue cõsciẽtiã macularẽt. qm̃ qdẽ pfecta i eis
caritas foras

caritas foras eiciebat timorē. **Q**uorū si uelim nūc tollerātie enu-
merare uirtutes. & exponere robur cōstātie. nec mihi copia tanta
sermonis est. nec puto aliis nisi his solis qui oculis suis ituebant
que gesta sunt uideri credibilia. Erant enī expositi oībus uolenti-
bus pro libidine īferre supplicia. & si quod aliquis per otium ex-
cogitans nouū genus supplicii detulisset licebat inferre. Verbe-
rabantur ergo alii fustibus. alii uirgis. flagris quoq; alii. Nonnul-
li loris districti. uel funibus appensi. Et erat studiū per singulos
pene nouū genus īuenire supplicii. Post tergū alii uictis māibus
appendebant. & Trocleis distenti mēbratim diuellebāt. Iā uero
ūgulis exarari. uetus & leue ducebat. **Q**uod si forte genus sup-
plicii cuiq; fuisset adhibitū. nō ut latronibus & homicidis solet tā-
tum latera fodiebantur. sed & uenter & femora ac tibie. & usq;
adungues ungula perueniebat. Sed ne facies quidē ac uultus &
frons a tormētis remanebat īmunis. Addebat & hoc sup omīa
ut posteaquā fuisset hūana corpora absq; omī hūanitate laniata
exposita īpublico & nudata nō solum ueste sed etiā cute crude-
le cunctis pretereūtibus spectaculū fieret. quosdā colūpnis distric-
tos. & post tergū distortis brachiis uinctos relinquebant. Iam ue-
ro hi qui ante presidē suspendebātur. non id solum tēporis quo
ab eo discutiebant uel crutiabant. sed totum pene diē cum alii
actus agerent in eculeis exigebant. si forte aliqui ex his iugis pe-
ne continuatione appositi firmitate decideret. Tanta uero in his
crudelitas erat. & intantū ab eis oīs penitus hūanitatis sēsus au-
fugerat. ut posteaquā omī corpus uel tormētis uel uerberibus
fuisset absūptū. trahi nudū pedibus rursū iubere ad carcere. atq;
ibi neruo pedibus conclusis recentibus adhuc terga uulneribus
reicerentur in solum testarum fragmentis subter instratum. In-
terea quamplurimi usq; ad mortem constanter & fortiter per-
durantes. inuentoribus scelerum inaniter intentate crudelitatis
pudorem non minimum conferebāt. Alii uero recepta corporis
sanitate ad reparandos denuo agones dispensatores penarū spon-
te prouocabant. **Q**uos illi erubescētes rursū ad tormenta
reuocare. ipsa eorum audacia perterriti. capite eos cedi iubebant

Iste sūt ueri

Iste sunt ueri in deo philosophi beati martyris Filee uoces. quas in uinculis positus & i carcere retrusus comisse sibi ecclie scribebat. quibus una secum socios eos martyrum. & consortes faceret

Celestium coronatorum. Cap. xi.

Ami uero illud quod apud Frigia gestum est. quis audeat pretereire. in quo & communia humanitatis. & propria Romani regni iura uiolata sunt. ubi urbem quandam christianorum ciuium. in qua cum & populus omnis & honorati uiri & curator ac magistratus christianos se esse. nec adquiescere ad sacrificandum faterentur. circumdari militibus iuberent cunctosque simul cum mulieribus uiros. cum paruulis senes. cum ciuibus ciuitatem iniecto igni concremari ita ut nullus penitus ex illa urbe etiam cum optio uolentibus daretur abscederet. Et hoc in ciues perpetratum est. quod si in hostes egisset. notam crudelitatis habuisset. Verum beati huius numerosique martyrii pariter ab uniuersa urbe suscepti. auctor & dux extitit uir pietate & religione atque omni benignitate clarus. Adauctus nomine. patria & genere Italus honoribus palatii per gradus singulos usque ad officiorum magistratum perfructus. rationes quoque per illud tempus summarum partium administrans qui in supradicta urbe degebat. Cuius in confessione christi constantiam omnis populus secutus. boni ducis exemplo summa uere partium per martyrium consecutus est palmam. Sed unde sufficimus propria unius cuiusque martyris per singulos enumerare supplicia? Quis enim possit uel illa repetere. quibus apud Arabiam sancti martyres securibus celi sunt? Aut quomodo quis retexat que in Capadocia gesta sunt. ubi crura frangi dei cultoribus iuebantur? Quis Mesopotamie referat cruciatus. ubi christianos suini tergoris more singulis manibus pedibusque suspensos. amarissimo fumo subter ingesto. indignis cruciatibus enecabant? Alios uero lento igni prope adhibito tormentis longioribus absumebant. Cap. xii.

Illa autem quomodo replicem que apud Alexandria gesta etiam ueterum perierunt fabulas uincunt? ubi obtruncatis auribus atque inhonesto uulnere naribus. manuum quoque ceterorumque membrorum summitatibus amputatis. truncum sinebant abire derisum. Apud Antiochiam uero quomodo recordabor craticulas prunis impositas

prunis ipositas . quibus xpiani superpositi torrebantur. Sed inter hec nobiliū duorū iuuenū factū memorabile filere equū non puto. Qui cū cōprehēsi simulacris imolare cogerēt aiūt. Ducite nos ad aras. Et cum fuisset adducti. manus suas ardēti igni superponentes . si subtraxerimus inquit. sacrificasse nos credite. Et quoadusq; caro oīs in ignē deflueret immobiliter perdurarunt. Alii cum ad sacrificandū quererēt . sacrilegā pollutionē uitantes uitā precipitio finierunt . minore quidē tollerātie fidutia. sed cōseruande fidei maiore cautela. In quibus āmirabilis quedā & ueneranda femina pulchritudine pariter & pudicitia formosa. genere nobilis. & copiosa facultatibus. Cui erāt due filie uirgines honeste satis & materne pudicitie regula nutritae . specie simul & moribus emula sibi probitate certantes. Quas religiosa mater scdm̄ preceptum diuinū in timore dñi educauerat. Sed pro his que supra diximus. uel nature uel institutionum bonis . prauorū hoīm multa erga uirgines earūq; matrē cōtentio exagitabatur. & summo studio sumaq; ui perquirebant. Cumq; declinādi turbinis grā sui absentia procurassent. agitur oī itentione. ut earū presentia fieret. Missi in hoc ipsum milites repertas eas uenire Antiochiam cogunt. Sed cum perurgentibus militibus uehiculo impositae iter agerent . talibus religiosa & pudica mater ad filias utitur uerbis. Scitis dulcissime mihi filie. quomodo uos in disciplina dei educauerim . scitis q; aparuulis deus uobis pater. deus nutritor. deus istitutor extiterit. Et qd pudicitie & castitatis bonū ita mecum pariter dilexistis. ut ne oculus quidē uester umquam sicut uobis conscia sū. lasciuiore fuerit maculatus aspectu. Quid igitur nunc agimus? uidetis q; ista omīs uis. aut a deo nos studet aut a pudicitia separare? Prostituentur ergo publicis lupanaribus membra. que aer pene ipse publicus habuit incognita. Ne queso filie. quia nec tam parua nobis in deo fides est ut mortem per timelcamus. nec tam despecta pudicitia ut uiuere etiam cū turpitudine cupiamus. Quin potius sed placet. qd i omnibus tenebris. etiā i hoc seqmini matris exēplū. Preueniamus impuras carnis ficū māus. & ipudicorū preripiamus icursus. mūdūq; hūc q nos ad
ipuram & ipudicam

ipuram & ipudicā cōpellit ac ptrahit uitā. pura & pudica morte dānemus. Cūq; talibus exhortatiōibus filias ad simile ppositū uideret accēsas. ad fluuiū quēdā initinere positū uenerūt. Vbi cū se hūane necessitatis cā descēdisse simulasset. & paululū custodes cōgente naturali reuerētia recessissent. adductus diligētius hinc ide uestibus. minacis se fluuii rapidis iniecere fluentis. Sed & alie due uirgines per omīa īsignes sorores. genere nobiles. uita mirabiles p me adhuc etatis specie pulchre satis. sed aīa pulchriores. ornate moribus magis quā monilibus. studiis apprime pprobiles. nō ferētes uiolari publicis edictis ac legibus casutatē. marinis se fluctibus demersere. Cap. xiii.

Hec apud Antiochiā. In regionibus uero pōti crudeliora gerebant. Harū dines acute quibuldā subūguibus digitorū infigebātur. Aliis plūbū igni liquefactū & dorlo defusū. usq; ad loca pudēda qbus naturalis egestio pcurari solet īfundeat. Feminis quoq; erei cādētis fustes. absq; ullo hūanitatē miserationis q respectu. īgerebant per pudēda uiscerū. & naturalū secreta membrorū. Sed qd faciā. q appellatiōes ipse mihi inadmissis facinoribus desūt. & gestorū scelerū nec uocabula qbus enumerari queant īueniri possūt. Sustinebāt tam oīa fortissimi & pissimi martyres. cū optimi & preclari iudices in eo solo sapiētia suā oībus futurā in āmirationē cēferent. si aliquod noue crudelitatis supplicii nouiq; generis inuenissent. Sed cū aliquando iam non ratione aut humanitate. crudelitatis tamen nimietate satiati respicere ad immanitatem sceleris sui cepissent. desolatas urbes ciuibus & optimis rura nudata cultoribus. orbatos filiis patres. & parētes liberis. ad clemētiā se humanitatēq; cōuertūt. edictūq; pncipale proponūt. em fas non esset tot ciues ī quibus fidei sue esset obstātā psuasio. morti tradere. placere dereliquo. ut hoc genus hominū nequaquā qdē subiret īteritū. Oēs tam q hāc specie cōfessio nis tenerēt. dextris oculis ferro effusis. eisq; caute adustis. sinistro etiā poplite nihilomīus caute debilitato. p singulas quasq; pūitias ī eris ferriq; metalla uel opis uel pene grā deportādos. Hec fuit clemētia pncipalis. q optis ciuibus cōsultū est. Sed illi quidem suis

quidem suis ut uidebatur uel moribus uel uitiis agebant. iustis uero & sanctis uiris corone uirtutis & patientie parabantur domino. & saluatore nostro. per hoc uel explorante fidem credentium sibi. uel merita remunerante. Sed sicut omnes per singulos enumerare non solum difficile. sed & impossibile est qui tunc in passionibus carnis sue deo gloriam dederunt. ita omnes penitus obmittere. & ne paucorum quidem nominatim facere mentionem satis uidetur ingratum. Paucos ergo memorabimus. & maxime ecclesiarum principes per loca singulorum martyrii gloria coronatos.

¶ Cap. xiiii.

Prius nobis in memoriam priorum fulgens in regno christi martyr scribat Anthimus Nicomedie episcopus capite celsus. Post hunc uita & studiis semper martyr. **L**utianus presbiter Antiochenus. sed tunc apud Nicomediam christi regnum uerbis gestisque predicans. Apud **T**yrum uero nobilissimus in martyribus & a prima etate in christi institutionibus enutritus **T**yranius eiusdem urbis episcopus **Z**enobius assidue dona presbiter. & **S**iluanus Emessanorum ecclesie episcopus. qui in sua ciuitate bestiarum moribus absorptus. martyrum sociatus est choris. In **P**alestina uero primus **S**iluanus episcopus. Apud **G**azam cum plebisque clericorum in metallo aut **F**anenli. quadraginta simul capite celsi. **P**eleus uero & **N**ilus episcopi cum plurimis clericis igni consumpti. In eorum numero habebat etiam **C**elariensis ecclesie flos nobilissimus. & fructus doni celestis **P**amphilus. Apud **A**lexandriam uero per omnem egyptum uel thebaidam. primus uelut lucifer quidam iter astris conlurgens **P**etrus eiusdem urbis episcopus. doctrina. moribus. & uita precipuus. Et cum eo presbiter **F**austus & **D**ius & **A**mmonianus. nec merito. nec institutionibus. nec martyrio dispares. **F**ileas quoque. & **E**lychius. & **P**achomius. ac **t**heodorus episcopi ex urbibus egypti. ceterique cum ipsis innumerabiles. nobilissima pertulerunt martyria. Quorum per singula agones describere. ne nos opus nostrum iusto longius dilatemus. suis ciuibus quod ad dicendum prebe polleret. & presententes tunc aderant derelinquo.

¶ Cap. xv.

Interea perturbari statum nostrum. & crudeli ubique animaduersione uastari. eternum peruiabilemque illum non latuit oculum. Et quoniam dominus quidem tradiderat familiam suam castigari paucis cruenti

paucis. cruenti uero immanitatis ministri defecerunt in multis. Ad est continuo ultrix dei dextera. & illos qui primo dum pacem seruarent ecclesie cum omni prosperitate imperium gubernauerant. in tantam rerum permutationem deducit ut augustus ipse in id uanitatis atque amentie perueniret. quo depositus cum collega pariter augusto regni insignibus. priuati & plebei post imperium uiuerent. Ille uero qui ei sanctus in honore. postmodum etiam in primis successor fuit. qui & incentor ac signifer nostre persecutiois extiterat. tam multis uariisque morbis & corporis tabe atque insania mentis afficeretur. ut post longos atque inextricabiles languores scelerum suorum furiis agitato. sponte uitam nefariam proderet. ¶ Cap. xvi.

Sed hec postmodum. Tunc uero in occiduis partibus. quod Maximianus qui & Herculus deposuerat. Constantius regnabat imperium. Induas namque procuraciones Romanum regnum fuerat diuisum. Sed is multa clementia erga homines. erga deum uero religione maxima utebatur. Neque uero ex consortii rabie regnum suum piorum sanguine maculauerat. neque orationum domos & conuenticula nostrorum. nec imitatus Maximiani uesaniam. hostili uastatione destruxerat. Quin potius cultores dei uenerationi habuit & honori. Unde & merito religiosus pater religiosiorem filium Constantinum regni bone parti reliquit heredem. At uero Constantinus post Constantium statim ut Romani regni apicem ex paterna hereditate suscepit. mira quadam dei gratia ciuibus carus. exercitui acceptus. uiris fortibus imitandus. facinorosis uero & ignauis terribilis fuit. In obseruantia quoque religionis longe etiam patrem uincere studuit. Constantino imperante. Licinius qui eius germanam uxorem acceperat ex affinitatis causa assumpsit imperium. Sed & Licinius cum omni sententia accitus in imperium. augustus pronuntiatur. Que res Maximinum uehementer offederat. quod is tunc adhuc solummodo Cesar in orientis partibus habebat. Neque id ultra ferens ui raptum sibi met Augusti nomen assumit. Maximianus uero qui & Herculus quem paulo ante collegam fuisse Diocliani. & cum eo imperii insignia deposuisse memorauimus. cum a filio Maxentio in urbe Roma Tyrannidem tenente fuisset expulsus. ad Constantinum tanquam ad

tanquā ad genex miserationis causa confugiens & insidias ipsi a quo religiose susceptus fuerat molit̃. In quibus turpiter deprehensus, turpiter perit, ita ut post iteritū, statue eius atq; imagines auferrent & in edibus publicis uocabula eius noīs mutarentur. Huius igit̃ filius Maxentius qui in urbe Roma Tyrannidē ceperat, primo uelut inuitanda erga se plebis grā, fidei nostre ueniatore se esse simulabat. Et ob hoc persecutiones reprimi, omnes q; iniurias a xpianis arceri iubet. Sed nihil in reliquis actibus suis nihil in uita uel moribus qđ xpianis proximū uideret ostendit. Intanta etenī flagitiorū & scelesū fece, intanto ipuritatis ceno uersabatur, ut nihil prorsus facinorū pessimorū ab eius non dicā uita, sed unius saltē diei actibus esset alienū. Deniq; senatorū & maxime nobiliū matronas publice abstrahi, atq; ad suā libidinē deduci imperabat. Et post cōtaminationem uiris suis reddi iubebat non tam expleta adulterii libidine quā mutata. Tantus uero metus, patres plebēq; oppresserat, uti ne hoc ipsum quidē qđ metuerant, palam ostendere auderent, sed ferebant insuetā seruilitutem gemētes, & aliquid pro libertate cogitare metu inhibebatur, cum ille non iam ira, sed libidine cedīs agitare. Deniq; quadam die imperat militibus suis exire per plateas totius urbis, & om̃s qui occurrissent, cuiuscūq; etatis & cuiuslibet sexus gladiis cederent. Innumereq; multitudines populi Romani, non hostiū sed ciuiū telis deiecte sunt. Senatores uero & hi maxime qui uel honoribus uel opibus clariores incuria uidebant, cōfictis criminibus, tanquā rei puniti proscriptiq; sunt. Addit uero etiā hoc fastidiū sceleribus suis, & artis magice industriā sūmis studiis excolit, ad que ministeria explēda pquirebant mulieres nobiles grauidę, & adhibite funestis aris, medie scindebant, rapiebant & paruuli infantes, eorūq; exta uisceribus reuulsa perscrutabant, iugulabant & leones, & nefandis quibusdā cōmentis ac precantationibus demoniaca arte cōpositis, bella per hec dicebant arceri, & credebat ius fasq; regni per nefas posse seruari. His uero malis oībus etiā illud additur, qđ om̃s qui per ceteras urbes uel agros fuerant tyrannica crudelitate deterriti, dum nihil sibi ad uitam tutum putant

tutum putant & relictis agris per loca abdita & latebras eunt .
omni studio arandi ferendiq; cessante, tanta fames urbē atq; oīa
loca inuaserat. ut nihil reliqui ad uite subsidiū fieret. ¶ Ca. xxvii.

¶ **N**oriētis uero atq; egypti partibus Maximinus simili cru
delitate & uesania tyrānidē gerebat. ita ut alter alterū ut
pote i tyrānide sotiū etiā īsceleribus uideret imitari. et nescires
cui potissimū dare flagitiorum palmā deberes. Eo sane Maximi
nus preire sotiū sceleris uidebat. q; etiā publicos honores & ma
ximos magistris magorū & malarū artium doctoribus decerne
bat. Simulacrorū quoq; cultui satis superstitiose deditus erat. ita
ut ne ad paruū quidē motū sine auguriis & diuinatiōibus & sim
bolis adquiesceret. Vnde & uehemētior aduersū nos & grauior
prioribus persecutor fuit . Vetera quoq; delubra. & olim etiam
astudiosis cultoribus derelicta. renouari omīa iubet. sacerdotesq;
his & pontifices per singulas puintias nobiles quosq; & aliis iam
honoribus functos ministris militaribus & salariis additis decer
nit. Nec mirum quin & manifestos maleficos uel rectores prouī
tiarum uel duces militum promoueret. sed ad hoc huiuscemodi
uanitatis ministerium quāplurime copie auri argentiq; querebā
tur. Ex quo accidit. ut omīs ubiq; prouītie diuersis modis & occa
sionibus nudarentur. grauando censū. tributa multiplicando. lo
cupleciores quosq; exquisitis aut etiā cōfictis iniuriis condempnā
do. Alios uero etiā proscribēdo. omīs pariter bonis paternis habi
tisq; familiis euoluebat. Vnde & montes auri ut ita dixerī con
gregatos familiaribus suis ac satellitibus largiebatur. In conui
uiis uero tam profusus erat. tāq; temulentus. ut insanus & mēte
captus uini furore putaret. & ea ebrius fieri iuberet. que die po
stera se iussisse nesciret. Delitiis luxu atq; omī dissolutionū gene
re fluitans. turpissima suis militibus prebebat exempla . Deniq;
quicquid lasciue. quicquid petulanter. quicquid luxuriose gestum
arectoribus uel militū uel prouintiarū fuisset. inultū cedebat ob
imperatoris exemplū. Cui inter cetera hoc singulare studiū erat
ne ullā non dico urbem. sed uel breue opidū absq; adulterio no
bilitium matronarū que per loca fuissent reperte. uel corruptione
uirginū preteriret

130
uirginū preteriret. Talis hic tātusq; uir q; pudicitie. honestatis. iu-
stitie. ac totius equitatis hostis publicus erat. quid ni etiā xpīano
rum hostis & persecutor existeret? Aduersū xpīanos tantū cru-
delitatis exercuit. ut precessores suos uincere festinaret in scelere
Igneas laminas. truces bestias. maris profundum. obtruncationes
membrorū. effossiones oculorū. & singulis membris specialia īfer-
re supplicia gestiebat. Cū tamen magis illi constantes & fortes
inuenirent intollerando. quā iste ingeniosus & callidus in exqui-
rendo. Vincebatur etenī sepius non solū a uiris. sed etiam a fe-
minis que uerbo dei & fidei calore succense. ut femine quidē cō-
prehendebantur. sed ut uiri fortes incertamine coronabāt. mor-
tem quippe promptius subire. imo uero & ultro experere quam
corporis maculā recipere malebant. Verū cū duobus grauissimis
dnis. libidine & crudelitate preceps ageretur. fuit apud Alexan-
driam Dorothea quedā satis nobili orta familia. ingentibus diui-
tiis. & propinquis nobilibus pollens. Sed in ea ingenii atq; indu-
strie bonū. certarūq; honestarū artium studia. magis quā hec ui-
gebant. Forme uero & decoris gloria tanta ei fuit. ut mirum ac
speciale īnea dei figmentū crederet. Sed illa que religione animi
& honestate uite pulchrior quā uultu corporis esse studeret. eq̃
simo mentis iudicio qđ pulchrū & decorū iter hoīes uidebat. id
potius deo consecrare. quā usui humano statuit indulgere. & uir-
go deo sacrata persistere. At ille qui diuina atq; humana. libidine
simul & crudelitate fedaret. cognito solius forme non etiā īgenii
ac propositi bono. ad temerandā uirginē ac polluendā eius casti-
tatem animū intendit. Comperto uero q; xpīana esset. que scđm
sua edicta pene magis quam libidini subicienda uideretur. in am-
biguo positus estuare cepit. & in quā se partē uerteret ignorare
Sed ubi dubios aīos libido que ei latius dominabat̃ obtinuit. &
expectatē uirginē pro martyrio ad suppliciū rapi. per occultos nū-
tios destupro interpellauit. Illaq; nefas sibi esse respondit. tēplū
corporis sui qđ semel deo cōsecrauerat. idolorū cultu aut libidinis
contagione polluere. proinde se quidē ad mortē paratā esse. Acru-
deli uero tyranno non decere blādū aliquid aut molle proferri
nec esse dignū

nec esse dignū resolui erga se truces animos quos cottidie undā
tim xpianorum profusus cruor duraret. Ad que responsa cum
ille libidine accensus acrius incalesceret. & nisi uerbis adqueui-
set. ui agere decerneret. omibus uirgo pudicissima facultatibus
suis democq; & familia derelicta. noctu clam cū paucis fidissimis
famulis & cum amicissima sibi comite castitate discedit. atq; il-
lū tyrannū uanum amentēq; derelinquit. Sed & alias pluri-
mas nobiles mulieres simul ac uirgines exemplo illius adortus
sed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortem quam ad
seruitutē libidinis nactus. crudelibus suppliciis affici iubet. Que
multo promptius & letius quam ceteri omēs mortem subibant
eo q̃ duplices sibi coronas a domio preparandas. non solum pro
pietate. uerum etiam pro castitate credebant. Sed in his relatio-
nibus positus silere equum non puto. etiam nobilissime femine
in urbe Roma mirabile factum Sophronie. Cuius uir prefectus
urbis Rome. sub Maxentio tyranno agebat. Qui cum de su-
pradiſte femine pulchritudine cognouisset. & ut ei mos erat mis-
sis stupri ministris deduci ad se feminam iuberet. Illa rē ad ma-
ritum detulit. Qui cum compensset. multa secum uoluens. ad
ultimū altius ingemiscens. Et quid inquit faciemus. quibus aut
hec tolleranda sunt. aut anima ponenda? Tum illa ut maritum
uidit metu mortis perterritum prodidisse pudicitiam suā. paulu-
lum ait his qui missi fueran texpectate donec composita ut de-
cet & adornata procedā. De hinc ingressa cubiculum. cum prius
defixis genibus orasset. tanquam pudicitiam suā deo inolatura.
pectus ac uiscera correpto mucrone trāsuerberat. Extremos hu-
iusmodi nuntios ad tyrannū per adstantes famulas mittens. ta-
les ait magis placeāt xpiane femine tyrāno. Hoc modo ī oriente
simul atq; occidente. uelut uno demonis spiritu armati. & pari-
bus eisdemq; uitiiis accensi deseuebant tyranni. cum tamen per
hoc xpianorum uirtus animi & constantia fidei. probatior & ma-
gnificentior redderet.

Cap. xviii.

Sed cum per decem continuos ānos in orientis partibus si-
milis etiā Maximini p̃cipis erga xpianos fuisset crassata
crudelitas &

crudelitas. & innumera hominū milia deū uerū colentium neci
dedisset. cūq; uires crudelitatis ac libidinis sue indefinenter sug
gereret temulentia. & neq; consilium neq; satietas finem ullum
aut modū imponeret. adest cultoribus suis diuina prouidentia.
Et quos per ignem probauerat. educit rursus ad refrigeriū. ipsū
nāq; auctorem sceleris ultio diuina corripit. Et ille qui letis ac sa
ginatis carnibus incedebat superbus. inflatis subito uisceribus so
poratq; distenditur. In profundioribus dehinc pectoris partibus
obortū uulnus. totos intrinsecus uiscerū recessus tabo sicut serpē
te depascit. Post etiam fistulis quibusdā insuperficiem prurulen
tis meatibus adapertis. de interioribus putrefacti uulneris uenis
ebullire undatim cepit innumera uermiū multitudo. Fetor uero
tam intollerabilis erat. ut nullus oīno ne medicorū quidē propi
us posset accedere. q; carnes satis lete & in omī luxuria nutritē
grauiore ex corruptione nidorem putredinis exalabant. Deni
q; plerosq; medicorū q; nec morbo aliquid mederi. nec uim feto
ris tollerare possent interfici iubet. In quibus cum quidā iugulā
dus potiusquā medicaturus assisteret. inspiratus a deo. cur inquit
imperator erras. & qd̄ deus infert ab hoībus putas posse reuoca
ri? Nec humanus est iste morbus nec a medicis curatur. Sed re
cordare quanta in seruos dei egeris. quāq; in religionē diuinam
impius & profanus extiteris. & intelliges unde tibi sint poscēda
remedia. Nam & ego quidē mori cum ceteris potero. tu tamen
a medicis nō curaberis. Tūc primū se Maximinus hoīem esse ī
tellexit. & scelerum suorū immanitatē recordatus. primo oīm erras
se se & impie egisse profitetur. & uelut satisfacere icipit deo. Tū
deinde conuocatis his qui in officio publico sibi parebant. legem
scribi & confestim emitti iubet. Qua non solū xpianis delinat
persecutio. & arceatur omīs iniuria. uerum & reedificari eorum
permitterentur ecclie. ut solitis cultibus & obsecrationibus uacā
tes. etiam pro ipsius salute excello supplicent deo. Quibus dicto
citius procuratis. continuo persingulas quasq; urbes edicta mit
tuntur. continentia hūc modum. Imperator Cesar Galerius Ma
ximinus. Inuictus Augustus. pontifex maximus. Germanicus
Egiptiacus

Egyptiacus Thebaicus. Sarmaticus quinquies Persicus bis Car-
picus. Sexies. Armenicus. Medox. & Adiabenorū uictor. tribu-
nicie potestatis uities. Imperator decemnouies. consul octies. pa-
ter patrie proconsule. Et Imperator Cesar Flauius Valerius Con-
stantinus Pius Eelix. Inuictus Augustus. pontifex maximus tri-
bunitie potestatis. Imperator quinquies consul pater patrie pro-
consule. Intercetera que pro utilitate reipublice disponimus. nos
quidem primo uolueramus scdm antiquas leges & publicā Ro-
mane obseruantie disciplinam cuncta moderari. inter que etiam
hoc addere ut xpiani qui paternā religionem reliquerāt. ad eam
rursum reuenterentur. Verū quoniā iuditio quodā animi sui tan-
ta eos obstinatio rei huius habuit. ut nullomodo redire uellent
ad ritum religionis antique que a maioribus fuerat instituta. sed
eo magis pro uoluntate sua unusquisq; legem sibi ipse constitu-
it. & in locis diuersis plebs diuersa concurrat. Cūq; pro his a no-
bis propositum fuisset edictum ut ad patrias leges redirēt & an-
tiquitus cōstitutas. plurimi eorū periculis se potius subicere mor-
tesq; innumerabiles tollerare. quam obedire preceptis talibus ma-
luerunt. Et quoniā multos adhuc in eodem animi iuditio dura-
re peruidimus. ita ut nec diis celestibus honorē debitum redde-
rent. nec sue religioni satisfacere uiderentur. respicientes ad soli-
tam mansuetudinē clementie nostre qua consueuimus omībus
hoībus dare ueniam. libenter etiam erga hos indulgentiā nostrā
credidimus porrigendā. ut rursum sint xpiani. & conuenticula in
quibus orare consuerūt extruant & reedificent. ita tamen ut ni-
hil contra disciplinam publicā gerant. Aliis uero epistolis iudici-
bus indicauimus. quid eos oporteat obseruare. Vnde cōcessa hac
nostra indulgentia exorare debent deū suum pro salute nostra
& pro reipublice statu. ut omīmodo icoloni degente reipublica.
etiam ipsi securi agere in propriis laboribus possint. Hec delati-
no ingrecum uersa nos rurū transsudimus ī latinum. Sed post
hec quid consecutū sit uideamus. ¶ Explicit liber. viii.

¶ Incipiunt capitula libri. viii.

Cap. i. De simulata indulgentia. Cap. ii.

De posteriori
peruersione

peruersione. Cap.iii. De simulacro qđ nuper apud Antiochiam fuerat consecratū. Cap.iiii. De sententiis que aduersum nos late sunt. Cap.v. De actis falsis. Cap.vi. De his qui eo tempore martyres extiterunt. Cap.vii. De his que aduersum nos tabulis ereis conscripta sunt. Cap.viii. De his que postmodū acciderūt bellis. pestibus. fame. & de morte tyrannorum. Cap.viiii. De uictoria Cōstantini imperatoris. Cap.x. De perditione ultia inimicorum nrōrum. Expliciūt caplā.

Incipit liber.viii.

In Viuscemodi edictis imperialibus per oēm locū Asię Pontiq; propositis. uelut ex ingentibus tenebris subito lumen effulxit. Sed Maximinus qui in oriētis partibus Cesar tyrannidem potiusq; locū tenebat. tanquā crudelitatis sue materiā sibi subtrahi non ferēs. cū ei displiceret edictum. nec tamē auderet obsistere. proponi publice legem & oībus innoticiam uenire non patitur. uerbo tamen iudicibus precipit indutias xpianis iterim dare. Sed Sabinus qui per illud tēpus prefecture culmen regebat. oīm prouītiarū iudicibus scribens. & prelatā Imperatoris inferens legem. manifestum efficit cūctis id qđ Maximinus obscurare tēptauerat. Iudices uero per singulas ciuitates edicta mittentes. legēq; preferentes. relaxari cunctos qui tenebantur in carcere. quiq; ī metallis aut quibuslibet uinculis seruabantur oīs abscedere liberos iubēt. Quibus ita gestis uelut post nimiam tempestatē si solis splēdor celo reditus fuisset ac terris. duces populi nostri per singulas quasq; urbes frequētare conuentus. ecclias instaurare. concilia agere. sacerdotia reparare. singulas quasq; si cui quid deesse uidebat īstruere. Que cum ita gererent. stupor ingens habebat infideles gētium de tanta tāq; subita conuersione rerum ita ut admiratiōe ipsa fateri cogerentur. magnū & solum uerū deū esse quē xpiani colunt. Nostrox uero si qui in agonibus fideliter & uiriliter perdurauerant. cum omī fidutiā & letitia agebant. Si qui uero languidius & ignauius egerāt. humilitate & supplicatione medicinā poscere ab his

poscere ab his qui incolomes perstiterant properabant. & p̄ eos
repropitiari sibi omnipotentem deum supplicabant. Iam uero il
li uero qui de metallis fuerant relaxati. uenientes per urbes si
gulas magnanimi sublimēsque incedebant. & ineffabilem leticiam
atque exultationem dei ecclesiis exhibebant. **T**oto itinere. per pla
teas quoque ciuitatum & uicos cum psalmis & hymnis digreden
tes. ita tu stuperent & magnificarent deum hi qui eos paulcan
te uinctos & catenatos trahi in metalla uiderant. letos uero nūc
atque exultantes cernebāt ad propria remeare. Ex quo etiam ipsi
qui prius infesti nobis uidebantur & aduersi. nunc subite cōuer
sionis miraculo congratulabant nobis cōmunē sibi ducebant le
ticiam nostram. Verum cum hec ita in agris ac uicis & urbibus
agerentur. & pro reddita sibi pace xpianorū populi modesta ex
ultatione gauderent. totius boni inimicus tyrannus ferre nō po
tuit. quin insita sibi nequitie rabie gaudia ista subrueret.

Etenim Maximinus quē orientis atque egypti **Cap. ii.**
partium tyrannidē tenere supradiximus. sex nō amplius
menses passus est nostros in pace persistere. Et protinus quicquid
ad obturbandam eam nandisci potuit molitur. Igitur primo pro
hibere nostros per occasiones quasdam tēptat. ne ad cimiteria con
uenirent. Tum deinde nequissimos quosdam Antiochie urbis ui
ros instigat. legationē mittere aduersum nos deposcentes. ne in
propria patria degere liceat xpianis. Cuius legationis initium fe
cit per Theotenū quendam curatorē Antiochie urbis. prauū in
geniū hoīm pessimūque propositi. Sed & alios per singulas ciuitates
similiter teterrimos ciues ad simile facinus impellit. & ex omni
bus prouintiis huiuscemodi legationem dirigi componit. mul
taque alia aduersum nos speciali quodam odio & obstinatam con
tentionē machinat donec oīmodo mala que iā geuerant reno
uaret. Mala mēs malusque aīus uelut siti quādam famēque se pati puta
bat. nisi laniari carnes ciuū sanguinēque eorū pfūdi uideret. **Cap. iii.**
Interea reperisse se occasionē maximā nactus. ex eo quod apud
Antiochiam simulacrū quodā Iouis a miraculis nup cōse
cratū. artibus quibusdam magicis & ipuris cōsecrationibus ita cōpositū
est ut falleret

est. ut falleret oculos intuētū. & portēta qdā ostētare uideret. ac
responſa proferret. Idq; oībus & iplis īperatoribus pcerto cōfir-
mat. q̄ posteaq̄ ab uniuersis creditū est. adseuerat. Itē deus ille
dedit respōsa ne xpīani iurbibus habitaret. Neq; iuicinis urbi lo-
cis. sed quāto fieri pōt lōgius fugarent. Quibus cognitis. oēs q
ubiq; erat sub tyrāni regno p urbes ac puīntias singulas. sciētes
gratū hoc esse apud eū simīle de xpīanis sētentia ferūt. Et missis
ad eū legatis. eadē īpetrāt. q̄ ut peterēt ab ipso fuerant inuitati.

¶ Vm uero rursus aduersū nos psecutiōis rabies **¶** Ca. iiii.
īstaurat. Et Maximinus interī sūma īstātia p urbes singu-
las & prouīntias. sacerdotes simulachrorū ac pōtīfices statuit. mul-
tisq; eos honoribus ac muneribus efficit. & oīa prorsus diligēter
agit. q̄tenus cūctes beneficiis suis preueniat. ut p hec p̄mptiores
eos efficeret ī odia & necē xpīanorū. Idq; eo magis obtiebat quo
gratiōrē sibi duceret eū quē erga nrōs leuiorē neq̄orēq; sēssillet.

¶ T quāuis ei agere cūcta ex sentētia liceret. qppe **¶** Cap. v.
qui iā sibi etiā augusti incōcessā prēsūpserat dignitatē. ui-
deri tam uult. q̄ aliquibus iustis hec rōnibus agat. Cōsingūt acta
qdā uel apd Pilatū de saluatore nrō hīta. īqbus aduersū xpīn oīs
blaphemia cōscribit. Que acta p oēs regni sui puīntias plato edi-
cto mitti precipit. & p urbes singulas. puīcos. p agros etiā pponi.
Preceptoribus quoq; puerorū tradi iubet. uti pro his que ad me-
ditandū uel ediscēdū dictare solēt. hec tradāt pueris mēorie cōmē-
dāda. Cū uero hoc ita p oēm locū diligēti neq̄tia gererēt. dux da-
masci cognita īpatoris sui erga xpīanos libidine. & placere ei ita
libus studēs. idignissimas quādā mulierculas detriuio conq̄sitas
sisti sibi facit. & agitari ī his plurimā qōnē. p quā cogeret eas ac-
tis confiteri. fuisse se quondā xpīanas. & scire q̄ iter ipsa misteria
eorū spurca qdā & īpura cōmitterēt. aliaq; huiusmōi flagitia que
nec audire qdē bonus q̄sq; pateret. Mulierculas actis proseq fa-
cit. eaq; cōscripta ad īpatorē refert. At ille pponi ea nihilominus
p singulas quasq; urbes ac prouīntias iubet. quamuis dux ille nō
longū tali fraude gauisus sit. Breui namq; quadam īsanīa des-
patiōe succēsus. īexitū uite sue pprias sibi itulit manus **¶** Ca. vi.

Nostrorū uero

An Ostroꝝ uero rurſū fuga. rurſum perſecutio & ſupplicia re-
nouari. Iudices prouintiaꝝ. tanquā gratum aliquid ex hoc
Imperatori exhibentes. in noſtros atrocitus deſeuire. Igitur apud
Tyrum fenicis urbem. tres quidā iuuenes correpti cum ſe xp̄ia
nos eſſe confiterentur. beſtiis ſubiguntur. Cum quibus & Sil-
uanus ep̄s. xl. annis functus ſacerdotio. uir māſuetudine animi
& ipſa iam ſenectute uenerabilis. Per idem tempus etiā Petrus
de quo ſupra memorauimus Alexandrine urbis ep̄s. per om̄ia
inſignis & om̄ibus uirtutibus adornatus. In ſcripturis uero diui-
nis & in uerbo dei priorꝝ nullius inferior. Prudentia quoq; ſingu-
laris & in om̄ibus perfectus. uere & ſacerdos & hoſtia dei ſubito
rapitur & tanq̄ ex Maximini precepto capite obtruncat̄. Cum
quo ſimul & alii plures ex egypto ep̄i trucidantur. Lutianus quo-
q; uir moribus. continentia. & eruditione precipuus Antiochenus
preſbiter cum ad tribunal iudicis fuiſſet adductus. cur inquit ad
eū preſes uir rationabilis & prudens ſequeris ſectam. cuius red-
dere non poteris rationē? Aut ſi eſt aliqua audiamus. Tum ille
data ſibi facultate dicēdi huiuscemodi rationē de fide noſtra ha-
uiſſe dicitur. In occulto non eſt. q̄ nos xp̄iani quē colimus unus
deus eſt per xp̄m nobis annuntiatus. & per ſp̄m ſanctū noſtris
cordibus inſpiratus. Non enim ſicut uos putatis humane alicu-
ius perſuaſionis errore cōſtrigimur. nec indiſcuſſa ut alii parentū
traditione decipimur. Auct̄or nobis de deo deus eſt. Neq; enī
poſſet ſublimis illa maietas ſenſibus humane mentis illabi. ni-
ſi uel ſpiritus ſui uirtute delata. uel uerbi ac ſapientie ſue inter-
pretationibus indicata. Fateor errauimus etiam nos aliquando.
& ſimulacra que ipſi finximus. deos celi ac terre putabamus auc-
tores. Sed arguebat eos fragilis ſubſtantie ſue a nobis preſtita
conſecratio. In quibus tantum uenerationis inerat. quantum de-
coris manus contuliſſet artificum. Verum omnipotens ille deus
quem non noſtris manibus fictum. ſed cuius nos decebat eſſe
figmentum. errores miſeratus humanos. ſapientiam ſuam mi-
ſit in hunc mundum carne uestitam. que nos doceret de-
um qui celum feciſſet & terram. nō immanuſactis ſed ſeternis
atq; inuiſibilibus

atq; inuisibilibus requirendū. Vite etiam nobis legis ac disciplinē
precepta cōstituit. seruare parsimoniam. paupertate gaudere. mā
suetudinem colere. studere paci. puritatem cordis amplecti. patiē
tiam custodire. Sed & omnia hec que nunc aduersus nos geritis
uētura nobis esse prēdixit. Educēdos nos ad reges. & āte tribuna
lia iudicū statuēdos ac uelut uictīa iugulādos. Inde ē deniq; qd &
ipse q erat immortalis. utpote uerbū ac spīa dei morti se prebuit.
quo nobis incorpore positus patientie preberet exēplū. Sed nec
nos sua morte decepit. qui post diem tertiam resurrexit. Non ut
ista que nunc falso conscribuntur continent acta pilati. sed inno
cens imaculatus. & purus adhuc solum mortem suscepit. ut eam
uinceret resurgendo. Que aut dico. non sunt in obscuro gesta lo
co. nec testibus indigent. Pars pene mundi iam maior huic ueri
tati adstipulatur. urbes integre. aut si in his aliquod suspectum
uidetur contestatur de his etiam agrestis manus ignara figmen
ti. Si minus adhuc creditur adhibebo uobis etiam loci ipsius in
quo res gesta est testimonium. Adstipulatur his ipse in Ierosoli
mis locus & Golgothana rupes sub patibuli onere dirupta. An
trum quoq; illud qd auulsis iferni ianuis corpus denuo reddidit
animatum quo purius inde ferretur ad celum. Aut si adhuc uo
bis minus digna uidentur hec que interris substantiam gerunt
accipite etiam a celo adstipulatorem fidelē solem uobis ipsū bo
num produco testem. Qui cū hoc fieri per impios uideret iter
ris. lumen suum meridie abscondit in celo. Requirete ī analibus
uestris inuenietis temporibus pilati Cristo patiente fugato sole
interruptum tenebris diem. Quod si terre si celo si sanguini
eorum a quibus ueritatem per tormenta perquiritis fidem non
accōmodatis. quomodo meis uerbis allegatiōibusq; credetis? Et
cum pene iam his uerbis auditoribus suadere cepisset. arripi iu
bet siccarerē. ibiq; quasi absq; tumultu populi necari. **Cap. vii.**
Sed & per alia nihilominus loca. tāta ī breui crudelissimus
tyrānus aduersū nos excitauit. ut lōge seuiora prioribus &
diriora patrarēt. Quādo enī aduersū nos legationes pūitiarū uel
urbīū. quādo tot & tanta īpalia edicta uenerāt. ita ut etiam ereis
tabulis iucidi

tabulis incidi leges q̄ aduersū nos date fuerant iuberent quādo
pueris scholaris meditatio depilato & Iesu haberi contumelie nr̄e
gratia iussa est. & conuitiis referta ac blasphemiiis per totū diem
decantari. His uero legibus quas aduersum nos ere ic̄isas singu
lis quibusq; ciuitatibus proposuerat uelut ineternū mansuras. ia
ctanter satis & superbe descripserat. quod ex quo xp̄iani sedibus
urbibusq; pelluntur. & aeris esset leta temperies & terre fecun
ditas abundantior. & segetū copia uberior. & ideo satis recte con
suli ad deorū immortalū gratiam. quibus nulle ita acceptabiles uic
time letarentur. quā ut inuisū his hominū genus. ex om̄ibus lo
cis in quibus maiestas eorū colitur pelleretur. Addit quoq; etiam
illud. ut qm̄ tam piam tanq; religiosā petitionē hāc ab ip̄eratore
poposcissent. quicquid illud est quāuis difficile uideatur. q̄ suis cō
modis estimēt profuturū. pro hac gratia nihil sit q̄ impetrare
non possent. Tantum ut hoc diligentius obseruent. ne xp̄ianis
qualitercūq; urbiū concedatur ingressus. ¶ Cap. viii.

ET quidem quantū in hoībus fuit. satis in angustū res nr̄e
opelq; coartate sunt. ut secūdū illud qd̄ scriptū est. ī his sc̄a
dalizari possent etiam electi. Sed postquā nihil reliqui apud ho
mines rebus nostris superesse uilum est. oīpotentis dei prouidē
tia imbecillas hoīm mentes periclitari ipsa desperatione non pa
titur. Continuo nāq; nec mora. dū adhuc per aliquas longius po
sitas ciuitates impia mitterentur edicta. arrogantiam tyrannice
uocis refrenans. qua letas segetes pro cristianorum fuga & ube
res frugibus descripserat campos. imbres restringit innubibus.
& effectas arida sterilitate segetes derelinquit. Arescit etiam er
ba camporum. Et non solum hoībus fructum. uerum etiam pec
cudibus pabulum negat. Famesq; tetra & obscena ubiq; crassa
tur. Aeris quoq; temperies quam suis ip̄iis actibus descripserat
famulari. itantā corruptionē uersa est. ut hūana corpora ulceribus
pessimis que ignis sacer appellantur. nec nō & his q̄ dicunt car
bunculi replerēt. ita ut & ora hoīm atq; oculos occuparet. ut si
q̄ forte ex his effugisset mortē lumibus orbaret. Sed & aliis nihi
lomius pestilentibus morbis. uiroꝝ & mulierū imēse multitudines
& precipue

& precipue infantū aceruatī cadebāt. Additur illud etiā his ma-
lis, qđ Armēioꝝ gēs olim & utilissīma & amicissīma populo Ro-
mano, dū ab eo xpiane religiōis ritū cui deuotissīe uniuersa dedi-
ta est, ī idolorū cultū mutare cogere, & demones uenerari pro
deo, inimici pro amicis, & pro sociis aduersarii effecti, manu se ad-
uersum nefaria eius edicta defensare parant, ac sponte bellū infe-
runt. Que simul omīa coaceruata, stulte ab eo penas arrogātīe
deposcebant, pro quo perfugam psecutioneq; xpianorum, pacem
sibi & rerum oīum copias, atq; ipsius etiam aeris temperiē deser-
uire iactauerat. Igitur cum ipse & exercitus bello Armenico ue-
hementer & acriter urgueret, populos p̄ urbes & uicos quibus
diuina atq; humana prospere cuncta cessura legum suarū auctori-
tate promiserat, fames dira absq; ulla miseratione uastabat. In
urbibus uero tante per dies singulos multitudines cadebant, ut
nec loca ad sepulturas inuenirent. In agris uel uicis plurime do-
mus penitus uacue remanere. Quod & si aliqui iminentem ui-
dentes stragem filios suos ad urbem uenundaturi adduxerant,
dum emptor moratur aut retractat etiam ipse moriturus acce-
dere, cum liberis suis quorū ex precio alendos se sperauerant in-
teribant. Aliqui uero dum radices herbarū sectabātur, earumq;
succis animā sustentare temptabant perurgente inedia, in cau-
te letali aliquo haustu corrumpebantur. Mulieres quoq; matres
familias & honesto loco nate, ui famis cogente pudoris oblite, ad
publicū stipis petende gratia descendebant. Et quas uerecundia
aspicere infaciem hoīm nō sinebat, expetere aliquid cibi uel etiā
de manu rapere fames cogebat. Quāplurimi uero ita exhausti
incedebant, ut simulacra magis carne carentia quā hoīes putarē-
tur, colore tetro, luminibus in profundū demeris, huc atq; illuc
corpore nutabundi & iam iamq; lapsuri ingrediebantur, nec uo-
ce iam stipem, sed ultimū trahendo spiritū deposcentes, ita ut nō
nunquā si forte fragmentū panis aliquis quo frui nō liceret aspi-
ceret, dum manū conatur extēdere, nec desiderii uires corporis
cōsequūt, ī medio conatus īualidi ictu frustrate cōcideret. Qđ si qs
forte locupletīū miseratione p̄motus ipartiri aliqd cibi indigētibus
uoluisset cōstrictus

uoluisset. cōstrictus & prefocatus multitudie eorū. ī quibus nemo
erat qui repellendus uideret. deserebat inceptū nec mīe proposi-
tum per uim eorū quos inedia impudentes effecerat ualebat ex-
plexē. Interea per plateas omēs & angiportus erāt omīa repleta
cadaueribus mortuorū. nec erat oīno qui sepeliret. dum & ipsi ad
huc superesse uidebantur morbo īualidi essent. & quasi cōtinuo
morituri. ex quo fiebat spectaculū miserabile. ita ut quāplurimi a
canibus deuorarēt. Igitur due pestes ualidissime. fames & lues
diuidebāt sibi populū. Et pauperiores quosq; quibus cottidianus
uictus opere manuū querebat. uelut uicinos sibi & proximos po-
pulabatur inedia. Illos uero qui locupletes & referti opibus uide-
bantur. lues sibi uelut proprios defendebat. ita ut uideres nume-
rose familie domū intra breue tempus ex uno in alterū cōtagio-
ne currente extinctis oībus uacuā derelinqui. Sic discretis quidē
castris. fames luesq; sed uno mortis exitu bellantes. urbes agrosq;
uastabant. Hec exitit legū Maximini & elationis atq; arrogā-
tie eius & iudicii de xpīanis habiti remuneratio. Hec illius in de-
um pietas. & religionis ut asserēbat celitus tradite maiestas. Ve-
rum ut superius diximus cū & inhumata mortuorum cadauera
quos fames cōsumpserat in plateis iacerent. & quos lues usq; ad
unum interemerat. nihilominus insepulti in domibus manerent
qui uero superesse uidebantur urguerentur inedia. clamare omēs
& sponte xpīanorū pietatem misericordiamq; imprecari. quosq;
pauloante extorres patria & domo egerant. nunc suppliciter ex-
orare. ut more sibi solito uiuentibus alimonie auxilium deferāt.
mortuis insepultis sepulture iusta persoluant. Apud ipsos tan-
tūmodo miserationes ualere. apud ipsos solos que humanitatis
sunt pietatisq; seruari. Nec tam ueram religionē tam scām. tāq;
in omībus perfectā ullā esse. que uniuersis hoībus consulere tan-
quam propinquis & proximis suadeat. Nec esse alium ullū pre-
ter xpīanorum dñi cōfitebantur. Tum uero nostrorum populi
quibus reuera per dei gratiam q; maxime omībus mirabile fuit
neq; fames in aliquo. neq; lues fuerat dominata. ī nullo prorsus
iniurie memores. more sibi solito. & ad misericordiā etiā inimicorū
preceptis dñicis

preceptis dñicis instituti. conferre certatim unusq; prout poterat cibos. & sustentare ac reficere pereuntes. Et non solū cibos cū eis. sed & affectum participare. ex quo indigētibus etiā parua sufficere uidebātur. q̄ cū magna pietatis affectione prebebātur. Illos quoq; qui morbi contagione laborabant. ad quos nullus gentiliū nec propinquorū quidē introibat. sedula & frequenti uisitatione curare nec pati oīno aliquid per cōtagiū. Quippe quos diuina gratia circūdaret. cadaueribus quoq; mortuorū sepulturam deferre. & que sunt nature iusta cōplere. Ita breui ingressu solo xpianorū per urbes & uicos malorū facies immutata. rebus ipsis atq; opibus ueram esse & piam religionem xpianorū. incordibus hominū scripsit multo tenatius quā tabulis ereis eam falsā esse tyrannus inciderat. Igitur cum hec a nostris ita gererentur. & per gestorū bonitatē tacita quadam predicatione dei nostri ueritas nosceretur. ita ut cōpletū uideret illud qđ scriptū est in genesi. quia egyptiis erant tenebre palpabiles & crasse. filiis autem israel erat lux in omībus habitationibus suis. Pergit nihilominus domūs deus noster magnificari in sanctis suis. & cepte uirtutis opus prosperioribus successibus propagare. atq; iterū nobis ī obsuro positus splendorē sue lucis accēdere. Etenī secundū propheticum dictū. cibauit nos pane lacrimarū. & potum dedit lacrimas sed īmensura. Hec est ergo correptionis emēdationisq; mēsurā. ut non īperpetuū indigne. neq; īperpetuum irascatur nobis. sed repropitiet seruis suis sperantibus ī se.

Cap. viii.

Etenim cum religiosissimus īpator Constantinus. Cōstānti neque moderatissimi & egregii prīcipis filius. aduersus Maxentium urbis Rome tyrānum bellū pararet atq; exercitū duceret. erat quidē iam xpiane religionis fautor. ueriq; dei ueneratōr. nōdū tam ut ē solēpne nostris initiatus signū dñice passiōis acceperat. Cū igitur anxius & multa secū de īminētis belli necessitate peruoluēs iter ageret. atq; ad celū sepius oculos leuaret. & īde sibi diuinū precaret auxiliū. uidet p̄ soporē adoriētis ptē icelo signū crucis igneo fulgore rutilare. Cūq; tāto uisu fuisset exterritus. ac nouo pturbaret aspectu. adstare sibi uidet anglōs dicētes
Constantine

Constantine qđ est, in hoc uince. Tunc uero letus
redditus. & de uictoria iam securus. signū crucis qđ ī celo uiderat
in sua fronte designat. Et ita celitus inuitatus ad fidē. non mihi
uidetur illo inferior. cui similiter de celo dictū est. Saule saule qđ
me persequeris. ego sum Iesus nazarenus. nisi quia hic nō adhuc
persequēs. sed iam cōsequēs inuitatur. Et insignū qđ in celo sibi
fuerat demōstratū in militaria uexilla transformat. ac labarum
quē dicunt inspecie signū crucis dnice exaptat. Et a mis uexillis
q; religionis instructus. aduersus impiorū arma proficiscitur. Sed
& dextera sua manu nihilominus signū crucis ex auro fabrefac
tum habuisse perhibet. Verū non puto absq; re uideri. si paulu
lum excedentes etiam quid propositi religionis dux in hoc bel
lo gesserit proferamus. Igitur ubi diuine uirtutis auxilio certus
deuictoria effectus est. alio nihilominus estu religiosi p̄ncipis ani
mus fluctuabat. q; scilicet Imperator Romanus. & pater patrie
nōiatus. & qui om̄s si fieri posset qui āte se principatū gesserant
pietate & religione cuperet supare. non solū patrie. sed ipsi urbi
Rome que Romani ip̄erii caput est bellū cogeretur inferre. nec
sine oppugnatione patrie quā Tyrannus obsederat reddere po
terat patrie libertatē Angebat hinc animus. & die noctuq; dñi
cui se iam familiarē senserat precabatur. ne dexterā suam quam
signo muniuerat salutari. cruore Romani sanguinis macularet.
Hoc ei die noctuq; poscēti. prestitit diuina prouidentia. Et cum
iam non procul a ponte Moluo castra posuisset. ecce subito ue
lut ui diuina correptus Maxentius agit in occursum. Et prouens
urbis Rome portis. sequi se reliquū exercitum iubet. priorq; ipse
obuius precurrit armatus. Iusserat autē nauibus ad decipulā con
positis fluuium sterni. & superpositis pontibus exequari. Vt er
go ipse eques & precursor oblitus operis sui cū paucis aggressus
est pontē. subsedere naues. & in profundū dimerfus. totius belli
futuras cedes unius nefandi capitis sui diremit interitu. atq; im
pollutam religiosi principis dexteram a ciuili cruore seruauit. Tū
uero nihilominus in hoc quā in Moyseo atq; hebreorū populo
gestum uideres. ut digne etiam super his dici deberet. Currus
Pharaonis &

Pharaonis & uirtutē eius proiecit ī mare. **E**lectos ascensores ter
nos stratores demersit in rubrū mare. Pontū adoperuit eos. Ita
nāq; **M**axētius atq; hii qui cū ipso erāt armati satellites demer-
si sūt ī profundū. pōtibulq; his deuolutus est. quos ad religiosi pī
cipis aptauerat exitiū. **S**ed & illud sup eo cōpetenter diceret. La-
cum aperuit & effodit eum. & incidit infoueā quā operatus est.
Conuertetur dolor eius in caput eius. & inuerticē eius iniquitas
eius descendet. **H**ec impiis cōpetenter aptatur. **C**onstantino ue-
ro tanquā famulo dei digne illa iungent que moyses post uicto-
riam prostratis cecinit inimicis. **C**antemus dnō gloriose enī ho-
norificatus est. equū & ascensore proiecit in mare. **A**diutor & p-
tector meus est. & factus est mihi in salutem. **Q**uis similis tibi
indis deus. q; similis tibi gloriosus in sanctis mirabilis inclarita-
te facēs prodigia. **H**oc etiā si nō uerbis. rebus tamen gestisq; cō-
stantinus ipsi a quo uictoriā meruerat excelsō cōcinens deo urbē
Romā triumphaturus ingredit. **T**um uero leti oēs cum coniu-
gibus ac liberis. **S**enatus populusq; **R**omanus īgēti peste libera-
ti. & iugo tyrannice immanitatis exempti. **C**onstantinū uelut auc-
torem ac restitutorē libertatis excipiunt. **I**lle tamen nec ad lau-
des acclamantis populi nec in plausū tante urbis ac talis aīos re-
laxabat. **N**eq; sue uirtuti rem gestam. sed diuino muneri depu-
tabat. **S**tatim deniq; ubi inuagines sibi ob honorē triumphanti
senatus erexit uexillum dnice crucis indextera sua iubet depin-
gi. & subter adscribi. quia ī hoc signo singulari. signo qđ uere est
uirtutis insigne. urbem **R**omā senatūq; & populū **R**omanū. iu-
go tyrannice dnationis ereptū. pristinae libertati nobilitatiq; re-
stitui. **P**er idem tempus conspirante etiā tum secū **L**icinio. nōdū
enim in id uesanie inciderat quo postmodū dilapsus est. **S**ciētes
& profitentes auctorem sibi bonorū omnium deum. una eadēq;
sententia legē statuunt. in qua deum xpīanorū plenissimis laudi-
bus prosequuntur. & ipsum sibi auctorem totius uirtutis atq;
operis profitentur. ipsūq; de tyranno prestitisse uictoriā. **E**t ideo
ab uniuersis huic uenerationem cultūq; deferendum. **H**anc le-
gem etiā ad **M**aximinū qui tunc orientis partibus dominabat.
amicitiāq; eorū

amicitiaq; eorum expetere uidebatur emittunt. At ille ingenti
bus imperatorū rebus gestis perterritus. tam & si que scribeban-
tur contraria sibi & aliena mentis sue proposito uiderentur. ta-
men qm̄ resistere nō audebat. & rursū aliene auctoritati cedēs
inuitus uideri in hoc uenisse erubescibat. metu simul ac pudore
usus miserrimis consiliariis statuit uelut ex suo arbitrio atq; au-
ctoritate. legem pro xpianis similis sētētie promulgare. Inqua ad
seueraret maioribus quidem suis prioribus Augustis uisū fuisse
xpianorū gentem tanquā deorū cultui aduersā penitus esse delē-
dam. Se quoq; aliquamdiu ratū simili debere uti sententia. Sed
quoniā eo magis gēs ista propagetur & crescat. quo maxime pu-
tatur inhiberi uelle se potius ut si quidē blandis quis ad deorū
cultum peasuasionibus adquiescat recipiatur. Nullus uero cogat
inuitus. sed habeat in arbitrio suo quo quisq; uelit ritu colere de-
um. neq; pro hoc cōmotionē ullam uel perturbationem provin-
tialibus inferendam. Hec Maximinus ad Sabinum prefectū scri-
bit. cum tamen omēs scirent eum non ita aīo gerere. sed simula-
ta hec hūanitate decernere. Deniq; nostrorū nullus audebat uel
concilia agere. uel ipublico quicquā qd̄ ad religionem pertinet cō-
mouere. idē uel ecclias reparare uel si quid huiusmodi usus no-
ster poscebat explere. qd̄ fieri lex ad eum ab imperatoribus mis-
sa censebat. Sed ille impius & mēte ferox. hoc solum qd̄ mestus
extorquebatur indusserat nec in aliquo mutauit affectū. donec
digna in eum uerbera ultio diuina proferret. Etenim cum cōtra
meritum & procatitatem mentis sue. uel nomen augusti uel im-
perium presūpsisset. uir in quo nihil prudentie nihil sobrietatis
aut moderationis inerat. arrogantia tumidus & superbia inflatus
extolli & erigi etiam aduersum regni sotios cepit. In quibus re-
galis institutio morū probitate & sobrietatis ac religionis gratia
refulgebat. Audet igitur primo se inter eos honore constituere
priorem. ac non multo post rupto federe bellum Licinio conat
inferre. & breui omīa perturbans. modo urbes quatere. modo ex-
ercitum fatigare. Ad ultimū fretus demonibus & numie deorū
suorū cum imensa militum multitudine procedit ad bellum. sed
uictoria illum

uictoria illum qui deo atq; hoibus inuisus erat. refugiens. ad par-
tem alteram transit. Et cū ferro cecidisse eius exercitus. pauci q
superfuerant. uidentes eum militum copiis & diuino fauore nu-
datū. manū fortioribus tradunt. At ille simul ut se adūs suis de-
ceptum & ab hoibus desertum uidet. detractis imperii insigni-
bus que nec decenter umquā gesserat. turbis se colonum fugitā-
tium permiscens turpiter atq; infelicitē bello exēptus. p agros
ac uicos latitans tandē. ad ea loca que hostibus carere uidebatur
eualit. uanis suis persuasionebus illud multo uerius esse persen-
tiens. q diuina scriptura pronūciauerat dicens. Nō fit saluus rex
per multitudinem uirtutis sue. nec gigas saluus erit in multitu-
dine fortitudinis sue. Falsus equus ad salutem. in habundātia aut
uirtutis sue non erit saluus. Ecce oculi dñi super timentes eū spe-
rantes super misericordia eius. ut liberet a morte animas eorum
Igitur cum omī dedecore atq; ignominia tyrannus posteaquam
regressus est ad propria. primo tanquā furore quodā se digno ac-
census. plurimos sacerdotes deorū suorum & diuinos quos antea
mirabatur. & quorū responsis confidens bella cōmouerat. ut de-
ceptores fallacesq; & qui salutē suam regnūq; perdidissent inter-
fici iubet. Post hec glām laudēq; deo xpianorū refert. & sera pe-
nitentia conuersionē in ipsa uite sue dānatiōe meditatus. cū gra-
uissimā mortem morbis erga semetipsū certantibus duceret. le-
gem pro libertate ac securitate xpianorū scribit. Cuius exemplū
ifrascriptum est. Imperator **Cesar Galerius Maximinus** Germa-
nicus. **Sarmaticus. Pius. Felix.** Inuictus. Augustus. Indelinēter cu-
ram prouintialiu nostrorū gerentes. & utilitatibus eorū uel cōmo-
dis consulentes. que ad cōmune & publicum bonū spectāt. queq;
animis cunctorū cara & iocunda sunt. nūquā desinimus provide-
re. Vnde cognitum esse omībus non dubito manifesteq; cōper-
tum. ex eo fomite quo iussū fuerat adiuis principibus **Diocliano**
& **Maximiano** parentibus nostris inhiberi conuentus xpianorū
plurimas direptiones & predas ab officialibus factas. idq; p dies
singulos indetrimentū nostrorū prouintialium profecisse. quorū
nos curam precipuā habere gestimus. ita ut bonis suis pene ac
patrimoniis

patrociniis euoluerentur. Super hac re anno preterito legem dedimus. ut si quis uellet genti huic uel religioni adherere a nullo prorsus uoluntas eius ac propositi libertas impediretur. sed satisfaceret animis suis atque haberet licentiam absque ullo metu uel suspitione agere quod liberet. Verum ne nunc quidem latere nos potuit quod quidam ex iudicibus temptauerit permouere rursum prouintiales nostros. & uelut ex nostra eos auctoritate turbare. quo scilicet pigriores erga religionem quam diligenter redderentur. Igitur ut in posterum omnis metus uel ambiguitas auferatur. huius edicti nostri lege sancimus. ut cunctis innotescat licere his qui christianam sectam religionemque uenerantur. hac nostre indulgentie largitate. ut unusquisque quemadmodum uult. & prout animo libet. religioni huic sollempnitatemque deferuiat. Sed & orationum domos. idem domus sua ut instaurent pro uoluntate permittimus. Sane quo in omnibus cumulatior habeatur hec nostra largitio. etiam illud hac lege sancimus ut si quae domus. agri. uel quolibet praedia. ex christiano rum bonis ante hac parentum nostrorum preceptis ad fisci ius fuerant sociata. si qua etiam ibi ab aliquo competitata sunt. uel si qua distracta. aut dono in aliquem collata. hec omnia in antiquum ius christianorum precipimus reuocari. dominusque propriis uniuersa restitui. ut & in hoc omnis pietatis nostre beneficium capiant. Talibus Maximinus nunc demum utitur legibus. qui ante annum non integrum ereis aduersum nos tabulis tanquam in eternum permansuris sanxerat penas. In quibus nos uelut impios urbibus & agris exules ac totius pene terre profugos effici iusserat. Verum ne nunc quidem erat eius integra & ex corde conuersio. sed uelut pretium quoddam huiusmodi leges offerebat deo. Et quoniam deorum suorum spes eum prius in bello deceperat. per hoc tanquam mutatis patrociniis bellum temptabat adoriri. Ignorans uanissimus quod ab hominibus nequam ad prauum inceptum neque offitiis neque premiis potest redimi deus.

Igitur cum omnibus copiis iustruxisset exercitum. bellumque parauisset iniustum. doloribus internorum uiscerum correptus. uehementer exagitari cepit. ita ut ne stratis quidem recubare posset sed exiliis

Cap. x.

sed exiliens ecubili suo sepe pronus elideretur interram. Tū de-
inde homo edax. & qui uino semp repletur. nunc ne sūmis qui
dem labris degustandū reciperet cibum. aut odoretenus uinum
sumeret. Ita carnibus inedia & ariditate cōsumptis. hoc solū pro-
fecit infelix. q̄ in ultimis uite positus. iustam esse uindictā dei.
& scelerum se penas merentē profitetur expendere. Ad ultimū
tamen morbo prius luminibus amissis. tunc magis quid aduer-
sum xp̄m īpietatis admisserit uidens uiuēdi finē fecit. Sed defun-
cto eo qui erga xp̄ianos nunc inaudita crudelitate. nunc simula-
ta uenia agebat. aperta indulgentia legitimorū principū. & absq̄
ulla iam suspitione eccliarū status multo etiam clarior quā prius
fuerat reparari cepit. Verbū uero dei & doctrina xp̄i longe glo-
riosius & liberius propagabatur. Tum uero inimicis fidei penitu-
do ultima atrocitatis & crudelitatis sue fiebat. ita ut puderet eos
aspectus ipse publicus. nec eleuare oculos ī hominū faciē auderēt
Etenim cū primus ipse Maximinus imperialibus edictis tyrānus
& impius & deo atq̄ hoīb. inuisus fuisset pronuntiatus. tabu-
leq̄ eius picte uel imagines eree alie dei ac precipitari iuberentur.
alie uero atris fucate coloribus oblitterari. tanta subito rerū
facta cōuersio est. ut eius qui dudum aduersus xp̄ianos de pene
eternitate censebat. nunc etiā nomē aut repelleretur de memo-
ria hominū. aut cū obprobrio ac dedecore seruaret. Iudices quo-
q̄ eius quos in tyrannicis dn̄ationibus ministros scelerū habue-
rat. legitimi principes. uelut impietatis & crudelitatis eius satelli-
tes interfici iuberent. In quibus maximus flagitiorū eius signi-
fer Peucedius fuit. Qui sc̄do ab eo & tertio consul prouectus ē
ac prefecture tenuit culmē. Sed & Qūtianus similiter primis
apud eū honoribus fūctus. qui in egypti partibus aduersus xp̄ia-
norū sanguinem inaudita seuitia & crudelitate crassatus est. Sed
& alii plurimi per quos Maximini īpietas fomenta conceperat.
In quibus & Theotegnus ultorē tandem prophanorū actiū esse
conperit deū. Que consecrati apud Antiochiā simulacri gratia
etiam presidalibus a Maximino fascibus fuerat honoratus. Sed
cū Licinius uenisset Antiochiā & magice artis studiosos ad penā
iussisset inquiri

iussisset inquiri sacerdotes illi atq; aruspices nouelli simulacri ho-
rum uel sotii uel etiā magistri deprehēdunt. Cūq; ab his inquire-
retur quo pacto uel responsa redderet simulachrū, uel prodigia
quedā facere uideret. dissimulare primo. postea tam artius inter
rogati. totius ludi cōpositā & cōpaginatam machinā pandunt. et
arte Theotegni fatentur cūcta fucata. Igitur primo oīm ipsū tā-
te deceptionis auctore Theotegnū. tū deinde ceteros magice ar-
tis ministros quos ille sacerdotes nouelli demones atq; aruspices
collocarat. dignis excruiatos suppliciis duci iubet. Quibus ad-
duntur etiā filii Maximini quos ille iam imperii sotios adsupse-
rat. Sed & propinquos eius qui se ob huiusmodi necessitudinē
molestissimos erga ciues & prouintiales exhibuerāt. paribus sup-
pliciis afficit. stulti & uecordes. qui nō audierūt cōmonitionē diui-
narū litterarū dicentē. Nolite cōfidere ī principibus neq; ī filiis
hoīm quibus non est salus. Exiet spūs eius & reuertetur interrā
suā. in illa die peribūt oīs cogitationes eorū. Nos aut quibus spes
& salus in omnipotente deo consistit. & in rege oīm xpō saluato-
re ac redemptore animarū nrā. & correptionē libenter ab ipso
suscipimus. & pacē ueniamq; ab ipso similiter expectamus. Igit
posteaquā repente deo atq; hoīb. inuisū scdm qd supra exposui-
mus interiit ipiorū hoīm genus. ira ut merito in his completum
uideret qd predixerat spūs scūs. Vidi impiū supexaltatū & ele-
uatū sicut cedros libani. & transiui & ecce non erat. & quesiti lo-
cum eius & nō inueni. Omī nube deterfa. letus iam dies & soli-
to clarior illuxerat terris. atq; ecclesiis xpī splendor sui solis efful-
serat. nec usquā qui hoc aliter respiceret liuidus supererat oculus
Sed cuncti mortales tyrannice que preterierat crudelitatis hor-
rore. etiā si nōdum fide. uotis tam que nrā sunt āplectentes. uni-
uersi pariter deū ue. piis esse auxilio ferebant. firmāq; esse spē
in xpō sperantiū cōprobabant. Ex quo aderat cūctis uelut diuino
munere infusa letitia. maxime uidentibus ea loca que pauloante
impiis tyrannorū machinis fuerant destructa. rediuiua construc-
tione clariora & excelsiora cōsurgere. templaq; excelsa pro humi-
libus conuenticulis eleuari. Iuuabat enim cristianorū principum
fauor & legis

140
fauor & legislatio religiosa alacres nr̃or̃ aīos & amplius anima-
bat. dum & ad personā ep̃or̃ frequentius scriberent. & honorē
sacerdotibus cum sūma ueneratione deferrent. sed impendiorū
sūptus benignius largirentur. Interea festiuitates a nr̃is frequē-
tissime gerebantur cum omī leticia & exultatione. per urbes &
loca singula ecclīar̃ dedicationibus celebratis. Congregabantur
in unū sacerdotes. nec pigebat etiam longe positos conuenire. q̃a
nullū longum uidebatur spatiū caritati. Concurrerant etiam po-
puli ad populos. & tanquā uere mēbra unius corporis xp̃i iungi
sibi inuicem sotiariq; gaudebāt. ut uiderent in eis cōpleri figura
illa prophetica que cum sacramento quodā predicata est dicens
Quia congregabāt os ad os. & iunctura ad iuncturam. Quibus
etiā unus spūs in esse oībus infusus membris. & una aīa merito
dicitur. quia & una in omībus fides. & unus ab omnibus colitur
deus. atq; ex uno ore hymnos om̃s concinunt deo. Iā uero ingēs
in sacerdotibus & ministris atq; in omībus que ad religionis ob-
seruantia pertinent gratia refulgebat. adstabant hic psalterium
chori. iuuenes & uirgines senes cū iunioribus laudabant nomen
dñi. Hic mystica ministeria ordinatis ac dispositis uicibus ageban-
tur. Pontificum quoq; sacerdotū consensus. ipsa canitie uenerabi-
lis eminens prefulgebat. Iam uero si quis per grām dei inspiratus
sermonē proferret ad populū. cū omī silentio ora cunctor̃ in eū
oculicq; conuersi. tanquā celitus sibi per eum denūtiari aliquid ex-
pectabant. Tanta auditor̃ reuerentia. tantus ordo in sacerdoti-
bus seruabatur. Inde alius atq; alius & non solū duo uel tres si-
cut apostolus dixit ceteris examinātibus loquebant. sed & quan-
tiscūq; dabatur sermo in apertione oris sui. ut magis constaret ī
eis illud qđ moyses dixerat. **Q**uis dabit oēm eccliam dei pro-
phetare. Nusquā enim liuor aderat. nullum pulsabat inuidia. dei
dona dei populis ministrabant. unusquisq; scđm qđ scriptū est
ad edificationem ecclīe habundare querebat. & omīa hec incari-
tate gerebantur. ita ut se honore inuicē preuenirent. & alter alte-
rum sese diceret meliorē. Nam simpliciores quicq; admirabantur
& suscipiebant eos qui per sapientiā uerbi populos instruebant.
Sapiētes uero & eruditi uiri preferebant eos. qbus pura uita ac
sincera simpliciter

sincera simplicitas offerendi deo hostias maiorem fiduciam dabat. eisque
imolandi sacrificii committebat officium. quos familiarior uite simplici-
tatis iocundis puritate seruabat. Sic summo studio perquirebat alter in
altero quod preferret. Igitur cum tali simplicitate ecclesiarum gloria apud dominum
hominesque proficeret. & imago quedam celestium haberetur in terris. super
omnia quoque religiosus princeps Constantinus exultaret italibus. ac per
dies singulos fide & religione crescentes. inexplibili gaudio de ecclesia
rum profectibus repletus. Sacerdotibus etiam dei non credebatur sufficere.
si se equaliter preberet. nisi eos a longe preferret. & ad imaginem
quendam ueneraret diuine presentie. Cumque pro his omnibus non iam ut
Impator. sed ut pater coleretur a cunctis. non tulit infelix inuidia uel
nostrorum pacem letis successibus crescere. uel illius erga nos studia in-
quassata durare. Etenim Licinius qui primo quasi probitate morum
& uite integritate ac merito uirtutum non solum ab eo insuetudine re-
gni fuerat adscitus. uerum & inpropinquitate ex coniunctione susceptus
sororem namque Constantini in matrimonium acceperat. uidens Impatorem non
tam ui & metu. quam amore & religione omnibus imperare. atque infima ue-
neratione cunctis esse mortalibus. & precipue christianis. humano uitio
pulsatus. imo inhumane inuidie clade percussus. occultis insidiis pri-
mo decipere egregium principem parat. idque quam maxime per familia-
res ac ministros molitur. Sed ille nihil quidem de eius dolis & frau-
dibus suspicatur. tam quia totus erat confidens in deo. ad omnia se il-
lo signo quod ei celitus monstratum fuerat muniebat. nec ullis per
hoc insidiis fieri obnoxius poterat. Verum Licinius ubi neque bene-
ficio. memoria. neque affinitatis gratia reprimere inmanitatem concepti
sceleris poterat. neque tamen ei per occultas machinas insidie prede-
bant. ratus quod Impator christianorum precibus iuuaret. & ideo tutus re-
maneret. stulta iracundia permotus. Impatori quidem apertum bellum
indicit. regni quoque fidem societatemque contaminat. Nostros uero
priuato & speciali odio persequi parat. hec inquerela deuocans
quod non ita pro se sicut pro Constantino christiani insolempnibus &
ex precepto sibi traditis orationibus excubarent. Versa igitur
uice is qui paulo ante acerrime in eos uindicauerat. qui tyranno-
rum tempore aduersum christianos aliquid crudele moliri sunt. nunc in

nunc in nostros tela contorquet. & tyrannidis sue prima sacri-
legia nrōꝝ cruore delibat. Priō nāq; oīm depalatio suo si qs xpīa
nus esset exire iubet. tū & de oī militia. Post hec ꝑfecit pestis &
tyrānicis edictis statuit oēs q se xpīanos ꝑfiterēt īcarcerē trudi.
Statī tam̄ inueit aliqd ī quo priores crudelitete suparet. Ad-
dit edicto ut ne qs alicui misso īcarcere cibū uel potū deferat. di-
cens iniquū esse misericordiā fieri atq; humanitatem preberi his
quos ipse suis legibus condēnasset. Et ita multitudines incarce-
rem retruse inedia necabant. Sed ꝑ hec putabat adhuc occultio
rem esse tyrannidē suam. Verum crescente animi seuitia. etiam
hoc parum uidetur. continuo in episcopos ceterosq; sacerdotes
dei rabiem crudelitatis extendit. Et primo oīm nobiliores quosq;
& quos fama clarior extulerat. uel sapientie & doctrine opinio cō-
mendauerat. callida arte circūuenit. & eos aut iniuriarū reos fieri
aut cuiuslibet alterius ficti criminis precipiens. nullaꝝ negotii in-
quisitione habita. puniri hoc solo quo deferebantur iubebat. Iā
uero post hec īaudito oībus seculis crudelitatis modo. omēs
qui contaminatis sacrificiis adquiescere noluisse. nō tortoribus
ut precessores sui tyranni fatiebāt. neq; cruciatibus ac suppliciis
tradi iubebat. sed lanionibus dari ut eos porcorum more suspen-
sos. despicatosq; & codicibus superpositos. post frustra cederent
& in partes diuisos. in mare ad pabulum piscium proicerent. Ec-
clesias quoq; quas suis iam tēporibus cōmunibus edictis extrui
fecerat. rursum ipse subuertere. & per omnia satis agere. quate-
nus cunctos qui ante se fuerant tyrannos crudelitate superaret
Preterea & leges si que apud Romanos bene & honeste amaio-
ribus late fuerant. in barbarorū ritum conuertere. auaritie quoq;
insatiabiliter studere. census īnouare. & agros cultoribus uacuos
tributis replere. Preterea si quos iniquis factionibus circumuen-
tos in exilium misisset. horum uxores legitimis matrimoniis
auulsas. seruis suis ac satellitibus iūgere. Ipse uero etiā cōtra eta-
tis sue uires. adulteriis & corruptione uirginum delectari. Verū
ubi huiusmodi armis & uirtutibus instructus. tyrānidē feroti-
us cepit agitare Cōstātinus aut q erat ueris uirtutibus adornatus
& perfecte in dei

& prefecte in dei pietate munitus. tot tantisq; flagitiis ire obuiam parat. nec difficultas aliqua uictorie fuit. ubi & causa iustior & fides purior. & uirtus eminētiore habebat. Deiectoq; Licinio atq; oī memoria tyrānice dnationis ablata. soliditatē Romani regni cū filiis solus obtinuit. Tū uero status quidē reipublice. equali moderatione & censura dignissima Romani noīs habebat. Innationibus barbaris metus ingēs. In prouincialibus uero metu deuotio aī maior erat. Quia omīa & trāquilla ab hostibus bellisq; ciuilibus. leti securiq; cuncti mortales pacē agitabāt. Ecclesiā uero glia incredibile memoratu est. quanto religiosi Imperatoris studio adoleuerit. quātaq; eius cura etiā erga lūptū idigētū fuerit. Ardens nāq; infide dei animus. & benignū ingenium atq; clemens bonis operibus pascēbat. Intantum uero prefetiū rex bonitas & trāquillitas obtinebat. ut obliuionē preteritorū pareret malorū. Edictis nāq; frequētibus per oēm locū propositis. non solū tyrānicas aduersū xpianos depulerat leges. iulq; ciuile reddiderat. uerū & priuilegia plurima ecclīastica. ac sūmos honores sacerdotibus detulit. Ita deo atq; hoībus carus. sūmā Romani regni cū religione pura. tū etiā uirtute aīe ac moderatione supra oīs qui prius fuerāt procurabat. **Eusebii Cæsariensis**

Bistorie ecclīastice. explicit liber vii.

Vnusq; nobis Eusebius rex in ecclīa gestarū memoriā tradidit. Cetera uero q̄ usq; ad presēs tēpus p ordinē subsecuta sūt que uel in maiorū litteris reperimus. uel nrā memoriā attigit. patris religiosi preceptis & in hoc parētes. quā poterimus breuiter addemus. Hec etiā decimo libro ecclīastice hystorie continentur

Incipiunt capitula libri decimi.

Ca. i. De Arrii herese. Ca. ii. De concilio apud Niceam cōgregato. Ca. iii. De cōuersiōe philosophi dialetici. cap. iiii. De Pafnutio cōfessore. ca. v. De Spiridōe epō & mirabilibus eius ca. vi. Exēplū fidei Nicene. & statutorū eius. Cap. vii. De Helena Cōstātinī matre. cap. viii. De cruce saluatoris in Ierosolimis ab Helena reperta. ca. viiii. De captiuitate Frumētii & Edisii. & de conuersione Indorū per ipsos gesta. cap. x. De conuersione gentis Hyberorū per captiuam facta. cap. xi. De Constātia sorore

Constantia sorore Constantini & pbro. per eam fratri insinuato. cap. xii. De Alexandri & Eusebii & Arrii conflictu. ca. xiii. De probroso Arrii interitu. ca. xiiii. De Athanasii epī pīcipis. cap. xv. De Constantii imperatoris errore. cap. xvi. De concilio hereticoꝝ contra Athanasiiū congregato. cap. xvii. De exciso brachio Arsenii ceterisq; dolis hereticoꝝ ī concilio re tentis. cap. xviii. De fuga & latebris Athanasii. cap. xix. Et constans Imperator pro Athanasio patri Constantio scripse rit eūq; ecclie reddi iussit. cap. xx. De concilio apud Medio lanum habito & exiliis Eusebii. ca. xxi. De Ariminensi con cilio. ca. xxii. De Liberio epō urbis Rome. ca. xxiii. De Ierosolimoꝝ & Alexandrie epīs. cap. xxiiii. De ambitioe epōꝝ apud Antiochiā. ca. xxv. De scismate Arrianorum qđ intres partes diuifum est. & quidā eorū Eunomiani. alii macedo niani. alii uero permanserūt Arriani. ca. xxvi. De fine Cōstā tii īperatoris. & ortu Iuliani. ca. xxvii. De epīs exilio relaxa tis. ca. xxviii. De concilio apud Alexandriam scōꝝ epōꝝ & luciferi ab his dissidio. Cap. xxix. De his que in eodē con cilio statuta sunt. cap. xxx. De Eusebio & Hylario atque eccliaꝝ per eos restitutione. cap. xxxi. De scriptis Hylarii. ca. xxxii. De persecutiōibus Iuliani blādis & callidis. cap. xxxiii. De seuitia eius erga Athanasium. cap. xxxiiii. De fuga rur sum & latebris Athanasii. cap. xxxv. De sepulchro martiris Babile. cap. xxxvi. De Theodoro confessore apud Antio chiā. cap. xxxvii. De Iudeoꝝ coadunationibus q a Iuliano de cepti templū in Ierosolimis reedificabant. cap. xxxviii. Ut terre motu inibi & igni diuinitus accenso. iudei ab illicitis distur bant inceptis. ca. xxxix. De signis & uirtutibus terrificis. que ī exitu cōuerfa sūt iudeoꝝ. Expliciūt caplā. Incipit Liber. x.

QVm apud Alexandriam post Achillam qui Petro martyri successerat. Alexāder sacerdotiū suscepisset quia pax nrīs & qes apsecutiōibus erat. atq; eccliaꝝ gloria cōfessorū meritis gaudebat. pspitas reꝝ nrāꝝ domestica cōtentione

domestica contentione turbatur. Etenim presbiter quidā apud Alexandriam Arrius noīe uir specie & forma magis quā uirtute religiosus, sed glorie laudisq; & nouitatis ipso probe cupidus, praua quedam de fide xpī proferre, & que antea in questione nunquam uenerant cepit, abscidere ac separare ab illa eterna & ineffabili dei patris substantia uel natura filiū conabatur. Que res plurimos in ecclia conturbabat. Sed cum Alexander epūs natura lenis & quietus, assiduis cōmoitiōibus Arrium cuperet a prauo incepto & assertionibus impiis reuocare, nec tam res ex sententia procederet, q; plerosq; iam contagio pestifere assertionis infererat, non solum apud Alexandriam, uerū & per alias urbes prouintiasq; dispersa, perniciosū fore credens dissimulare, & aliis plurimis consacerdotibus suis rem indicat. Questio latius innotescit, sermo usq; ad aures religiosi principis, quippe qui omī studio & diligentia curaret que nostra sunt peruenit. Tum ille ex sententia sacerdotum apud urbem Niceam epālē conciliū conuocat, ibiq; Arrium trecentis & xviij. episcopis residentibus adesse iubet, ac de eius propositionibus & questionibus iudicari. C.ii.

Sed in eo concilio admirabile factum principis, nō puto reticendum. Etenim cum ex oībus pene locis epī conuenissent, & ut fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedā detulissent, interpellabatur frequenter a singulis, offerebātur libelli, culpe proferebantur, & magis ad hoc quam ad id pro quo uentum fuerat animos dabant. At ille uidens quod per huiusmōi iurgia causa sūmi negotiū frustraretur, diem certam statuit, quā unusquisq; episcoporum si quid querimonie habere uideretur, deferret. Et cum resedisset suscepit a singulis libellos. Quos simul omēs insinu suo continens, nec in eis quid cōtineretur, aperiens ait ad episcopos, Deus uos constituit sacerdotes, & potestatem uobis dedit de nobis quoq; iudicandi, & ideo nos a uobis recte iudicamur. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter qđ dei solius inter uos expectate iuditiū, & uestra iurgia quęcūq; sunt ad illud diuinum referuentur examen. Vos & enim nobis adeo dati estis dii, & cōueniens non est ut hō iudicet deos, sed ille

deos, sed ille solus de quo scriptū est. Deus stetit ī sinagoga deorū
ī medio autē deos discernit. Et idō his omīlis, illa q̄ ad fidem dei
pertinet absq; ulla aīorū contentione discingite. Cū hoc dixisset
omīs simul querimoniarū libellos iussit exuri, ne innotesceret ulli
hoīm simultatio sacerdotum. Verum cū per dies multos in epi
scoporū concilio fidei questio uerteretur, & nonnulli diuersa sen
tirent ac uehementer ceptis **Arrii** fauerent, cōplures tamē erāt,
qui impium **Arrii** execrarentur inceptū, cū in eodem concilio es
set confessorū magnus numerus sacerdotum, omīs **Arrii** nouita
tibus aduersabantur. Fauebant uero ei uiri in questionibus cal
lidi, & ob id simplicitati fidei aduersi. **¶ Ca. iiii.**

Quantam uero uirtutē habeat simplicitas fidei, etiā ex his
que inibi gesta referuntur agnoscimus. Etenim cū pro studio re
ligiosi imperatoris ex omī terra sacerdotes dei cōissent, opinione
cōmoti, philosophi quoq; & dialetici ualde nobiles & opinatissi
mi conuenerūt. In quibus quidam insignis in arte dialetica p̄ di
es singulos conflictum sūmī certaminis cum epīs nostris uiris ad
ea que in dialetica non iprobabiliter eruditis mouebat, & fiebat
ingens spectaculum. Conuenientibus ad audiendū doctis & litte
ratis uiris, nec tamen ullo genere philosophus cōcludi aquoquā
poterat aut constringi. Tanta etenim dicendi arte obiectis que
stionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur adstrictus, uelut
anguis lubricus laberetur. Sed ut ostenderet deus q̄ non ī ser
mone regnum dei, sed ī uirtute consistit, quidā ex confessoribus
simplicissime nature uir, & nihil aliud sciens nisi xp̄m Iesū & hūc
crucifixū, inter ceteros auditores epūs aderat. Qui cum uidisset
philosophū insultantē nostris, & callida se disputationis arte iac
tātē, poscit ab oībus locum, uelle se paucis cū philosopho sermo
cinari. Tum uero nostris qui simplicitatem uiri & impericiam in
sermone dūtaxat noscent, pauere, & uelut pudorē quendam pati
ne forte apud callidos hoīes risui efficeret scā simplicitas. Persti
tit tamē senior & hinc mouit sermōis exordiū. In noīe inq̄t Iesu
xpi, philosophē audi q̄ uera sūt. Deus unus est q̄ celū fecit & terrā
Quicq; hoī quē de terre limo formauerat sp̄m dedit, uniuersa q̄
uidentur et que

uidentur & que non uidentur uirtute uerbi sui creauit. & spūs
sui sanctificatione firmavit. Hoc uerbum ac sapientia quem nos
filium dicimus. humanos miseratus errores ex uirgine nascit. &
per passionem mortis a perpetua nos morte liberauit. ac resur-
rectione sua. eternā nobis contulit uitam. Quem & expectamus
iudicem oīum que gerimus esse uenturum. Credis hoc ita esse
philosophe? At ille uelut si nunquā ullum sermonē cōtradicendi
didicisse ita obstupefactus uirtute dictorū mutus ad omīa. hoc
solum potuit respondere. ita sibi uideri. Nec aliud uerū esse quā
qd̄ dixerat. Tum senior. Si hoc inquit ita esse credidisti. surge &
sequere me. ac dñicū & huius fidei signaculū suscipe. Et philoso-
phus conuersus ad discipulos suos uel ad eos qui audiendi gra-
tia conuenerāt. Audite inquit o eruditi uiri. donec uerbis mecū
gesta res est. uerba uerbis opposui. Et que dicebantur dicendi ar-
te subuerti. Vbi uero pro uerbis uirtus processit ex ore dicentis
non potuerunt resistere uerba uirtuti. nec homo aduersari po-
tuit deo. Et ideo si quis uestrū potuit in his que dicta sunt senti-
re que sensi. credat xpō & sequatur hunc senem in quo locutus
est deus. Ita philosophus xpianus effectus. tandem se gratulatus

Est uictum. Cap. iiii.
Vixit preterea in illo concilio & Pafnutius homo dei episco-
pus ex egypti partibus confessor ex illis quos Maximinus dex-
tris oculis effossis & sinistro poplite succilo. per metalla dānaue-
rat. Sed in hoc tanta uirtutum inerat gratia. ut signa per eū nō
minus quā dudum per apostolos fierent. Nam & demones tan-
tum uerbo fugabat. & egros sola oratione curabat. Sed & cecis
uisum dicitur reddidisse. Et paraliticos ad stabilitatem corporis
reuocasse. Quem Constantinus in tanta ueneratione & affectu
habuit. ut sepius eū intra palatium euocatum complecteretur
& illum oculū qui in confessione fidei fuerat euulsus. auidioribus
osculis demulceret. Cap. v.

Ex eorū numero & si qd̄ adhuc eminētius fuisse dicit etīa
Spiridion Ciprius epūs uir unus ex ordine pphetarū q̄tū etīa nos
eorū q̄ eū uiderāt narratiōe cōpimus. Hic pastor ouīū etīa ī epātū
positus permansit

positus permāsit. **Q**uadā uero nocte cū ad caulas fures uenisset
& manus improbas quo aditū educendis ouibus facerēt extēdi
sent. inuisibilibus quibusdā uiculis restricti. usq; ad lucem uelut
traditi tortoribus permanserunt. Cum uero oues ducturus ad
pascua matutinus se ageret senior. uidet iuuenes. absq; humanis
uinculis caulis pendere districtos. Cūq; causā noxe cōpisset. absol
uit sermone quos meritis uinxerat. **E**t ne eis inanis nocturna ce
deret occupatio. tollite inquit o iuuenes unum arietē. ne sine cā
uenisse uideamini. quem melius prece quā furto quesisse conue
nerat. **T**radunt de hoc etiā illud factū mirabile. **F**iliā habuit yre
nen noīe que ei cum bene ministrasset. uirgo defuncta est. **P**ost
eius obitum uenit quidā dicens se ei quoddam depositū cōmen
dasse. **R**em gestā ignorauerat pater. **P**erquisitum in tota domo
nusquā qđ polcebatur iuentū est. **P**ersistebat ille qui cōmādaue
rat. & fletu ac lacrimis perurgebat. **V**ite quoq; sue inlaturum
se esse exitium. nisi cōmendata reciperet testabatur. **P**ermotus
lacrimis eius senex. ad sepulchrū filie properat. atq; eā ex nomīe
clamat. **T**um illa de sepulchro. quid uis ait pater? **C**ōmendatū
illius inquit ubi posuisti? **A**t illa locum designans. illic ait inueni
es defossum. **R**egressus ad domū. rem sicut filia de sepulchro re
sponderat repertā tradidit reposcenti. **S**ed & multa alia eius fe
runtur gesta mirabilia. que etiā nunc ore oīum celebrantur. **T**a
les igitur in illis adhuc tēporibus permulti uiri in ecclesiis dñi
refulgebāt. ex quibus plurimi in illo cōcilio fuerūt. **S**ed & **A**tha
nāsius eodem tēpore **A**lexandri diaconus **A**lexandrini episcopi
aderat cōciliis senem quāplurimis iuuans. **I**nterea per dies singu
los agitabatur conuentus. nec facile aut temere de re tanta sta
tuere audebant. **E**uocabatur frequenter **A**rrius in conciliū. & al
siduo tractatu assertiones eius discutebantur. **E**t quid aduersum
hoc teneri deberet aut statui sūma cū libratione querebatur. **V**e
rum post diutinum multūq; tractatū placet oībus ac uelut uno
cunctorum ore & corde decernitur. homouision scribi debere idē
eiusdē cum patre substantie filiū cōfiteri. idq; firmissima oīm se
rētia pñūtiāt. **D**ecē & septē soli tūc fuisse dicūt. qbus arrii fides
magis placeret

magis placeret. extrinsecus creatum dei filiū ex nullis substanti-
bus. & non ex ipsa patris deitate progenitū confirmātes. Defer-
tur ad **C**onstantinū sacerdotalis concilii sententia. Ille tanq̃ adeo
prolatā ueneratur. Cui si qui tēptasset obniti uelut cōtra diuina
statuta uenientem. in exiliū se protestatur acturum. Sex igit̃ soli
cū **A**rrio se patiuntur expelli. reliqui uero undecim consilio in-
ter se habito adquiescūt ad subscribendū manu sola non mente
Cuius simulationis auctor precipue exitit **N**icomēdie episcopus
Eusebius. Interim quo quomodo aliis ueritate aliis simulatione
sicut post exitus docuit. subscribentibus & de singulis quibusq̃
ecclesiasticis obseruationibus certa statuta fingentibus. concilium
direptū est. Exemplū aut̃ expositionis fidei eorum qui conueni-
rant infra scriptum est. **Exemplum fidei Nicene.** **Cap. vi.**

Quod Redimus in unū deum patrem oīpotentem. oīum uisibili-
um & inuisibiliū factorem. Et in unū dñm nostrū Iesum
xp̃m filium dei de patre natū unigenitū. Hoc est de substantia
patris. Deum ex deo. lumen ex lumine. Deum uerū. ex deo uero
Natū nō factum. Homousion patri. hoc est eiusdem cum patre
substantie. Per quē oīa facta sūt. que in celo & que in terris. Qui
propter nos & propter nostrā salutē descendit. & incarnatus est
homo factus passus est. & resurrexit tertia die. & ascendit in ce-
los. Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Et in sp̃m san-
ctum. Eos aut̃ qui dicunt. erat aliquādo quādo non erat. & anteq̃
nasceretur non erat. & quia ex nullis extātibus factus est. aut ex
alia substantia dicunt esse. aut cōuertibilē. uel mutabilem filium
dei. anathematizat catholica & ap̃lica eccl̃ia. **Cap. i.**

Natuunt preterea obseruandū esse in ecclesiis ne quis ex
his qui semetipsos per impatiētiam libidinis exciderūt. ue-
niret ad clerum. **Cap. ii.**

Ne quis nuper assūptus ex uita uel conuersatione gētili
accepto baptismo anteq̃ cautius examinet̃ clericus fiat. **Cap. iii.**

Ne quis ep̃ox ceteroxq̃ clericox cum extraneis mulieri-
bus h̃itet preter cū matre. uel sorore uel thia. uel si q̃ sūt
huiusmodi necessitudinū persone. **Cap. iiii.**

Et ut qui

Et ut qui epūs fieri potest. a totius prouintie epis ordinet̃. Si hoc
difficile est. certe nō minus quā a tribus. ita tam̃ ut Metropolita
ni epī maxie uel presētia uel auctoritas habeat̃. Absq; quo ordi
natiōem irritā esse noluerūt. v. Et ne quē si alius epūs de ecclia
expulerit. siue clericū. siue laicū. suscipiat alius. Sane ne hoc aut ira
cundia aliqua aut contentione ut fieri solet iniuste factum reme
dium non haberet. decernunt per singulos annos in singulis urbi
bus atq; prouintiis. scđo ab omnibus episcopis prouincialibus con
cilia agi debere. & de huiuscemōi negotiis iudicari. ut si forte ab
uno inique aliquid gestum est. a ceteris emendetur. Si recte ut
ab omnibus confirmetur. vi. Et ut apud Alexandriam uel
in urbe Roma uetusta consuetudo seruetur. ut uel ille egypti
uel hic suburbicarū eccliarum sollicitudinem gerat. vii. Et
ut si forte inordinando epō duo uel tres pro aliqua contentione
dissentiant. reliquorū auctoritas & precipue Metropolitanī cum
ceteris firmior habeatur. viii. Et ut episcopo Ierosolimorū
antiquitus tradita honoris prerogatiua seruetur. manente nihil
ominus & Metropolitanī ipsius prouintie dignitate. iiii. Et
ut catharos qui apud nos Nouatiani. sunt. si forte penitentes. ad
eccliam conuertantur confessos ecclīastica dogmata. clericos i or
dine quidem suo suscipi debere. Sed ordinatione data. sane si epī
scopus ipsorū ueniat ad episcopū nostrū. debere eum ipres bitero
rum loco sedere. Episcopi uero nomen manere apud illū solū qui
catholicam semper tenuit fidem. nisi sua uoluntate ipse eum tali
noīe honorare uoluerit uel si placuerit ut querat ei episcopi locū
uacantem. hoc sit in ipsius potestate. x. Et ne in una ciuita
te duo sint episcopi. xi. Et si qui forte indiscrete ad sacer
dotium prouecti. postmodū uel ipsi aliquid de se criminorū cōfes
si sunt. uel ab aliis reuicti ut abitiantur. Sed & si qua ex his qui
lapsi sunt & per ignorantiam forte ordinati recogniti fuerit ut
abitiantur. xii. Et si qui absq; tormentis in persecutionibus
lapsi sunt & ex corde agunt penitentiā. quīq; ānos intra catecu
minos faciāt. & duobus ānis post hoc tantū fidelibus in oratione
iūgant. & ita postmodū suscipiāt. Qui uero propter confessionē
malitiā abiecerāt

militiam abiecerant. & rurſū hanc ambierunt. hos tredecim ānis
penitentiam gerere. & poſtea ſuſcipi ſi tamen ex corde penitentiā
gerant. Eſſe tamen & ipoteſtate epī moderandi facultatē. ſi eorū
fructuoſam & attentā penitentiā uiderit. xiii. De his uero q
uita excedūt penitentibus. decernunt uacūū nullū debere dimit
ti. Si qui ſane accepta cōmunionē ſuperuixerit. debere eum tem
pora ſtatuta cōplere. uel certe prout moderatio epī uoluerit.
xiiii. Et ne diaconi preſbiteris preferantur. ne ue ſedeāt in cō
ſeſſu pbrōꝝ. aut illis preſentibus eucharistiā diuidāt. ſed illis agē
tibus ſolū miniſtrent. Si uero preſbiter nullus ſit in preſeti. tūc
demū etiam iſtis licere diuidere. aliter uero agentes abici iubent
xv. De catecuminis qui prolapſi ſunt. ſtatueret tribus annis
eos a catecuminorū oratione ſeperatos poſtea recipi debere.
xvi. Et ne de ciuitate inferiori ad maiore eccliam trāſire quis
ambiat. ſiue epūs ſiue etiā alius clericus. Et ne quis clericus qui
dereliſta ecclia ſua nulla exiſtente cauſa probabili uagat & ober
rat per alias ecclias. ſuſcipiatur in cōmunionē. xvii. Et ut
nemo eū qui ad aliū pertinet ſuſcipiens in ſua ecclia ordinet de
ricum abſq; conſenſu illius ad quē pertinet. xviii. Et ne q
clericus aut uſuras accipiat. aut frumenti uel uini apliationem q
ſolet ī nouo datū. uel ſexcuplū uel etiam duplū recipi. qd ſi faciat
tanquā turpis lucri reū abiciendū. xix. Et ut Pauliniſte qui
ſunt Fotiniani rebaptizaretur. xx. Sed & diaconiſſe quoniā
quidē manus impoſitionem non accipiunt. etiam ipſas inter lai
cos eſſe debere. Igit̃ cum de his prout diuinay legū ratio popo
ſcerat decreuiſſent. ſed & de obſeruatione paſce antiquū canone
per quem nullo dereliquo uarietas oriretur eccleſiis tradidiſſent
oib; rite diſpoſitis. eccliarū pax & fides inorientis atq; occidētis
partibus una atq; eadem ſeruabatur. ¶ Cap. vii.

Per idem tempus Helena Constantini mater femina incō
parabili fide religione animi ac magnificētia ſingulari. Cu
ius uero Constantinus cum eſſet filius. & crederetur diuinis ad
monita uiſionibus. Ieroſolimā petit. atq; ibi locū in quo ſacroſan
ctum corpus xpi patibulo affixū pependerat. ab incolis perquirat
Qui iccirco

Qui iccirco adinueniendum difficilis erat. q̄ ab antiquis persecutoribus simulacrū in eo ueneris fuerat defixū. ut si quis xp̄ianorū in loco illo xp̄m adorare uoluisset. uenerē uideretur adorare. Et ob hoc infrequens. & pene obliuioni datus fuerat. Sed cū ut supradiximus religiosa femina properasset ad locū celesti sibi inditio designatum. cuncta ex eo prophana & polluta deturbās. iāltum purgatis ruderibus. tres confuso ordine repperit cruces. Sed obturbabat reperti muneris letitiam. uniuscuiusq; crucis in discreta proprietas. Aderat quidē & titulus ille qui grecis & latinis atq; hebraicis litteris a Pilato fuerat cōscriptus. Sed nec ip̄e satis euidenter dn̄ici prodebat signa patibuli. Hic iam humane ambiguitatis incertum. diuinum flagitat testimoniū. Accidit in eadem urbe primariam quandā loci illius feminā graui egritudine confectā. seminecem iacere. Macharius per idem tempus ecclesie illius ep̄s erat. Is ubi cunctantem reginam atq; omēs pariter qui aderant uidet. afferte huc inquit totas que reperte sūt cruces. & que sit que portauerit dn̄m nunc nobis aperi & deus Et ingressus cum regina pariter & populis ad eam que decūbat defixis genibus. huiuscemodi precē profudit. ¶ Cap. viii.

Quē dn̄e qui per unigenitum filiū tuū salutem generi humano per passionem crucis conferre dignatus es. & nunc in nouissis temporibus adspirasti in corde ancille tue perquirere lignū beatū ī quo salus nr̄a pepēdit. ostende euidenter ex his tribus q̄ crux fuerit ad dn̄icā gl̄iam. uel q̄ extiterint adseruile supplicium. ut hec mulier que semiuīua decūbit. statim ut eam lignū salutare contigerit. amotis ianuis reuocetur ad uitam. Et cū hoc dixisset adhibuit primo unam ex tribus. & nihil profecit. Adhibuit sc̄dam. nec sic quidem aliquid actū est. Vt uero admouit tertiam. repente apertis oculis mulier cōsurrexit. Et stabilitate uirū recepta. alacrior multo quā dū sana fuerat. tota domo discurre & magnificare dn̄i potentiā cepit. Sic euidenti inditio regina uoti cōpos effecta. templum mirificum in eo loco in quo crucem repperat regia ambitione construxit. Clauos quibus corpus dn̄icū fuerat affixum portat ad filium. Ex quibus ille frenos composuit quibus uteretur

quibus uteretur ad bellum. Et ex aliis galeam nihilominus bel-
li usibus aptam fertur armasse. Ligni uero ipsius salutaris parte
detulit filio. partem uero thecis argenteis conditam dereliquit
in loco. que etiam nunc ad memoriam sollicita ueneratione ser-
uatur. Reliquit etiam hoc inditium religiosi animi regina ue-
nerabilis. Virgines quas ibi repperit deo sacratas inuitasse ad pra-
dium. & tanta eas deuotione curasse dicitur. ut indignum crede-
ret si famulorum uteretur offitiis. Sed ipsa manibus suis famule
habitu succincta cibum apponeret. poculum porrigeret. aqua ma-
nibus infunderet. Et regina orbis ac mater imperii. famularum
xpi se famula deputeret. Hec quidem Ierosolimis gesta. Interea
Constantinus pietate fretus. Sarmatas. Gothos. aliasq; barbaras
nationes. nisi que uel amicitia uel deditioe sui pacem preuenie-
rant. in solo proprio armis edomuit. Et quantomagis se religio-
sius deo subiecerat. tato amplius ei deus uniuersa subdebat. Ad
Antonium quoq; primu heremi habitatorem. uelut ad unu ex
prophetis litteras suppliciter mittit. uti pro se ac liberis suis dno
supplicaret. Ita non solum meritis suis ac religione matris. sed &
intercessione sanctoru comendabilem se deo fieri gestiebat. Sane
quonia tanti uiri Antonii fecimus mentione de uirtutibus eius
atq; institutis & sobrietate mentis. ut insolitudine uitam degens
usus solummodo consortio fuerit bestiarum. & de demonibus cre-
bros agens triumphos. placuerit deo supra cunctos mortales. ut q
institutionis sue preclara usq; in hodiernu monachis exempla reli-
querit. uolentem me aliqua exponere. ille libellus exclusit. qui &
ab Athanasio scriptus. etiam latino sermone edictus est. Propter
quod nos omisis his que. ab aliis iam dicta sunt. ea memorabi-
mus. que quauis gestorū contineat fides. ab his tamen qui lon-
ge positi sunt. obscurior fama subtraxit. ¶ Cap. viii.

In ea diuisione orbis terre que ad predicandum uerbum
dei sorte per apostolos celebrata est. cum alie aliis prouintie ob-
uenissent. Thome parthia. & Matheo Ethiopia. eiq; adherens ci-
terior India Bartholameo dicitur sorte decreta. Inter qua parthiaq;
Media. sed logo iterior tractu India ulterior iacet. multis uariisq;
linguis &

linguis & gentibus habitata. Quam uelut longe remotā. nullus
apostolice predicationis uomer imprefferat. Que tamen tēporis
Constantini tali quadā ex causa semina fidei prima suscepit. Me-
trodorus quidam philosophus inspiciendorū locorū & orbis per-
scrutandi gratia. ulteriolem dicitur Indiam penetrasse. Cuius ex
emplo inuitatus etiam Meropius quidam Tyrius philosophus.
simili ex causa adire Indiam uoluit. habens secū duos puerulos.
quos liberalibus litteris utpote propinquos instituebat. Quorū
unus qui erat iunior Edisius. alter Frumentius uocabat. Igit p-
uicis & innotitiā captis his quibus aīus pascebat. cū philosophus
redire cepisset. aque uel ceterorū necessariorū causa ad portū quē
dam nauis qua uehebatur applicuit. Moris est inibi barbarorū.
ut si quando fedus sibi cum Romanis turbatū uicine nuntiaue-
rint gentes. omēs qui apud eos ex Romanis iuenti fuerint iugu-
lentur. Inuadit nauis philosophi. cuncti cum ipso pariter pūmū-
tur. Pueruli reperi sub arbore meditantes. & lectiones suas paran-
tes. barbarorū miseratione seruati ducunt ad regē. Horū ille alte-
rū idest Edisiū sibi pincernā fecit. Frumentio uero quē quasi p-
spicacē deprehenderat. & prudentē. rationes suas scriniaq; cōmisit.
Ex quo & in honore magno apud regem habiti sunt. & in amo-
re. At uero moriens rex. uxorem cū paruo filio regni reliquit he-
redem. Adolescentibus autē quid uellent agendi dedit liberā fa-
cultatem. Quos tamen regina suppliciter exorat. tanquā que ni-
hil haberet in toto regno fidelius. ut secum usq; quo adulesceret
filius regendi regni sollicitudinem pteriret. Et precipue Frumē-
tium. cuius prudentia admoderandū sufficeret regnū. Nam alius
fidem purā & sobriam mentē simpliciter exhibebat. Idq; dū age-
rent. & regni gubernacula Frumētius haberet in manibus. deo
mente eius & aīos instigante. requirere sollicitius cepit. si qui in-
ter negotiatores Romanos xpiani essent. & ipsis potestatem ma-
ximam dare. ac monere ut conuenticula per loca singula facerēt
ad que Romano ritu orationis causa confluerēt. Sed & ipse mul-
tomagis eadē facere. & ita ceteros cohortari fauore. & beneficiis
inuitare prestare quicqd oportun fuisset loca edificiis. aliaq; ne-
cessaria prebere. & oī mō gestire. ut xpianorū inibi sem exurgeret
Sed cum

Sed cum adoleuisset regius puer cui pcuracionē regni gerebant
expletis oībus & ex fide traditis. multū licet detinētibus & rogā
tibus ut manerēt regīa uel filio. ad orbē tam nrm̄ denuo reuer
tūt. Et Edisio festināte Tyrū parētes pp̄quosq; reuifere. Frumē
tius Alexādriā pgit. dicēs equū nō esse opus occultare dñicū. Igi
tur rē oēm ut gesta ē expōit. Ep̄m admonet. ut p̄uideat uirū ali
quē dignū. quē cōgregatis iā plurimis xp̄ianis & ecclesiis cōstruc
tis. ī barbarico solo ep̄m mittat. Tū uero Athanasius. nā is nup
sacerdotiū suscepit. attētius & pp̄ēlius Frumētii dicta gesta q; cō
siderās. icōcilio sacerdotū ait. Et quē aliū iueniēmus uirū tale ī quo
sit sp̄s dei ī ipso sicut ite. q; hoc ita possit īplere. Et tradito ei sa
cerdotio. redire eū cū dñi grā unde uenerat iubet. Quiq; cū ep̄s
p̄xisset ad Indiā. tāta ei data esse adō uirtutū grā dicit. ut signa
p̄ eū aplica fierēt. & īfinitus numerus barbarorū cōuerteret ad fi
dē. Ex quo ī Indie ptibus. & populi xp̄ianorū & ecclie facte sūt &
sacerdotiū cepit. Q̄ue nos ita gesta nō op̄ionē uulgi. sed ipso Edi
sio Tyri p̄el bitero postmodum scō. q; Fruentii comes prius sue

Prat referente cognouimus. Cap. x.
Er idē tēpus etiā Hiberorū gēs q; sub axe pōtico iacet uerbi
dei federa. & fidē futuri suscepit regni. Sed huius tanti boni p̄e
stitit cām mulier qdā captiua. q; ap̄d eos repta. cū fidelē satis &
sobriā ac pudicā duceret uitā. totisq; diebus ac noctibus obsecra
tiones deo puigiles exhiberet. ī admiratione esse ipsa rei nouitas
barbaris cepit. Et qd hoc sibi uelit curiosius perq̄rebāt. Illa ut res
erat. simpliciter xp̄m se dñm hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc
āplius barbari. p̄ter nouitatē noīs mirabāt. Vex ut fieri solet
ipsa p̄seuerātia curiositatē quādā mulierculis inferebat. si qd emo
lūm̄ti ex tāta deuotione caperet. Moris apud eos esse dicit. ut si
paruulus egrotet. circūferatur a matre p̄ singulas domus quo sci
licet si q; experti aliqd remedii nouerūt cōferāt laborāti. Cūq; mu
lier qdā puulū suū per oēs circūtulisset ex more. nec aliqd reme
dii cūctas domus lustrādo cepisset. uenit etiā ad captiuā. ut si qd
sciret ostēderet. Illa se hūani qdē remedii nihil scire testat. dñm ta
men suū xp̄m quē colebat. dare ei desperatā ab hoībus salutem
posse cōfirmat

posse confirmat. Cumq; cilitio suo superposuisset paruulum atq;
ipsa desuper orationem fudisset ad dñm. sanum matri reddit in
fancem. Sermo defertur ad plures. factiq; fama magnifici. usq;
ad aures regine perlabitur. **Q**ue dolore quodā grauissimo cor-
poris afflicta in desperatione maxima erat. Rogat ad se captiuam
deduci. Illa ire abnuit ne presumeret amplius aliquid quam se-
xus sinere uideretur. Ipsa se regina deferri ad captiue cellulam
iuber. **Q**uam similiter supra cilitium suum positā inuocato xpi
noīe. continuo post precem sanā & alacrē fecit exsurgere. xpmq;
esse deū dei sumi filium qui salutem hanc contulerit docet. eūq;
quem sibi auctore sue sciret esse incolomitatis & uite. cōmonet
inuocandū. Ipsum namq; esse qui & regibus regna distribuat &
mortalibus uitam. **A**t illa cum leticia domum regressa. marito
percontanti causā tam subite sanitatis aperuit. quiq; cum pro sa-
lute cōiugis. letus mulieri munera deferri iuberet. illa horum in-
quit o rex nihil captiua dignatur. **A**urum despicit argentum re-
spuit. ieiunio quali cibo pascitur. hoc solum ei muneris dabimus
si eum qui me illa inuocante sanauit **C**ristum deum colamus.
Adhec tunc rex segnior fuit. iterim distulit. sepius licet ab uxo-
re cōmonitus. donec accidit quadam die uenante eo insiluis cum
comitibus suis obscurari densissimis tenebris diem. & per tetre
noctis orrorem luce subducta. cecis iter gressibus denegari. **A**li-
us alio diuersi ex comitibus oberrant. ipse solus densissima obscu-
ritate circumdatus. quid ageret. quo se uerteret nesciebat. cū re-
pente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis ascendit
Si uere deus est xpūs ille quē uxori sue captiua predixerat. nunc
se de his tenebris liberet. ut ipsum ex hoc omissis omnibus cole-
ret. Illico ut hoc nondum uerbo. sed sola mente deuorat. reddi-
ta mundo dies. regem ad urbem perducit incolomem. **Q**uiq; re-
gine rem protinus ut gesta est pandit. euocari iam iamq; capti-
uam. & colendi ritum ut sibi tradat exposcit. nec se ultra alium
deum quam xpm ueneraturum esse confirmat. **A**dest captiua
edocet dñm xpm. supplicādi ritū uenerādiq; modū iquātū de his
apire feie fas erat pādīt. **F**abricari tamē eccliam monet formāq;
describit. Igitur

describit. Igitur rex totius gentis populo convocato. rem ab initio quam erga
se ac reginam gesta fuerat exponit. fidemque edocet. & nondum
initiatum in sacris fit sue gentis apostolus. Credunt uiri per regem
femine per reginam. Cunctisque idem uolentibus ecclesia extruitur
instanter. & eleuato iam perneciter muroꝝ ambitu. tempus erat
quo colonne collocari deberent. Cumque erecta prima & secunda uen-
tum fuisset ad tertiam. consumptis omnibus machinis. & bouum ho-
minumque uiribus. cum media iam in obliquum fuisset erecta. & pars
reliqua nullis machinis erigeretur. repetitis secundo & tertio ac sepi-
us uiribus. ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. Ad-
miratio erat totius populi. regis animositas hebescebat. quid fieri
deberet omnes simul latebat. Sed cum interuentu noctis omnes ab-
cessissent. cunctique mortales ex ipsa opera cessarent. captiua sola
in oratione pernoctans. mansit intrinsecus. Cum ecce maturus &
anxius cum suis omnibus ingreditur rex. uidet columnam quam tot
machine & tot populi mouere non quauerant erectam. & super
basim suam librate suspensam. nec tamen superpositam. sed quantum
unius pedis spatium in aere pendentem. Tum uero omnes populi
contuentes & magnificantes deum. ueram esse regis fidem. & cap-
tiue religionem presentis miraculi testimonio perhibebant. Et ec-
ce mirantibus adhuc & stupentibus cunctis. in oculis eorum sensim
super basim suam nullo contingente columna deposita summa cum libra-
tione confedit. Post hec reliquus numerus columnarum tanta facili-
tate suspensus est. ut omnes que superfuerant ipsa die locarentur.
Postea uero quam ecclesia magnifice constructa est. & populi fidem
dei maiore ardore sitiebant. captiue monitis ad Imperatorem Con-
stantinum totius gentis legatio mittitur. Res gesta exponitur
sacerdotes mittere exoratur. qui ceptum erga se dei munus imple-
ret. Quibus ille cum omni gaudio & honore transmissis. multo amplius ex
hoc letatus est. quam si incognitas Romano imperio gentes & regna igno-
ta iuisset. Hec nobis ita gesta fidelissimus uir Bacurius gentis ipsi-
us rex. & apud nos domesticorum comes. cui summa erat cura & religio-
nis. & ueritatis exposuit. cum nobiscum Palestine tunc limitis dux in

Per Ierosolimam satis unanimitate degeret. Sed ad ceptum redeamus
Posteaquam religiosi principis

Cap. xi.
mater Helena

mater **Helena** summis Romani regni honoribus affecta ex hac luce decessit. **Costantia** tunc **Licini** derelicta fratris **Augusti** solatiis utebatur. Huic accidit pbrim quendam uenire innotitia latenter partibus **Arrii** fauentem. Sed is primo nihil oino de his apud sororem principis aperire. Vbi uero multa familiaritas copiam tribuit, paulatim sermonem cepit aspergere, inuidiam dicens **Arrio** generatam, & pro similitudinibus priuatis epim suum rem contentio se exagitauisse emulationis stimulo confixum. q̄ **Arrius** apud plebem satis carus haberetur. Hec atq; huiusmodi alia frequentius suggerens, animos **Constantie** suos efficit. Que cum diem obitura uisitaretur a fratre, atq; ab eo blande religioseq; compellaretur extremam dicitur ab eo gram poposcisse, ut pbrim infamiliaritate reciperet, & que sibi ab eo pro spe & salute suggererentur audiret. Se quidem iam ex luce discedentem nihil curare, pro fratris uero statu esse sollicitam, ne forte pro innocentium penis regni sui pateretur excidium. Quibus ille monitis a sorore susceptis, & fidelem pro se germane sollicitudinem credens, accommodauit aurem pbro, & iterum accersiri de exilio **Arrium** iubet, ut quemadmodum de fide sentiret exponeret. Tum ille fidem conscripsit, que non quidem sensum nostrum, tamen uerba nostra continere professionem q̄ uideretur. Miratus quidem est Imperator, & putauit unam eandem q̄ in ipsius & concilii dudum gesti expositione sententiam contineri. Tamen in nullo relaxat animi uigorem, sed rursus eum ad concilium remittit examen. Quoniam quidem addedicationem **Ierosolymorum** ex omni orbe coire sacerdotes inuitabant, hec ad eos de nomine eius scribens, ut si expositionem fidei eius probarent, & eum uel per inuidiam ut assererat tunc circumuentum dinoscerent, uel nunc ab errore correptum, clementi erga ipsum iudicio uterentur, quando quidem tanta fuerit concilii moderatio, ut non in personam eius sed indogmatum prauitatem fuerit lata sententia, si tamen & episcopus eius **Alexandri** accommodaretur assensus. Sed & ab his quidem qui primo ceptis eius fauentes cum simulatione subscripserunt, facile receptus est. Cum uero **Alexandria** prexisset, ibi omne eius frustratum ceptum. Quinque dolis apud ignorantes locus est, scientibus uero dolum intedere

dolū itendere nō aliud est quā risū mouere. Interea dū hec apud
Alexandriam frustra agitantur. uenerabilis Augustus Constan-
tinus in suburbana uilla Nicomedie tricesimo & primo imperii
sui anno diem functus est. liberis de successionē Romani orbis
testamento heredibus scriptis Quo ī tempore quoniā quidem
Constantius cui orientis regnū decreuerat presens non erat. dici-
tur secreto accersiens pbr̄m quē a sorore cōmēdatū supradixius.
& ex inde familiariter habitum. tradidisse ei testamentū qd scrip-
serat. & obtestatus subsacramento. ne ulli nisi Cōstantio cū uenisset
in manus traderet. Cui etiam q̄ eunuchi qui erant in pala-
tio fauebant. arte inditio de Imperatoris morte suppresso usq̄
ad Constantii presentia. multis noua temptantibus oppressis re-
stituta integraq̄ mansere. Cum uero Constantius affuisset. depo-
situm presbiter restituit. Cuius beneficii gratia Impator regni
cupidus ita ei deuinctus est. ut qui imperare cunctis ambierit.
ab illo sibi īperari equanimiter pateret. Ex quo deuicto sibi Im-
peratore. cepit de Arrii restitutione suggerere. & nolentes adq̄
scire sacerdotes. uti cogeret persuadere. ¶ Cap. xii.

E A tempestate apud Alexandriam. Alexander in Ierosoli-
mis Maximus confessor. Apud Constantinopolim eq̄ Alexan-
der. ut Athanasii scriptis comperimus sacerdotio fungebantur
Sed Eusebius quia apud Nicomediam erat. de cuius simulatioe
in subscribendo supradiximus. amplam tēporis nactus. & p̄cipi
per pbr̄m familiaris effectus. reuoluere omia atq̄ inirritū reuoca-
re concilii gesta molitur. Arrium nequaquā apud Alexadriā cō-
morantem uenire facit. & imperialibus edictis concilium denuo
Constantinopolim cōuocari. quo cōuenere illi maxime q̄ Arriū
atq̄ Eusebium sectabantur. quiq̄ sepe cum Alexandro congres-
si ut arrium susciperet. nec tamen aliquid profligātes ab iniuriis
quidem eius temperabant. Ad ultimum certam ei diem statuē
tes denūtiānt. ut aut ipse Arrium susciperet. aut si reniteret se
ecclia pulso & ī exiliū truso. ab alio eū suscipiendū sciret Tū ille no-
cte q̄ ad cōstitutā itererat diē. sub altari iacēs atq̄ ī orōne. & in la-
crimis totā puigilē ducēs. ecclie cām dnō cōmēdabat. Cumq̄ lux
exorta fuisset

exorta fuisset, nec tamē ab oratione Alexandrē cessaret. Eusebius
 eū suis oībus, uelut heretici belli signifer domū Arrii matutinus
 ascendit. eū q̄ propere sequi ad eccliam iubet. p̄statur q̄ Ale
 xander nisi p̄ses adquiesceret, expulsus cederet loco. **Cap. xiii.**

Igit̄ oīum sūma expectatio quo uel Alexandri perseuerantia
 uel Eusebii Arrii q̄ istātia declinaret. Cūq̄ cūctorū aī essent
 ut in tali re expectatione suspensi. Arrius ad eccliam pergens.
 epōrū & populorū frequentia cōstipatus, hūane necessitatis causa
 ad publicū locū declinat. Vbi cū sederet, intestina eius atq̄ omīa
 uiscera in secessis cuniculū defluxere, ac tali in loco dignā mortē
 blasphemie & fetide mentis exsoluit. Quod posteaq̄ in ecclesia
 nūtiatū est Eusebio, atq̄ his qui una secū factū & innocentē uiuē
 Alexandrū de Arrio recipiendo fatigabant, superati pudore, &
 adopterti confusione discedūt. Tunc completus est sermo ad glō
 riā dñi quē in oratione sua Alexander ad dñm proclamauerat
 dicens, Iudica dñe iter me & Eusebii minas atq̄ Arrii uim. Sed
 hii ad p̄sens quidē paululū pudoris habuere. Cōuenientes ue
 ro inter se heretici, uereti ne forte si sicut res gesta est integre ad
 Imperatorem Cōstantium peruenisset, non solū a perfidia eorū
 inqua callide irretitus tenebatur abscederet, uerū & in auctores
 deceptionis sue seuerius aliquid & regia auctoritate decerneret
 Componunt per eunuchos quos iam in perfidia deceptos tene
 bāt, uti de Arrii morte Imperator quam fieri posset compolite
 & cōmuniter nosceret, ne aliquid qđ dei uīdictā indicare uidere
 tur audiret. Quibus ita gestis, de cā fidei ut cepant p̄secuntur.

Igit̄ apud Alexandriā defuncto Alexandro. **Ca. xiiii.**
 Athanasius suscepit sedē. Quod uero esset idem uir
 acris ingenii, & in ecclesiasticis negotiis adprime uigilās, satis iam
 tunc hereticis innotuerat, cum ad concilium Nicenum cum epi
 scopo suo sene Alexandro uenerat. Cuius suggestionibus, here
 reticorum doli ac fallacie uigilanter detegebantur. Statim ergo
 ut eū ep̄m factū cognouere, rati id qđ res indicabat sua negotia p
 illius sollicitudinē nō facile p̄cessura, oībus modis q̄rere aduersus
 eū machinas deceptionū parabant. Verū non mihi absq̄ ordine
 uidet̄, pauca

uidetur. pauca de huius uiri origine supra repetere & cuius apue
ro institutionis fuerit. sicuti ab his qui cum ipso uitā duxerāt ac
cepimus memorare. Tēpore quo apud Alexandriā Petri marty
ris diem Alexander epūs agebat. cum post expleta solēpnia con
uenturos adconuiuiū suum clericos expectaret. in loco mari uidi
no uidet eminus puerorū multitudinem super orā maris ludum
imitantium ut fieri solet episcopum atq; ea que in ecclesiis geri
mos est. Sed cū intentius diutino pueros inspectaret. uidet ab his
geri quedā etiā secretiora & mistica. perturbatus ilico uocari ad
se clericos iubet. atq; eis quid eminus ipse uideret ostendit. Tūc
abire eos & cōprehensos ad se perducere omēs pueros imperat.
Cūq; adessent. quis eis ludus & quid egissent uel quomodo per
conctatur. Illi ut talis habet etas pauidi negare primo. deinde re
gestā per ordinē pandūt. Et baptizatos a se esse quosdā catechu
minos confitētur per Athanasium qui ludi illius puerilis episco
pus fuerat simulatus. Tū ille diligenter inquirens ab his qui ba
ptizati dicebant. quid interrogati fuerint. quid ue responderint.
simul & ab eo qui iterrogauerat. Vbi uidet scdm religionis no
stre ritū cuncta constare. collocutus cū concilio clericorū statuisse
traditur illis quibus integris interrogationibus & respōsionibus
aqua fuerat infusa. iterari baptisma nō debere. sed adimpleri ea
que a sacerdotibus mos est. Athanasium uero atq; eos quos ludus
ille uel presbiteros habere uisus fuerat uel ministros. conuoca
tis parentibus sub dei obtestatione tradit ecclie sue nutriendos
Paruo autē tēpore exacto. cū a notario integre & grāmatico suffi
cienter Athanasius fuisset instructus. continuo tanquā fidele do
mini cōmendatū a parentibus restituit sacerdoti. ac uelut Samu
el quidā in templo dñi nutritur. & ab eo pergente ad patres in
senectute bona. ad portandū post se Efod sacerdotale delegitur.
Sed huius tanti in ecclia pro fidei integritate agones fuerūt. ut
etiam de hoc uideatur dictū esse illud q scriptū est. Ego enī oste
dam ei. quanta oporteat eū pati pro noīe meo. In huius etenim
persecutiones uniuersus cōiurauit orbis. Et cōmoti sunt principes
terre. gētes. regna. exercitus coierūt aduersus eū. Ille autē diuinū
illud cōseruabat

illud conseruabat eloquiū dicēs. Si consistent aduersū me castra
nō timebit cor meū. si exsurgat in me preliū. in hoc ego sperabo
Verum quoniā tanta ac talia eius gesta sunt. ut magnitudo qui
dem rerū nihil me pretereire patiatur. multitudo uero gestorū
quāplurima cogat omittere. incertus estuat animus. dū delibera
re non ualet quid teneat quid omittat. Et ideo pauca nos que
ad rem pertinent memorabimus. Reliqua eius fama narrabit si
ne dubio. minora uero nuntiatura nā qđ addere possit iueniret.

Igit ubi Constantius orientis solus obtinuit regnū **Ca. xv.**
Constantino fratre non longe ab Aquileia apud Alſā flu
uium a militibus interfecto Constans utriusq; germanus. occi
derem satis industrie gubernabat. Nam Constantius natura &
animo regio. dum primis illis regni sui fautoribus satis indulget
per eunuchos arte in perfidiam decipitur a peruersis sacerdoti
bus. & intento satis studio prauis eorū contentionibus obsecun
dat. Sed illi uerentes ne forte adeundi regis copiā quandoq; fie
ret Athanasio. & per eundem ueritatis fidem quā deuertebant
scđm scripturas edoceret. omimodis insimulare eū apud prin
cipē. & uelut oīm scelerū ac flagitiorū aggrediūtur exponere. usq;
quo hūani corporis brachium loculo delatū imperatori ostēdūt
Quod ab Athanasio excisū magice artis gratia de Arsenii cu
iusdam corpore confirmabant. Sed & alia quāplurima crimino
sa simul & flagitiosa componunt. **Cap. xvi.**

Quibus ex cāis Imperator iuberet cōuocato cōcilio Atha
nasium condēpnari. Idq; apud Tyrum misso e latere suo uno ex
comitibus. Adnitente quoq; Archelao tunc comite oriētis. nec
non & eo qui Fenicem prouintiā gubernabat congregari iubet.
Eo deducit Athanasius. locus cū humano brachio circūfertur
inuidie horror nō solū religiosas. sed & uiles aīas puadit. **C. xvii**

Inc Arsenius cuius brachium dicebat excisum. lector aliq
do Athanasii fuerat. obculpā correptionē ueritus frequen
tie se se subtraxerat. Cuius latebras oportunas sibi adhuiuscemo
di cōmentū flagitiosi hoīes ratī. initio cōpositi criminis occultatū
eum apud qndā quē fidissimū sceleribus suis crediderāt reliqrāt
Peruenit tamen

Peruenit tam̄ adhūc in latebris positū quid suo noīe criminis in-
tentaretur **A**thanasio. Et siue eū ipsa hūanitatē cōtemplatio si-
ue diuina perculit prouidentia. clam per noctis silētiū euadēs clau-
stris. enauigauit Tyrū. Et pridie quam causē dicendē adesset ulti-
mus dies **A**thanasio. se se Arsenius obtulit. utq; se rerū gestarū
series haberet edocuit. Ille domi esse hōiem nec inotescere cuiq;
de eius presentia iubet. Interea cōciliū cogit in quo aliquātī cōcin-
nate calūnie cōscii om̄s pene infenso aīo aduersū **A**thanasīū pre-
iudicatoq; conueniunt. Per idē tempus Pafnutius confessor de
quo supra memorauimus aderat **A**thanasīi innocentie conscius
Is cū uidisset Maximū Ierosolimorū ep̄m qui una secū effosso ocu-
lo & poplite succiso confessor extiterat. uerū pro nimia simplicita-
te nihil de sacerdotū scelere suspicantē confedisse cū ceteris quos
factionis macula sotiauerat. mediū confessū adire nō ueritus. **T**e
īquit o Maxime cū quo mihi unū atq; idem cōfessionis insigne
est. cū quo mihi pariter mortale lumē effossū clariorē diuini lu-
minis conciliauit aspectum. **T**e inquā non patiar sedere in conci-
lio malignantiū & cū iniqua gerentibus introire. Iniectaq; manu
eueās eū de medio eorū. ac de singulis instruens perpetua debē
Athanasio cōmunionē sotiuit. Sed interim causa dicitur. Prima
introducīt accusatio mulieris cuiusdā. quē se diceret aliquādo ho-
spitio **A**thanasīū recepisse. & ab eo noctu nihil suspicantē uim cor-
ruptionis esse perpessā. ītroducti ad hoc iubet **A**thanasius. Ingre-
ditur cū **T**imotheo suo. eūq; monet. ut posteaquā mulier dicen-
di finem fecisset. se tacente ipse ad ea quē dixerat responderet.
Cūq; mulier ea quē docta fuerat perorasset. **T**imotheus conuer-
sus ad eam. Vere inquit mulier ego mansi apud te aliquādo. aut
uim tibi ut asseris feci? Tūc illa ut mulierū se taliū procacitas ha-
bet. obiurgās **T**imotheū tu tu inquit mihi uim fecisti. tu in illo
loco cōmaculasti castitatē meā. Simul & conuersa ad iudices ob-
testari fidē dei cepit uera se dicere. Tūc om̄s ridiculosus pudor
habere cepit. q; tam facile tacente eo factio cōpositi criminis pa-
tuitur. **N**ec tam permissi sūt iudices habere de muliere questio-
nē. unde hec uel per quos aut quomodo fuisset aptata calūnia.
qm̄ iudicandi

quoniā iudicādi libertas penes accusatores erat. **H**inc transit ad aliud crimen. Profertur facinus seculis inauditum. Ecce inquit ubi nemo possit uerborū prestigiis decipere oculis res agit. Verbis cessantibus brachiū hoc te aiunt **A**thanasii accusat excisum **H**ec est **A**rsenii dextera quam tu quomodo uel ad quos usus exideris indicato. Tum ille. Quis enī iquit uestrū **A**rseniū nouerat. ut hanc ipsius dexterā esse cognoscatis? **E**xsurrexerūt aliquātiq se dicerent optie scire **A**rseniū. In quibus nōnulli erāt abiq conscientia factionis. **O**rat dehinc a iudicibus **A**thanasius. ut hominē suū quē negotiū depolceret iubeant introduci. Cūq introductus esset **A**rsenius. eleuato eius uultu **A**thanasius concilio & iudicibus ait. **H**ic est **A**rsenius & alleuans eius nihilominus dexterā. hec est inquit etiā dextera eius. hec est & sinistra. **H**ec autē quā isti offerunt manus unde sit uos requirite. **T**ūc uelut nox quedā & tenebre accusatorum oculis infuse quid agerent. quose uerterent nesciebant. **I**psū etenī **A**rsenium testes qui paulo ante scire se dixerant confirmabāt. **V**erū quia non iudicandi. sed opprimendi hoīs causā conciliū gerebat. fragor oīm repēte attollitur. magū esse **A**thanasium. & decipere intuentiū oculos ac clamat. nec debere ullo modo ultra talē hoīem uiuere. Factoq impetu suis eum discerpere manibus parāt. **S**ed **A**rchelaus qui cū ceteris ex precepto Imperatoris concilio presidebat. ereptum eum de discerpentiū manibus per occultos exitus eduxit. ac fuge qua solum possiet. salutē monuit cōmēdare. **C**onciliū tamen rursum conueniens. tanquā si nihil oīno deprehensum fuisset. ut confessum de intētatis criminibus **A**thanasium cōdempnat. **E**t gesta in hunc modum ficta per orbē terre mitentes. ad sceleris sui consensum Imperatore cogente ceteros epōs pepulerunt.

Inc iam toto orbe profugus agit **A**thanasius. **¶** **C**a. xviii. nec ullus ei tutus ad latendum supererat locus. **T**ribuni. prepositi. comites. exercitus quoq; ad inuestigandum eum mouētur edictis imperialibus. **P**remia delatoribus proponuntur. si qs uiuū maxie si id minus caput certe **A**thanasii detulisset. & ita totis regni uiribus frustra aduersus eū cui deus aderat certabat.

Interea sex

Interea sex continuis annis ita latuisse fertur in lacu cisterne nō habentis aquā ut solē nunquā uiderit. Sed cum per ācillam que sola conscia dnōꝝ officiis qui ei latebras prebuerant uidebat indicatus fuisset. tanquā dei spū admonitus. ipsa nocte qua ad eum cōprehendendum cum indicibus ueniebat post ānos sex migravit ad aliū locū. Ita illi qui uenerant frustrati. dnīs quoq; infugā uersis de ancilla ut falsā indice penas sumūt. ¶ Cap. xix.

Uerum ne graues alicui latebre sue fierent. & occasio calūnie innocentibus quereretur. nihil sibi ultra iā tutū in Cōstantii regno presumens. ad Cōstantis partes profugus abscedit. Quo satis honorifice religiosq; susceptus est. quiq; causa eius quā fama cōpererat diligentius cognita. scribit ad fratrem procer- to se cōperisse. q; sacerdos dei sūmi Athanasius iniuste fugas & exilia pateretur. Hunc itaq; recte faceret. si absq; ulla molestia loco suo restitueret. si id nollet. sibi cure futurū. ut ipse id adimplet. regni eius intima penetrans. & penas dignissimas de auctori- bus sceleris sumens. Quibus scriptis perterritus Constantius. q; posse facere ea que minitabatur conscius erat frēm. simulata benignitate ultro uenire ad se Athanasium iubet. & leui increpa- tione perstrictū ad eccliam suam permittit ire securū. Admoni- tus tamen Imperator ab impiis consiliariis. nō est inquit magnū Athanasi qđ epī poscunt de te. ut unā ex multis que sūt apud Alexandriā ecclesiis concedas populis eorū qui tibi cōmunicare nolunt. Tunc ille deo sibi suggerente. paratū in tempore consi- lium reperit. Et quid est inquit Imperator qđ poscēti tibi liceat denegari. qui potestatē habes oīum iubēdi? Sed unū est qđ oro ut meā quoq; peticiunculam libenter admittas. Cūq; se oīa que uellet quāuis essent difficilia promitteret prestaturū. si hoc unū cederet libens Athanasius. Hoc est inqt qđ rogo. ut qa etiā hic nam apud Antiochiā res agebatur sūt nostri populi qui istis cō- municare nolūt unam eis tenere cōcedas eccliam. Equissimum sibi uideri. & ualde prestandū. letus spopōdit Imperator. Sed cū rem detulisset ad eos quoz cōsiliis utebarur. neq; ibi se uelle ac- cipere eccliam. neq; hic dare respondēt. qa plus sibi singuli quiq; quā absentibus

quam absentibus consulebant. Ita imperator admiratus eius prudentiam, properare ocius ad suscipiendā suam eccliam iubet. Sed cum **Maxentii** scelere Imperator **Constans** regno simul & uita fuisset exēptus, rursū in **Athanasium** ueteres illi icentores principis odia resuscitare ceperūt. Fugatoq; de ecclia, in locū eius **Georgium** quendam perfidie & imanitatis sue solum mittunt. Nam prius quendā **Gregorium** miserant. Rursū fuga rursū latere, & edicta aduersū **Athanasium** principis per omēm locum ponuntur, premia & honores delatoribus pollicentia. Ipse quoq; cum ob uidiētā necis fraterne regnūq; recuperandum ad occidētis partes uenisset, & extincto **Maxentio**, regni solus arce potiret fatigare occidentales epōs, & per deceptionē ad consensū **Arriane** hereseos cogere adgredit. **Athanasii** prius condēnatione premissa, & uelut obicis ualidissimi obiectione sublata. ¶ **Cap. xx.**

OB hoc apud **Mediolanum** epōrū cōcilium conuocatur, plures decepti. **Dionisius** uero, **Eusebius**, **Paulinus**, **Rodanius** & **Lucifer**, dolum esse ī negotio proclamātes, asserentesq; q̄ subscriptio in **Athanasium**, non aliam ob causā quā deferende fidei moliretur, in exilio trusi sunt. His etiam **Hilarius** iungitur, ceteris uel ignorantibus uel non credentibus fraudem. ¶ **Cap. xxi.**

Sed tali consilio gestū fuisse negotium rei exitus docuit. Illis nāq; de medio sublati, continuo **Sinodus** apud **Ariminum** congregat. Ibi secundū ea que orientales apud **Seleutiam** cōposuerant callidi hoīes & uersuti, simplices etiam imperitos occidēdalium sacerdotes facile circumueniunt hoc modo proponēdo eis quē magis colere & adorare uellent. **Homousion** an xp̄m illisq; uirtutē uerbi quid **Homousion** significaret ignorantibus, uelut in fastidium quoddā & execrationem sermo deductus est xp̄se credere nō **Homousion** confirmantibus. Sic multorū preter paucos qui sciētes prolapsi sunt animi decepti, contra ea que patres apud **Niceam** conscripserant uenientes, **Homousion** quasi ignotū & ascripturis alienum sermonē, auferri de fidei expositione decernunt. Cōmunionēq; suā hereticorū societate cōmaculant. Ea tempestate facies ecclie feda & admodū turpis erat. Non enī sicut prius

sicut prius ab externis. sed a propriis uastabatur. Fugabat alius. alius fugabatur. Et uterq; de ecclia erat. Ara nusquam nec imolatio. nec libamina. Preuaricatio tamen & lapsus erat ac ruina multorum. Simul pena. sed impar uictoria. Similiter cruciabantur. sed non similiter gloriabantur. quia dolebat ecclia etiam illius casum

qui impellebat ad lapsum

¶ Cap. xxii.

Igitur Liberius qui post Iulium Marci quem Siluester preceperat. successorē in urbe Roma per idem tēpus sacerdotio fungebatur. in exilium truditur. Inq; eius locum Felix diaconus suus ab hereticis subrogatur. Et non tam secte diuersitate. quam cōmunionis & ordinationis conueniētia maculatur. ¶ Cap. xxiii.

Ierosolimis uero Cyrillus post Maximinū sacerdotio confusa iam ordinatione suscepto. aliquando infide sepius in cōmunionē uariabat. Apud Alexandriam uero Georgius satis procaciter uir raptum episcopum gerebat. ita ut magis sibi iuris dicendi creditos fasces. quam sacerdotiū ministrandum religiosi officiis

estimaret.

¶ Cap. xxiiii.

Pud Antiochiam sane diuersis temporibus multa & admodum confuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio. cum multi diuersarum urbium episcopi ad illam sedem summa ambitione niterentur ad ultimū Meletium de Sebastia Armenie ciuitate. contra decreta concilii illuc transferunt. Qui tamē ab ipsis rursus in exilium truditur. q; contra opinionē ipsorum. non Arrii. sed nostram fidem cepit in ecclia predicare. Quē magna plebs ecclia depulsum secuta. ab hereticorum societate diuellitur. ¶ Cap. xxv.

Interea ut aliquando etiā in semetipsam prediues malitia defuisset. sacerdotes & populi qui Arrio duce primitus fuerant ab ecclia diuulsi. intres denuo sectas partesq; finduntur. Nam illi quos paulo superius dixeramus non adquiescentes Eusebii ceterorumq; simulationibus cum Arrio exiliū pertulisse. post modū nec ipsi Arrio regresso de exilio cōmunicare uoluerūt. eo q; simulata confessione cōmunicasset his qui de ipsa substantia dei patris filium confiterentur. quia ipsi ea que primo docuerat Arrius ex nullis extantibus creatum & factum non natū filium

fatis libera

latis libera seu potius impudēti blasphemā confirmabāt. Quod
& post illoꝝ obitū Accius quidā, post Actium ualidius & latius
asserbat Eunomius uir corpore & animo leprosus, & interius ex
teriusq; morbo regio corruptus, arte tamen dialetica prepotens
plurima contra fidē nostrā scripsit, & disputandi leges secutori-
bus suis dedit. A quo etiam nunc Eunomiana heresis appellatur
Alius quoq; Macedonius noīe quē nostris expullis imo potius
necatis apud Constantinopolim statuerunt episcopum, quia si-
mitem patri filiū fatebatur, licet spiritū sanctū eque ut illi blas-
phemaret, tamen ab illis expellitur, quia similia ut de patre etiā
de filio predicaret. Neq; uero nostris cōiungitur, a quibus de spi-
ritu sancto diuersa sentiret. Ita pestifera illa bestia, que per Arri-
um primum quasi de infernis extulerat caput, subito triformis
apparuit. Per Eunomianos qui dicunt per omnia dissimilē filium
patri, qā nullo genere possit esse similis factura factori. Per Ar-
rianos qui dicunt similem quidem posse dici filiū patri, sed largi-
tate gratie nō proprietate nature, inquantū scilicet potest crea-
tori creatura conferri. Per Macedonianos qui dicūt similē quidē
filium per omnia patri, sanctū uero spiritum cū patre & filio nihil
habere cōmune. Hec quidē inter illos ita gesta sūt. Sed sicut de
talibus scriptū est, discussi sūt & nō sūt cōpuncti. Plurimi sane eo-
rum qui uidebantur attentioꝝ uitam gerere, & monasteria
permulta apud Constantinopolim uicinalq; prouintias, & episco-
pi nobiles Macedoniū magis errorem secuti sunt. ¶ Cap. xxvi.

Sed Constantius imperator dum Iuliano quem Cesarem
apud Gallias reliquerat, dignationem sibi augusti spon-
te presumēti, armis ire obuiam parat. xxiiii. post occasum patris
imperii sui anno in oppido Cilicie Moposcrenis diē functus est

Post quem Iulianus presūptū prius deinde ut ¶ Ca. xxvii.
legittimum solus obtinet pꝛicipatū. Is primo uelut arguēs
perpera gesta Constantii, episcopos iubet de exiliis relaxari. Post
uero aduersum nostros tota nocendi arte cōsurgit. Interim qui
superfuerant epī de exiliis relaxantur. Nā Liberius urbis Rome
episcopus Constantio uiuente regressus est. Sed hoc utrū quod
adquieuerit

adquieuerit uoluntati sue ad subscribendū. an ad populū Roma-
ni gratiā aquo proficiscens fuerat exoratus indullerit. pro certo
cōpertum non habeo. Lucifer autē cum exoraret ab Eusebio. qā
uterq; in partibus uicinis egypto fuerat relegatus. ut aduidēdū
Athanasium Alexandriā pergerent. cōmuniq; tractatu cum his
qui superfuerant sacerdotibus de statu ecclie decernerent. prese-
tiam sui abnegans. legatū pro se diaconū suū mittit. atq; ipse in-
tento animo Antiochiā pergit. Ibiq; dissidentibus adhuc parti-
bus. sed in unum tamē reuocari posse sperantibus. si ibi talis eli-
geretur episcopus. erga quē non una plebs sed utraq; gauderet
Preprosperum catholicum quidem & sanctū uirum ac per omnia
dignum sacerdotio Paulinum episcopum collocauit. sed tamen
in quem adquiescere plebs utraq; non posset. ¶ Cap. xxviii.

Pergit interea Eusebius Alexandriā. ibiq; confessorū conci-
lio congregato. pauci numero sed fide integri. & meritis
multi. quo pacto post hereticorū pcellas & perfidie turbines. trā-
quillitas reuocaretur ecclie omī cura & libratione discutiūt. Aliis
uidebatur fidei calore feruentibus. nullum debere ultra sacerdo-
tium recipi. qui se utcūq; heretice cōmunionis contagione macu-
lasset. sed qui imitantes apostolos querebant nō q̄ sibi utile es-
set. sed qd pluribus. Vel qui imitarentur xp̄m. qui cū esset om-
nium uita. pro salute cunctorum humilians se descendit in mor-
tem. quo scilicet inueniretur & in mortuis uita. Dicebant melius
esse humiliari paululum propter deiectos. & inclinari propter eli-
sos. ut eos rursus erigerent. nec sibimet solis puritatis merito ce-
lorum regna defenderent. sed esse gloriosius. si cum pluribus il-
luc mererent intrare. Et ideo rectum sibi uideri. ut tantum per-
fidie auctoribus amputatis. reliquis sacerdotibus daret optio. si
forte uelit abiurato errore pfidie. ad fidē patrū statutaq; cōuer-
ti nec negare aditū redeūtib. qn potius de eorū cōuersiōe gaudere
qā & ille euāgelicus iunior filius paterne depopulator substātie. i
semetipsū reuersus. nō solū suscipi meruit. sed & dignus paternis
cōplexibus dputat. & annulū fidei recipit & stola circūdat. p quā
quid aliud

qd aliud quā sacerdotii declarant insignia. Nec p̄babilis extitit apud patrē senior filius qđ inuidit recepto. nec tantū meriti habuit nō delinquendo. quātū note cōtraxit nō idulgēdo germano

Quoniam igit̄ huiusmodi sententias ex euangelica **Ca. xxix.** auctoritate prolatas ordo ille sacerdotalis apostolicus approbasset. ex cōcilii decreto Asterio ceterisq; qui cum ipsi erant orientis iniunguntur procuratio. occidentis uero Eusebio decernitur. Additur sane in illo concilii decreto. etiam de spiritu sancto plenior disputatio. ut eiusdem substantie ac deitatis cuius pater & filius. etiam spiritus sanctus crederetur. nec quicquā prorsus in trinitate aut creatum aut inferius posterius ue diceretur Sed & de differentia substantiarum & subsistentiarū sermo eis per scripturam motus est. **Q**uod greci Oysir Setypos Triseno uocant. **Q**uidam etenim dicebant substantiam. & subsistentiā unum uideri. **E**t quia duas substācias nō dicimus ī deo. nec tres subsistentias dicere debemus. Alii uero quibus longe aliud substantia quā subsistentia significare uidebatur. dicebant quia substantia ipsam rei alicuius naturam rationemq; qua constat designet. Subsistentia autem unius cuiusq; persone hoc ipsū qđ extat & subsistit ostendat. Ideoq; propter Sabellii heresim tres esse subsistentias confitendas. qđ quasi tres subsistentes personas significare uiderentur. nec suspicionem daremus tanquā illius fidei sectatores. qui trinitatē in nominibus tantum & nō in rebus ac subsistentiis confitentur. Sed & de incarnatione dñi comprehensum est. quia corpus qđ susceperat dominus. neq; sine sensu neq; sine anima suscepisset. **Q**uibus omnibus caute moderate q; compositis. unusquisq; itinere suo cū pace perrexit. **Ca. xxx.**

Ed Eusebius cum redisset Antiochiam. & inuenisset ibi a Lucifero contra pollicitationē ordinatū episcopū. pudore simul & indignatiōe cōpulsus abcessit. neutre patri cōmunionē suā relaxans. quia digrediēs idē promiserat se acturū ī cōcilio. ut is eis ordiaret epūs a quo pars neutra descisceret. Ille nāq; populus qui Meletii dudū de ecclia pulsū quasi p̄fide recta fuerat secutus. nō se iunxerat

se iūxerat ad priores catholicos. idest q̄ cū Eustachio ep̄o fuerant
ex quibus etiam Paulinus erat. sed suum principatum suumq̄
conuenticulū tenuit. Hos ergo cū in unū reuocare uoluisset Eu
sebius. nec tam preuentus a Lucifero potuisset abscellit. Tūc re
gressus Meletius de exilio. quia cū eo numerosior populus erat
eccliam tenuit. & ex eo iam propriam sinodū cum ceteris orien
talibus episcopis habuit. nec tamen Athanasio iunctus est. Inte
rim Lucifer iniuriam dolens q̄ episcopū a se ordinatū apud An
tiochiam non recepisset Eusebius. nec ipse recipere cogitat Ale
xandrini decreta concilii. sed constringebatur legati sui uinculo
qui in concilio ipsius auctoritate subscripserat. Abicere nāq̄ eū
non poterat. quia auctoritatem eius tenebat. Si uero recepisset.
om̄e suum frustrandū uidebat icipit. Diu ergo de hoc multūq̄
deliberans. cū ex utraq̄ parte concluderetur. eligit ut legato suo
recepto. erga ceteros sententiā disparem sed sibi placitam custo
diret. Ita regressus ad Sardanīe partes. siue q̄a citata morte pre
uentus tempus sententie mutande non habuit. Etenim temere
cepta corrigi spatio solent. siue ad hoc animū immobiliter federat.
parum firmauerim ex ipso. Interim Luciferianorū scisma qd̄ licet
per paucos adhuc uoluitur sūpsit exordium. Eusebius uero circū
iens orientem atq̄ Italiam. medici pariter & sacerdotis fungeba
tur officio. Singulas quasq̄ ecclias abiurata infidelitate. ad sanita
tem recte fidei reuocabat. Maxime qd̄ Hylarium quē dudū cū
ceteris episcopis in exilium trusum esse memorauimus. regressū
iam & in Italia positum. hec eadem erga instaurandas ecclias fir
demq̄ patrū reparandam reperit molientem. ¶ Cap. xxxi.

Nisi quod Hylarius uir natura lenis & placidus simulq̄ &
eruditus ad persuadendum cōmodissimus. rem diligentius
& aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter scrip
tos edidit. quibus & hereticorum uersutias & nostrorum decep
tiones. & male credulam simplicitatem ita diligentius exposuit.
ut & presentes & lōge positos quibus ipse per se differere uiua
uoce non poterat. perfectissima instructione corrigeret. Ita isti
duo uiri uelut magnifica quedam mundi lumina. Hylliricum
Italiā galliasq̄

Italiā galliasq; suo splendore radiarūt. ut om̃s etiā de absconditis
angulis & abstrusis hereticorū tenebre fugarentur. ¶ **Ca. xxxii.**

Sed Iulianus postquā ad orientem per eas bello pullaturus
aduenit. & publica quā prius occultauerat erga idolorū cul
tū ferri cepit īsanīa callidior ceteris persecutor. nō ui neq; tormē
tis. sed premiis honoribus blanditiis persuasionibus maiorem pe
ne populi partem quā si atrociter pullasset elisit. Studia auctorū
gentiliū xpianos adire prohibens. ludos litterarū illis solis qui de
os deasq; uenerantur patere decernit. Militie cingulum nō dari
nisi īmolantibus iubet. Procuracionem prouintiarū iurisq; dicen
di xpianis statuit non debere comitti. utpote quibus etiam lex
propria gladio uti uetuiſſet. & proficiebat cottidie ī huiuscemōi
legibus exquirendis. quibus si quid uersutum uel callidum. tamē
qd minus uideretur crudele decerneret. ¶ **Cap. xxxiii.**

Sed non erga Athanasium sicte philosophie tenere imagi
nem potuit. Etenim cū uelut tetri serpentes de cauernis
terre ebulientes ad eum processissent. magorū philosophorū aru
spicum augurūq; manus prophana om̃es pariter allegant nihil
suis actibus successurū. nisi prius Athanasium uelut horū oīum
obstaculum sustulisset. ¶ **Cap. xxxiiii.**

Terum mittitur exercitus. iterum duces. iterū oppugna
tur ecclīa. Cumq; eum mesti ac flentes populi circūstarent. pro
phético apud eos usus sermone phibetur. Nolite inquit o filii cō
turbari. quia nubecula est & cito pertransit. Cumq; discessisset.
& nauī per Nilum fluuiū iter ageret. comes qui ad hoc ipsū mis
sus fuerat. cognito eius itinere. instanter eum īsequi cepit. Et cū
forte applicuisset Athanasii nauicula ad quēdā locum. comperit
apretereuntibus post tergum esse psecutorē suum. & iam iamq;
nisi prospiceret īminere. Conterriti om̃s qui simul aderant sotii
heremum suadebant ad fuge presidium petendam. Tum ille no
lite inquit o filii deterreri. eamus magis īnocursum pculſori no
stro. ut sciat quia longe maior est qui nos defēdit quam qui pse
quitur. Et conuersa nauicula. iter agere obuius ei qui se īsecta
batur adgressus est. Ille qui nullo genere suspicari posset in
occursum sibi

occursum sibi uenire quem quereret, tanquam pretereuntes alios quos interrogari iubet, ubi audissent esse **A**thanasium. Cumque respondissent se uidisse eum non longe euntē, tota celeritate pertransiens properat in uanū, festinans capere quē ante oculos positum uidere non potuit. Ille uero dei uirtute monitus **A**lexandriā redit, ibique tuto latebras usque quo persecutio cessaret exegit.

Dedit & aliud Iulianus uerborum sue ac leuitatis **Ca. xxx.** inditiū. Nam cum Dafnis in suburbano Antiochie iuxta fontem Castalium litaret Apollini, & nulla ex his que querebat responsa susciperet, causasque silentii percontaret a sacerdotibus de monis, aiunt Babile martyris sepulchrū prope adstare, & ideo responsa non reddi. Tūc ille galileos uenire, hoc enim nō nostris appellare solitus erat, & auferre sepulchrum martyris iubet. Igitur ecclesia uniuersa conueniens, matres & uiri iuuenes uirginesque in mensa exultatione succincti, trahebant longo agmine arcem martyris psallentes summis clamoribus & cum exultatione dicentes. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui confidunt in simulacris suis. Hec in auribus prophani principis per sex milia passuum tanta exultatione psallebat omnis ecclesia, ut celū clamoribus resultaret. Vnde & ille in tantā iracundie rabie deductus est, ut altera die comprehendere christianos passim & trudi iuberet in carcerem ac penis & cruciatibus affligi. **Ca. xxxvi.**

Quod Salustius prefectus eius non probans, licet esset gentilis, tamen iustus exsequitur, & apprehensum quandā adolescentem qui primus occurrit Theodorum nomine, a prima luce usque ad horam undecimam, tanta crudelitate & tot mutatis carnificibus torfit, ut nulla etas simile factum meminerit. Cum tamen ille in eculeo sublimis & hinc inde lateribus instante tortore, nihil aliud fecerit nisi uultu securo & leto psalmū quem pridem omnis ecclesia cecinerat iteraret. Cumque se omni expensa crudelitate Salustius nihil egisse perspiceret, recepto in carcere iuvene, abisse fertur ad Imperatorem, & quid egerit nuntiasse, ac monuisse ne tale aliquid temptare uellet decetero. Alioquin & illis gloriam, & sibi ignominiam quereretur. Hunc Theodorum ipsi nos postmodum apud Antiochiā

apud Antiochiā uidimus. & cum requireremus ab eo si sensum doloris habuisset ex integro. dicebat dolores se quidē parū sensisse. adstitisse autē quendā iuuenē qui sudanti sibi linteo candidissimo. & sudores extingeret & aquā frigidā frequenter infunderet. & ita se esse delectatū. ut tunc melior factus sit. quādo de throno de eculeo iussus est. Cōminatus igitur Imperator post uictoriā Persicā melius se xpianos debellaturū. profectus quidem est. sed nullus reditus. Ibi nāq; incertū a suis an ab hostibus confossus post annū & octo menses presūpti Augustalis imperii finē fecit.

Quanta uero eius ad decipiendū subtilitas & **Ca. xxxvii.** calliditas fuit. ut etiā infelices iudeos uanis spebus illectos ut ipse agitabatur illuderet. Quos primo oīum conuocatos ad se interrogat. cur non sacrificarent. cum eis lex sua de sacrificiis imperaret. At illi occasionē se inuenisse tēporis rati. non possumus inquirunt nisi in solo Ierosolimoꝝ tēplo. Ita nāq; precipit lex. Et accepta ab eo reparandi templi licentia. intantū insolentie perueniunt. ut aliquis eius prophetarū redditus uideretur. Igitur ex oībus locis atq; prouintiis conuenere iudei. locū templi olim igne confūpti aggredi cepere. comite properandi operis ab Imperatore concessō. sūptu publico & priuato res omī instantia gerebat. Interea insultare nostris. & uelut reparatis sibi regni temporibus cōminari acrius ac seuitiam ostentare prorsus in magno tumore & superbia agere. Cyrillus post Maximū confessorē Ierosolimis habebatur epūs. Apertis igitur fundamentis. calces cēmtaq; adhibita. nihil omnino deerat. quin die postera ueteribus deturbatis. noua iacerent fundamenta. cum tamen epūs diligenti consideratione habita. uel ex his que in Danielis prophetia de tēporibus legerat. uel qđ i euangelis dominus predixerat persisteret. nullo genere fieri posse. ut ibi a iudeis lapis sup lapidem poneretur. res erat in expectatione. **Ca. xxxviii.**

Et ecce nocte que adincipiendum opus iam sola restabat terremotus ingens oboritur. & non solum fundamētōrū saxa longe lateq; iactantur. uerum etiam totius pene loci edificia complanantur. Porticus quoq; publice in quibus iudeorum multitudo

iudeorū multitudo q̄ operi uidebat̄ insistere cōmanebat ad solū deducte. om̄s iudeos qui reperti sunt oppressere. Luce uero orta cū se mala crederent effugisse. ad requirendos qui oppressi fue-

Erant reliqua multitudo concurrir. ¶ Cap. xxxix.

Des erat quedā in inferioribus tēpli demersa. habēs aditū inter duas porticus que fuerāt cōplanate in qua ferramenta ala q̄ operi necessaria seruabāt. equa subito globus quidā ignis emi cuit. & per mediū platee percurrrens adultis & exterminatis qui aderant iudeis. ultra citraq̄ ferebat̄. Hoc iterū sepiusq̄ & frequētissime per totā illā diem repetens. pertinacis populi temeritatē flāmis ultricibus cohercebat. Cū interī pauore ingenti & trepidatione om̄s qui aderant deterriti solū uerū deū xp̄m confiteri cogebant̄ inuiti. Et ne hec fieri casu crederent̄ insequentī nocte inuestimentis om̄i signaculū crucis ita euident̄ apparuit. ut etiā qui diluere pro sui infidelitate uoluisset nullo genere ualeret aboleri. Sic deterriti iudei atq̄ gentiles. locū simul & inaniter cepta reliquere.

Explicit liber. x. Incipiunt caplā libri. xi.

Cap. i. De ortu & religiosa mente principis Iouiniani. & de fine eius. Ca. ii. De ortu Valentiniani & Valentis. Ca. iii. De dormitione Athanasii & persecutionibus Lutii heretici. Ca. iiii. De uirtutibus & mirabilibus sanctorū qui fuerūt in egypto. Ca. v. De persecutione que fuit apud Edessā. Cap. vi. De Moyse quē regina saracenorū gentis poposcit ep̄m. Cap. vii. De Didimo uidente Alexandrino. Ca. viii. Quāti ex discipulis Antonii etiā tūc inheremo habitantibus uirtutes & signa fecerunt. Cap. ix. De Gregorio & Basilio Capadotie epis. Ca. x. De Damaso ep̄o. & Vrsini subreptione. cap. xi. De Ambrosio ep̄o. cap. xii. De Valentiniani fine. cap. xiii. De Gothorū per Tracias irruptione & Valētis nece. cap. xiiii. Vt Gratianus Imperator Theodosiū regni participē absciuit. & post multa religiose & fortiter gesta Maximi tyrāni insidiis subcubuerit. ca. xv. De Valētiano puero atq̄ matre eius Iustina q̄ de sensas ecclesias perturbare conatus est. Cap. xvi. De beniuoli magistri memoria fideli constantia. Cap. xviii. Vt Theodosius

Vt Theodosius necē Gratiani ultus. de Maximo triūphauerit .
Ca. xviii. De theodosii cōmissio in Thessalonicenses. & penitentia
eius publice apud sacerdotes gesta. Cap. xix. De restitutioe
ecclesiarū que per ipsū in oriēte catholicis restituit. Ca. xx. De
Apollinare & heresi eius. Ca. xxi. De episcopoz successiōibus
per orientē. Ca. xxii. De seditione paganorū contra fideles .
Ca. xxiii. De situ tēpli Serapis & subuersione eius. Ca. xxiiii
De fraudibus paganorū que ī tēplis detecte sunt. Cap. xxv.
De Saturni sacerdote tyrāno totius pene Alexandrie adultero .
Ca. xxvi. De Canopi iteritu & initio . Ca. xxvii. De ecclesiis
& martyriis que in idolorū locis cōstructe sunt. Ca. xxviii. De
Ioannis sepulchro uiolato & reliquiis apud Alexandriā conserua
tis. Ca. xxix. De Thoracibus Serapis apud Alexandriā abrahis
& signi xpī in loco eorū reddito. Ca. xxx. Vt mēsurā aque
Nili fluminis quā poecim uocant ad eccliam deferat. Ca. xxxi.
De Valentiniani iunioris interitu. & ortu Eugenii. Ca. xxxii.
De responsis Ioānis monachi. Ca. xxxiii. De apparatu belli
aduersus Eugenium Theodosii. & de uictoria eius orationibus ma
gis quā uirtute patrata. Ca. xxxiiii. De fine Theodosii post ui
etoriam & Archadio atq; Honorio liberis eius & heredibus re
gni
Expliciunt caplā libri. xi. Incipit liber. xi.

Post Iuliani Necē tandē ciuile nobis Iouiniani repa
ratur imperiū. Is nāq; sub uno eodēq; tēpore Impe
rator & confessor. & male illati extitit depulsor erro
ris. Nam cū in procinctu esset exercitus & urgueret
barbarus. ductoresq; nostri de sūmis rebus consiliū trahentes Io
uiniano calculū darent. cūq; apprehēsus ad suscipiēda imperii tra
heretur insignia ad exercitū Iuliani sacrilegiis profanatū dicitur
proclamasse. Non se posse imperare eis. quia esset cristianus .
Tum omnes parī eademq; uoce respondisse perhibentur. & nos
cristiani sumus. nec prius quam hanc uocem audiret. adquiesce
re ad imperium uoluisset. Deniq; statim affuit diuina clementia
contraq; omnem spem cum clausi undiq; hostibus tenerentur
nec euadendi

nec euadendi facultas ulla subpeteret. subito emissos a barbaris oratores ad esse uident. pacemq; deposcere. Exercitui quoq; inedia cōsumpto cibos ceteraq; necessaria inmercimoniis polliceri. omīq; humanitate nostrorū temeritatē emendare. Sed ubi in xx. & viiii. annis pace cōposita ad Romanū regressus est solum. clariorq; lux nostro se orbi ex orientis partibus ab orta diffudit. Rē publicam quasi post nimias procellas omī moderatione adgreditur reparare. Ecclīarū uero curā non in secundis habere. nec tam incaute ut Cōstantius egerat. sed lapsu predecessoris admonitus honorificis & officiosissimis litteris Athanasium requirit & ab ipso formā fidei & ecclīarū disponendarū suscipit modū. Sed hec tā pia & tā leta principia mors imatura corrumpit. Post nouē etenim menses ortus sui apud Cilitiam diem obiit. ¶ Cap. ii.

Post hunc Valentinianus imperiū suscepit. qui pro fide nostra a Iuliano de militia fuerat expulsus. Sed compleuit in illo domū qđ promisit. plus etiam quā centupla in presenti seculo restituens ei. Nam quia militiā pro xpō reliquerat. recepit imperiū. Is in consortiū regni assūpsit fratrem Valentē & sibi quidem occiduas partes delegit. illi autē orientales reliquit. Sed Valens fauendo hereticis abiit in uiam patrū suorū. Nam & episcopos egit in exiliū. & presbiteros ac diaconos & monachos Tatiano Alexandrie presidente. usq; ad tormenta deduxit & ignibus tradidit. Multaq; nefanda & crudelia in ecclīa dei molitus est. Sed hec omīa post Athanasii obitū. Nā illo superstitē. uelut diuina quadā uirtute prohibitus. cū dibacharet in ceteros. in illum

¶ nihil ausus est triste cōmittere. ¶ Cap. iii.
Sic ea tempestate cū quadragesimo & vi. anno sacerdotii sui Athanasius post multos agones multasq; patientie coronas quieuisset in pace. sciscitatus de successore Petrū tribulationum suarū participem & sociū delegit. Sed Luthius Arriane partitis epūs. continuo tāquā ad ouem aduelat lupus. Et Petrus quidem nauē protinus conscendens. ad urbem Rōmā profugit. Luthius uero tanquā materia sibi crudelitatis oblata seuior erga ceteros efficiebat. Et ita ibat in sanguinē. ut nec speciem quidem aliquā religio-

aliquā religionis seruare uideretur. Cuius primo ingressu tanta & tam turpia in uirgines & continētes ecclie gesta sunt. que nec in persecutionibus gentilium memorant. Inde post fugas ciuiū & exilia. post cedes & tormenta flāmasq; quibus innumeros con fecerat. ad monasteria furoris sui arma cōuertit. Vastat heremū bella quiescentibus indicit. Tria milia simul & eo amplius uiros per totam heremū secreta & solitaria habitatione dispersos. ob pugnare pariter aggreditur. Mittit armatā equitū ac peditū ma num. Tribunos prepositos. & belloꝝ duces. tanquā aduersū bar baros pugnaturus elegit. Qui cū uenisset. nouam belli speciem uident. hostes suos gladiis obiectare ceruices. & nihil aliud dicere nisi amice ad quid uenisti.

¶ Cap. iiii.

Per idem tēpus patres monachoꝝ uita & antiquitatis me rito Macharius. & Isidorus alijsq; Macharius atq; Eraclides & Pambus Antonii discipuli per egyptū & maxime ī Nitrie deser ti partibus habebant. Viri qui consortiū uite & actū non cum ceteris mortalibus. sed cū supernis angelis habere credebantur. Que presens uidi loquor & eoꝝ gesta refero. quoꝝ in passioni bus solius esse promerui. Hii ducebant exercitū dñi non morta libus telis. sed fide religionis armatū exercitum moriendo uincē tem. & qui sanguinis sui profusione uictor xpī sequeſet ad ce lum. Quiq; dum intabernaculis positi & orantes expectarēt in terfectores suos. delatus est ad eos homo olim membris oibus & precipue pedibus aridus. Sed cū ab eis ī noīe dñi oleo fuisset perunctus. statim confirmate sunt plante eius. Et dicentibus eis innoīe Iesu xpī quē Lutus persequitur surge & sta in pedibus tuis. & redi in domū tuam. continuo exurgens & exiliens bene dicebat deum ostendens quia uere erat ī eis deus. Ante aliquā tulum uero tēporis cecus quidā rogabat adduci se ad cellulam Macharii que erat in deserto itinere triū dieꝝ. Quo posteaquā cecus multo ductantium labore peruenit. Macharium nō repit domi. Cōtristatus ualde. nullatenus mitigare mestitiam poterat sanitatis solatiis carens. Tum uero feruore fidei concalescens. de precor inq; ad eos qui se duxerant. applicate me ad illā partem parietis ubi

parietis ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus parum
luti aridi unde paries oblitus uidebat adsumens palme sue su-
perposuit. Rogat etiam ut aquam de puteo ex quo bibere sole-
bat haurirēt. **Q**uo humore soluēs glebulam eodemq; luto ocu-
los suos superunguens. & lauans de aqua que hausta fuerat. repē-
te recepit uisum. ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua.
Sed ne secundū leprosos illos ageret quos ase curatos in euange-
liis ingratos dominus notat. cū omni domo sua regressus & deo
gratias referens. rem ut gesta fuerat indicauit. **I**dem ipse **M**acha-
rius **L**eene speluncam habuit cellule sue uicinam. & quadam die
catulos suos cecos ad eum belua producit. atq; ante pedes eius
posuit. **A**t ille cum intellexisset pro cecitate catulorum bestiam
supplicare. rogauit dñm ut eis redderet uisū. **Q**uo recepto ma-
trem sequentes redeunt ad speluncam. & paulopost ipsa cum ca-
tulis suis regrediens. pelles ouīū lanatas plurimas. uelut munus
pro suscepta gratia ad senem defert. morsu oris euectas. & ante
fores eius eis depositis abscedit. **V**erum si singulorum mirabili-
um gesta prosequi uelimus. excludimur apoposita breuitate. ma-
xime cum hec narrationem proprii operis habere mereantur.
Sed in his omnibus **L**ucius non erubuit nec aliquid reuerētie uir-
tutum mirabilibus detulit. **Q**uinimo iubet patres ipsos abla-
tos agrege suo. imo clam raptos in insulam quandam egypti pa-
ludium deportari. in qua compererat neminem prorsus esse xpīa-
num. quo per hoc uel absq; solatiis uel absq; consuetis actibus ui-
uerent senes. **I**gitur cum duobus solis pedissequis noctu ad in-
sulam deducuntur. In qua erat templum quoddā sūma uenera-
tione a loci incolis obseruatum. **C**umq; nauicula senum orā soli
illius contigisset. ecce subito sacerdotis tēpli illius uirgo filia cor-
repta spiritu. cum ingenti uociferatione & clamoribus usq; ad ce-
lum datis. per medios agi populos cepit. **E**t crebros ducens rota-
tus. stridens huc atq; illuc rapida ora uibrare. **C**umq; ad specta-
culum tam ingentis monstri. maxime cum esset sacerdotis filia
qui in honore precipuo apud illos erat populi conuenissent. per
auras eam raptam sequentes. perueniunt usq; ad nauiculā senū.
Ibi uero

160
Ibi uero proiecta eorum pedibus & prostrata clamare cepit. Quid uenistis huc serui dei summi antiquis nos & ueternosis euoluere domiciliis. In hoc loco depulsi undique latebamus. Quomodo uos nequaquam latere potuimus. Cedimus antiquis sedibus. populos uestros terrasque recipite. Cum hoc diceret increpatus ab eis erroris spiritus effugatur. Et puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis predicantes eis fidem domini nostri Iesu christi. instantam conversionem repente eos perduxerunt. ut statim manibus suis antiquissimum templum & infima generationis habitum destruerent. & ecclesiam confestim edificarent. Nec ad deliberandum spatio temporis eguerunt. quibus fidem rerum fecerant non uerba. sed uirtus. Sed hoc cum fuisset Alexandria nuntiatum. ueritus Lulius ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent. qui aperte iam bellum non hominibus sed deo indiceret. occulte eos reuocari. & in heremum remitti iubet. Dum hec in egypto geruntur. ne in aliis quidem locis persecutionis flamma cessabat. **Cap. v.**

Essa namque Mesopotamie urbs fidelium populorum est Thome apostoli reliquiis decorata. Vbi cum Imperator populos uidisset ecclesiis eiectos in campo habere conuenticulum. tanta dicitur iracundia accensus. ut prefectum suum pugno percuteret. cur non fuissent inde quoque sicut iusserat deturbati. At ille licet esset paganus. & iniuriis ab Imperatore fuisset affectus. tamen consideratione humanitatis altera die ad uastandum populum processurus. facit hoc ipsum ciuibus per occulta inditia clarescere. quo scilicet cauere se possent. ne inuenirentur in loco mane processurus terrorem solito maiorem per officium mouet. agitque omnia quo quam minimi uel si fieri posset nulli periclitarentur. Videt tamen frequentiore solito populum tendere ad locum. currere precipites. & festinare tanquam uererentur ne qui deesset ad mortem. Interea uidet quandam mulierculam ita festinam & properam domo sua prorumpere. ut nec clauderet hostium. nec operiri ut mulierculum habitum decet diligentius potuisset. infantem quoque paruulum secum trahentem. cursuque rapido irrupto etiam

irrupto etiam officii agmine festinantem. Tum ille ultra non ferens. adprehendite inquit mulierem. & huc deducite. Cūq; fuisset adducta. quo inquit infelix mulier properas tam festina? Ad campum ait. quo catholicorum populus conuenit. Et non inquit audisti quia prefectus illuc pergit ut omēs interficiat quos inuenit? Audiui inquit. Et ideo festino ut ibi inueniar. Et quo inquit paruulum istum trahis? Vt & ipse ait martyrium cōsequi mereatur. Que cum audisset uir moderatissimus. redire officiū & conuerti uehiculum ad palatium iubet. Et ingressus ait Imperatori. subire mortem si iubeas paratus sum. opus uero quod precipis implere non possum. Cumq; edocuisset cuncta de muliere

Prepressit Imperatoris insaniam. ¶ Cap. v.
Er idem tempus ecclesia uelut persecutionis igne conflante purior auri metallo refulgebat. Non enim in uerbis unius cuiusq; fides. sed in exiliis & carceribus probabatur. quia non honorari erat catholicum esse sed pene. precipue apud Alexandriam. Vbi ne sepeliendis quidem corporibus mortuorum libera facultas fidelibus erat. Que dum Lutius omnia arrogantia & seuitia gereret. Mauia Saracenorum gentis regina. uehementi bello Palestini & Arabici limitis oppida atq; urbes quaterere. uicinasq; simul uastare prouintias cepit. Cumq; frequentibus bellis Romanum attriuisset exercitum. & plurimis peremptis. reliquos uertisse infugam. orata pacem non aliter se amplexuram promittit nisi Moyses quidam nomine monachus gēti sue ordinaretur episcopus. Qui inheremo partibus suis propinqua uitam solitaria ducens. meritis & uirtutibus ac signis que faciebat deus per illū magnifice innotuerat. Petitio eius principi indicata Romano. sine ulla dilatione iubetur impleri. Aducibus nostris q̄ ibi infelicer pugnauerant. captus Moyses ad sacerdotium suscipiendū Alexandriam ex more deducitur. Adest Lutius cui ordinandi deferbatur officium. Quo uiso Moyses presentibusducibus qui perurgebant & populis ait. Ego quidem me non esse dignum tanto sacerdotio iudico. Verumtamen si aliqua in me licet in digno diuina dispensatio putatur explenda. deum nostrum celi ac terre dñm

terre dñm testor. q̄ Lutus sanctorum sanguine pollutas & cru-
entitas super me non initiet manus. Cūq; Lutus tam graui no-
ta iniustum se uideret in oculis plurimorum. Quare inquit o
Moyses tam facile condempnas eum. cuius fidem ignoras? Aut
si tibi aliquis de me aliter indicauit. audi fidem meā. & tibi ipsi
magis quam aliis crede. Tum ille. Desine iquit o Luci dolosis tuis
me quoq; imaginibus aggredi. Bene mihi nota est fides tua. quā
protestantur serui dei per metalla dānati. Episcopi ī exilium tru-
li. presbiteri. diaconi. extra xpīani nominis habitacula relegati. Be-
stis alii. alii etiam ignibus traditi. Numquid potest uerior esse fi-
des que auribus capitur quā que oculis peruidetur? Apud me
certum est. qđ qui xpō recte credunt. ista non faciunt. Et ita ma-
iore dedecore deformatus. quoniā perurgebat necessitas rei pu-
blice consulendi. compulsus est adquiescere. ut ab episcopis quos
in exilium truserat sacerdotium sumeret. Quo suscepto. & gen-
tis ferocissime pacem tenuit. & fidei catholice custodiuit inteme-
rata consortia.

Cap. vii.

Erum cum apud Alexandriam populos & urbē nebulosi
ductoris tetra perfidie caligo suffunderet. uelut lampadam quā
dam diuina luce fulgētem Didimum dominus accendit. De cu-
ius uita atq; institutis. quoniā ad ecclesie gloriā dei munere cō-
cessus creditur. licet intranscursu necessario tamen cōmemoran-
da nobis pauca uidentur. Is namq; in parua etate. cum etiam ad
huc prima litterarum ignoraret elemēta. luminibus orbatus. ma-
iore desiderio scientie ueri luminis inflāmatur. nec desperationē
cupitam adipiscendi passus est. cum audisset in euangelio scriptū
qđ apud homines impossibile est. possibile est apud deū. Hac igi-
tur diuina pollicitatione confisus. indefinenter dñm precabatur
non ut oculorum carnalium uisum. sed ut illuminationem cor-
dis acciperet. Miscebat tamen precibus studia ac labores. & iu-
ges continuatasq; uigilias non ad legendum sed ad audiendum
adhibebat. ut qđ aliis uisus hoc illi conferret auditus. Cum uero
post lugubrationis

uenisset **Didimus** silentium illud non ad quietem uel etiam datum ducens, tanquam mundum animal ruminans cibum quem ceperat ex integro reuocabat. & ea que audum percurrentibus aliis ex librorum lectione cognouerat, memoria & animo retexebat, ut non tam audisse que lecta fuerant, quam descripsisse ea mentis sue paginis uideretur. Ita breui deo docente in tantam diuinarum humanarumque rerum eruditionem ac scientiam uenit ut scole ecclesiastice doctor existeret. **Athanasio** episcopo ceterisque sapientibus in ecclesia dei uiris admodum probatus. Sed & in ceteris siue dialectice seu **Geometrice**. **Astronomie** quoque uel **Arismetice** disciplinis ita esset paratus, ut nullus umquam philosophorum, aliqua ex his artibus proponens obtinere eum uel concludere quiuert. Sed statim ut responsiones eius acciperet magistrum eum etiam illius de qua proposuisset crederet. Discipline huius aliquanti dicta uel communiter disputata, uel proponentibus responsa adhibitis notariis describere, que etiam nunc in magna admiratione habentur. Nos tamen qui & uiue uocis eius ex parte aliqua fuimus auditores, & ea que a nonnullis dicente eo descripta sunt legimus, longe maiorem gratiam & diuinum nescio quid, ac supra humanam uocem sonans, in illis magis sermonibus, qui de ore ipsius proferebantur agnouimus. Hunc etiam beatus **Antonius** cum fidei **Athanasii** testimonium laturus aduersum **Arrianos** de **Thebaide** **Alexandriam** descendissent, magnificis consolatus est uerbis. Nihil te inquit offendat o **Didime**, quod carnalibus oculis uideris orbarus. Desunt enim tibi illi oculi quos mures & musce & lacerte habent. Sed letare quia habes oculos quos angeli habent, et quibus deus uidetur, per quos tibi magnum scientie lumen accenditur.

Florebat igitur **Egyptus** ea tempestate. **Cap. viii.**
non solum eruditus in cristiana philosophia uiris uerum etiam
his qui per

his qui per uastam heremum commanentes. signa & prodigia apostolica simplicitate uite & cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim quos ipsi uidimus. & quorum benedici manibus meruimus. hii sunt. **Nacharius** de superiori heremo. aliusq; **Macharius** de inferiori. **Hylidorus** in **Scitis** **Pambus** in **Celulis**. **Moyſes** & **Beniamin** i **Nitria**. **Sybrion** & **Helias** & **Paulus** in **Apeteliote**. Alius **Paulus** in **Focis**. **Pemen** & **Ioseph** in **Pispiri**. qui appellabatur mons **Antonii**. Sed & alios quam plures huiusmodi uiros in **Egypti** partibus habitare fideli comperimus auditu. ut uere compleretur apostoli dictum. quia ubi habundauit peccatum superabundauit & gratia. Habuit autem per idem tempus etiam **Mesopotamia** uiros nobiles. eisdem studiis pollentes. Quorum aliquantos ipsi per nos apud **Edissam** & in **Carrarum** partibus uidimus. plures autem auditione didicimus.

Cap. viiii.

Ed nec ultra harum infecundior **Cappadotia** fuit. immo aliquid letius **Gregorium** cum **Basilio** germinauit. Tulit igit & ipsa multorum sanctorum segetem satis letam. produxit copiosam piorum uineam. **Oliuarum** quoq; domini germinauit nouellam. Sed isti precipue uelut duo filii pinguedinis adstantes dextera leuaq; candelabro. instar duorum celi luminarium refulgebant. Vnde dignum puto de his pauca supra repetere. Ambo nobiles. ambo **Athenis** eruditi. ambo college. ambo de auditorio digressi. ad profitendam rethoricam rogabantur. Quod opus magnifice quidem implebat **Basilius**. **Gregorius** uero magnificentius contempnebat. quicq; cum se totum dei seruitio mancipasset. tantum de college amore presumpsit ut sedentem **Basilium** de doctoris cathedra deponeret. ac se cum admonasterium manu iniecta perduceret. Ibiq; per annos

annos ut aiunt tredecim omnibus grecorum secularium libris re-
motis. solis diuine scripture uoluminibus operam dabant. earum
q; intelligentiam non ex propria presumptione. sed ex maiorum
scriptis & auctoritate sequebatur. quos & ipsos ex apostolica suc-
cessionem intelligendi regulam suscepisse constabat. Quorum pre-
cipue in prophetas commentarios discutientes. thesauros sapien-
tie reconditos in uasis fictilibus requirebant. Verum cum iam
ipsi sufficienter instructi. diuina dispensatione ad imbuendos po-
pulos uocarentur. & alius alio itinere ad idem tamen opus uter-
q; traheretur. **Basilius** Ponti urbes & rura circumiens. desideres
gentis illius animos & parum de spe futura sollicitos. stimulare
uerbis & predicatione succendere. callumq; ab his longe negli-
gentie cepit abolere. subegitq; abiectis inanum rerum & secu-
larium curis. sui met noticiam recipere. in unum coire. monaste-
ria construere. psalmis & himnis & orationibus uacare. Docuit
pauperum curam gerere. eis q; habitacula honesta & quecum-
q; aduictum necessaria sunt prebere. Virgines instituere. pudi-
cam castamq; uitam omnibus pene desiderabilem facere. Ita bre-
ui permutata est totius prouintie facies. ut in arido & squalente
campo. uideretur seges fecunda & leta uinea surrexisse. **Grego-**
rius uero bonum semen non patiebatur aut super spinas iacere
aut inter saxa dispergere. sed bonam terram cordis sui iugi cul-
tu exercitiis indefinentibus excolebat. Et multo amplius hic in
semetipso. quam ille inceteris proficiebat. Suscipere ille que re-
nuntiantes seculo deferebant ad pedes suos. & diuidere ut quis-
q; egisset curam gerebat. Iste nihil habendi & omnia possiden-
di contentus sacramento. erga solas sapientie diuitias auarus &
multum cupidus inherebat. Ille coire plures in unum. & sui in
uicem in necessariis habere sollicitudinem docebat. hic sui ex-
emplo quo erat absolutus & liber. cunctis sermone apostoli-
co predicabat. ego autem uolo uos sine sollicitudine esse.
Dominus in proximo est. nihil solliciti sitis. sed tanquam
quam serui

quam serui cristi. hoc solum estote solliciti. quando redeat dominus denuptiis. Ille delinquentibus misericorditer condolare. & a delicto reuocare. hic per diuini eloqui gratiam delinquendi icita menta peruenire. **Nec** sinere labi eum qui difficulter erigeretur elusus. Ille infide purus. hic in predicatione liberior. Ille deo humilis. hic etiam hominibus erat. Ille arrogantes contemptu. hic ratione vincebat. Sic in utroque diuina gratia unum opus perfectionis explebat. Igitur non multo post Basilium **Cesaree Cappadotie** episcopus cum a **Valente** in exilium profunde cogeretur. exhibitus est ad tribunal prefectorum. terroribusque ut illi moris est potestati & minis maximis agi cepit. ut nisi preceptis principis obediret. interitum sibi iam iamque speraret impendi. Tum ille intrepidus & absque ulla animi perturbatione hoc sibi minanti prefecto respondisse fertur. atque utinam aliquid mihi esset digni muneris quod offerrem huic qui maturius Basilium de nodo follis huius absolueret. Cumque daretur ei nox que erat media ad spatium deliberandi. respondisse denuo prohibetur. Ego crastino ipse ero qui nunc. tu te utinam non mutares. Et illa quidem nocte uxor Imperatoris uelut tortoribus tradita cruciatur. Filius uero qui erat eis unicus. extinctus paterne impietatis creditur exsoluisse supplicia. Ita ante lucem missi qui rogarent Basilium ut precibus suis intercederet pro eis. ne etiam ipsi & quidem multo iustius similiter interirent. Sic accidit ut cum omnes catholicos expulserit **Valens**. Basilium usque ad uite exitum intemerato communione sacramento in ecclesia perduraret. **Gregorius** uero apud **Nazanzon** oppidum in locum patris episcopus subrogatus. hereticorum turbidinem fideliter tulit. Reddita uero pace Constantinopolim ad ecclesiam docendam uenire exoratus abnuuit. Vbi breui tempore tantum ad emendandum populum uetustis hereticorum infectum uenienis profecit. ut tunc primum christiani sibi fieri uiderentur. & nouellam lucem ueritatis aspicere. cum religionis doctor multa quidem uerbis. plura tamen doceret exemplis. nec uiderent ab eo discipuli aliquid imperari. quod non prius ipse fecisset. Sed ubi gloria subsequuta inuidia est. obniti quidam. & prescriptionibus minus sanis uti

sanis uti cepere. ut ipso ad propria remeante alius ordinaretur episcopus sanctus. Quod ille susurrari tantum & subdente sentiens ruminari. ipse profert que dicere ei nullus audebat. Absit inquit ut mei causa. aliqua similtas in dei sacerdotibus oriatur. Si propter me est ista tempestas tollite me. & mittite me in mare. & desinet a uobis quassatio. Tunc regressus in ecclesia sua quam superfuit uite tempus exegit. Et quoniam fessa iam etate & corpore inualidus erat. successorem sibi ipse delegit. quo ecclesiam gubernante debilitatis & senectutis otio frueretur. Extant quoque utriusque ingenii monumenta magnifica tractatum. quos ex tempore in ecclesiis declamabant. Ex quibus nos denas ferme singulorum oratiunculas transfudimus in latinum. Basilii preterea instituta monachorum optantes si potuerimus & dei fauor adiuuerit. eorum plura transferre. Fuerunt preterea fratres duo Basilio Gregorius & Petrus. quorum alter in uerbo doctrine. alter in operibus fidei fratrem ita exequabatur. ut uterque uel Basiliū uel Gregoriū redderet. Extant etiam ipsius Gregorii iunioris aliqua opuscula luculenta. Sed de his satis dictum. In occidentis uero partibus Valentinianus fide religionis illesus uetere Romani imperii cē-

Dura rem publicam gubernabat.

Cap. x.

Amasius post Liberium per successionem sacerdotum in urbe Roma suscepit. Quem prelatum sibi non ferens Ursinus quidam eiusdem ecclesie diaconus. intantum furoris erupit. ut persuaso quodam satis imperito & agresti episcopo. collecta turbulento rum & seditiosorum manu. in basilica que Sauiniana appellatur episcopum se fieri extorqueret. legibus & ordine & traditione peruersis. Quo ex facto tanta seditio immo uero tanta bella orta sunt alterutrum defendentibus populis. ut replerentur humano sanguine orationum loca. Que res factione Maximini perfecti seu hominis. ad inuidiam boni & innocentis uersa est sacerdotis. ita ut causa ad clericorum usque tormenta duceretur. Sed adsertor innocentie deus affuit. & in caput eorum qui intenderant

Idolum pena conuersa est.

Cap. xi.

Preterea defuncto apud Mediolanum Auxentio hereticorum episcopo utriusque

epō utriusq; partis populi diuersis studiis ferebatur dissēſio gra-
uis. & periculosa ſeditio urbi propriē maturum parabat exitium
ſi pars utraq; cū diuerſū uellet. nequaquā qđ ppoſuerat optineret
Ambroſius tunc conſulares eiufdem prouintie falces gerebat.
Iſcum pernitiem ciuitatis uideret impendere. pro loco atq; offi-
cio ſuo. conſeſtim eccleſiam ſeditionem populi mitigaturus īgre-
ditur. **Cumq;** inibi multa ſecundum leges & publicam discipli-
nam pro quiete & tranquillitate peroraſſet. pugnantis iter ſe &
diſſidentis populi ſubito clamor & uox una conlurgit. **Ambro-**
ſium episcopum poſtulantes. baptizari hunc protinus clamabāt
Erat enim catecuminus. & ſibi episcopum dari. nec aliter unum
populum fore atq; unam fidem. niſi **Ambroſius** ſibi daretur ſa-
cerdos. **Obluctante** illo & plurimum reſiſtente. ad Imperatorem
relatum populi deſiderium omī maturitate iubetur impleri. **Dei**
enim ait eſſe qđ diſcordantem populi fidem & animos diſſiden-
tes. conuerſio ſubita in unum conſenſum atq; in unam ſententiā
reuocarit. **Moxq;** dei gratiam conſecutus. & initiatus ſacris & ſa-
cerdos effectus eſt.

Cap. xii.

Interea cum ad bellum **Sarmaticū** **Valentinianus** de **Gal-**
lie partibus ueniſſet **Illiricum**. ibi uix dum cepto bello egritudine
ſubita oppreſſus diem obiit. relictis heredibus ī iperio filiis **Gra-**
tiano **Augusto** **Valentinianoq;** admodū paruulo. & nondum re-
gis inſignibus initiato. **Q**uem tamen neceſſitas eorū qui tanquā
uacūū imperii locū conabantur inuadere. compulit etiam abſēte
fratre purpura indui. **Probo** tūc prefecto fideliter regnū gerēte

Ca. xiii.
Per idem tempus in orientis regno **Gothorum**.
gens ſedibus ſuis pulſa. per omīs ſe **Tracias** īfudit. armisq;
urbes & agros uāſtare ſeraliter cepit. Tum uero **Valentis** bella
que eccleſiis inferebat in hoſtem cepta conuerſi. ſeraq; peniten-
tia episcopos & preſbiteros relaxari exiliis ac demetallis reſolui
monachos iubet. ipſe tamē ab hoſtibus circūuentus in prelio quo
ex bello trepidus confugerat. impietatis ſue penas igni exuſtus
dedit. annis in imperio cum fratre primo & poſt cum fratris
filiis quatuordecim pariter exactis. **Q**ue pugna initium mali
Romano impio

Romano imperio tunc & deinceps fuit. Igitur Gratianus cum fratre admodum paruulo post patrum necē. orientis quoq; suscepit imperium. Is pietate & religione om̄s pene qui ante fuerant principes superabat. Vsu armorum strēnuus. uelox corpore. & ingenio bonus erat. sed iuuenili exultatione plus fere letus quam sufficebat. et plus uerecundus quam rei publice intererat

Qui uidens utilem uirum annis maturum ¶ Cap. xlii. instantis regni curis habere participem. Et quia ut sermo diuinus monet. melius duo quam unus. consortē assiscit Theodosium. eiq; orientis procuratione permitta. partes sibi ac fratri occiduas reseruauit. Verum his postquā multa religiose ac fortiter gessit a Maximo tyranno apud Britannias exotro. per Andragatium ducem Lugduni suorum magis proditione quam ui

A hostium peremptus est. ¶ Cap. xx. T Valentinianus in Italia degens fratris nece atq; hostis metu perterritus. simulatione oblatam pacem a Maximo simulans ipse quoq; libenter amplectitur. Cum interī Iustina mater eiusdem arriane hereseos alumna. impietatis sue uenena que uiuente uiro suppresserat. filio facile decepto fidenter aperuit. Igitur apud Mediolanum posita conturbare eccliarum statum. cōminari sacerdotibus depulsionis exilia. nisi Ariminensis concilii decreta quibus fides patrum temerata fuerat reuocarent. Quo bello ecclesie murum & turrem ualidissimam pulsabat Ambrosium. Eumq; minis terroribus. atq; om̄i oppugnationis genere fatigās primum sibi aditum debellande rimabatur ecclie. Sed quamuis illa Iezabel spiritu pugnaret armata. resistebat tamen Ambrosius Helie uirtute repletus & gratia. Ipsa autem in ecclesiis garrire. strepere. animare & inflāmare ad discordiam populos. sed quā minus res ex sententia cederet iniuriam putare. & pro hoc apud filium conqueri. Vnde adolescētulus pro cōtumelie inuidia quā falso conflauerat mater accensus. armatorū globum ad eccliam mittit. confringi ianuas oppugnare sancta. sacerdotem protrahi atq; in exilium agi protinus iubet. Sed tanta fuit perseverantia fidelium populorum. ut animas prius amittere quā ep̄m mallet. Interim dictata

Interim dicta aduersum fidem patrū imperialia **Ca. xvi.**
decreta mandantur. beniuolo tunc memorie scriniis pre-
sidenti. Sed ille cui ab incunabilis sacra fides & uenerabilis fuit
abnegat se impia posse uerba proferre & cōtra deum loqui. Tū
uero ne īceptū regie frustrari uideret. celsior ei honor p̄mittit
si impletet iniuncta. Ille qui nobilior in fide esse quā in honori-
bus cuperet. quid mihi aut pro impietatis mercede altiore pro-
mittitis gradum? Hoc ipso quem habeo tollite. tantum mihi
conscientia fidei duret illesa. Hec dicens ante pedes precipientiū
cingulum iecit. Ambrosius uero aduersum regine furorē nō se
manu defendebat aut telo. sed ieiuniis continuūq; uigiliis subal-
tari positus. per obsecrationes defensorem sibi atq; ecclie deum
parabat. Cūq; hoc in longum diuersis machinis & oppugnatio-
nibus nequam Iustina moliretur. Maximus qui se ex uetere ty-
ranni infamia legitimum principē gestiret ostendere. datis litte-
ris impium protestatur inceptum. fidem dei impugnari. & statu-
ta catholice ecclesie subruī. & inter hec appropinquare Italiam ce-
pit. Quo Iustina comperto. hoste simul atq; impietatis conscien-
tia perurgente. infugam uersa cum filio. exilia que dei sacerdo-
tibus parabat prima sortitur. **Ca. xvii.**

Fuit tamen Theodosius propter regni fidem bonitatisq;
ac beneficiorū Gratiani memor. & inuindictam totis uiribus ori-
entis insurgens. ultus est sanguinem iustum. Valentinianoq; im-
pia iter hec matre defūcta. fidē catholicā quā ipsa uiolauerat & re-
gnum tyrannide depulsa restituit. Atq; ipse posteaquā Romam
illustri triūpho inuectus est. ad propria rursum regna remeauit.

Per idem tempus subreptione quadā demōis **Ca. xviii.**
turpis macula religioso principi iniecta est. Etenim cum
apud Thessalonicam seditione exorta. quidam ex militaribus uir
impetu fuisset populi furentis extinctus. repentini nuntii atrocita-
te succensus. ad ludos circenses inuitari populum. eiq; ex in pro-
uiso circumfundi milites. atq; obtruncare passim quicq; occurrisset
gladio iubet. & uindictam dare nō crimini sed furori. Ob hoc
cum a sacerdotibus Italie argueretur. agnouit delictum. culpāq;
cum lacrimis

cum lacrimis professus. publicam penitentiam in conspectu totius ecclesie exegit. Et in hoc sibi tempus ascriptum absque regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud quocumque mirabiliter adiecit. legem sanxit in posterum. ut sententie principum super animaduersionem prolate. in diem tricesimum ab executionibus differrentur. Quo locus misericordie uel si res tulisset penitentie non periret.

Igitur ad orientem regressus. ibique ut ab exordio principatus sui summa cura summoque studio pulsis hereticis ecclesias catholicis tradere. idque ea moderatione agere ut ultione contempta. tantum catholicis de ecclesiarum restitutione consuleret. quo fides recta absque predicationis impedimento proficeret. Commune se prebere erga sacerdotes dei fide religione & munificentia cunctis regum animi exhibere Accessu facilis. & absque imperiali fastu ad colloquium se humilibus prebere. ortatu eius & largitionibus ecclesie pluribus locis ornat. satis magnificeque constructe. prestare multa poscentibus. Sed frequentius ultro offerre. Idolorum cultus qui Constantini institutione & deinceps neglegi & destrui ceptus fuerat. eodem imperatore collapsus est. Pro quibus tantum deo carus fuit. ut speciale ei munus contulerit diuina providentia. Etenim in Thebaide partibus monachum quendam Ioannem nomine spiritu propheta repleuit. Cuius monitis atque responsis. pacem retinere an bellum gerere esset melius sciscitabatur.

Interea apud Laudotiā Syrie ante idem tempus Apollinaris episcopus uir sane in cunctis instructus. Sed dum contentionis uitio nimis agitur. & aduersum omne quod quisque dixerat ire obuius delectat iactatione ingenii male fortis heresim excontentione generauit asserens solum corpus non etiam animam a domino indispensatione susceptum. In quo cum euidentibus euangelii testimoniis urgeretur. quibus ipse dominus & saluator habere se animam profiteretur. & ponere eam quando uult. & iterum assumere eam. quaque turbata & tristis dicit esse usque ad mortem. Vertit se post. & ne ex toto uinceretur. ait eum habuisse quidem animam. sed non ex ea parte quae rationalis est. sed ex ea solum quam uiuificat corpus. Ad supplementum uero rationalibus

uero rationabilis partis ipsū uerbū dei fuisse prohibebat. **Q**ue assertio primo in urbe Roma a Damaso & Petro Alexandrino episcopo concilio congregato. tali sententia depulsa est. ut decernerent. si quis filium dei qui sicut uere deus. ita uere homo fuit uel hūanitatis aliquid & deitatis minus diceret habuisse. alienus ab ecclia iudicaretur. **Q**ue sententia & apud Alexandriam confirmata est & apud Constantinopolim decreto cōciliū. Ex illo Apollinariste ab ecclia declinantes. & episcopos sibi sue partis & dog

Cap. xxi.

Imata propria eccliaſq; defendunt. **G**itur in urbe Roma post Damasum Siricius ecclie suscepit sacerdotium. Apud Alexandriam uero defuncto Petro Theotheus. & post hunc Theophilus. In Ierosolimis autē post Cyrillum Ioannes apostolicas reparat sedes. Apud Antiochiam uero defuncto Meletio. substituitur Flavianus. Sed q; Paulinus adhuc supererat. qui in catholicorū sēper societate permāserat. multa ibi iurgia & multe controuersie sepe cōmote. nec tamen sūma uolentibus aliis. & aliis obtinentibus. ipsisq; in hoc elemētis terre marisq; fatigatis. potuit aliquādo pacis ullus obtineri modus cum utiq; fidei iam nulla uideretur subesse discordia. Hoc idē apud Tyrum fuit. Vbi cū Diodorus unus sane ex antiquis catholicis uir. & temptationū documentis probatus. cum Athanasii testimonio a cōfessoribus esset episcopus factus. modestia eius contempra alius a Miletii partibus ordinatur. Sed & in multis aliis urbibus orientis. huiusmodi confusiones contentio genuit sacerdotum. Apud Constantinopolim uero Nectareus ex pretore urbano catechūmus & nup̄ baptisma cōsecutus. sacerdotiū suscepit

Cap. xxii.

Interea apud Alexandriam noui motus & **C**ontra tēporū fidē aduersus ecclias concitant. ex occasione huiusmodi oborti. Basilica quedā publici operis uetusta & admodum neglecta fuit. Quā Constātiū Imperator donasse epis per fidia suā predicantibus ferebat. **Q**ue longa incuria nihil ualidū preter parietes habebat. Visum est epō qui per idē tēpus gubernabat eccliam hāc ab Impatore deposcere. ut crescentibus fidelium populis. orationū quoq; crescerēt domus. Quāq; cum acceptam uellet excolere

uellet excolere. reperta in loco sunt antra quedam latētia. & rer
re defossa latrociniiis & sceleribus magis quam cerimoniis apta.
Igitur gentiles qui detegi criminū suorum latebras & flagitiorū
cauernas uiderent. non ferentes operata tot seculis mala. & tene
bris obtecta referari. uelut draconum calice potato. insanire oēs
ac palam furere ceperunt. **N**ec uocibus iam & seditionibus ut so
lebant. sed manu ferroq; decertare nituntur. **C**rebros conflictus
agere in plateis. belloq; aperto uterq; populus iter se cohire. **A**c
nostri numero & potentia multo plures. sed modestia religionis
minus feroces erant. **E**x quo frequenter nostrorū plurimis uul
neratis. aliquantis etiam interfectis. ad templum quasi ad arcem
quandam refugiebant. **Q**uo nonnullos ex xpianis captos secū
adducentes. accensis aris imolare cgebant. **R**enitētes nouis & ex
quilitis supplitiis excruciatos necabant. **A**lios patibulis affigen
tes. alios confractis cruribus inspeluncas precipitantes. quas ob
sacrificiorū sanguinem ceterasq; impuritates delubri recipiendas
uetustas curiosa construxerat. **V**erum hoc per singulos dies. pri
mo cum metu. deinde cū fiducia & desperatione gerere. atq; in
tra templum clausi raptu & preda uiuere. **A**d postremum cras
santes in sanguinem ciuium ducem sceleris & audacie sue dele
gunt **O**limpū quendam noīe & habitu solo philosophum. quo
antesignano arcem defenderent. & tyrannidem tenerent. **A**t hii
qui romanorum legum custodia iurisq; dicendi cura permitta
cognitus que gesta fuerant. turbati atq; preterrīti ad templum
conuoluant. causas audacie percontāt. & quid sibi uellet ille con
cursus in quo cum tanto scelere ante aras sanguis ciuium funde
retur inquirunt. **S**ed illi obfirmato aditu confusis & dissonis uo
cibus rationem facti nullā. sed clamorem reddebant. **M**issis tamē
ad eos nuntiis de Romani imperii potestate. deuindicta legū &
de his que talia solerent subsequi cōmonebant. **C**umq; loci mu
nitio nihil aduersum uesana molientes agi nisi ui maiore sineret
res gestas ad Imperatorem referunt. **I**lle qui ingenita mētis de
mentia errantes mallet emendare quam perdere. rescribit illorū
quidem uindictam quos ante aras sanguis fusus martyres fecit
non esse

non esse poscendā. in quibus dolorem interitus superauerit gloria meritorum. De cetero uero malorum causam radicesq; discordie que pro simulacrorum defensione ueniebant penitus debere succidi. Quibus exterminatis. etiam bellorum causa pariter conquiesceret. Cūq; hec scripta uenissent. & uelut post inducias parui temporis ad audiendum uterq; populus conuenisset ad templum. statim ut prima epistole pagina referata est. in cuius exordio uana gentilium supersticio culpabatur. clamor a nostris immensus attollitur. stupor & pavor gentilium populos inuadit. Latebras unusquisq; querere. angustos fuge calles rimari aut nostris se latenter inmergere. ut ab omnibus qui aderant nosceretur dei presentia populo suo audatiam tribuente. furorem demonis qui in illis prius debachatus fuerat effugatum.

Serapis apud Alexandriam templum Ca. xxiii
audium quidem omnibus puto. plerisq; uero etiam notus locus est. Non natura sed manu & constructione per. c. aut eo amplius gradus in sublime suspensus. quadratis &igentibus spatii omni ex parte distentus. Cuncta uero que ad summum pauimentorum leuabantur. opere forniceo constructa. Que in mensis desuperliminaribus. & occultis aditibus inuicem inuicem distinctis. usum diuersis ministeriis & clandestinis offitiis exhibebant. Iam uero in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant exedre & pastoria. domusq; in excelsum porrecte in quibus uel editui uel hii quos appellabant *Asneytec* idest qui se castificant commanere soliti erant. Porticus quoq; post hec omnem ambitum quadratis ordinibus distincte intrinsecus circumibant. In medio totius spatii edes erat preciosis edita columnis & marmoris saxo extrinsecus ample magnificeq; constructa. In hac simulacrum serapis ita erat uastum. ut dextera unum parietem. alterum leua perstringeret. Quod monstrum ex omnibus generibus metallorum lignorumq; compositum ferebatur. Interiores delubri parietes laminis primo aureis uestiti. Super has argenteis. ad postremum ereis habebant. q̄ munimento preciosioribus

preciosioribus metallis forent. Erat etiam quedam ad stuporem admirationemque uidentium dolis & arte composita fenestra perexigua abortu solis ita aptata . ut die qua institutum fuerat simulachrum ad serapem salutandum introferri diligenter templi foribus obseratis . ingrediente simulacro. radius solis per eandem fenestram directus . os & labra serapis illustraret. ita ut inspectante populo. osculo salutatus Serapis uideretur a sole. Erat & aliud fraudis genus huiusmodi. Natura lapidis magnes huius uirtutis esse perhibetur. ut ad se rapiat & attrahat ferrum. Signum solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatum. ut lapis cuius naturam ferrum ad se trahere diximus. desuper in laquearibus fixus cum tempestate sub ipso ad libram fuisset positum. simulachrum. uel natura li ad se raperet ferrum. assurrexisse paululum simulacrum. & in aere pendere uideretur. Et ne hoc lapsu propro proderetur. ministri fallacie surrexit aiebant sol ut ualedicens Serapi discedat ad propria. Sed & multa alia decipiendi causa aueteribus in loco fuerat constructa. que nunc longum est enumerare per singula. Verum ut dicere ceperamus. rescripto recitato. parati quidem erant nostrorum populi ad subuertendum erroris auctorem. Persuasio tamen quedam ab ipsis gentilibus fuerat dispersa. quod si humana manus simulachrum illud contigisset. terra deiscens ilico soluere tur in chaos. celumque repente rueret preceps. Que res paululum stuporem quendam populis dabat. Cum ecce unus ex milicibus fide quam armis magis munitus. correptam bipennem. insurgens omni nisu maxillam ueteratoris illidit. Clamor attolitur utroque populorum. neque tamen aut celum ruit aut terra descendit. Inde iterum atque iterum repetens putris ligni fumosum genium cecidit. Quoque deiecto igni adhibito. tam facile quam lignum aridum conflagrauit. Post hec reuulsum ceruicibus & depressum medio trahitur caput. Tum pedes aliaque membra cesa securibus & rapta funibus distrahuntur . ac per singula loca membratim in conspectu

in conspectu cultricis Alexandriae senex ueternosus exurit. Ad ultimum truncus qui superfuerat . in amphiteatro concrematur . Vaneque superstitionis & erroris antiqui Serapis hic finis fuit . De cuius origine diuersa fertur opinio paganorum . Alii Iouem putant cuius capiti modius superpositus . uel quia cum mensura modoque cuncta indicet moderari uel uitam mortalibus frugum largitate preberi . Alii uirtutem Nili fluminis cuius Egyptus opibus & fecunditate pascatur . Quidam in honorem nostri Ioseph formatum perhibent simulachrum . ob dimensionem frumenti . qua famis tempore subuenit Egyptiis . Alii repertum in hystoriis grecorum ueteribus ferunt Apini quendam patrem familias seu regem in Egypto Memphis positum . cum famis tempore frumenta apud Alexandriam defecissent . ex proprio affatim ciuibus alimenta prebuisse . Quo defuncto in honorem eius instituerint apud Memphis templum . in quo bos quasi indicium optimi agricolae nutritur . habens quedam coloris insignia . qui ex nomine eius Apis appelletur . Soron uero . idest sepulchrum in quo corpus eius inerat . Alexandriam deduxerint . & Soron Apis primo excompositio . ne Sorapin . Post uero per corruptionem Serapin nominarunt . Quid uerum sit . aut nihil omnino de his deus uiderit . Sed ad inceptum redeamus .

¶ Cap . xxiiii .

Post hec capite ipso ydolatrie deiecto . studiis uigilantissimi sacerdotis quaecumque fuerunt per totam Alexandriam portenta potiusquam simulachra . pari exitu & simili dedecore publicantur . Horret animus dicere qui miseris mortalibus laquei a demonibus preparati sunt . Quae funera quae scelera in illis quae dicebant abdita tegebantur . Quot ibi infantum capita defecta in auratis labris inuenta sunt . Quot miserorum crutiabiles mortes depictae . Quae cum prodicerentur in lucem . ac sub auras prolata ferrentur . licet confusione ipsa gentiles

ipsi gentiles & pudore diffugerent. tamen si qui adesse potuit mirabatur tot seculis se illis tam nefariis & tam pudendis fraudibus irretitum. Vnde & plurimi ex his condempnato errore & scelere depresso. fidem cristi & cultum uere religionis amplexi sunt. Nam ut omittam cetera flagitia que in aliis locis ui necatis paruulis. despiciatisq; obfibrarum inspectionem uirginibus gerebantur. unum solum modo qd in templo saturni geri ad omnium uenit conscientiam memorabo. Ex quo etiam cetera que omisimus perpendantur.

Sacerdos erat apud eos Saturni (Cap. xxv.
Tyrannus nomine. Hic quasi ex responsu numinis adorantibus in templo nobilibus quibusq; & primariis uiris quorum sibi matrone ad libidinem placuissent. dicebat Saturnum precepisse. ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat gaudens qd uxor sua digna dignatione numinis uocaretur. Exornatam comptius insuper & donariis onusta ne uacua scilicet repudiaretur coniugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. tyrannus ianuis clausis & traditis clauibus discedebat. Deinde facto silentio per occultos & subterraneos aditus intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cauernis. Erat autem simulachrum illud atergo exesum. & parieti diligenter adnexum ardentibusq; intra edem luminibus intente supplicatq; mulieri uocem subito per simulachrum eris concaui proferebat ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret. qd dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam que libitum fuerat uel ad consternationem maiorem uel ad libidinis incitamentum diseruisset numen impurum. arte quodam lineolis obductis repente lumina extinguiebantur uniuersa. Tum descendens obstupefacte & consternate muliercule adulterii fucum profanis commentationibus inferebat. Hec cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererent accidit quandam pudice mentis feminam orruisse facinus. & attentius

attentius designantem cognouisse uocem Tyranni. ac domū regressam. uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria cōiugis imo potius sua ardentius inflammatus. inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo conuicto atq; confesso ceterisq; fraudibus reuelatis. pudor omnes & dedecus paganorum peruaferat domos. adulteris matribus. incertis patribus liberis spuris deprehensis. Quibus diuulgatis & proditis. raptim cū simulacris & edibus excidebantur & crimina

Am uero Canopi quis enumeret ¶ Cap. xxvi. Superstitiosa flagitia s̄ ubi pretexto sacerdotalium litterarum. ita etenim appellant antiquas Egyptiorum litteras magice artis erat pene publica scola. Quē locum uelut fontem quēdam atq; originem demonum intantum uenerabantur pagani. ut multo ibi maior celebritas quā apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoq; monstri orrore cuiusmodi originem tradāt. absurdum nō erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldeos ignem deum suum circūferentes. cum omnium prouintiarum deis habuisse conflictum. Quo scilicet qui uicisset. hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouintiarum dii eris aut auri. argente. aut ligni. uel lapidis. uel ex quacūq; materia constabant. q̄ per ignem procul dubio corrumperebatur. Ex quo fiebat ut ignis locis omnibus obtineret. Hec cum audisset Canopi sacerdos. callidum quidam excogitauit. Ydrie fieri solent in Egypti partibus fictiles undiq; crebris & minutis admodum foraminibus patule. quibus turbida aqua desudans defecatior ac purior redditur. Harum ille unam cera foraminibus obturatis. desuper etiam uariis coloribus pictam aquam repletā statuit ut dñm. Et excisū ueteris simulacri qđ Menelai gubernatoris ferebat caput d̄ sup positū diligēter aptauit. Ad sūt post hec chaldei. Igit̄ icōflictū circa ydriā ignis accēdit. cera qua foramiā fuerāt obturata resoluit. sudāte ydria ignis extinguit. Sacerdotis fraude Canopis Chaldeoꝝ uictor ostenditur. Vnde ipsū

Vnde ipsum Canopi simulachrum pedibus perexiguīs at-
tracto collo . & quali sugillato uentrie tumido . in modum
ydrie cum dorso equaliter teriti formatur . et ex hac per-
suasione . uelut deus uictor omnium colebatur . Sed p̄fecerūt
hec fortasse aliquando Chaldeis . Nunc uero aduentante sa-
cerdote dei Theophilo . nullus profuit sudor . nec cere fraus
obtectā subuenit . Vasta sunt omnia atq; ad solum deducta .

Sed nihil gestum est qđ insqualorem ¶ Cap .xxvii.
uerteret locum flagitiorum . Cauerne ac ueternosa
busta deiecta sunt . & ueri dei templa ecclesieq; constructe .
Nam & in Serapis sepulchro prophanis edibus complanatis
ex uno latere martyrium . ex altero confurgit ecclesia . Occa-
sio autem martyrii construendi unde data sit . dignum a bi-
tror memorare . ¶ Cap .xxviii.

Iuliani temporibus uelut relaxatis frenis efferbuit in
omnem seuitiam feritas paganorum . Ex quo accidit ut
apud Sebastem Palestine urbem sepulchrum Ioannis Bapti-
ste mente rabida & funestis manibus inuaderent . ossa disp-
gerent . atq; ea rursus collecta igni cremarent . & sanctos cy-
neres pulueri immixtos peragros & rura dispergerent . Sed
dei prouidentia factum est . quosdam de Ierosolimis ex mo-
nasterio Phillippi hominis dei orationis illuc causa per idem
tempus uenisse . Qui cum tantum nefas humanis quidem
manibus . sed ferina mente fieri uiderent . mori gratius ha-
bentes quam huiusmodi piaculo funestari . inter eos qui os-
sa ad exurendum legebant mixti . diligentius in quantū res
patiebat ac religiosius congregātes . furtim se uel stupētibus
uel insanientibus subtraxere . & ad religiosū patrē Philippum
uenerandas reliquias pertulere . Ille supra se ducens tantum
thesaurum propriis seruare uigiis . ad pontificem maximum
tunc Athanasium hostie immaculate reliquias per Iulianum
diaconum suum post etiam Palestine urbis episcopū mittit
Quas ille

140
Quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarii pariete
inclusas. prophetico spiritu profuturas generationi postere cōser
uauit. Quibus tunc deiectis & prostratis ydolatrie uestigiis in
edibus quondam prophanis aurea tecta consurgerent. Sed post
occasum serapis qui nūquam uixerat. que iam alterius demonis
stare delubra potuerunt. Parum dixerim si omnes que erant Ale
xandrie per singulas pene colūnas cuiuscūq; demonis edicule in
fulte ceciderunt. Sed per cunctas Egypti urbes per castella. per
uicos. per omne rus. per ripas fluminis. per heremū quoq; si qua
fana. seu potius busta reperiri potuerunt. instantia uniuscuiusq;
episcopi obruta & ad solum deducta sunt. ita ut rus denuo cul
ture redderetur. qđ iniuste fuerat demonibus deputatum.

Sed & illud apud Alexandriam gestum **¶** Cap. xxix.
est. qđ etiam Thoraces Serapis qui per singulas quasq; do
mos in parietibus. in ingrelibus & postibus etiam ac fenestris
erant. ita absisi sunt omnes & abradi. ut ne uestigium quidem
usquam uel nominis appellatio aut ipsius aut cuiuslibet alterius
demonis remaneret. Sed pro his crucis dominice signum unus
quisq; in postibus i ingrelibus i fenestris in parietibus colūnisq;
depingeret. Quod cum factum hii qui superfuerāt ex paganis
uiderent. in recordatione rei magne extraditiōe sibi met antiqui
tus cōmendate uenisse perhibentur. Signū hoc nr̄m dominice
crucis iter illas quas dicūt hieraticas. id est sacerdotales litteras ha
bere Egyptii dicuntur. Velut unum ex ceteris litterarum que
apud illos sunt helementis. Cuius littere seu uocabuli hanc esse
asserunt interpretationem. Vita uentura. Dicebant ergo hi qui
tunc ammiratione rerum gestarum conuertebantur ad fidem.
ita sibi ab antiquis traditum. qđ hec que nunc coluntur tam diu
starent. quam diu uiderent signum istud uenisse in quo esset ui
ta. Vnde accidit ut magis hii qui erant ex sacerdotibus uel mi
nistris tēplorū ad fidē cōuerterentur. quā illi quos errorū presti
gia & deceptionum machine delectabant.

¶ Cap. xxx.

Sane quoniā

SAne quā moris erat in Egypto ut mēsurā ascendētis Nili fluminis ad tēplū Serapis deferret. uelut ad icrēmīti aquarū & inundationis auctorem. Subuerso eius simulacro igniq; consumpto. omnes simul negabāt Serapim iniurie memorem. aquas ultra & affluentiam solitam largiturum. Sed ut ostenderet deus non Serapim qui multo erat Nilo posterior. sed se qui aquas fluminis temporibus suis iuberet excreſcere. tanta ex eo & deinceps fuit inundatio. quanta fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo ulna ipsa idest aque mēsurā quam Poechim uocant. ad aquarum dominum in ecclesia cepta deferri. Sed ubi hec gesta religioso principi nuntiata sunt. extentis ad celum palmis. cum ingenti fertur exultatione dixisse. Grātiās tibi crīste. qđ absq; urbis illius magna pernitie. tam uetustus error extinctus est.

INterea Valentinianus in occiduis partibus ¶ Cap. xxxi. animis quantum etas patiebatur ardentibus rem publicam gerens. causis etiam nunc latentibus laqueo uitam finiuit. Sed hoc quidam dolo ducis sui Arbogastis factū confirmabāt. Idq; quam maxime publica tenebat opinio. Alii a commisso quidem scelere ducem alienum dicebant. sed causas prestitisse quibus in hoc adolescens animi indignatione cogeretur. q̄ minus ei tanquam per etatem nondum ualido. libera de omnibus indulgeret imperia. Fuere tamen nonnulli sacerdotum. qui pacis ab eo qui post creatus est legatione suscepta. immunem esse ducem a mortis scelere apud Theodosium testarentur. ¶ Cap. xxxii.

Sed ipse nihilo segnius inflammatus. ad ultionem arma contra Eugenium qui in loco defuncti substitutus est corripit. Dei primo uoluntatem per Ioannem monachum de quo supra memorauimus sciscitatus. Tum ille qui primam de Maximo ei uictoriam predixerat incruentam. etiam hanc licet non absq; plurima utriusq; sanguinis inundatione promittit.

Igitur preparatur ad bellum non tam ar ¶ Cap. xxxiii. morū telorūq; quā ieiuniorū orationūq; subsidiis. nec tā excubiā uigiliis quā obsecrationū p noctationū munitus. Circuibat cū sacerdotibus

sacerdotibus & populo oīa orationū loca. ante martyres & aplos
thecas iacebat cilicio prostratus. & auxilia sibi fida sanctorum in
tercessione poscebat. **A**t pagani qui errores suos nouis semper
erroribus animant. innouare sacrificia. & Romam funestis uicti-
mis cruentare. **I**nspicere extra pecudū. & ex fibrarum prescientia
secuturam **E**ugenio uictoriam nuntiare. **S**uperstitiosius hoc agē
te & cum omī animositate **F**lauiano tunc prefecto. cuius assertio
nibus. magna enim erat eius in sapiētia prerogatiua. **E**ugenium
uictorem fore procerto presūperant. **S**ed ubi uere religionis fre-
tus auxilio **T**heodosius alpium fauces cepit. urguere. primo illi q
bus nequicquam litate & frustra sacrificare tot uictime. de falla-
cie conscientia trepidi demonis in fugam uersi. **P**ost etiam magi-
stri horum & doctores errorum precipue **F**lauianus plus pudor-
is quam sceleris reus. cum potuisset euadere. eruditus admodū
uir. mereri se mortem pro errore iustius quā pro crimine iudica-
uit. **C**eteri uero instruunt aciem. & collocatis insuperiori iugo in
sidiis ipsi pugnam indescentu montis expectant. **V**erum ubi ad
primos uentum est. & ilico se legitimo principi tradiderunt. cū
ceteris imis uallibus deprehensis. cōflictus acerrimus geritur. **S**te-
tit aliquandiu anceps uictoria. fundebantur auxilia barbarorum
& terga iam hostibus dabant. **S**ed fiebat hoc non ut **T**heodosi-
us uinceretur. sed ne per barbaros uincere uideretur. **T**ū ille ut
cōuersas suorum acies uidit. stans in edita rupe unde & conspi-
cere. & conspici ab utroq; posset exercitu. proiectis armis ad solita
recurrat auxilia. **E**t prostratus in conspectu dei. oīpōtens inquit
deus tu nosti quia in nomīe xpī filii tui ultionis iuste prelīa ista
suscepi. **S**i secus in me uindica. **S**i uero cum causa probabili & in-
te confisus. huc ueni. porrigere dexteram tuis. ne forte dicant gē-
tes ubi est deus eorum. **Q**uam supplicationem pii pīncipis cer-
ti adeo esse susceptam hīi qui aderant duces animantur ad ce-
dem. & precipue **B**acurius uir. fide. pietate uirtute animi & cor-
poris insignis. **E**t qui comes esse & sotius **T**heodosii merere-
tur. proximos quosq; cum tot telis gladio passim sternit. **I**ter per
agmina hostium conferta. & constipata perrumpit. **I**ter per milia

Iter per milia ruentium ad ipsum tyrānum. ruptis agminibus
& acervatū fulis stragibus agit. uix fortasse ab ipiis credantē que
gesta sūt. Etenī cōpertum est. qđ post illā Impatoris precem quā
deo fuderat. uētus ita uehemēs exortus est. ut tela hostiū in eos
q̄ iecerāt retorqueret. Cūq; magna ui p̄sistēte uēto om̄e iaculum
missū ab hostibus frustraret. fracto aduersarioꝝ aīo seu potius
diuinitus depulso Arbogaste duce. nequaquā deo aduersio forti
ter faciente. Eugenius ante Theodosii pedes iunctis post terga
manibus adducitur. Ibiq; uite eius & certaminis finis fuit. Tum
uero religioso p̄cipi gloriosior uictoria de frustratis opinionibus
paganorū quā de Tyrāni īteritu fuit. q̄bus spes uana & falsa di
uinatio minus in īteritu cōtulit pene. quā pudoris seruauit ī uita

Quinq; post hec ut futuroꝝ p̄scius Impator. **Ca. xxxiiii.**
disponēde rei publice sollicitudinē strigeret. ad orientē pro
tinus mittit. ubi uēturus ad bellū tuta liberos custodia cōmēda
rat. Ibiq; Archadiū Augustū regnū sibi dudū traditū seruare pre
cepit. Honorīū uero pari dignatiōe p̄dictū ad occidētis īperīū ue
nire otius iubet. Quo suscepto. & paternis osculis āplexib; cō
stricto. traditis occidētalīs regni gubernaculis. ipse Romano īpe
rio p̄ ānos. x. & vii. feliciter gabernato. ad meliora migrauit. cum
principibus piissimis percepturus premia meritorum.

¶ Explicit liber ecclesiastice hystorie.

Transtulit Ausonias istud Rufinus ad aures

Eusebii clarum Caesariensis opus.

Schallus Ioannes celebri Germanicus arte

Aere premit. Mantus principe Foederico.

Quom̄ datus est finis. referebat Iulius annos

Mille quater centum septuaginta nouem.

Hunc eme qui docti nomen. qui limen Olimpi

Quaeris. habet praesens munus utrūq; liber.

Hinc coeleste bonum: sanctosq; docere mores

Et prodesse magis lectio nulla potest.

172

Endelsthor hyloria

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

